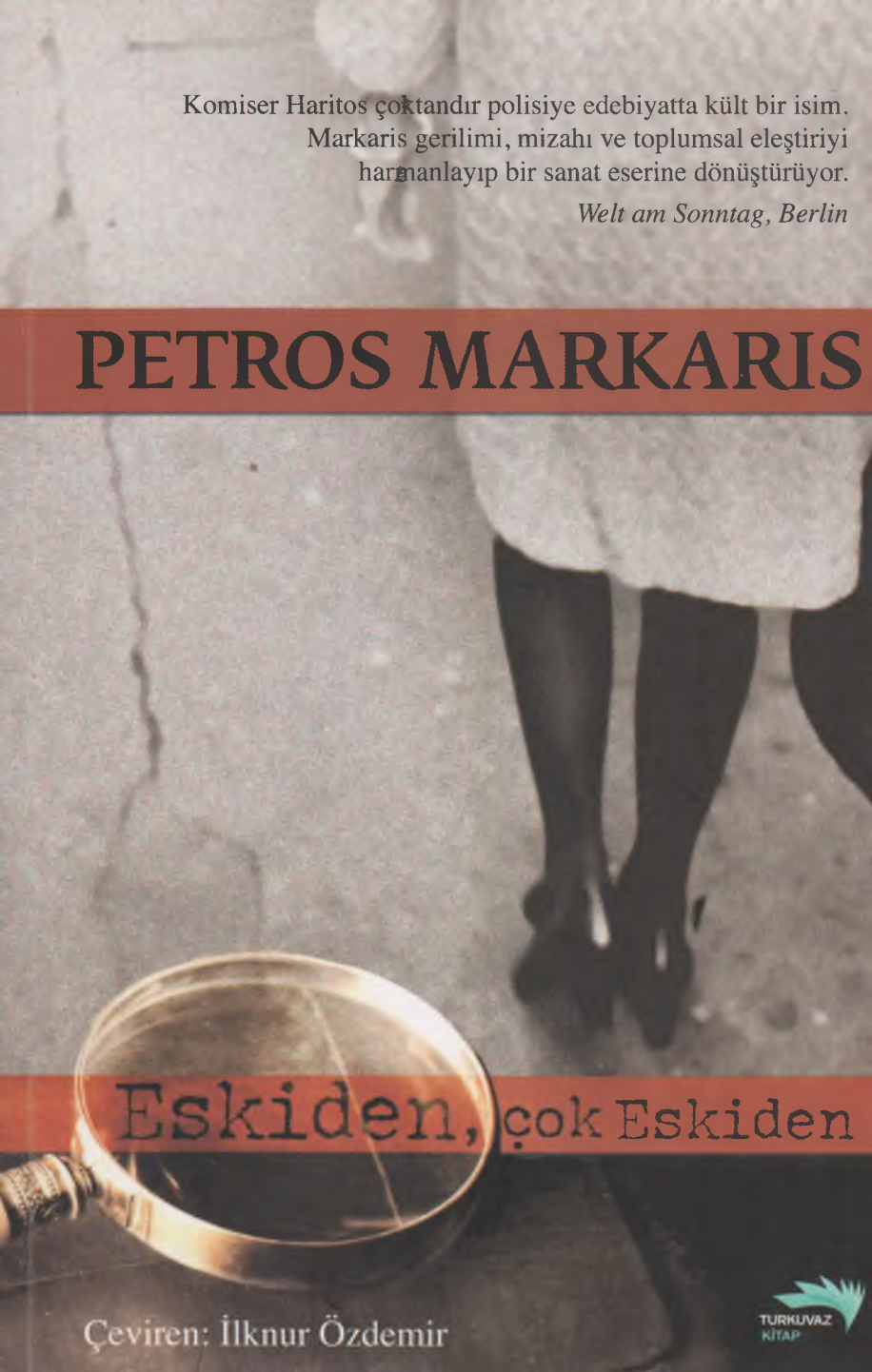
Komiser Haritos çoktandır polisiye edebiyatta kült bir isim. Markaris gerilimi, mizahı ve toplumsal eleştiriyi harmanlayıp bir sanat eserine dönüştürüyor.

Welt am Sonntag, Berlin

PETROS MARKARIS

Eskiden, çok Eskiden

Çeviren: İlknur Özdemir

TURKUVAZ KİTAP

Petros Markaris

İstanbul, Heybeliada doğumlu olan Petros Markaris, 1965 yılında yazdığı *Ali Reco'nun Öyküsü*'yle edebiyat dünyasına adım attı. Ardından daha çok sahne sanatları ve sinemayla ilgilendi; *Kral İbu'nun Destanı, Atlar* gibi oyunlar yazdı, ünlü yönetmen Theodoros Angelopoulos'un *1936 Günleri, Büyük İskender, Leyleğin Geciken Adımı, Ulysses'in Bakışı* filmlerinin senaryolarını yazdı. Polisiye türe ilk olarak Yunan televizyonunda üç yıl kesintisiz oynayan *Bir Cinayetin Anatomisi*'nin senaryosunu yazarak başlayan Markaris, daha sonra Komiser Haritos'un baş kahramanı olduğu polisiyeler kaleme aldı; Türkçede, *Gece Bülteni, Alan Savunması, Che İntihar Etti* ve *Balkan Blues* adlı eserleri yayımlandı.

İlknur Özdemir

İstanbul'da doğdu. İstanbul Alman Lisesi'ni ve Boğaziçi Üniversitesi İşletme Bölümü'nü bitirdi. Almanca ve İngilizceden çok sayıda çevirisi ve *Senin Öykün Hangisi* adlı bir öykü kitabı vardır.

Başlıca Çevirileri: Paul Auster: *Yalnızlığın Keşfi, Yanılsamalar Kitabı, New York Üçlemesi*; Gabriel Garcia Marquez: *Şili'de Gizlice*; Paul Bowles: *Yükseklerde*; Nadine Gordimer: *July'ın İnsanları*; Toni Morrison: *Katran Bebek*; Heinrich Mann: *Mavi Melek*; Max Frisch: *Stiller*; J. M. Coetzee: *Utanç, Petersburglu Usta*; Michael Cunningham: *Saatler*; Günter Grass: *Yengeç Yürüyüşü, Soğanı Soyarken*; Hermann Hesse: *Klingsor'un Son Yazı*; Maria Public: *Mozart, Bir Bilincin Öyküsü*; Danilo Kiş: *Bahçe, Küller*; Arundhati Roy: *Küçük Şeylerin Tanrısı*; Umberto Eco: *Somon Balığıyla Yolculuk*; Stefan Zweig: *Günlükler*; Bruno Schulz: *Tarçın Dükkânları*; Ian McEwan: *Cumartesi, Sahilde*; Pascal Mercier: *Lizbon'a Gece Treni*; Jay Parini: *Son İstasyon*; Ingeborg Bachmann -Paul Celan: *Kalp Zamanı*.

ÖZGÜN ADI Palia, Poli Palia
© 2008, Petros Markaris; 2009, Diogenes Verlag AG Zürih. /
Turkuvaz Kitapçılık Yayıncılık A.Ş. (2009)

Bu kitabın yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.
Her hakkı saklıdır. Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında yayıncının
yazılı izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yayınevi: Barbaros Bulvarı, No: 153, Cam Han, Kat: 8
34349 Beşiktaş / İstanbul
Tel: 0212 354 30 00 Faks: 0212 288 50 67
www.turkuvazkitap.com.tr

GENEL YAYIN YÖNETMENİ İlknur Özdemir

DÜZELTİ Serra Tüzün
KAPAK Ayşe Nur Ataysoy
GRAFİK Mahmut Hakan Güngör

1. BASIM Temmuz 2010, İstanbul
GENEL YAYIN 301 *POLİSİYE* 17
ISBN 978-605-5596-63-7
BASILDIĞI YER Turkuvaz Matbaacılık Yay. A.Ş. (0216) 585 90 00

Turkuvaz Kitap bir TURKUVAZ MEDYA GRUBU kuruluşudur.

Petros Markaris

ESKİDEN, ÇOK ESKİDEN

Bir Kostas Haritos Polisiyesi

Çeviren
İlknur Özdemir

TURKUVAZ
KİTAP

Bizi büyüten asıl
Maria Chambena'nın anısına...

Gençliğimden beri bana sık sık saldırdılar,
Ama yenemediler beni.
Çiftçiler saban sürdüler sırtımda,
Upuzun iz bıraktılar.

129. Mezmur

Özel isimlerin yazılışına dair

Yunancada evli çiftlerin soyadı kadın ve erkekte farklı takılar alır. Bu kitapta da soyadının iki farklı şekilde yazılması yazım hatası olmayıp bu kuralın uygulanmasıdır.

1

Meryem Ana sert sert bakıyor bana, hatta neredeyse azarlayıcı bakışları. Gerçi ben böyle sanıyorum ama sadece bir kuruntu olabilir bu duygum, ya da aşağılık kompleksine dayanan, bir Yunan-Ortodoks kendini beğenmişliği. Kutsal Meryem'in benimle ilgilenmekten başka yapacak işi yok mu? Kilisenin önündeki devasa alana doluşan kuzucuklarına bakıyor o. Ben de tesadüfen, karımla birlikte, Atinalı bir turist güruhunun ortasındayım.

"Kutsal Bakire'yi kucağında bebek İsa'yla gösteren bu tasvir 867 yılından kalma ve zamanımıza ulaşan en eski mozaik." Turist rehberinin sesi beni içinde bulunduğum zamana döndürüyor. "İkonoklast döneminin sonlarına doğru yapılmış."

"Yaradanım, sana şükürler olsun beni lütfuna değer gördüğün için," diye fısıldıyor yanı başımdaki Adriani ve istavroz çıkarırken ekliyor: "Kutsal Bakire, Kutsal Anamız, dualarımı duy." Ne için dua ettiğini biliyorum, ama bu konuyu açmamayı tercih ediyorum.

"Ayasofya'nın kulesi elli beş metre altmış santim yüksekliğinde," diyen rehberin sesini duyuyorum yine. "Çapına gelince, kubbenin kuzey-güney ekseni doğu-batı ekseninden biraz kısadır. Şurada, Arap harflerini gördüğünüz yerde, bir zamanlar İsa'yı dünyaya hükmederken tasvir eden Pantokrator mozaiği bulunuyordu. Arap harfleri on sekizinci yüzyılda eklenmiş, Kur'an'ın ilk suresinden alınmadır."

Rehberin gözlerimizi yönlendirdiği orta kubbede mozaikler ortadan aşağıya doğru genişliyor ve güneş ışığının girdiği küçük pencerelerde sona eriyor.

"Bu kargacık burgacık yazıları silince altından bebek İsa mı çıkacak yani? Duyulmamış bir şey," diyor Stelaras ve kahkahası mekânda çınlıyor, annesiyse kulağına, "Sussana!" diye fısıldıyor.

"Bunun altından Pantokrator'un çıkıp çıkmayacağı belli değil," diye açıklama yapıyor rehber hanım. "Pek çok arkeolog ve restoratör, mozaiğin büyük bölümünün tahrip olduğu görüşünde."

"Bir gün gelecek, İstanbul yine bizim olacak, ama geriye bütün bunlardan ne kalacak ki?" diyor Despotopulos, üzgün üzgün.

İhtişamdan etkilenmiş durumda hayranlıkla mekânı seyrediyormuş gibi yaparak turist grubundan uzaklaşıyorum, çünkü zırhlı tugayda generallikten emekli olan Despotopulos, ordu ve emniyet güçleri arasındaki kutsal ittifakın büyük bir hayranı. Bu yüzden vatan sevgisi ne zaman dile getirilse bana hep aynı soruyu sorar: "Siz ne dersiniz Komiser Bey?" Bense kararlı bir şekilde susarım. Susmazsam ağzımdan Arnavutlar Atina'yı fethettikten sonra İstanbul'u geri almanın zamanı geldi diye bir laf kaçırabilirim ki bu biraz farklı türde bir nüfus değiş-tokuşu olurdu.

Kiliseyi bütün görkemiyle görebilmek için avludan ayrılıp imparator kapısına yaklaşıyorum. Tuhaf ama sanki Ayasofya insanın aşağıdaki cehenneme değil de hep göğe doğru bakmasını sağlayacak şekilde inşa edilmiş. Bakışlarını dünyevi ve aşağıda olana yöneltmeye boşuna çabalıyor insan, hep yükseklere kayıyor, sütunlara, kadınlara ayrılmış bölmelere, kubbelere ve kilisenin ortasında buldukları yerleri bir ışık-gölge oyunuyla aydınlatan pencere boşluklarına. Bunun, ibadethanenin huşu uyandıran etkisine katkıda bulunduğu kesin. Buna uygun olarak en güzel süslemeler yukarılarda; onlara hayran hayran bakmak için insanın başını tevekkülle iyice arkaya devirmesi gerekiyor. Yere ya da yana bakan bir ziyaretçi bulabilir miyim diye bakınıyorum ama yok.

Boyutlarını iyice özümsemek ve ışık oyunlarını sınamak üzere kilisenin içinde bir tur atıyorum. Birbirine karışan diller sarıyor çevremi: İngilizce, Fransızca, Almanca, Yunanca, İtalyanca, Türkçe. Neşe içinde birbirinin fotoğrafını çeken Japon turistlerin fotoğraf makinelerinin flaşları gözümü alınca gözlerimi kapıyorum, yanı başımda kukuletalı kahverengi giysileri ve boyunlarmda asılı iri haçlarıyla birkaç keşiş, Slav dillerinden birinde kendilerine açıklamalar yapan bir rahibi dinliyor.

Adriani uzaktan işaret ederek, gruba katılmamı istiyor. Pek istemeyerek sözünü dinliyorum onun, oysa gerçekleri ortaya koymak yerine onların üstünü örten turist rehberinin ezberlediği nakaratı dinlemektense yalnız dolaşmak daha hoşuma gidiyor.

"Gel, kadınların bölmesine gidiyoruz," diyor Adriani ve sanki İsa'nın yeniden dirilişinin kutlanacağı paskalya şenliğine gidiyormuşuz gibi törensel bir tavırla koluma giriyor.

"Kadınlar bölmesine ve kutsal kilise meclisinin toplantı salonuna açılan kuzeybatı kanadı altıncı yüzyılda yapılmıştır," diye devam ediyor rehberimiz.

Döne döne yükselen taş döşeli rampayı tırmanıyoruz, burası eski bir şehirdeki üstü kapalı küçük bir sokak gibi. Her dönemeçte rampayı ancak insanın yere kapaklanmayacağı kadar aydınlatan küçük, dört köşe bir pencere var.

"Şu cep telefonunu rahat bırak canım, bütün kemiklerini kıracaksın!" diye oğlunu uyarıyor Stefanaku.

"Bu mağarada çekecek mi diye denemek istiyorum sadece."

"Yetti artık, oynama şunla Stelaras, ilerleyeceğiz!" diye araya giriyor babası.

Stelaras, Stefanakos çiftinin kötü yetiştirilmiş on beş yaşındaki çocuğu, yani Marlon Brando'nun bile sevimsiz görüneceği bir yaşta. Annesi asıl adıyla Stelios diye çağırıyor onu, ama babası, nedendir bilinmez kulağa daha hoş gelen Stelios yerine kaba bir tınısı olan Stelaras'ı yeğliyor.

"Bizans imparatoru buraya atıyla mı çıkarmış?" diye soruyor Pahaturidu, rehber hanıma.

"Hayır, kutsal ayine katılmak üzere buradan imparatoriçe kadınlar bölümüne geçermiş," diye onun sözlerini düzeltiyor, grubun önünden yürüyen rehber. "İmparator aşağıda kalırmış, dış dehlizde."

"Emin misiniz bundan?"

Rehber durup gülümsüyor ona: "Literatürde seremoniler çok iyi belgelenmiştir. İmparatorun at sırtında kadınlar bölmesine gittiği hiçbir yerde yazmaz."

Pahaturidu, Adriani'nin kulağına eğilip, "Bu kızı da nereden bulmuşlar?" diye fısıldıyor. "Hiçbir şeyden haberi yok. Son Bizans imparatoru Konstantinos Paleologos buradan atıyla yukarı çıkarmış, bundan kuşku duyulamaz."

Daracık, iyi aydınlatılmamış küçük geçitten çıkar çıkmaz kadınlar bölmesinin büyük pencerelerinden giren geniş bir ışık yolu karşılıyor bizi. Sağda pencereler, solda sütunlar var, ortada da mermer döşeli ferah bir koridor.

"İmparatoriçe kutsal ayini buradan izlermiş." Rehber eliyle sol tarafı, bir zamanlar imparatoriçenin tahtının bulunduğu yeri işaret ediyor. İlk kez karşı yöne bakıyorum, yani yukarıdan aşağıya ve acaba Ayasofya'nın bir tek boş yer kalmamacasına dolduğu olmuş muydu diye düşünüyorum. Her pazar ve bayram günü ayine katılacakların sayısını yeterli kılmak için kaç dini bütün insan gerekliydi acaba? Belki de burası sadece saraylılara ve kilise hiyerarşisine resmi tören salonu olarak hizmet veriyordu. Kutsal kilise meclisinin toplandığı salona girince kuşkularım yoğunlaşıyor. Eğer meclis burada toplanıyor idiyse o zaman bu ibadethane mantıki olarak bir tür hükümet merkeziydi ve kilise cemaati için düşünülmemişti. Bütün bunları elbette kendimce uyduruyorum, çünkü benim kiliseyle ilişkim yılda bir kez paskalyadaki diriliş ayinine katılmaktan ibarettir. Eskiden annem beni bir köyün ya da şehrin azizinin onuruna kilisede düzenlenen kutsama törenine sürüklerdi, polis akademisindeki eğitimim sırasında da pazar günleri ayine katılmak zorundaydık.

Bakire Meryem'i kucağında bebek İsa'yla İoannis Komnenos ile İmparatoriçe İrene'nin arasında gösteren mozaiğin önünde bir Japon grubu itişip kakışıyor, mecburmuş gibi yine fotoğraf çekiyor. Ufak tefek bir Japon kadın, Komnenos ile İrene'nin arasında fotoğrafı çekilsin diye gelip tam Meryem Ana'nın önüne dikiliyor ve aklına gelen bu parlak düşünceyle mest olmuş sırıtıyor. Kadının pozuna bakarken, fotoğrafta bedeninden iki kafa çıkıyormuş gibi görünecek mutlaka diye geçiyor aklımdan, kendisininki ve bebek İsa'nınki. Ama bu, grubun fotoğrafçısını hiç rahatsız etmişe benzemiyor, bu tablodan yararlanmaları için ötekilere de işaret ediyor.

"Bunlar Meryem Ana'nın yerine mi koyuyorlar kendilerini? Ulu Tanrım!" Adriani öfkelenmiş, istavroz çıkarıyor.

"Sevgili Bayan Haritos," diye söze karışıyor Despotopulu, yatıştırırcasına, "putperestlerden saygı beklenir mi?"

"Budistler," diye düzeltiyor Pahaturidu.

"Budistler de putperesttir. Buda heykeline taparlar."

Tam yoluma devam etmeye niyetlenirken Despotopulos beni durduruyor. Nasıl oluyorsa hep yanımda bitiyor bu adam. "Bütün bunlar çok etkileyici, ama Bizans bir yabancı madde ve Yunanistan'la hiçbir ilgisi yok."

"Nereden çıkardınız bunu?" diyorum, şaşkınlık içinde.

"Yunanistan batı kültürünün beşiğidir. Burası ise doğu. Ortodoks dini bir yana bırakılırsa Bizans biz Yunanlılardan çok Türklere yakın."

"Öyleyse İstanbul'u neden geri almak istiyorsunuz?"

"Stratejik açıdan, Yunanistan'ın sınırlarını genişletmesinin doğal yönü doğudur. Batıda artık bize yaşama alanı yok. Bunu Büyük İskender bile anlamıştı," diye tespitini tamamlıyor emekli general.

Adriani dirseğimden çekerek durduruyor beni, grubun geri kalanı ilerliyor. Ötekiler bizi duyamayacak kadar uzaklaşınca, "Hoş insanlar," diyor Adriani. "Ama bazen tahammül edemiyorum."

"Hiç şikâyet etme, buraya yalnız gelmeyi önerdim, ama sen istemedin."

"Mirafiori ile mi!" Öyle kızmış ki neredeyse haykırır gibi çıkıyor sesi. "Atina'dan İstanbul'a Mirafiori ile mi gelecektik? Tehlikeli durumlarla ilgili hiçbir sezgisi olmayan bir tek polis var dünyada, o da benim kocam!"

Beni orada bırakıp grubumuzun yanma gidiyor. Ben de, eğer bir seyahat keyif gezisinden çok bir kaçışa benziyorsa, tepesinde kara bulutlar dolaşıyor demektir, diye düşünüyorum.

2

"Babaların günahını çocukları çeker," sözünü kim demişse mutlaka çocuksuz biriydi. Çünkü çevreme baktığımda bir tane bile çocuklarına hayatı zorlaştıran ana-baba görmem. Çoğu çocuklarını kadifelere, ipeklere boğar; pahalı markaları almaya paraları yetmeyince, o zaman aslına tıpatıp benzeyen inandırıcı bir taklit bulunmalıdır, bulunmalı ki çocuk ruhu yaralanmasın. Çocuklarını İngilizce kursuna götürürler, Fransızca dersine, Almanca dersine, özel derslere. Bu çocuklar üniversite eğitimi için panhelenik sınavları geride bırakınca onlara bir de araba alırlar, gerekçeleri de şudur: "Zavallı çocuk üniversiteye giderken iki kere aktarma yapmak zorunda." Bütün bunlar yanlış eğitim, dolayısıyla "ebeveyn günahları" başlığı altına girse de kesin olan bir şey var: Çocuklar bunların acısını çekmiyorlar.

Bunları anlatmamın nedeni, böylesi günahlar işlememiş olmaktan dolayı haklı olarak gurur duymam. Katerina gereğinden fazla özel ders almadı. İngilizceyi lisede öğrendi, bugün bile genel taşıtlardan başka bir şeye binmez.

Peki, çocuklarının kararlarının acısını çeken ana-babalara ne olacak? Ana-babalara karşı çıkan meçhul eleştirmen bu konuda en ufak bir şey söylemiyor. Katerina doktorasını bizden fazla bir şey talep etmeden ve dünya nimetlerinden uzakta yapmış olsa da kararlarını damdan düşer gibi duyurmuştur bize. Bizi sever, bizi düşünür, bizimle ilgilenir, ama o hep bütün kararlarını alan kişi, bizse kararlarının muhatabı olmuşuzdur. Lise ikinci sınıftayken, hukuk okumak istediğini bildirdi. Mezun olduğunda ben savcılıktaki arkadaşlarım ve tanıdıklarımdan onun stajını yapabileceği ciddi bir avukatlık

bürosu tavsiye etmelerini isterken Katerina doktora yapmak istediğini söyledi. Bunu izleyen yıllarda, yargıç olarak çalışmaktı amacı, ama doktorasını tamamlar tamamlamaz profesörünün yanında kalacağını ve akademik kariyer yapmayı planladığını açıkladı. Ünlü bir avukatlık bürosunda stajını tamamlayınca da birden bu mesleğin güzel yanlarını keşfetti ve sonunda mesleğini uygulamaya karar verdi.

Beni tanıyanlar, kızımla ilgili en büyük hayalimin onu günün birinde savcı makamında görmek olduğunu bilir. Belki de babalara özgü bir saçmalıktı bu arzum. Bu saçmalığı bir ebeveyn günahı olarak değerlendirmek isteyen çıksa da ben Katerina'yı asla zorlamadım. Tam tersine, kızım kesin kararını bize bildirdiğinde, küflü mahkeme salonlarında kokuşmak yerine avukatlığı seçmesinin belki de daha gerçekçi olacağını düşündüm. Kendisine teslim ettiğim suçluları mahkûm ederken onu seyretme düşüm zaten gerçekleşecek bir şey değildi, çünkü ben ticari suçlar bölümünde değilim. Yargıç olsaydı hayatının yarısını karşılıksız çekler ve ödenmemiş kredi kartı hesaplarıyla uğraşarak geçirmek zorunda kalırdı.

Kızının avukatlık yapacağını öğrenen Adriani'nin sevincini de unutmamak gerek. Bir polis eşi olarak, iki işverenim, İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı hakkında pek de iyi şeyler düşünmez. Katerina, meslek hayatını hırsızlar, dolandırıcılar ve diğer canilerle geçirmek üzere hukuk okumaya karar verdikten sonra, devletin yanında değil de canilerin yanında olmanm çok doğal olduğunu düşündü Adriani, çünkü canileri hapse tıkmaktansa serbest bıraktırmak daha kazançlıydı. Bu düşünce tarzını oldum olası anlayamamışımdır.

Bütün bu gidip gelmeler, vazgeçilen kararlar, fikir değişiklikleri ve geri çekilme savaşları, Katerina bize Fanis'le evlenmeye karar verdiklerini açıklayınca mutlu bir sona ulaşmış oldu. Adriani sevinçten havalara uçtu.

"Nihayet! Yüreğimden bir ağırlık kalktı. Bu kadar güzel bir çift neden kilisenin kutsamasından uzak kalsın?"

"Kilisenin kutsaması, öyle ya," dedi Katerina, gülerek.

"Ne demek, 'öyle ya'?" diye şaşırdı Adriani. "Nikâh dediğin kilisede olur, gelinlikle, rahiple ve şahitlerle."

"Biz bunlarsız da yaparız. Belediye nikâhıyla evleneceğiz."

Bu soğuk duş Adriani'nin kaskatı kesilmesine neden oldu. Vücut ısısının normali bulması beş dakikasını aldı. Ondan sonra da belediye nikâhının bütün sakıncalarını sıralamaya başladı. Önce maddi kanıtlara yöneldi.

"Ama nikâh dairesine davet edileceklerin sayısı sınırlıdır, o zaman da bir sürü düğün hediyesinden mahrum kalırsınız. Düğün hediyeleri olmadan evinizi nasıl kuracaksınız?"

"Zaten biz şimdilik Fanis'in iki odalı evinde kalacağız. Ben hâlâ stajyerim, demek ki eve tek maaş girecek. Ev değiştirmeyi şu anda düşünemeyiz. İki odalı eve biz zor sığıyoruz, düğün hediyelerini nereye koyacağız?"

Adriani ondan sonra, kilise evliliklerinin pek fazla boşanmayla sonuçlanmadığını ileri sürdü.

"Daha çok nerede evleniyor çiftler? Kilisede mi, nikâh dairesinde mi?" diye sordu Katerina.

"Nerede olacak, kilisede tabii."

"Demek ki boşananların çoğu da kilisede evlenenler."

Adriani bu iddiasıyla da bir şey elde edemeyeceğini anlayınca duyguları işe kattı. Katerina bu kararıyla, onu gelin olarak görmek isteyen anne-babasının bu mutluluğunu engellediğini hiç düşünmüş müydü acaba?

"Nikâh dairesinde de gelin olacağım. İster kilisede ister nikâh dairesinde evleneyim: Gelin gelindir."

"Gelinlik giymeyen bir gelin mi?" dedi Adriani, kendi kendine konuşur gibi, sanki kendi söylediğine kendi de inanmıyordu.

"Anne, işte ben de buna tahammül edemiyorum!"

"Tahammül edemeyecek ne var? Açıklasana bana şunu lütfen?"

"Gelinlik, duvak, gelin çiçeği, konfetiler! İlişkimizi resmileştirmek için nikâh dairesine gitmek istiyoruz, ortak yaşamı-

mıza sanki yeni başlıyormuş gibi numara yapmak zorunda kalmadan; iki yıldır birlikte yaşıyoruz biz!"

"Babanın polis olduğunu hiç düşünmüyor musun? Kızının kilisede evlenmek yerine belediyede evlenmek istediğini iş arkadaşlarına nasıl açıklayacak? Bana kalırsa sen babanı hiç dikkate almıyorsun."

Adriani son koz olarak benim mesleğimi ne zaman ağzına alsa Katerina hep yaptığını yaptı: Doğrudan bana dönüp sordu:

"Bu senin için sorun olur mu baba?"

İşte o zaman, onu gelin olarak kolumda kiliseye sokmayı hep nasıl arzulamış olduğumu ilk kez hissettim. Mantık açısmdan bakılınca Katerina haklı olabilirdi. Belki gelenekler artık geride kalmıştı, babaları onları müstakbel eşlerine, yeni efendisi ve hükümdarı olacak kişiye teslim edene kadar evde kalmıyordu kızlar. Belki de meslektaşlarımdan birinin kızını, çoğunlukla daha genç bir meslektaşına teslim ettiği pek çok düğünde bulunmuştum, bu yüzden benim durumumda da aynı şeylerin yaşanacağını varsaymıştım. En azından kızımın savcı olması hayalimden sonra şimdi ikinci hayalimin de yok olduğunu görünce kalbimin sıkıştığını hissettim. İçimden Katerina'ya karşı bir öfkenin yükseldiğini hissettiğim nadir anlardan birini yaşıyordum.

"Katerina, söylesene, sen benim büroma kaç defa geldin?"

Şaşkınlıkla baktı bana. "Ne bileyim ben, çok geldim."

"Peki, çalışma masamın üstünde asılı olan şey hiç dikkatini çekmedi mi?"

"İsa'nın bir resmi."

"Peki, mahkeme salonlarına kaç kez girdin?"

"Tamam, anladım. Orada da yargıcın arkasında İsa'nın resmi asılıdır."

"Babanın arkasmda Tanrı'nın her günü İsa'nın bir resmi asılıyken ve sen de Tanrı'nm her günü mesleki ortamda o resimle karşılaşırken yine de kilisede değil de nikâh dairesinde evlenmekte ısrar ediyor musun?"

Katerina bana fikrimi sorarken normal olarak benim fikrimin onunkiyle örtüşeceğinden ya da benim, onu değil de Adriani'yi öfkelendirecek kaçamak yanıtlar vereceğimden önceden emindir. Bu kez yanıtım onun aklını karıştırmıştı, bir çıkış yolu arıyor gibiydi.

"Baba, itirazlarını anlıyorum, ama bir yolunu buluruz," dedi sonunda.

"Nasıl olacakmış bu?"

"Düğünün İstanbul'da yapılacağını söyleriz, Yunan dünyasının eski merkezinde evlenmek bizim hayalimizdi deriz. Senin mesai arkadaşların bunu pek beğeneceklerdir."

Beni hangisinin daha çok üzdüğünü bilmiyorum: İş arkadaşlarım hakkındaki aşağılayıcı düşüncesi mi –sanki onlar da Despotopulos gibi İstanbul'u ele geçirmek için deliriyorlardı– ya da inatçı ve mantıksız tutumu mu? Bu ikincisi beni daha çok kaygılandırıyordu, hem mesleki hem kişisel açıdan. Mesleki açıdan, çünkü Katerina avukatlık mesleğini seçmişti, burada ilkelere abartılı bir biçimde sadık olmak ve ahlaki açıdan inatçılık, bir ucu başarısızlık olan çıkmaz bir sokağa götürürdü insanı. Böyle bir tutum bir savcıya yakışır, ama doğasma bu kadar uygun bir mesleği istememişti Katerina. Polislikteki bütün hizmet yıllarım boyunca kibirli ve kendini beğenmiş, burnu havada ve küstahça kurnazlıklar yapan avukatlar görmüştüm, ama ilkelerinden böylesine taviz vermez biriyle daha önce hiç karşılaşmamıştım.

Öte yandan Katerina'nm bu inatçılığını benden almış olmasından da korkuyordum. Bütün meslek hayatım boyunca hep kafamın dikine gittim, ister dolayh ister doğrudan olsun, ne kayıpları dikkate aldım ne de sağlığımı. Bu da sonunda pahalıya mal oldu bana, daha da kötüsünden beni koruyan, Gikas'ın hep yanı başımda olmasıydı, hep önüme geçip beni korudu, benden özellikle hoşlandığından değil, pis işler için bana ihtiyacı olduğundan, böylece kendisi sahne ışıklarının altında daha da parlayabiliyordu.

Aynı inatçılığın kızımda da bulunduğunu anladığımda bu özelliğin benim hayatımı geçmişte ne kadar zorlaştırmış olduğunu düşündüm, rahmetli annemin dediği gibi sırtımdan ter boşandı, aynı zamanda, Katerina'nın bu kusuru belli ki benden almış olmasından dolayı suçluluğumun bilincine vardığım gerçekdışı bir kriz geçirdim.

"Fanis'in ailesi bütün bunlara ne diyor?" diye sordu Adriani.

Katerina omuz silkti. "Bilmiyorum. Onlarla kendisi konuşacaktı. Ama nasıl bir sorun çıkarabilirler ki? Nerede evlendiğimiz ne fark eder: Fanis nasıl olsa aynı elbiseyi giyecek."

İnatçılığının üstüne bir de durumu yanlış değerlendirmesi eklenmişti. Çünkü düğünün kilisede yapılmayacak olması Fanis'in ailesini çileden çıkartmıştı ve elbette suçu Katerina'da buluyorlardı. Fanis'in, nikâh dairesinde evlenme fikrini Katerina'nın arzusu olarak sunup sunmadığını bilmiyorum, ama aksi bile olsa Prodromos ile Sevasti, Katerina'nın gelinlik giyip kilisede evlenme fikrinde ısrar etmesi gerektiğine inanıyorlardı.

Böylece belediye nikâhı bir drama dönüştü, biz gücenmiş ve son derece mutsuzduk, Fanis'in ailesi suratını asmıştı, Katerina ise inatçılığının durumu nerelere götürmüş olduğunun hâlâ farkında değildi ve ne yapacağını bilmiyordu. Törenin sonunda Prodromos ile Sevasti Katerina'nın yanağına, onu öpüyormuş izlenimi verecek kadar değdirdiler dudaklarını ancak. Bize karşı da aynı derecede soğuk davrandılar. Kendilerini zorlayarak ve neredeyse istemeden iyi dileklerini geveleddiler ağızlarında. Belli ki, kızımıza belli ilkelere ve geleneklere saygı göstermeyi öğretmediğimiz için bizi sorumlu görüyorlardı. Hatta belki de benim bir polis olarak kızımı nasıl bu kadar ilkesiz ve disiplinsiz yetiştirebildiğime de şaşırıyorlardı. Katerina ailenin kara koyunu olarak damgalanmıştı, biz de o koyunu güden çobanlardık.

Aslında hiç umurumda değildi bu, dünürlerimizin suratlarını asmalarını da umursamıyordum, ama Adriani incin-

mişti. Nikâhın belediyede kıyılmasının verdiği hayal kırıklığı yetmezmiş gibi, bir de dünürlerimizin bu hakarete uğramış tavırları ortaya çıkınca Adriani'nin keyfi iyice kaçmıştı. Yemek yemiyor, konuşmuyor, Katerina'ya telefon etmiyor, kızı onu aradığında da yok dedirtiyordu. Böylece, nikâhın ardından derin bir hüzne gömüldüğümüz günler geçirdik.

İşte o sırada Katerina'nın bana İstanbul hakkında söyledikleri geldi aklıma. Gerçi düğün orada yapılmamıştı ama kriz bölgesinden biraz uzaklaşmak için Adriani ile birlikte İstanbul'a bir seyahat yapabilirdik. Adriani'ye bu teklifi yaptığımda tepki gösterip reddedeceğinden korkmuştum, ama bana bakmakla yetindi ve sanki inanamıyormuş gibi, "Bunun bize iyi geleceğini düşünüyor musun?" diye fısıldadı.

Onu ikna etmek zor olmadı. Ama Mirafiori'yle seyahat etmek söz konusu bile olamazdı.

"O zaman burada kalmayı yeğlerim," diye kestirip attı. "Zaten kızımın nikâhında yağmur altında durdum. Bir kez daha böyle bir şeye dayanamam. Üstelik senin külüstür, yolda mutlaka son nefesini verir."

Böylece, İstanbul'un görülecek yerlerini hayranlıkla seyretmek üzere kendimizi yeniden bir uçağın içinde bulduk: İlk gün Kariye Müzesi, ikinci gün Sultanahmet Camisi ve Bizans Su Kemerleri, bugün de Ayasofya.

Olaylar gözlerimin önünden geçtiği sırada Ayasofya'dan dönüş yolundayız. Rehberimiz üzerinden geçtiğimiz köprünün Atatürk'ün adıyla anıldığını, Galata Köprüsü'nden sonra Haliç üzerindeki ikinci köprü olduğunu ve İstanbul'un iki yakasını birleştirdiğini anlatırken ben otobüsün camından dışarıyı seyrediyorum.

Adriani otobüsün arka sıralarından birinde grubumuzun en sempatik kişisi olan Bayan Muratoğlu'nun yanında oturuyor. Bayan Muratoğlu İstanbullu ama ailesi 1955 Eylül'ünde Rum azınlıklara karşı girişilen taşkınlıkların arkasından buradan ayrılmış, o zamandan beri Atina'da yaşıyor. İki yılda bir İstanbul'a geliyor ve "hacı" olarak "vatan topraklarına"

dönüyor. "Kimileri Kudüs'e, kimileri Mekke'ye gidip hacı oluyor, ben de İstanbul'a giderek," diyor gülerek.

Adriani ondan çok hoşlanıyor ve onunla epey zaman geçiriyor, gerekçesi de şu: "Bayan Muratoğlu düzeyli bir insan. Giyiminden, tavırlarından, yani her şeyinden belli oluyor." İstanbul'a varışımızdan beri Adriani'nin keyfi bir gelip bir gidiyor, ama özellikle turlar sırasında tasalarını unutmayı ve gördüklerinin büyüsüne kapılmayı başarıyor. Ne var ki otel odasında baş başa kaldığımızda yeniden mutsuzluk çöküyor üstüne. Bir yandan da, böyle yapınca benim canımm sıkılmasına neden olmaktan korkuyor. Bu yüzden sürekli sokaklarda olmayı ve şehri dolaşırken dikkatinin başka yerlere gitmesini istiyor.

Otobüs köprüyü geçiyor ve bir sırta tırmanıyor, sol tarafta tersaneler var. Teknelerin, mavnalarm olduğu Haliç'e ve dün Ekümenik Patrikliğe giderken bizim de geçtiğimiz sahil yolundaki binlerce araca tepeden bakıyorum.

"Eskiden bu sahil yolu yoktu," diye anlatıyor Bayan Muratoğlu, Adriani'ye. "Fener, Haliç ya da Balat'tan sonra küçük vapurlarla gidilirdi ama her iskelede durdukları için yol bitmek bilmezdi. Bu minik oyuncak vapurlarla yolculuk etmek çok keyifli olurdu. Ayrıca o zamanlar insanların şimdiki gibi acelesi de yoktu."

Karşı kıyıdaki camilere bakıyorum, sanki sıraya dizilmişler; manzara, çökmek üzere olan harabelerin zevksiz, modern, kalitesiz yapılarla yan yana bulunduğu geniş ama kimliksiz ve kişiliksiz bir bulvarın üzerindeki binaların arkasında kayboluyor. Bu yapıların zemin katlarında çeşit çeşit, karmakarışık, alaca bulaca dükkânlar yer alıyor: Bir bakkal, otomobil yedek parçacısı, halı ve sepet işleri satan bir yer, sonra bir tuhafiyeci ve her yerde tost ve meyve suyu satan büfeler.

"Tarlabaşı Bulvarı'ndan geçiyoruz," diye açıklıyor rehberimiz. "Tarlabaşı, İstanbul'un etnik açıdan karma bir semtiydi. Burada Rumlar, Türkler, Ermeniler ve az sayıda Yahudi yaşardı."

"Burası Beyoğlu mu?" diye soruyor emekli general, rehbere.

"Buraya Türkler Beyoğlu demişler, Generalim," diye açıklıyor Bayan Muratoğlu. "İstanbul'daki Rumlar buraya Pera derlerdi. *La grande rue de Péra*. Bu adı sadece buradaki Rumlar değil Fransızlar da kullanırlardı. Bunu aklınızda tutun, çünkü İstanbul'u geri almak ve eski adları yeniden kullanmak istiyorsanız bu adları öğrenmelisiniz."

Bir sessizlik oluyor, kimse söyleyecek söz bulamıyor. Yan aynada rehberin yüzünü görüyorum, İstanbullu azınlıklardan o. Mikrofonu indirmiş, gülümseyerek caddeye bakıyor.

Otobüs Taksim Meydanı'na varıyor, otelimizin bulunduğu sokağa sapıyor.

3

Bayan Muratoğlu bizi İmroz adında bir restorana götürüyor, sahibi –doğal olarak– eskiden pek çok Rum'un oturduğu, 1923 yılından beri de Türklerin olan Ege adasından gelme. Açıkta oturuyoruz, her iki tarafındaki lokanta ve meyhaneler ortada buluştuğu için nerdeyse dar gözüken uzunca bir sokakta. Buraya gelirken geçtiğimiz sokakta gördüğümüz dükkânlarda sadece midye kızartması satılıyordu, biraz ilerisindeki bir sıra dükkândaysa sadece midye dolması, sonra doğunun baharatlarının, sucukların ve tütsülenmiş kefal balıklarının kokusu geldi burnumuza, bütün bunlar bizim semt pazarlarımızdaki meyve tezgâhlarında gördüğümüz üzüm salkımları gibi sarkıyordu gıda maddeleri satan dükkânların önünden. Atina'ya döndükten sonra aklımda en çok neyin kalacağını bilmiyorum: Ayasofya mı, Boğaziçi mi, yoksa bu şehrin kokuları mı.

"Şu hale bak, Türkler bu kadar doymak bilmez mi?" diye soruyor Adriani, Bayan Muratoğlu'na, hayret dolu bir sesle.

"Türkler pek yemek meraklısı değildir. Biz İstanbullu Rumlar iyi yemek yeriz, hatta onların iki katı yeriz," diyen ve Bayan Muratoğlu'nun Bay Sotiris diye tanıştırdığı İmrozlu lokantacının sesi arkamızdan duyuluyor.

"Ne diyorsunuz!" diye itiraz ediyor Adriani. "Buraya gelirken gördüğümüz her iki dükkândan biri lokantaydı."

"Türkler yemektense deneyip tadını çıkarmaktan hoşlanır Madam," diye açıklıyor İmrozlu adam. "Türkler önlerine on tabak koyup saatlerce tadarlar içindekileri. Müşteri olarak Yunanlıları yeğlediğimi söylemeliyim."

"Neden?" diye soruyorum.

"Çünkü daha iştahlıdırlar ve daha kolay memnun edilirler. Önlerine doğru dürüst bir kızartma koyarsınız, belki yanına da bir musakka, bir saate kalmadan hepsini silip süpürürler ve lokantacıyı rahat bırakırlar. Türklerde ise saatlerce tabakları, sahanları getirip götürürsünüz."

Bu sözlerden sonra lokantacı yan masaya geçiyor, tek başına yemek yiyen altmış beş yaşlarmdaki bir beyi selamlıyor. Birbirlerini tanıyor gibiler, çünkü İmrozlu lokantacı adamın masasına oturuyor ve onunla sohbete başlıyor. Lokantacının arkasmdan bakan Muratoğlu dalgın dalgın başını sallıyor.

"Pera'da böyle kaç tane Rum lokantası olduğunu bilseydiniz komiser bey," diyor bana. "Hem sadece Pera'da da değil, Adalar'da da vardı, Arnavutköy'de, Tarabya'da. Geriye sadece Sotiris kaldı, belki Tarabya'da bir lokanta daha; bir tane de Büyükada'da."

"Neden, satıldılar mı?" diye soruyor Adriani.

"Birkaçı evet, ya da sahipleri öldü, çocukları lokantayı işletmek istemediler, Yunanistan'a göç etmeyi yeğlediler..."

Bereket Adriani ile konuşmaya devam ediyor, televizyondaki romantik dizilerin sadık bir izleyicisi olan karım böyle hüzünlü hikâyelere bayılır. Bense doğuştan hoşlanmam geçmiş ihtişamın ve eski, güzel günlerin arkasından ağlamaktan. Gözlerimi masalarda gezdiriyorum. Hepsi dolu, müşteriler içkilerini yudumluyorlar, sohbet ediyorlar, ama burası Atina'daki bir tavernadan yarı yarıya daha az gürültülü, orada insan kendi konuşmasını duyamaz.

Buradaki masalarda insanlar o kadar alçak sesle konuşuyorlar ki cep telefonumun çaldığını bile duyabiliyorum. Telefonumu ceketimin cebinden çıkardığımda ise bir kez daha yanılmış olduğumu anlıyorum. Günde birkaç kez başıma geliyor bu. Hep telefonumun sesini duyduğumu sanıyorum, hızla cebimden çıkarıyorum. Arayan Katerina olabilir –ama her seferinde yanılmış oluyorum. İstanbul'a hareket etmeden bir gün önce bu seyahatimizi haber verdiğimizden beri onunla hiç temasımız olmadı. Biz ona telefon etmedik, o da bize.

Seyahatimizi ona son anda bildirmek Adriani'nin fikriydi. Nikâhıyla ilgili nahoş deneyimleri unutmak amacıyla yolculuğa çıktığımızı anlamalıydı. Adriani bir kere hayata küserse, üzüntüye boğulursa kendini bundan kurtarması pek kolay olmaz. Katerina geç haber vermemizin altında yatanı sezdi ve bize iyi yolculuklar diledi. Ama havaalanına kadar bizimle gelmeyi teklif etmedi.

Bu vedalaşma onunla aramızdaki ilişkinin daha da soğuklaşmasına neden oldu, gelecekte olacaklarla ilgili yüreğime korku saldı. Bu yüzden durmadan telefonumun çaldığını duyuyorum. Cep telefonuna olan bu yeni merakım Adriani'nin de dikkatini çekti, beni dikkatle izliyor amą yorum yapmıyor.

Gözlerimi gözlerinden kaçırıyorum, o sırada az önce lokantacı ile sohbet eden altmışlık adamın yerinden kalkıp masamıza doğru geldiğini görüyorum. Muratoğlu'nun önünde durup bizi süzüyor, bizse onun kendisini tanıtmasını bekliyoruz. Bunu yapmak yerine damdan düşer gibi, "Özür dilerim, Yunanistan'dan mı geliyorsunuz?" diye soruyor.

Konuşma başlatmanın en basit yolu, aşikâr olandan söze girmektir. Muratoğlu da aynı şeyi düşünüyor olmalı ki, alaycı bir tonla, "Doğru. Ya siz?" diye soruyor.

Adam Muratoğlu'nu bile bile duymazlıktan gelip kendi sorularına nazikçe devam ediyor. "Yemek sırasında sizi rahatsız ettiğim için bağışlayın, ama bana uçakla mı tur otobüsüyle mi geldiğinizi söyleyebilir misiniz?"

"Uçakla Atina'dan geldik," diye açıklamada bulunuyor Stefanaku.

"Peki, nerede kalıyorsunuz, sakıncası yoksa sorabilir miyim?"

"Taksim'de, Eresin Otel'de," diye bilgi veriyor Muratoğlu.

"Öyleyse sizinle birlikte gelmiş olamaz, otelde de kalmıyordur," diyor yaşlı bey, bize değil de kendisine söyler gibi.

"Özür dilerim, ben polis komiseriyim, neden soruyorsunuz?" diye söze karışıyorum aniden, çünkü genellikle soruları soran olurum, yanıtlayan değil.

"Şehirli olmadığı az çok belli olan yaşlı bir hanımın sizinle birlikte gelip gelmediğini öğrenmek istemiştim. Ama Atina'dan uçakla gelmiş olamaz. Herhalde Selanik'ten otobüsle gelmiştir."

Bakışıyoruz ve hatırlamaya çalışıyoruz. Daha çok kibarlık olsun diye, çünkü tur grubumuzda böyle biri olmadığına eminiz. Sonunda hepimizin adına Muratoğlu yanıtlıyor adamı: "Üzgünüm ama grubumuzda böyle birinin olduğunu hatırlayamıyorum. Gerçi görünümü değilse de yaşı bana uygun ama..." diye ekliyor şaka yaparak. Tekrar teşekkür ettikten ve bizi rahatsız ettiği için özür diledikten sonra yabancı adam hayal kırıklığı içinde masasına dönüyor.

Muratoğlu'nun deyimiyle 'Pera'ya döndüğümüzde neredeyse gece yarısı, ama trafik saat sekizde biz oradan ayrılırken olduğu kadar hareketli. İnsanlar hâlâ açık olan mağazalara girip çıkıyorlar, hem yalnız fast-food dükkânlarına değil, kitabevlerine, müzik dükkânlarına ve eski püskü şeyler satan yerlere de.

"Aman, sanki insan denizi burası!" diye bağırıyor Adriani ve bu gibi durumlarda kullanmayı sevdiği tarihi cümlelerinden birini ekliyor: "Onbinlerin göçü!"

Gece yarısından hemen sonra Beyoğlu'nda görülen böyle bir insan kalabalığına Atina'da ne Panepistimu Caddesi'nde ne de Omonya Meydanı'ndaki yoğun saatlerde rastlanır. Trafiğe kapalı bu bölgede öyle bir kalabalık var ki insanın görüş mesafesi, önünde yürüyenin sırtıyla sınırlı. Yan sokaklardan her dakika en az on kişi trafiğe kapalı alana çıkıyor, kafelere ve barlara gidenlerin sayısını artırıyor.

"Hep böyle miydi burası?" diye soran Adriani'ye Muratoğlu gülümseyerek yanıt veriyor: "Biz şehirden ayrılırken İstanbul'un nüfusu bir milyondu Bayan Haritos. Şimdi resmi olarak on dört milyon, gayriresmi olarak on beş, aslında on yedi milyon. Ama şimdi olduğu gibi o zaman da şehrin kalbi burada atardı."

"Buraya sık gelir miydiniz?" diye soruyor Adriani yine.

"Biz Feriköy'de otururduk, Taksim'in arka tarafında, Kurtuluş'un yakınında. Ama alışveriş için hep Beyoğlu'na gelirdik." Çevresine bir göz atıyor, sonra buruk bir sesle, "Ama buranın eski ihtişamı kalmamış," diyor, "çünkü bu arada, tıpkı Atina'da olduğu gibi, her semtin kendi alışveriş caddeleri oluşmuş."

Sağlı sollu dükkânların yarısı lokanta. Atina da buradan geri kalmaz, ancak burada fast-food zincirleri ya da suvlaki* dükkânları yok, neredeyse tamamı garsonsuz lokantalar, vitrinde sergilenen yemeklerin gerisinde bembeyaz önlükleri ve aşçı kepleriyle bekleyen görevliler var.

Adriani'nin bir lokantanın vitrinine yaklaşmasını seyrediyorum. İlk başta, bir şeyler atıştırmak istediğini sanıyorum, çünkü az önceki lokantada, zaten az olan iştahı benim sürekli cep telefonuyla uğraşmam yüzünden tamamen kesilmişti. Adriani vitrinin tam önünde durup yemekleri inceliyor. Yağda pişirilmiş yemekleri, köfte çeşitlerinin bolluğunu, pilavları ve balık yemeklerini görünce zevkleniyor, arka taraftaki dönerlere bakıyor, hiçbirinden gözlerini ayıramıyor.

"Yemek pişirmeyi seviyorsunuz herhalde, Bayan Haritos?" diye soruyor Muratoğlu.

"Nereden anladınız?"

"Uzman gözüyle bakmanızdan." Bir an susup sonra çekinerek ekliyor: "Biraz da haset okunuyor bakışlarınızda."

Muratoğlu bu sözleri dostça, art niyetsiz söylüyor ama Adriani yanlış anlar da bu yolculukta arkadaşlık kurduğumuz tek kişiyle bozuşuruz diye ben araya girmeye hazırlanıyorum. Oysa Adriani'yi yine yanlış değerlendirmişim, çünkü gülümseyerek yanıtlıyor: "Bütün iyi aşçılar haset ederler, Bayan Muratoğlu, bu bol yemek çeşidini doya doya inceleyebilmek çok hoş bence."

Beyoğlu'nda, Taksim'e doğru yürüyoruz, ama yürürken insan kalabalığı arasında kendimize ite kaka yol açmamız gerekiyor.

---

* Bir tür dürüm (ç.n.)

"Meslektaşlarınız, komiser bey," diye fısıldıyor Muratoğlu ve sol tarafını işaret ediyor.

Orada miğferli, kalkan ve coplarla donanmış en az bir birimlik polis duruyor, bütün sokağı tutmuşlar, en ufak olayda müdahale etmeye hazırlar. Her akşam özel bir birliği Santaroza'ya ya da Harilau-Trikupi Caddesi'ne yerleştirsek bizde, yani Yunanistan'da, bakanlara ve bütün hükümete neler söylenebileceğini geçiriyorum kafamdan. Herhalde nazik sayılabilecek 'zorbalar'dan aşağılayıcı 'faşistler'e, hatta 'polis devleti' diye haykırmalara kadar bir sürü şey.

"Her akşam mı buradalar bunlar yoksa bugün özel bir nedeni mi var?" diye soruyorum Muratoğlu'na.

"Bildiğiniz gibi her akşam gelmiyorum buraya, ama ne zaman buradan geçsem onları görüyorum."

Taksim Meydanı'nda kalabalık dağılıyor, tıpkı Atina'daki Sintagma Meydanı'nda olduğu gibi. Meydanı geçip sola, kaldığımız Eresin Oteli'ne doğru dönüyoruz.

Kimin ne zaman hangi sırayla banyoyu kullanacağını, Adriani'yle evlenmemizi izleyen ilk ayda belirlemiştik. Önce ben giriyorum banyoya, çünkü daha çabuk çıkıyorum, sonra Adriani giriyor ve istediği kadar kalabiliyor orada. Birbirimize öyle uyum sağladık ki ne zaman işimin biteceğini tahmin ediyor ve hazırda bekliyor.

Bu akşam da böyle oluyor, sadece banyoya girmeden önce kapıda duraklayıp beni süzüyor. "Kızımızın davranışını yine hazmedemedin sen," diyor.

"Doğru, sen hazmettin mi sanki?"

Düşünür görünüyor ve hemen yanıtlamıyor beni. "O inatçı tavrı sinirime dokunuyor," diyor sonunda.

"İnatçı tavrı mı?"

"Haydi ama, saf gibi görünmeye çalışma. Kafasına koyduğunu yapmaktan bir kerecik vazgeçmek yerine huzurumuzu –Fanis'in ve ailesininki de dahil olmak üzere– bozmaktaki inatçılığı canım. Beni hiç dikkate almaması da cabası. Hem seni de dikkate almıyor, üstelik sen onun gözdesisin. Şimdi

de bir telefon bile etmemekle bu iddiacı tavrını sürdürüyor. Sana şunu söyleyeyim. Kendi ana-babası böyle inatçılığa tahammül edemiyorsa Fanis'inkiler nasıl edecek? Bu durumda birkaç yıl sonra boşanmaya kalkarlarsa hiç şaşırmamak gerek. Umalım da o zaman çocukları olmamış olsun, çünkü moda oldu: Önce çocuk doğuruyorlar, sonra ayrılıyorlar, sonra da çocuğu büyütsün diye büyükanneye yamıyorlar."

"Şom ağızlılık yapma!" diyorum, öfkeyle. "Kız daha yeni evlendi!"

"Tamam, gerçi yapmış olduğu düğün pek evlenmek sayılmaz ama gene de boşanmaktan kurtulmak kolay değil." Adriani böyle hiddetlendiği zamanlarda insan ağzını açar açmaz o hemen cevabını yapıştırıverir.

"Telefon edebiliriz ona ve suskunluğa son verebiliriz."

"İçten içe Fanis'in ailesine hak verirken ve onlar gibi ben de hayal kırıklığı yaşarken Katerina ile nasıl konuşacağım?"

"Ben konuşabilirim onunla." Ama hemen pişman oluyorum bu atılganlığımdan, çünkü arkasından neyin geleceğini biliyorum.

"Tamam işte, sen ve kızcağızın," diye bağırıyor Adriani. "Her zaman aranızda halledersiniz her şeyi, bense dışarıda kalırım. Kıza yararlı birkaç şey öğretmek için ne zaman birazcık baskı yapmaya kalksam, hemen önüne geçip onu korursun. Bir seferinde okuldu konu, sonra üniversite eğitimi, sonra doktorası. Ev kadını olsun, avukat ya da bakan hiç fark etmez, ona birkaç temel şey öğretmeme izin verseydin iş bu raddeye gelmezdi. Çünkü şimdi her şeyi temizlemek zorunda olan benim. Ama sen böyle istedin bunu."

Nerede olduğumuz tamamen aklımızdan çıkmıştı, kendi evimizdeymişiz gibi birbirimize bağırıp çağırırken yan odadaki müşteri sesimizi kesmemiz için duvara vuruyor. Birden susup dehşet içinde bakışıyoruz. Görünmeyen, azarlayıcı bakışlardan kaçmak istercesine hemen banyoya dalıyor Adriani. Ben de yatağa uzanıyorum, yan dönüp gözlerimi karşıdaki pencereye dikiyorum. Salt bedenimin bu şekilde kalması bile bir uykusuz gecenin daha beni beklediğine işaret.

4

Kilisede gece bekçilerinin görevi hep sabah ayiniyle biter, bizim gece nöbetimizse sessiz bir adakta doruğa ulaşıyor. Sabah konuşmadan kalkıyoruz, suskunluk içinde giyiniyoruz, sonra Adriani, yine hiç konuşmadan, aşağıya kahvaltıya iniyor. Hem Adriani'nin asık suratından hem de tepeleme yığılı tabaklarla büfeden masalarına dönen turdaki öbür yolcuların sabahın bu erken saatindeki açgözlülüklerinden uzak durmak için odaya kahve getirtmeyi geçiriyorum aklımdan.

Ama sonradan, eğer böyle yaparsam yıllardır özlem duyduğum bir zevkten kendimi yoksun bırakacağımı düşünüyorum. Kahvaltıda her şey var, bir tek kruvasan yok. Bunu ilk gün tespit ettiğimde rahat bir nefes almıştım. Böylece en azından her sabah çalışma masamda yediğim kruvasanı hatırlamış olmayacağım. Bunun yerine burada çok sevdiğim simit var, bana işyerimizde simitlerimizi ortadan yarıp içine incecik bir dilim peynir koyarak harika kahvaltı ettiğimiz eski güzel günleri hatırlatıyor. Bunu keşfettiğimden beri her sabah kahvaltıda bir tane peynirli simit yiyorum. Bugün de bundan vazgeçecek değilim. Salt kızıma karşı zaafım var diye Adriani'nin beni odaya kapamasına göz yumacak da değilim.

Bununla birlikte Adriani'nin masasına oturmuyorum. Aşırı kindar olduğumdan değil, her ikimiz de başkalarıyla otururşak kavgalı olduğumuz daha az göze batar diye. Aramızdaki sessiz anlaşma böyle, üzerinde özellikle konuşmamıza gerek kalmadan kendiliğinden yürürlüğe girdi. Kavga etmişsek ve aynı zamanda insan içine çıkacaksak olabildiğin-

ce belli etmeden birbirimizden uzak durmaya ve hiçbir şey olmamış gibi davranmaya gayret ederiz.

Böylece Stefanakos ailesinin masasına düşüyorum; tepeleme doldurulmuş tabağının arkasında sipere yatmış oğulları piyasada bulunan bütün cep telefonlarının artı ve eksilerini ayrıntılı olarak analiz ediyor ve babası da bana gururla cunta dönemindeki öğrencilik yıllarından ve o günlerde polislerle giriştiği çatışmalardan söz ediyor. Bu masaya oturmasaydım, Petropulos ailesinin masasına oturmam gerekecekti. Eskiden sosyal sigortalar kurumunda şube müdürü olan adam ve vergi dairesindeki müdürlüğünden emekli karısı, mesleki deformasyon nedeniyle bu emeklilik yıllarında bile ekşi suratlarından kurtulamamışlar.

Tur otobüsünde arkadaki sıralardan birini yeğliyorum –arada bir başarırım bunu– ve Boğaz'ı seyrederek gevşemeye çalışıyorum. Otobüsümüzün yanında devasa bir tanker yol alıyor, öbür tarafında bir şehir hatları vapuru var. Bu ikisi Lorel-Hardy gibi görünüyorlar, çünkü şehir hatları vapurunun yüksekliği ancak tankerin gövdesindeki gemicilik işletmesinin adını örtecek kadar.

Sol tarafımda iki tane bembeyaz boyalı ahşap ev görüyorum, birinin verandası ve küçük balkonları var, öbürününse cumbaları. İkisinin arasına sıkışmış, iki katlı beton yapı pekâlâ Atina'da rastlayacağımız türden. Karşıdaki Anadolu yakasındaki evler, iş saatlerindeki şehir içi otobüslerde üst üste yığılan yolcular gibi birbirinin üzerine abanmış, bu binalar kendilerine yer açmak için gerçekten de birbirlerinin ayaklarına basıyor gibiler. Sahil yolunda devasa, kışlaya benzeyen bir bina göz alıyor, tek başına duran bu bina çevresini öylesine egemenliği altına almış ki hiç kimse onun yanı başına bir yapı dikmeyi göze alamamış. Tam Boğaz Köprüsü'nden geçerken kulağımın dibinde emekli generalin sesini duyuyorum.

"Boğaz'ın en dar yeri, Termofil Geçidi'ninki kadar," diye açıklıyor. "Boğaz kimin elindeyse şans ondan yanadır. Ter-

mofil Savaşı'nı yürüten Isparta Kralı Leonidas'ı düşünün, bu stratejinin öncülerindendi."*

Yanıt vermiyorum ona, gözlerimi Boğaz'a dikiyorum, umudum Despotopulos'un da bu büyüleyici manzaraya dalması. Ne yazık ki adamın asker mantığı baskın çıkıyor.

"Fikrimi sorarsanız, Türkiye'nin bütün stratejik değeri burada yatıyor. Ne kuzeyde Rus ayısıyla olan sınırında, ne de güneyde Müslüman devletlerle olan sınırda. Boğaz bizim elimizde olsaydı Amerikalılar şimdi önümüzde diz çökerlerdi."

"Bir soru sormama izin verin, generalim. Savaş güçlerimizi harekete geçirteceğimiz geostratejik noktalardan başka şeyleri de görebiliyor musunuz acaba?"

Hiç konuşmadan gözlerini üzerime dikiyor. "Paslanmamak için yapıyorum bunu," diyor istifini bozmadan. "Ordudan emekli olduğumdan beri stratejik düşünme yeteneğim birimba oyunuyla sınırlı." O sırada cep telefonuyla konuşmakta olan karısına bir göz atıyor. "Ön taraftaki karımı görüyor musunuz? Bu sabahtan beri kaç kez telefonda konuştuğunu biliyor musunuz?"

"Hayır, nereden bileyim?"

"En az on kez. Peki, neden konuştuğunu biliyor musunuz? Küçük finosunun yalnızlık çekip çekmediğini öğrenmek için. Onu yalnız başına bırakıp geldi de."

Bir an susuyor, ama sözlerine karşılık alamayınca içini çekmekle yetiniyor: "Ourania'nın sorunu, Lord Mountbatten gibi biriyle evlenmeyi hayal etmiş olması. Sonra da kalkıp benim gibi bir askere çattı. Bir askerle bir Lady-Olma-Meraklısı arasındaki birlikteliği gözünüzün önüne getirebilir misiniz komiser? Fino köpeğinde en azından Mountbatten'ın yeteneğinden bir parça buluyor."

---

* Herodot'un verdiği bilgiye göre MÖ 480 yılında Yunan kent devletlerinden oluşan bir ittifakın Mora Yarımadası'nı Balkanlar'a bağlayan Termofil dağ geçidinde kendisinden çok daha kalabalık istilacı Pers ordusuyla yaptığı savaştır. Pers Kralı Çanakkale Boğazı'nı geçerek Termofil'e gelmişti. Bu savaşta Sparta Kralı Leonidas dahil 300 Spartalı Termofil'de can verdi. (ç.n.)

Ona nasıl bir yanıt vermem gerektiğini bilemiyorum ama adam en azından gözümde biraz daha sevimli oluyor şimdi. Hiç değilse Adriani kendini aldatmamıştı, ta başından nasıl biri olduğumu biliyordu. "Kostas Haritos, Yunan polisi."

Bu gerçekle uzlaşmakla kalmadı Adriani, bununla gurur bile duyuyor.

Şehirdeki en iyi çayı içebileceğimiz söylenen Boğaz manzaralı bir kafede mola verdiğimizde Adriani'nin yanına gidip kulağına, "Aile hayatımızı kurtarabilecek miyiz?" diye fısıldıyorum. Yarı şaka gibi söylüyorum bunu ama bu sorunun gerçekten gündeme gelebileceği korkusu da var içimde.

Hayretle bakıyor bana, sonra da konuşabilmemiz için boş bir masaya doğru gidiyor. "Bu da nereden geldi aklma?" diye soruyor. "Bazen öyle fikirlerin var ki..."

"Başka ne diyecektim ki? Katerina'yla artık konuşmuyoruz, o da kendi açısından bizden uzak duruyor, şimdi de biz ikimiz birbirimize yaklaşmıyoruz... Ailenin dağılması gibi durmuyor mu sence?"

Hemen yanıtlamıyor beni, derin derin iç geçiriyor; bu hareketi, söylediğimi onaylıyor anlamına da gelebilir. "Belki bizim tepkimiz de yanlıştı. İnat edip duracağımıza kabul edebilirdik."

"Biraz beceriksizlik ettik. Katerina'nın inadı karşısında ne yapacağımızı hâlâ bilemiyoruz."

"Suçun büyüğü bende. Ona karşı çok ileri gittim." Bu fikre saplanıp kalıyor bir süre, sonra, "Ama en önce kayınpederiyle kayınvalidesi yüzündendi," diyor. "Kilisede evlenmeme konusundaki düşüncesini uygulattı diye onu ömür boyu suçlamalarını istemiyordum. Ne onu ne bizi. İyi insanlar, sadece taşralılar. Ne söylersek söyleyelim onların düşünceleri farklı."

Doğduğumuz yerler olan Siatista ve Konitsa'ya bakılırsa bizlerin de büyük kentli olmadığımızı söyleyerek araya girmemi de engelliyor: "Biz oradan göçtük, onlar kaldılar. Bu başlı başına büyük bir fark. Bunun dışında senin durumunu

düşündüm. Bunu meslektaşlarına ve Gikas'a nasıl anlatacaksın..." Kısa bir duraklamadan sonra lafı dolaştırmadan soruyor: "Sence gururu bir kenara bırakıp Katerina'ya telefon etmeli miyim?"

"Vazgeç. Önce o davransın. Belki biraz uzak olmak hepimize iyi gelir. O zaman nerede hata yaptığımızı daha iyi görebiliriz."

Tam masadan kalkacağımız sırada Muratoğlu yanımıza geliyor. "Türklerin eskiden nasıl çay içtiğini biliyor musunuz?" diye soruyor.

"Hayır."

"Bir kesmeşeker alıp dilinizin altına koyun komiser."

Deneylerden genelde hoşlanmamak bir meslek hastalığı bende, çünkü bizi deneme tahtası gibi kullanan yeni bir bakan getirirler başımıza hep. Ama ben Muratoğlu'nu kırmak istemiyor ve dediğini yapıyorum.

"Şimdi de çayınızdan bir yudum alın." Ağzımın içine yayılan hafif, hoş tadı hissediyorum. "Eskiden rakıyı da aynı şekilde içerlerdi. Viski içer gibi buzla değil; önce saf rakıdan bir yudum alınırdı, arkasından da bir yudum su. Eskiden İstanbullu Rumlar da Türkler de aynı şekilde önce özgün tadı alırlar, hemen arkasından bozarlardı o tadı."

Öğleden sonra otele dönüyoruz, akşam gezmesinden önce bir saatliğine uzanmak istiyorum ama resepsiyondaki delikanlı hevesimi kursağımda bırakıyor.

"Ziyaretçiniz var."

Karşımda bir meslektaşımı bulacağımı sanarak arkama dönüyorum ama dün akşam lokantada karşılaştığımız adamı görünce şaşırıp kalıyorum.

"İyi akşamlar komiser bey. Beni tanıdınız mı?"

"Tabii tanıdım! Dün akşam tavernada gördüğümüz beysiniz!"

Nereden tanıştığımızı meydana çıkardıktan sonra susuyor adam ve sıkıntıyla bana bakıyor. "Çok büyük bir sorun var, bana yardım etmelisiniz," sözü çıkıyor ağzından.

"İstanbul'da turist olarak, kişisel nedenlerle bulunan Yunanlı bir polis memuru size nasıl yardımcı olabilir ki?"

"Durumu size sakince anlatabilmem için oturabilir miyiz?"

Asansörün yanında beni beklemekte olan Adriani'ye yukarı çıkmasını işaret ediyorum ve efendi görünümlü yabancının peşinden bara gidiyorum.

"Önce kendimi tanıtayım size, komiser bey. Adım Markos Vasilyadis, yazarım. Burada doğdum, çocukluğum burada geçti, okula burada gittim. Biz küçükken bir bakıcımız vardı, beni ve kız kardeşimi o büyüttü. Adı Maria Hambu ya da eskiden İstanbul'da söylendiği üzere Hambena. Dün akşam size, onun grubunuzda olup olmadığını sormuştum."

"Evet, hatırlıyorum."

"Maria erkek kardeşiyle birlikte Yunanistan'ın kuzeyinde bir köyde yaşıyor, Drama'nın biraz dışında. Karadeniz'den Pontus Rumlarından soyu. Geçenlerde son bir kez İstanbul'a gitmek istediğini söylüyordu." Bir sorum var mı diye konuşmasına ara veriyor. Ama soru sormadığımı görünce devam ediyor. "Maria artık çok yaşlı, doksanına yakın olmalı. Gerçi sağlığı yerinde ama böyle bir yolculuk onun yaşında biri için çok yorucu. Onu vazgeçirmeye çalıştım, ama dediğinden dönmedi."

"Ve yolculuğa çıktı mı?"

"Evet, otobüsle Selanik'ten yola çıktı. Sonra izi kayboluyor, İstanbul'da olup olmadığını bilmiyoruz, nerede kaldığını da bilmiyoruz, aslında hiçbir şey bilmiyoruz. Başına bir şey gelmiş olmasından korkuyoruz."

"Tam olarak ne zaman ayrılmış Selanik'ten?"

Vasilyadis sıkıntıyla yanıt veriyor. "Tam olarak söyleyemem. En son bir hafta önce telefonla görüştük. Hemen arkasından yola çıkmış olduğunu sanıyorum."

"Sizinle bağlantı kuracak mıydı?"

"Evet, en çok da bu huzursuz ediyor beni. Ona cep telefonumun numarasını verdim ve beni mutlaka aramasını tembihledim. Ama hiç aramadı."

"Erkek kardeşiyle konuştunuz mu?"

Vasilyadis çaresizliğini gösteren bir hareketle ellerini iki yana açıyor. "Kaç kez denedim ama telefonu açan olmadı."

Bu sözü izleyen sessizlikte konuşmadan bakışıyoruz. Belli ki bir çözüm önerisi bekliyor benden Vasilyadis ya da herhangi bir girişimde bulunmamı, ama benim böyle bir niyetim yok. Zorla yolculuğa çıkarıldığım yetmiyormuş gibi bir de gönüllü olarak gezimi kesip fahri polislik mi yapacaktım? Bu kadarı da fazla olurdu.

"Polise gittim ama hiç ilgilenmediler," diye yine söze başlıyor Vasilyadis. "Kayıp duyurusu yapmak için erken olduğunu söylediler, bunun için belli bir zaman geçmesi gerekiyormuş. Tabii Maria'nm akrabası olmamamın da rolü var. Polisleri kuşkulandırmış oldum."

Yavaş yavaş içimde bir kuşku doğuyor, bu adamn benden ne istediğini tahmin ediyorum sanırım ve bu da hiç hoşuma gitmiyor. "Peki, benim ne yapmamı istiyorsunuz Bay Vasilyadis?"

"Benimle polise gelin. Sizin Yunanlı bir polis olduğunuzu ve bir Yunanlı kadının kaybolmasıyla ilgilendiğinizi duyarlarsa o zaman mesleki onurlarına hitap etmiş oluruz ve harekete geçmek zorunda kalırlar."

"Benim resmi bir görevli olarak böyle bir şeye girişemeyeceğimin farkında mısınız?"

"Ben de bunu demek istiyorum, siz resmi olmayan bir yardım isteyin onlardan."

Bu işte aracı olmamın bir işe yarayacağını düşünemiyorum. Türk polislerine ne söyleyeceğim ki! Onlar Vasilyadis'i dürüstçe yanıtlamışlar. Bizde de olsa aynı karşılığı alırdı. O zaman daha fazla ne isteyeyim? Maria adında doksan yaşında bir kadını bulmak için on beş milyonluk bir metropolün kargaşasına dalmalarını mı? Bu olayı farklı bir yoldan ele almamız gerektiği sonucuna varıyorum.

"Bırakın önce Drama'daki emniyet müdürlüğüyle görüşeyim, Maria'nm erkek kardeşinin evine birini yollasınlar. Sonrasına bakarız. Adamın adını biliyor musunuz?"

"Yorgo ya da Yani Ademoğlu, sanırım. Ama Ademoğlu kesin, soyadından eminim."

"Ya köyü?"

"Drama'nm kenarında. Köy mü yoksa mahalle mi bilmiyorum."

Drama'nın emniyet müdürü Stefano Polizos'la geçenlerde bir toplantıda birlikteydik, iyi anlaşırdık. Bu nedenle cep telefonundan arıyorum onu ve durumu anlatıyorum.

"Adamlarınızdan birini oraya gönderip Maria'nm kardeşiyle görüştürebilir misin?" diye soruyorum konuşmamın sonunda. "Belki ablasmdan haber almıştır."

Kısa bir aradan sonra Polizos'un sesini duyuyorum: "Gerek yok, zaten gittik oraya."

"Hambu'nun kayboluşunu merak eden başkaları da mı var?" diye soruyorum tedirginleşerek.

"Komşuları yoğun, nahoş bir koku duymuşlar. Kapıyı kırıp eve girdik ve Yani Ademoğlu'nu bulduk, ölmüştü, hem de altı gün olmuştu öleli."

"Ölüm nedeni ne?"

"Otopsi raporu bir tarım ilacından zehirlendiğini gösteriyor, Paration, yani E 605. İntihar mı cinayet mi olduğunu araştırmaktayız."

"Ya ablası?"

"İz bırakmadan kaybolmuş."

"Onun da zehirlenmiş olması olasılığı var mı?"

"Pek olası değil. Kardeşiyle aynı yemeği yemiş olsaydı onu da evde bulmamız gerekirdi. Zehri daha sonra ve bir başka yerde yutsaydı herhalde bir hastaneye götürülürdü. Zaten arıyoruz onu."

Yazar Markos Vasilyadis cin çarpmış gibi bakıyor bana.

5

"How do you know?" diye soruyor Türk polis memuru.

Otuzlarının ortasında, atletik yapılı biri, yüzündeki alaycı ifade sinirime dokunuyor, bu ifadenin gerisinde yatan, Türkiye'nin zavallı küçük Yunanistan'a karşı hissettiği bölgesel gücün kibrini seziyorum. Numara yapmak ya da damarına basılmış gibi hissetmek, bunlar üniformalı güçlerin tipik tepki biçimleri: Polislerin ve askerlerin. Ama zavallı küçük Yunanistan Avrupa Birliği üyesi olarak avantajlı durumdayken Doğu'daki yeğeni Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmek için yaptığı çabalar başarısız kalıyor.

Polis memurunun adı Murat Filanca. Murat kolay, aklımda kalıyor ama soyadını unutuyorum. Ayrıca, az önce söylediği kırık dökük İngilizce sözcükleri saymazsak birbirimizle aracısız konuşmuyoruz, bir çevirmen var arada, yani Markos Vasilyadis. O olmasaydı Murat'la ben, ikimizin de harika hâkim olduğu basit İngilizcemizle konuşmak zorunda kalırdık, ama Türkler de Yunanlılar gibi tembelliğe düşkündür, bu yüzden ikimiz de hiç itiraz etmeden Vasilyadis'nin her şeyi çevirmesine izin veriyoruz.

"Bu Maria Hambu'nun Türkiye'ye geldiğini nereden biliyorsunuz?" diye çeviriyor Vasilyadis, Murat'ın sorusunu.

"Selanik'teki bütün seyahat acentelerine sorduk. Bu yüzden seyahatine hangi acentede ve ne zaman kayıt yaptırdığını biliyoruz. Selanik'ten İstanbul'a gelen otobüse bindiği de tespit edilebildiğine göre Sofya'ya gitmiş olamaz. Bunun dışında giriş yaptığı tarihi doğrulatmak için onun kimlik bilgilerini sınır kontrol makamlarından sormak gerek."

Polis memuru Vasilyadis ile konuşuyor olsa da arada bir bana yan yan bakıyor.

"Cinayet masası komiserinin bu olay hakkmdaki değerlendirmesine göre ortada şiddet içeren bir suç olması için henüz yeterli kanıt yokmuş."

"O zaman ona söyleyin, adli tıp uzmanı, Maria'nın erkek kardeşinin otopsisinde bir tarım ilacı bulmuş. Köydeki kadınlar kocalarını, kayınvalide ya da kayınpederlerini ya da erkek kardeşlerini öldürürken onda dokuz bu ilacı seçerler. Birkaç yıl önce bir kadın zehri Aziz Fanurios Kilisesi'ndeki kutsal çöreğe karıştırmış ve böylece bütün bir ailenin kökünü kurutmuştu."

"Kusura bakmayın ama bunu çeviremem komiser bey."

"Neden?"

"Aziz Fanurios'un çöreğinin Türkçe nasıl söylendiğini bilmiyorum."

"O zaman anlaşılabilmesi için sadece çörek deyin. Çok önemli değil bu."

Polis memuru Vasilyadis'in çevirdiği sözleri dinliyor, sonra doğrudan bana dönüyor, İngilizce olarak, *"I want an international arrest warrant,"* diyor, ikna olduğundan değil de daha çok benden kurtulmak için sanırım.

"Şimdiye kadar böyle inatçı polislerin sadece bizim ekiplerde olduğunu sanırdım," diyorum Vasilyadis'e. Sonra Murat'a dönüyorum. "Eğer istiyorsanız uluslararası tutuklama emrini alacaksınız," diyorum, yarım yamalak İngilizcemle ve ayağa kalkıyorum. Murat'ın elini resmi bir tavırla sıkıyorum, sonra dışarı çıkıyoruz...

Vasilyadis birkaç adım atıyor, sonra emniyet müdürlüğünün duvarma yaslanıyor, gözlerini kapatıyor. "İnanılır gibi değil," diyor.

"Ne değil?"

"Burada Maria'dan adi bir katilmiş gibi söz etmemiz."

"Bütün işaretler o yönde ama."

"Maria'nın şu Fanurios çöreğine zehir katan kadını taklit edip kardeşini zehirlediğine inanmıyorsunuz değil mi komiser bey?"

"Bu olayı eskiden gazetede okumuş ve sonradan hatırlamış olabileceğini dikkate almalıyız."

"Kesinlikle olamaz bu, çünkü Maria okuma yazma bilmez. Hiç okula gitmedi."

"Belki televizyonda görmüştür. Evinde televizyon yok mu?"

Kısa bir sessizlik izliyor bu sözleri, sonra Vasilyadis çekinerek, "Bilemiyorum," diyor, "evine hiç gitmedim ki. Ben Atina'da oturuyorum." Bunu kendini haklı çıkarmak için ekliyor ama biraz üsteleyince işin aslı ortaya çıkıyor.

"Bu sözünüzü nasıl yorumlamalıyım, Bay Vasilyadis? Maria İstanbul'a gelince kaderiyle ilgileniyorsunuz ama Drama'dayken bir tek kez bile ziyaretine gitmemişsiniz?"

"Bir sefer gittim, ama..."

"Ama ne?"

"Kardeşiyle anlaşamazdım. Hiçbir komşusuyla geçinemeyen, onların yarısıyla mahkemelik olan kaba ve ters bir adam."

Vasilyadis'in gönülsüzce söylediği sözlerden bir şeyler sezmeye başlıyorum. "Demek ablasıyla da pek geçinemiyordu?"

Hemen yanıtlamıyor beni. "Sanırım size Maria'nın hikâyesini en başından anlatsam daha iyi olacak," diyor. "Gelin, oturacak bir yer bulalım, çünkü önce biraz soluk almam gerek."

Hikâyeyi anlatmak için öyle acele ediyor ki önümüze çıkan ilk pastaneye sokuyor beni. Vitrinin önünden geçerken bitmez tükenmez tatlı çeşitleri seriliyor gözlerimin önüne. Dayanmaya ve kahveyle yetinmeye çalışıyorum ama niyetimin eriyip gittiğinin farkındayım.

"Ne alırdınız?" diye soruyor Vasilyadis.

"Madem buraya geldik, tatlı bir şeyler yemeliyiz, değil

mi?" diye sorup azgınlığımın sorumluluğunu onun sırtına yüklemeyi deniyorum.

Vasilyadis bir bardak ayranla yetinirken ben ekmek kadayıfı istiyorum, hem de Yunanistan'da olduğu gibi tek kat ve dondurmalı değil, burada usul olduğu üzere iki kat şerbetli ekmek ve kaymakla. Tatlımı yiyip bitirene kadar Vasilyadis konuşmadan bekliyor, çünkü son lokmaya kadar tadını çıkarmaya kararlıyım. İki katı birbirinden ayırıyorum, kalın bir tabaka kaymağı alttaki katın üzerine sürüyorum, öbür katı üzerine kapatıp kendime tatlı bir sandviç hazırlıyorum.

Yaptıklarımı izleyen Vasilyadis gülüyor: "İçinizde bu kadar şarklı bir ehlikeyfin gizlenmesi ne kadar etkileyici komiser bey."

Ben de şaşkınım, çünkü dönere olan düşkünlüğüm dışında doğunun tatlılarına da zaafım olduğunu keşfediyorum şimdi. Vasilyadis'e anlatmaya başlayabileceğini işaret ediyorum, o da derin bir soluk alıyor.

"Maria 1915 doğumlu olmalı, en azından öyle sanıyor. Ailesi Karadeniz bölgesinden kaçmış, 1922 yılında İstanbul'a yerleşmiş. Üç kişilermiş: Maria, annesi ve amcası, yani babasının kardeşi. Babası Yunan ordusuna katılmışken Eskişehir'de hayatını kaybetmiş. Aile, Rum azınlığa dahil olarak saygı göreceklerini ve barınacaklarını umdukları için gelmiş İstanbul'a. Maria'nın annesi kayınbiraderiyle evlenmiş ve bu evlilikten Maria'nın üvey kardeşi Yannis doğmuş. Günün birinde Maria'nın amcası ailesini, yani karısıyla oğlunu toparlamış ve Yunanistan'a göç etmiş!"

"Ya Maria ne olmuş?"

"Onu halalarına bırakmışlar, babasının kuzinlerine, aileleriyle birlikte Fener semtinde oturuyorlarmış. Gerçi amcası onu arkadan aldıracağına söz vermiş ama bu sözünü asla tutmamış. Halaları ise kızı gönülsüzce yanlarına almışlar, ailesinin Maria'yı Yunanistan'a almaya niyetli olmadığını anladıklarında da kızdan kurtulmak için onu on iki yaşında çalışmaya yollamaya karar vermişler. Maria bunun kurtuluşu ol-

duğunu söylemiştir hep, çünkü halaları ona işverenlerinden çok daha kötü davranırlarmış. Sonunda bizim ailemize geldi Maria ve yıllarca kaldı yanımızda. Size anlattığım gibi, beni ve özellikle kız kardeşimi o büyüttü."

"Peki Drama'ya nasıl geldi?" diye soruyorum, doğuya yönelişimi taçlandırmak üzere kendime çay ısmarlarken.

Derin derin iç geçiriyor Vasilyadis, belli ki devam etmekte zorlanıyor: "Benim ailem, İstanbul'u son terk edenlerdendi. Buradan ayrılmadan önce Maria'ya Bahklı Rum Yaşlılar Evi'nde bir yer ayarlamışlar." Durup doğru sözcükleri arıyor: "Annemle babam önce benim yanımda kalacaklardı. Ama Atina'daki evler İstanbul'dakiler kadar geniş değil. Annemler Maria'nın salonda portatif bir yatakta yatmak zorunda kalabileceğinden korktular, bu yüzden de yaşlılar evinde daha iyi bakılacağını düşündüler. Bir yıl sonra erkek kardeşi Maria'yı aradı ve yanına taşınmasını teklif etti ona."

"Kardeşiyle görüşüyor muydu?"

"Hiç görüşmüyordu. Ne kardeşiyle ne de annesiyle. Ailesi Maria'yı tamamen defterden silmişti."

"Peki, kardeşinin bu ani ilgisi neye bağlı?"

"Bu konuda ancak tahminde bulunabilirim. Maria'nın anlattıklarından kardeşinin hiç evlenmediğini ve annesiyle birlikte oturduğunu biliyorum. Annesi ölünce adam yalnız kalmış ve kendine bakacak birini aramış. Maria'nın dünyada başka kimsesi olmadığı için adamın aklına onu yanına almak gelmiş."

"Bunu düşünürken böcek zehrini hesaba katmamış."

Çaresizce ellerini iki yana kaldırıyor, başka bir şey söylemiyor Vasilyadis. Polis olmasaydım, oh olmuş o erkek kurusuna derdim, bunu hak etmiş. Yine de tahminde bulunarak yanıtlanamayacak bir soru var karşımda. Maria Hambu neden İstanbul'a dönmüştü? Drama'daki köyde kalabilir, kardeşinin ölümüyle ilgili bir yalan uydururdu, kimse de onu taciz etmezdi. Doksan yaşındaki biri bu nedenle taciz edilmez zaten. Ama böyle yapmamıştı. Pasaport çıkartmış, otobüs bi-

leti almış, İstanbul'a gelmiş ve sonra da izini kaybettirmeyi başarmıştı. Bütün bunlar pek de hayra alamet olmayan sezgiler doğuruyor içimde ama duygularımı neye dayandıracağımı bilemiyorum.

Otele gelir gelmez Gikas'ı arayıp olanları anlatıyorum.

"Yunan Konsolosluğu'nun yardımıyla tutuklama emri yarın elinizde olur," diyor Gikas, "ayrıca Türk polisine hitaben başka bir yazı daha verilecek, sizin Yunan emniyet makamlarının temsilcisi olarak kabul edilmeniz için."

Gikas'ın sözlerini hazmetmem bir dakika kadar sürüyor, ama hâlâ yanlış duymuş olabilirim diye ufacık bir umut var içimde. "Ne demek istiyorsunuz?" diyorum.

"Bu mesele aydınlanana kadar orada kalacağınızı Kostas."

"Ama amirim-"

"Dinleyin, Türk kardeşlerime hiç güvenmiyorum, arkamızdan neler çevirdiklerini bilmiyorum. Bir düşünün: Doksan yaşında bir katil, üstelik Pontus Rumlarından. Böyle birini istediğiniz şekle sokabilirsiniz, casus da yapabilirsiniz, Yunan siyasetinin bir kurbanı da. Eğer yarın ters giden bir şey olursa basın güruhu yine Türklerin bizi tongaya düşürdüklerini bağırmaya başlar, o zaman nereye sığınacağımı bilemem. Orada kalmanızı ve bir şey bulur bulmaz bana hemen haber vermenizi istiyorum."

Hangi koşullar altında seyahat ettiğim düşünülürse İstanbul'da kendimi rahat hissetmediğimi söyleyemiyorum, ama ne kadar süreceğini bilmeden burada kalma düşüncesi hiç hoşuma gitmiyor. Ailevi nedenlerden dolayı sinirlerimiz laçka olmuşken Atina'dan bu kadar uzakta olmayı şu anda hiç istemiyorum. Öte yandan Gikas'm endişelerini anlayabiliyorum, paylaşmasam da. Erkek kardeşini Drama yakınlarında öldürmüş olan doksanlık bir kadının hikâyesinden Türkler nasıl kazanç sağlayabilirler ki? Kadına Türkiye'de çıkarılmış bir tutuklama emri olsa Gikas'm korkularını anlayışla karşılayabilirdim, ancak bu durumda konsolosluk yetkili olurdu.

Ne olursa olsun daha beş gün buradaydık, demek ki arada sırada zaman kalırsa olay hakkında bilgi edinebilirdim.

"Drama emniyet müdürlüğünün aldığı ifadelerin kopyalarını bana göndermenizi istiyorum," diyorum Gikas'a.

"Bana bir faks numarası verirseniz yarın hepsi elinizde olur."

Konuşmayı bitirmeden önce dahili telefon rehberine bakıp ona otelin faks numarasını yazdırıyorum.

Telefonu kapatırken akşam gezmesine hazırlanan Adriani kuşkulu gözlerle bakıyor bana. Ona durumu açıklamak zorunda hissediyorum kendimi ve yaptıklarımı haklı çıkarmayı; bunun üzerine özdeyişlerinden birini kafama fırlatıyor:

"Sevgili Kostas, rahmetli babamın hep söylediği gibi, ortalıkta fazla dolaşırsan bela gelir seni bulur." Aslında babasının dolaşmayla filan ilgisi yoktu, tasarruf ve kredi kurumunda memurdu.

"Sen tatildesin, bu tür işlere bulaşmana hiç gerek yok. En azından senin yüzünden programımı değiştirmeye niyetim yok benim."

Bunu söyledikten sonra beni orada bırakıp lobiye iniyor.

6

Şekerli ekmek ve kırbaç, hayat böyle. Kırbacı dün Gikas'tan yedim, bugün de şekerli ekmek yiyorum, yeni tutkum. Şehir hatları vapuru sakin denizi yarıyor, bizi Prens Adaları'ndan İstanbul'a götürüyor. Prens Adaları derken hepsinden birden değil, bir tanesinden, Büyükada'dan söz ediyorum. Ötekileri denizde giderken uzaktan gördük, ya da Muratoğlu'nun iskele dediği rıhtımdan.

Tur grubundaki herkesin ortak arzusu Heybeliada'ya gidip Ruhban Okulu'nu ziyaret etmekti, ama okul kapalıydı. Bu yüzden Büyükada'ya gittik, Muratoğlu'nun önerisiyle faytonlara binip küçük tura çıktık. O arada Muratoğlu'nun bütün ahşap köşkler hakkında bilgisi olduğu, bu evlerin ilk sahipleri olan Rumların tamamını, Ermeni ve Yahudilerin ise birçoğunu tanıdığı ortaya çıktı. Yunanistan'da elektronik gayrimenkul kadastrosu kurmak için Avrupa Birliği'nin kucak dolusu parası harcanmıştı, ama başarılı olunmamıştı. Muratoğlu örnek alınmalıydı, İstanbul'daki Rumların gayrimenkullerinin tamamının listesini tek başına aklında tutuyordu.

İstanbul'a en yakın ada olan Kınalıada'ya yanaşırken cep telefonum çalıyor. Ekranda Katerina'nm numarasını okuyorum ve birden paniğe kapılıyorum. Ne yapmalıyım? Yayarak söyleyeceğim 'Eveeeet'ten kuru kuru 'Ne haber'e ve ağzımdan nazikçe çıkacak 'Nasılsın tatlım'a kadar, evrenselleşmiş jargonda dendiği gibi, her türlü seçenek var önümde. Bu ikilemden çıkış yolu, hem kızıma hem karıma hem de çoktandır görmediğim bir meslektaşıma karşı kullanabileceğim tarafsız bir ifade biçiminden geçiyor.

"Ne güzel bir sürpriz!"

Adriani'nin bana şaşkın şaşkın baktığını görüyorum, bu yüzden sakince –karımın delici bakışları olmadan– konuşabilmek üzere güverteye çıkıyorum.

"Ne haber baba? Nasılsınız?"

Kızımın sesi yavan ve tekdüze geliyor kulağıma, her zamanki gibi canlı, neşeli değil. Ama sorusu, içimdeki turisti ortaya koyma fırsatı veriyor bana, ben de fırsatı kaçırmıyorum. İstanbul'daki günlerimizi, gezilerimizi, görülecek yerleri, Ayasofya'yı, Kariye Müzesi'ni, Sultanahmet Camisi'ni ve Büyükada'ya gidişimizi anlatmaya başlıyorum. Ama bir an geliyor bu kartpostal hikâyeleri tükeniyor. Karşı tarafta bir an sessizlik oluyor, sonra Katerina'nın sesini duyuyorum yeniden.

"Her şeyi rezil ettim, değil mi?"

Hiç beklemediğim bir soru bu, öyle ki kontrolümü kaybediyorum ve klasik karşı soruyu yöneltiyorum ona: "Ne demek bu?"

"Haydi ama baba, ne demek istediğimi çok iyi biliyorsun. Her şeyi rezil ettim!" diye yineliyor, konuyu bir kez daha yüksek sesle duyurmak istercesine. "Gelinlik ve duvakla evlenseydim incilerim mi dökülürdü? Kesinlikle hayır! Sadece huzursuzluk yarattım, seninle ve annemle aramda, kayınvalidem ve kayınpederimle aramda. Tamam, annemle babam olduğunuz için siz görmezden geliyorsunuz, ama kayınvalidemle kayınpederim hoşnut olmadıklarını belli ediyorlar. En kötüsü de Fanis'i de sorumlu tutuyorlar bundan, erkek otoritesini kullanıp beni zorla kiliseye götürmeliydi diye düşünüyorlar. Ve bütün bunlar, benim yarım saat ayakta dikilip törene tahammül edemeyeceğimi sanmam yüzünden oldu. Bazen nasıl olup da böyle katı davrandığımı bilemiyorum."

Kızımın kaygılı sesini dinlerken daha önceki öfkemin yerini büyük bir keder alıyor. "Fanis ne diyor bütün bunlara?" diye soruyorum. İş ciddiye binince ben de erkek otoriteme başvuruyorum.

"Fanis doktor, baba. Hem mesleki hem de özel hayatında. Kalp hastalığı olsun, ailevi bir mesele olsun hep uygun ilacı arar."

"Peki buldu mu?"

"Bir de kilise nikâhı yapmamızı öneriyor."

Bu çözüm hiçbirimizin aklına gelmemişti. İki düğün: Biri Katerina'yı memnun edecekti, biri de ötekileri. Yine de sevinmek için acele etmiyorum.

"Peki sen ne diyorsun?" diye soruyorum, temkinli bir biçimde.

"Ben bu vır vırların sonunun gelmesini istiyorum. Gecelerdir uyuyamıyorum, işim de keyif vermiyor artık bana. Büroda herkes neyim olduğunu soruyor. Hatta evliliğimde ilk krizi yaşıyorum diye söylentiler dolaşıyor. Bu yüzden ikinci nikâhı da halledelim, diyorum. Böylece kayınvalidemle kayınpederim akrabalarını davet edebilirler, annem ailesini çağırabilir, sen de iş arkadaşlarını."

"Peki ne zaman?"

"Bu yüzden arıyorum ya seni. Önce sana haber veriyoruz, ötekilere sürpriz olacak. Onun için anneme sakın bir şey söyleme! Atina'ya döndüğünüzde davetiyenizi bulacaksınız."

Birbirimize öpücükler yollayarak konuşmamızı bitiriyoruz, motorların dalgalandırdığı denize ve çoktan arkamızda kalan Kınalıada'ya çeviriyorum gözlerimi. Gikas'ın sırtıma yıktığı olayı düşünmem gerekiyor. Bu olay uzarsa, kızımın düğününe yetişmem tehlikeye girebilir. Belki de buradaki durum netleşene kadar beklemesini rica etmeliydim Katerina'dan, ama bu fikri hemen çıkarıyorum kafamdan. Ne de olsa Gikas'a telefon edip kızım evlenirken burada benim yerimi alacak bir meslektaşımı göndermesini isteyebilirim. Öteki soru da şu: Katerina'nın isteğine karşı gelmek pahasına Adriani ile konuşmalı mıyım? Onu rahatlatma olanağım varken acı çekmesine izin verirsem suçluluk duyacağımı biliyorum.

Düşüncelere dalmış durumda yerime dönüyorum. Adriani soru sorarcasına elini kaldırıyor, ben de konuşmadan

bir şey yok diyorum ve bu sessiz sohbete bir son vermek için başka tarafa bakıyorum. Gözlerim bir deniz fenerine doğru uzanan bir dalgakırana takılıyor.

"Ne biçim bir deniz feneri bu?" diye soruyorum Muratoğlu'na.

"Fener," diyerek gülüyor. "Bizde böyle derler. İstanbul'a yaklaştığımızın bir işareti. Eskiden tam bu noktada varmamıza yirmi dakika kaldı derdik."

Üzerine doğru gelen Petropulu'yu görünce susuyor Muratoğlu. Petropulu, Muratoğlu'nun yanına oturabilmek için "İzin verir misiniz?" diyerek Adriani'yi kenara itiyor, Adriani de fırsattan yararlanıp yanıma yaklaşıyor.

"Kimdi arayan?" diye soruyor. "Gikas yeni bir şeyler daha mı yükledi sırtına?"

"Katerina aradı."

Adriani'nin yüz ifadesi ansızın değişiyor. Gözleri fal taşı gibi açılıyor, sesinin yükselmemesini zorlukla engelliyor. "Eee?"

Ona doğru dönüp bakışımla yerine çiviliyorum onu. "Neler olduğunu sana söyleyeceğim, ama eğer Katerina'ya bir tek söz edersen seninle ömrümün sonuna kadar konuşmam. İstediğin kadar domates dolması pişir, yine de konuşmam."

"Kızımın üstüne yemin ederim. Haydi, anlat artık!"

Hiçbir şeyi saklamadan anlatıyorum her şeyi, Gikas'a bile ancak istisnai hallerde bu kadar açık konuşurum. Anlatacaklarım bitince Adriani istavroz çıkarıyor. Başörtülü, uzun mantolu iki Türk kadın tuhaf tuhaf bakıyorlar ona. Biri gözlerini göğe çevirip gülümseyerek başını iki yana sallıyor.

"Kendini topla, Atina'da değiliz," diye uyarıyorum Adriani'yi her ihtimale karşı.

"Hemen yarın erkenden Taksim'deki kilisede bir mum yakacağım," diyor Adriani.

Bunu der demez de gözyaşlarına boğuluyor. Artık sadece başörtülü kadınlar değil, Muratoğlu da dahil olmak üzere tur

grubumuzdakiler de şaşkınlıkla bize bakıyor. Bereket Petropulu yerine dönmüş bile.

"Bir şey mi oldu?" diye soruyor Muratoğlu.

"Yo, bir şey olmadı, sevinç gözyaşları bunlar. Kızımız evleniyor."

"Evet ama bana evlendiğini söylememiş miydiniz?" diye şaşırıyor Muratoğlu.

"Öyle ama şimdi kilise nikâhı da yapmak istiyorlar."

Muratoğlu bir kahkaha atıyor. "Acaba haberiniz olmadan sülalenizin bir kısmı İstanbullu olabilir mi?" diye soruyor.

"Neden?"

"Çünkü biz İstanbul'da hep iki nikâh kıyarız. Burada resmi nikâh zorunludur. Bu yüzden biz önce nikâh dairesinde sonra da kilisede evleniriz. Ancak dini nikâhtan sonra, evet, ben evliyim diyebilir insan. İki nikâh da kıyıldıktan sonra evlenme tamamlanmış olur."

Adriani'yi frenlemek için, "Bunlar aramızda kalmayacak mıydı?" diyorum sertçe.

"İlk önce İstanbul'dayız, ikincisi de sadece Bayan Muratoğlu ile konuştum. Sayılmaz yani," diye yapıştırıyor, küstahça.

Otelde bana gelmiş dört faks mesajı buluyorum. Birinde, Maria Hambu'nun komşularının emniyet müdürlüğünde verdikleri ifadeler var. İkincisinde adli tıbbın otopsi raporu. Üçüncü faksta parmak izi raporu ve dördüncüde İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne hitaben resmi bir yazı bulunuyor. Bu yazı soruşturma sırasında Türk emniyet güçleriyle aracı olmam için başvuru. Bu yazıların yeminli tercümelerinin İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne gönderilmiş olduğunu, ifadelerin yer aldığı faksa Gikas'ın elyazısıyla koyduğu nottan anlıyorum.

Barda kendime bir kahve söyleyip belgeleri okumak üzere oturuyorum. Otopsi raporu her zamanki gibi aşırı uzun, bu yüzden atlayarak okuyorum, zehirlenen kurban Yannis Ademoğlu'nun evinde bulunduğundan ve midesiyle kanın-

da bitki zehri tespit edildiğinden söz eden yere geliyorum. İz arama ekibi, Ademoğlu'nun su içmek için sürünerek mutfağa gittiğine ve lavabonun önünde yere yıkıldığına inanıyor. Bunun dışmda tek ilginç bulgu, mutfakta bulunan iki tepsi. Birinde pırasalı börek artıkları, ötekinde sadece iki parçası eksik bir peynirli börek. Lavabonun içindeki bir tabakta peynirli börek artıkları bulunmuştu. Pırasalı börek tereddütsüz bir kenara bırakıldı ama peynirli börekte bulunan E 605, bir fili bile öldürecek miktardaydı.

Komşuların ifadeleri Vasilyadis'nin anlattıklarıyla örtüşüyor. Hepsinin birleştiği nokta, Yannis Ademoğlu'nun saldırgan ve dik kafalı biri olduğuydu, herkesle kavgalıydı, Drama'nın yarısıyla davalıydı.

"Yanlışlıkla kapısını çalan olursa malına zarar verdiği şikâyetiyle mahkemeye verirdi onu," diyor komşulardan biri. Ademoğlu'nun düşmanları olup olmadığı sorusuna komşusu olan bir kadın şöyle yanıt veriyor: "Herkes düşmanıydı."

En yumuşak ama en net görüş de köyün muhtarından geliyor: "Biz burada hepimiz Pontus Rumlarıyız, her birimizin az ya da çok kendi derdi var, bu yüzden de birbirimize destek oluruz. Ama Ademoğlu dik kafalının, inatçının biriydi."

Komşuları Ademoğlu hakkında ne kadar olumsuz konuşuyorlarsa ablası hakkında da o kadar olumlu şeyler söylüyorlardı. Sorgulamalardan çıkan genel izlenim şuydu: Maria sevimli bir kadındı, bütün komşularıyla iyi geçinirdi, yardımına ihtiyaç duyulduğunda hemen koşardı. Herkes kardeşinin ona çok kötü davrandığı konusunda da aynı görüşteydi, hatta bazıları onu dövdüğünü iddia ediyorlardı; Maria bütün bunlara sesini çıkarmadan, sabırla katlanmıştı. "Asla ağzını açmadı, şikâyet etmedi, hep sadıktı," diyor bir komşu kadın. "Her şeye tek başına göğüs gerdi."

"Bir ara ona neden kardeşinin yanına taşınmaya karar verdin, diye sormuştum. Olduğu yerde kalabilirdi," diyor bir komşusu. Maria kadına tevekkülle şöyle demişti: "Hayatım boyunca yağmur beni hep yağmur oluğuna getirdi Bayan Dimitra."

Maria harika börek pişirmesiyle ünlenmişti. "Kardeşine pasaportunu verip bir börekçide çalışsaydı, bütün dertlerinden kurtulur, üstelik iyi de para kazanırdı," diyor tanıklardan biri.

Vasilyadis'in bana anlattıklarını doğrulayan ifadeler bir yana bırakılırsa iki ilginç şey daha öğreniyorum. Birincisi, Maria'nın İstanbul'a yapacağı yolculuktan kimseye söz etmemiş olması. Selanik'e gelen İstanbullu tanıdıklarını ziyaret edeceğini söylemişti. Görünüşe göre, gerçeği açıkladığı tek kişi Vasilyadis'ti. İkincisi, ne tuhaf ki Maria sadece gidiş bileti almıştı.

Markos Vasilyadis'e telefon edip otele çağırıyorum. Yalnızca onu olan bitenden haberdar etmek için değil, fikrini almak için de. İfadeleri okuyup bitirdiğinde kahvesine el sürmemişken ben üçüncüyü yarılıyorum.

Başını kaldırıp bana bakıyor. Önce söyleyeceği kelimeleri bulamıyor, sonra da pek çok kişi gibi en masum noktaya sığınıyor. "Doğru, son derece lezzetli börek pişirirdi," diyor. "Komşularına vermekten de hoşlanırdı. Bazen annem gülerek, 'Maria, yeter artık,' derdi. 'Bize de kalsın biraz.'" Sonra susuyor Vasilyadis, acı gerçeği hazmetmek için zamana ihtiyacı var. Son bir kez umarsızca konuşuyor: "Maria'nın kardeşini öldürdüğü kesin olarak tespit edilmiş mi oluyor şimdi? Başka birinin olma olasılığı hiç mi yok? Her yerde düşmanı vardı adamın."

"Vardır tabii, ama her şey öldürenin ablası olduğuna işaret ediyor."

"İki şey çok şaşırtıyor beni. Önce şu: Neden iki tane börek pişirmiş Maria?"

"Bu konuda emin olamam, sadece tahmin yürütebilirim. Eğer Maria kardeşinin pırasalı böreği çok sevdiğini biliyorduysa önce onu, sonra zehirli peynirli böreği yiyeceğinden emin olurdu. Bu da ona, kardeşi öldüğünde çoktan oralardan uzaklaşmış olma fırsatı verirdi."

"Ama ikinci böreği yiyeceğinden nasıl emin olabilirdi?"

Gülüyorum. "Haydi ama Bay Vasilyadis. Yannis Ademoğlu gibi cimri ve yemek pişirmesini bilmeyen adamlar, sokakta para harcamadan önce evdeki son kırıntıyı bile yemeyi yeğlerler."

"Bu konuda haklısınız. Gelelim ikinci soruma: Maria neden sadece gidiş bileti aldı?"

"Çünkü geri dönmeyi düşünmüyordu."

Tek gidiş biletini öğrendiğimden beri artık öncülüğü Türk emniyet güçlerine bırakmamız gerektiğinden ve bana sadece figüran rolü kalmasından korkuyorum içten içe. Ama Vasilyadis'e bunu açıklayamam.

"Pırasalı börek konusunun sembolik bir karakteri var," diye mırıldanıyor Vasilyadis.

"Sembolik karakteri mi?"

"Maria hep, Karadeniz'den kaçmalarından önce ailesinin yolda yemesi için annesinin iki tepsi börek pişirdiğini anlatırdı, biri pırasalı biri de peynirli."

7

"Atina'ya daha erken dönebilmem için uçak biletimi değiştirme olanağı var mı?" diye soruyor Adriani, kahvaltıda.

"Ama neden?"

Gözlerini bana dikiyor, tıpkı biraz geri kalmış oğlunun aklını başına almasını isteyen bir anne gibi. "Çünkü sevgili Kostas, bizim evde düğün var. Gelinlik almamız gerek, bir de düğün yemeği için bir elbise, altma ayakkabı, sonra şunu bunu. Katerina bütün bunlarla tek başına nasıl uğraşabilir? Böyle şeylerden hiç anlamaz o."

Tam o sırada pek sevdiğim simitle peynirimi yemekte olduğumdan ve iştahımın kaçmasını istemediğimden sinirlenmemeye çalışıyorum. "Bu dönüşünü erkene alma işi nasıl olacak sence?" diye soruyorum sakin sakin. "Bileti değiştirmenin pahalıya patlayacağını bir an bir kenara bırakalım. Sen eve erken dönersen Katerina çenemi tutamadığımı hemen anlar."

"Merak etme, ben bahanemi buldum bile. Midem bozulduğu için erken döndüğümü söyleyeceğim ona. Sen de bir soruşturma üstlendiğin için, İstanbul'da tek başıma, üstelik berbat bir mideyle oturmak istemediğimi anlatacağım."

Bunca yıllık beraberliğimizden sonra, bana karşı her zaman dürüst mü, yoksa bu kadar ustalıkla ördüğü ince yalan ağını bana karşı da kullanıyor mu, hâlâ kestiremiyorum. Sanırım bu soru sonsuza kadar yanıtsız kalacak, çünkü Adriani'nin özüyle sözü bir mi değil mi, anlamak olanaksız.

Ona bir şey söylememek yerine iyi haberi verdiğim için kendime içimden lanet ediyorum. İşte şimdi elime bu geçti. Öte yandan onunla paylaşmasaydım çok huzursuz olurdum.

Bu nedenle sakin ve temkinli kalıp tartışmaya gayret ediyorum.

"Uçak rezervasyonunun nasıl değiştirileceği hakkında fikrim yok, ama grup biletinden normal uçak biletine değiştirmenin oldukça pahalıya çıkacağını tahmin edebiliyorum, herhalde yeni bilet almakla aynı hesaba gelir."

"Sorabiliriz."

"Tabii, ama tekrar söyleyeyim, geri dönmeni doğru bulmuyorum," diye sabırla sürdürüyorum sözlerimi. "Katerina bu yalanı öyle kolay yutmaz. Seninle konuştuğumu anlayacaktır, ya suratını asacak ya da çılgına dönecektir, ikisi de aynı derecede mümkün. Memnun olmamız için her türlü neden varken öylesini de böylesini de istemediğimizden diyeceğim şu: Hiç olmazsa kalan günlerin tadını çıkarabilmemiz için burada kal."

Alaycı bir gülümsemeyle bakıyor bana. "Söyler misin," diyor, "sen üstüne yine iş almışken ve beni, Muratoğlu dışında hiçbiriyle anlaşamadığım bu insanlarla birlikte şehirde dolaşmaya gönderirken kalışımın tadını nasıl çıkaracağım?"

"Abartıyorsun, benden öyle büyük eylemler beklenmiyor, ara sıra soruşturmalara bir göz atacağım, o kadar."

"Sen iflah olmaz bir iyimsersin," diyor alaycı bir sesle. "Göreceğiz bakalım hangimiz haklı çıkacak."

Ya kehanet becerisi var Adriani'nin ya da felaketi davet etme yeteneği, çünkü kahvaltı salonundan çıkar çıkmaz cinayet masası şefi Murat oturduğu koltuktan fırlayıp hızla yanıma geliyor.

"Kahvaltıda olduğunuzu söylediler, ben de rahatsız etmek istemedim," diyor İngilizce.

"*What is it?*" diye soruyorum.

Yanıtı zorlukla çıkar gibi ağzımdan: "Benimle birlikte emniyet müdürlüğüne gelebilir misiniz?"

"Buldunuz mu onu?" diye soruyorum, tasasızca tatilimin geri kalanının tadını çıkaracağımı ve bundan da öte Adriani'yi susturabileceğimi umarak.

"Hayır, ama bir ceset bulduk," diyor Murat.

"Nasıl bir ceset?"

"*An old woman.* Yaşlı bir kadın. Bakırköy'de oturuyormuş tek başına."

"Benimle ne ilgisi var?" Kaçınılmaza bulaşmamak için inatla direniyorum.

"Yaşlı kadın Rum'muş, adli tabip midesinde börek kalıntılarına ve aynı tarım ilacının izlerine rastlamış."

İşte o zaman kaderden kaçılamayacağını anlıyorum. "Bir dakika bekleyin de karıma haber vereyim."

Adriani, Muratoğlu'nun Despotopulu ve Stefanakos ailesiyle birlikte oturduğu masaya gitmiş. Yüzümdeki ezik ifadeyi doğru yorumladığı ortada, neler olduğunu anladığını belli etmek üzere başını sallıyor.

"Emniyet Müdürlüğü'ne hemen uğramam gerekiyor. Uzun sürmez," derken onun zaferini bastırmayı umuyorum.

"Doğru kehanette bulunmuş muyum?" diyor alay ederek.

"Telefon ederim," diyorum telaşla, vır vırını önlemek için.

"Tamam öyleyse, akşama görüşürüz!" diye sesleniyor arkamdan.

Resepsiyonda bekleyen Murat beni görür görmez hızla kapıya yöneliyor. Kaldırımın kenarında bir polis arabası duruyor.

"*Who found the old lady?*" diye soruyorum.

"Bir komşusu... Kurban son üç gündür evinden çıkmamış. O zaman komşusu kaygılanıp polise haber vermiş."

"Şimdi oraya mı gidiyoruz?"

"*First we go to the headquarters.* Önce merkeze gidiyoruz, çünkü birkaç soruyu açıklığa kavuşturmamız gerek."

Neler olduğunu bilmediğimden ama sormak da içimden gelmediğinden dikkatimi sokağa veriyorum.

Ayasofya'dan dönerken geçtiğimiz yoldan geçiyoruz yine, ama bu sefer aksi yönde.

"Ayasofya'ya mı gidiyoruz?" diye soruyorum Murat'a.

"Hayır, Ayasofya öbür uçta. Fatih'e gidiyoruz."

"Aynı köprüden geçtiğimiz için soruyorum."

Gülüyor Murat. "İstanbul'un iki yakası arasındaki trafiğin yarısı bu köprüden geçer."

Gerçekten de köprüden geçtikten sonra sola, Ayasofya tarafına sapmıyoruz, doğru gidiyoruz. Dün gözlemlediğim şeyin burada da geçerli olduğunu saptıyorum. Akla gelen her şeyi pazarlıklı satışa sunan küçük, ucuzcu dükkânlarla dolu geniş bir bulvardayız şimdi: naylon nesneler, elbiseler, demirçelik ve ev eşyası. Çorap ve iç çamaşırı, temizlik malzemesi – hepsi karmakarışık, yan yana, iç içe. Üzücü bir manzara. İnsanın kendini altında ezilmiş hissettiği çok katlı meskenlerin yükseldiği daracık sokaklar da ekleniyor bu manzaraya.

"*What's the name of the street?*" diye soruyorum Murat'a.

"Atatürk Bulvarı."

Yunanistan'da olsaydı bulvarm adı Elefteriyos Venizelos Bulvarı olurdu, diye düşünüyorum. Bu konuda Yunanlılarla Türkler muhteşem bir uyum gösteriyorlar. İki halk da Atatürk'ün ya da Venizelos'un adlarını akla gelen her sokağa, her geçide, bulvara, yürüyüş yoluna ya da patikaya veriyor.

Murat sağa sapıyor, daha da geniş ve görkemli bir caddeye çıkıyoruz. "*This is Adnan Menderes Boulevard*," diyor. "Onu sizin milletiniz çok iyi hatırlar. *Your people*."

"Benim milletim mi?"

"İstanbullu Rumlar. 6-7 Eylül olayları olduğunda o başbakandı."

"Bu iş öyle kendiliğinden olmadı, halkı tahrik etti o," diye düzeltiyorum Murat'ın sözlerini, her şeyi pek düzensizce ortaya koyuyordu. "1955'teki ayaklanmayı o kışkırttı diyorlar, Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve de bombayı onun koyduruttuğu söyleniyor."

"Her neyse işte, sonunda asıldı."

"Sonra da koca bir bulvara adını verdiniz."

"Çiğneyip geçebilelim diye," diyerek gülüyor.

Merkeze geldiğimiz için konuşmayı bitiriyoruz. Murat arabayı otoparka bırakıyor, asansörle dördüncü kata çıkıyoruz. Koridora ayak attığımızda, kendi büromun kapısında duruyormuşum gibi geliyor bana: aynı suratlar, departmanlarda aynı faaliyet. Kelepçe takılmış bir yabancı önümden geçirilirken Arnavutça ya da Pontus lehçesinde merhaba sözcüğü dilimin ucuna kadar geliyor. Birden Zissis'i hatırlıyorum, her fırsatta aşağılayıcı bir ses tonuyla bana, "Zorbalar hep birbirine benzer," der, "çalıştıkları binaların şekli de birbirinin aynıdır." Çevreme bakınıyorum, ona yüksek sesle hak vermemek için dudaklarımı ısırıyorum.

Murat bir odaya giriyor ve sivil giyimli bir polis memuruna bir şeyler fısıldıyor. Adam ayağa kalkıp bana elini uzatırken, Yunanlıların yarısının ilk ağızda anladığı sözcüklerle selamlıyor beni: "Hoş geldiniz."

Ben de, yine Yunanlıların yarısının bildiği sözcüklerle yanıtlıyorum onu: "Hoş bulduk."

Murat'ın yürekten gelen kahkahalarını duyuyorum o sırada, yandaki kapıyı açıp beni içeri sokuyor. Az önceki odadan biraz daha geniş olan ve yine Yunanistan'daki koşullara denk düşen bu büroda elli yaşında bir adam oturduğu koltuktan fırlıyor, "*Welcome, welcome!*" diye bağırırken elimi içtenlikle sıkıyor.

Murat adamı bana emniyet amiri Kerim Özbek olarak tanıştırıyor, toplum polisinde bölüm müdür muavini. İngilizcesi bir şeye benzemese de benimkinden iyi.

"*Mr. Sağlam durumu size açıklamış.*"

Murat'ın soyadını da öğrenmiş oluyorum böylece. Aslında durumu o bana açıklamadı, ben ona açıkladım ama olsun, hiç değilse artık adını öğrendim.

"*Yes,*" diye kısaca karşılık veriyorum müdür muavinine, daha ilk karşılaşmamızda tatsız bir hava olmasın diye.

"Bildiğiniz gibi Yunan polisiyle Türk emniyeti arasında irtibat görevlisi olarak buradasınız, çünkü cinayet Yunanistan'da işlendi, katili ise şu sırada Türkiye'de bulunuyor."

"I understand," diye yanıtlıyorum onu, sesimi yükselterek, ama ağzımın içinden Yunanca, "salak değilim ben," diyorum.

"Good. Böylece soruşturmaya katılabilirsiniz, ancak Murat Bey izin vermedikçe ya da sizden ricada bulunmadıkça müdahalede bulunamazsınız. *Agreed?"*

"Okay," diyorum.

"Okay," diye tekrarlıyor, emniyet amiri. Ama duygularım bana, ellerimiz ayaklarımız bağlı durumda samanlıkta iğne aramanm kolay olmayacağını söylüyor.

8

Sahil yolu boyunca gidiyoruz, şehre girerken geçtiğimiz yol bu, ama bu kez ters yöndeyiz, havaalanı yönünde. Sol tarafımda, Bizans döneminden kalma surların, devasa alışveriş merkezlerinin ve kıyılarında her yaştan erkeğin toplandığı, kimilerinin denize olta salladığı, oynayan çocukların arasında yaşlı kadınların banklarda oturduğu parkların gerisinde Marmara Denizi bir görünüp bir kayboluyor. Deniz her göründüğünde, limanın en ucunda mavnaların, küçük arabalı vapurların ve gezinti teknelerinin arasında kıyı boyunca ilerleyen bembeyaz vapurlar ortaya çıkıyor.

Sağ tarafımdaysa tavernalar sıralanıyor, Yunanistan'daki kır gazinolarına benziyorlar: pencere camı, rezopal levha ve rengârenk boyalı kontrplaktan yapılmışlar. Hem dışarıdaki hem içerideki masalar karmakarışık sıralanmış. Tek fark, Türklerin masa örtülerinin eskiden olduğu gibi kumaş olması, bizse önceleri dayanıklı yağlı kâğıt kullandık, ama artık kabartma baskılı ince kâğıda geçtik.

"Görüyorum ki burada da tıpkı Yunanistan'daki gibi her yer taverna dolu," diyorum Murat'a.

"Burası Kumkapı. Balık hali yakında, bu nedenle burada lezzetli deniz ürünleri yiyebilirsiniz." Ansızın bir soru soruveriyor bana: *"Do you speak German?"*

"Hayır, bir tek yabancı dil biliyorum, o da İngilizce." Bu dediğim de aşırı abartılı tabii.

"Yazık, Almanca daha iyi anlaşabilirdik."

"Siz Almanca biliyor musunuz?" diye sorarken bir yandan da Türk polisinin mesleki eğitime büyük değer vermesine hayret ediyorum.

"Almanya'da doğdum ben, Stuttgart yakınlarında, Esslingen'de. Hem Türk hem Alman vatandaşıyım. Önce Alman emniyetinde çalıştım, ama sonra Türkiye'ye geldim ve İstanbul'da işe girdim."

"Neden ayrıldınız Almanya'dan? Burada daha iyi bir iş mi buldunuz?"

"Burada daha az para kazanılıyor ama yükselme fırsatı daha çok. Ancak Almanya'dan bu nedenle ayrılmadım."

"Neden o zaman?"

"Ailevi nedenlerle," diyor lafı geçiştirerek ve sağa sapıyor.

Dört şeritli sahil yolunu arkamızda bırakıp daracık, yarım şerit genişliğinde bile olmayan, motosikletlerin zorlukla geçebileceği bir sokağa sapıyoruz

"Çok becerikli bir sürücüsünüz," diyorum daracık sokaklara dalıp çıkan Murat'a, hayranlıkla.

Gülüyor. "Burada öğrendim bunu," diyor. "Eskiden Almanya'da böyle bir sokaktan geçmek zorunda kalsaydım, arabam tamirhanede bulurdu kendini."

Atina ile İstanbul arasındaki fark birden kafama dank ediyor. Atina'da görülecek yerlerin çoğu görünmezdir, buradaysa çoğu apaçık ortada. Tamam, Akropolis var bizde, Olimpos'un tanrısı Zeus'un tapmağı, Kerameikos ve biraz daha dışarıda Sounion'daki Poseidon tapınağı da var. Bunların dışındakilerin hepsi gizlenmiş, ya yerin epeyce altında ya da müzelerin bodrum katlarında. İstanbul'da ise her şey ortalıkta, sanki her çağdaki her halk buradan ayrılırken her şeyi olduğu gibi bırakmış ve ortadan kaybolmuş. Bereket hiç kimse düzen sağlamayı aklına getirmemiş. Ayasofya'dan dışarı çıkıldığında hızla inşa edilmiş ucuz binalar ve sefil dükkânlarla dolu mahallelerden geçiliyor. Yakınlarda Kariye Müzesi var, müzeden çıkıldığında ellerinden tuttukları çocuklarını peşleri sıra sürükleyen kapkara giyimli kadınlara rastlıyorsunuz. Buradaki yaşam duygusu, el ele tutuşmuş sevgililerin arasında İs-

tiklal Caddesi'nde dolaşırken hissedilenden çok farklı. Sultanahmet'in çevresini Hollywood tarzı kocaman oteller doldurmuş, Topkapı Sarayı'na adım atıldığında kendini Babıâli'nin önündeki Yanya Valisi Ali Paşa gibi küçücük hissediyor insan. Birden Haliç kıyısında buluyorsunuz kendinizi, yarı yıkık evlerin arasından Venedikliler döneminden kalma Galata Kulesi'ne ilişiyor gözleriniz. Eski köşkleri görmek için Büyükada'ya gitmek üzere vapura bindiğinizde ve İstanbul'a döndüğünüzde devasa bir alışveriş merkezine sokuluyorsunuz, oradan çıktığınızda kendinizi tekrar kaçak gecekonduların ve küçük dükkânların doldurduğu, geniş alanlara yayılan mahallelerde buluyorsunuz. Atina'da, nereye kazma sallasanız eski çağlardan kalma bir şey çıkar ortaya. İstanbul'daysa kazmayı vurduğunuz anda şehrin yarısının çökmesine neden olabilirsiniz.

Murat devriye arabasını üç ahşap evin önünde park ediyor. İlki en güzeli ama aynı zamanda çökmeye en yakın olanı. Zemin kat tuğlalarla desteklenmiş, bu yüzden ahşap ev sonradan tuğlaların üzerine bindirilmiş gibi duruyor. Öteki iki ev daha küçük, restore edilmişler, bir örnek giydirilmiş ikizlere benziyorlar.

İlk evin önünde bir polis memuru nöbet tutuyor. Murat'ı görünce esas duruşa geçiyor, sonra kapıyı açıyor ve Murat'ın arkasından eve giriyor. Maria Hambu vakasındaki hiyerarşik rolüme uygun olarak ben en arkadan yürüyorum. Görünüşe göre tuğlalar sadece dıştan kabuk görevi görüyor, çünkü evin içi tamamen ahşap. Murat soruşturmaya ilk katta başlamamız gerektiğini söylüyor. Ahşap merdivenden çıkıp cilaları çoktan matlaşmış mobilyalarla tıka basa dolu geniş bir salona giriyoruz, evin tamamı gibi mobilyalar da özenle korunmuş. Sadece tuğladan yapılma kabuk yerine burada kanepenin üzerinde delinmiş bir kilim ve tahta oymalı koltukların üzerinde de birkaç örtü serili. Masanın üzerinde eski, işlemeli bir örtü var, Adriani'nin hayranlık nidaları salıvereceği türden bir örtü.

Murat'ın bakışları kayıtsızca odada geziniyor, sonra yatak odası olması gereken yan odanın kapısını açıyor. Orada, pencerenin yanındaki duvara dayalı, baş ve ayak tarafında dökme demirden süslemeler bulunan eski bir karyola var. Karyolada dantel bir örtü serili, saçaklarının yarısı kopuk. Karyolanın yanında savaş öncesinden kalma ahşap bir komodin duruyor, üzerinde de bir o kadar eski bir gece lambası.

"Polisler kapıyı kırınca cesedi yatağın üzerinde bulmuşlar. Sabahlık ve çoraplaymış, demek ki uyurken ölmemiş. Adli tabip ölüm saatinin öğleden sonrayla akşam arasında olduğunu söylüyor."

"Ne kadardır buradaymış?"

"Gerçi otopsi raporu henüz çıkmamış ama adli tabibin ilk tahminine göre öleli kırk sekiz saat olmuş. Yunanistan'daki vakada olduğu gibi tarım ilacı mutfakta, börek artıklarında bulunmuş. Herhalde midesi bulandı, uzanmak için yatak odasına gitti sürünerek. Terliğinin tekini merdivende bulduk, öbür teki hâlâ ayağındaydı."

"Mutfağa bir göz atmak isterim."

"Tamam, bakalım," diye atılan Murat önüme düşüp merdivenden iniyor.

Mutfak geniş, evin arkasındaki bir meydana bakıyor, buzdolabı ellili yıllardan kalma olmalı. Murat'ın beni buraya neden böyle kolayca getirdiğini şimdi anlıyorum. Görünüşe bakılırsa kurban götürüldükten sonra bir temizlikçi her yeri iyice temizlemiş, ocak bile pırıl pırıl parlıyor.

"What was her name?" diye soruyorum Murat'a.

Pantolon cebinden bir not defteri çıkarıyor, sayfalarını çeviriyor. "Kalyopi Ademoğlu."

Maria Hambu'nun katil olduğundan artık hiç kuşkum kalmıyor. Maria İstanbul'da yalnız kaldığında yanına yerleştirildiği ve kendisini küçük yaşta çalışmaya gönderen akrabalardan biri olmalıydı Kalyopi Ademoğlu. Halalarından ya da kuzinlerinden biri. Demek İstanbul'a bu nedenle geri dönmüştü. Umalım da bu olay Ademoğlu'yla sınırlı kalsın ve hikâye devam ederken başka nedenler de buna eklenmesin.

Başka görecek bir şey kalmadığından mutfaktan çıkıp tuhaf bir biçimde ikiye bölünmüş bir mekâna geçiyorum. Alt katta iki pencereli bir cumba var, oradan üç basamakla başka bir cumbaya çıkılıyor, onun da iki penceresi var. Tek eşya, pencerelerden birinin altında duran eski bir kanepe ile kanepeye dönük duran iki koltuk.

"Komşusuna soru sorsak mı?" diye öneriyorum Murat'a.

"Dün konuştum onunla..." Yeniden pantolon cebindeki not defterine başvuruyor. "Bize Ademoğlu'nun hep burada, pencerenin önünde oturduğunu ve her gün kendisiyle konuştuğunu anlattı. Birkaç gün ortada görünmeyince hasta mı acaba diye meraklanmış kadın. Kapısını çalmış ama Ademoğlu açmamış. Sonra komşulara ve bakkala sormuş, ama onlar da görmemişler Ademoğlu'nu. Bunun üzerine kalkıp karakola gitmiş, bir devriye arabası gelmiş, polis memuru kapıyı kırmış ve cesedi bulmuş."

"Hambu'yu evin yakınında gören olmamış mı?"

Yeniden büyülü defterini yardıma çağırıyor Murat. "Komşu kadm o ikisini pencerenin önünde otururken görmüş, derin bir sohbete dalmışlarmış. Ademoğlu'nun hiç ziyaretçisi olmadığı için bu durum kadının merakını uyandırmış. Dünyada kimsem kalmadı artık, dermiş. Komşu kadın ona bu ziyaretle ilgili soru sormak istiyormuş ama buna zaman kalmamış."

"Mahallede başka biriyle bu ziyaretçi hakkında konuşmuş mu Ademoğlu?"

"Öteki komşulara sorduk biz, bakkala, manava ve az ileride eczacıya. Ziyaretine gelenden kimseye söz etmemiş."

"Ademoğlu ya da Hambu acaba yakındaki bir bakkaldan böreklik malzeme almış olabilirler mi?"

"Köşedeki bakkal Ademoğlu'nun kendisinden yufka ve yumurta aldığını hatırlıyor."

Demek ki Maria'nm yanında sadece zehir vardı. Böreği burada, olay yerinde hazırlamıştı.

Suç mahallini teftiş etmek Dolmabahçe Sarayı'ndaki tura katılmamaya değer mi diye düşünüyorum. Seçme şansım olsaydı şimdi bin kez Adriani'yle, Muratoğlu'yla ve turdaki ötekilerle birlikte Dolmabahçe Sarayı'nda olmayı isterdim.

"Komşusu Türk mü?" diye soruyorum Murat'a.

"Evet."

"Ya ötekiler? Bakkal, manav ve eczacı?"

"Hepsi Türk."

"Bu mahallede oturan başka Yunanlı yok mu?"

"*Not Greeks, not Yunan*," diye düzeltiyor sözlerimi. "*They are not Greeks. You are Greek. They are Rum.*"

"Tamam, tamam, burada oturan başka Rum yok mu?"

Şaşkınlıkla bakıyor bana. "Neden? Neden sordunuz?"

"Türk komşularına anlatmadıklarını belki kendi memleketlisine güvenip anlatırdı."

Düşünceli düşünceli bakıyor bana. "Haklısınız, bunu düşünemedim," derken az önce bir smavda başarısız olmuşçasına ezik görünüyor. Polis memurunun yanına gidip kısaca bir şeyler söylüyor. "Buralardaki tek Rum, okuldaki yaşlı hademe. Gerçi okul yıllardır kapalı ama adam hâlâ orayla ilgileniyor."

"Ona birkaç soru sorsak mı?"

"Tamam, yakında zaten." Sonra susup bana dikiyor gözlerini. "Ama soruları ben soracağım," diyor kesin bir sesle. "Siz de Yunanca konuşmaya başlamayın."

"Pekâlâ, şefim zaten tembihledi beni, sizin şefiniz de bir kez daha uyardı. İfadeleri siz alacaksınız. Guguklu saat gibi saat başı bunu hatırlatmanıza gerek yok."

"*Okay, okay, don't be angry*," diyor Murat ve dostça sırtımı sıvazlıyor, ama bütün bunlar yavaş yavaş sinirime dokunmaya başlıyor.

9

"Rum okulu şehir merkezindeki bulvarda," diyor Murat. Ve gülerek ekliyor: "Rumlar varlıklıydı, en iyi okulları, en güzel evleri, en zarif villaları seçmişlerdi."

Haklı herhalde, ama bu semt artık değerinden kaybetmiş, eskiden merkezi bulvar olan yer şimdi dar, trafiği yoğun bir cadde, sürücüler burada da tıpkı Atina'da olduğu gibi nefretle kornaya basıyor ve sövüyorlar.

Okul iki katlı, bembeyaz boyalı ahşap bir yapı, şirin bir üçgen alınlığı ve kiremitli damı var. Üst katta İstanbul'daki ahşap binalarda hiç eksik olmayan balkon görünüyor. Ortadaki pencereye asılı Türk bayrağı rüzgârda dalgalanıyor. Dökme demirden giriş kapısı kilitli, meraklı bakışları engellemek için iç taraftan bir demir levhayla kaplanmış.

Murat giriş kapısını geçiyor, bir kuruyemişçinin önünde park ediyor. Kapının karşı tarafındaki, yatak çarşafı ve havlu satılan bir başka dükkânın önünde iki adam tavla oynuyor. Bu pek de albenisi olmayan caddede göz okşayan tek görünüm, okulun avlusundaki, göğe uzanan iki kocaman akasya ağacı.

Murat zili çalıyor ama kapıyı açmaya gelen yok. Biraz bekledikten sonra tekrar deniyor, sonuç aynı. Bir trafik polisi Murat'a yaklaşıp kulağına bir şeyler fısıldıyor, bir yandan da eliyle köşebaşını işaret ediyor.

"This way," diyen Murat önüme düşüyor.

Daracık bir sokağa giriyor ve sağ tarafta bir başka demir kapının önünde buluyoruz kendimizi, bu da sımsıkı kapalı. Bu kez Murat demir levhayı yumrukluyor. Ön kapıda olduğu gibi yine tepki yok, ama o istifini bozmuyor. Sonunda

ısrarının semeresini alıyor, içeriden bir ses geliyor, aynı zamanda biri kapıyı açmaya çabalıyor. Sonra aşağı yukarı yetmiş beş yaşlarında bir adamın kafası görünüyor aralanan kapıda, meraklı gözler üzerimize dikiliyor. Yaşlı adamın sorusuna Murat'ın verdiği karşılıkta sadece "polis" sözcüğünü seçebiliyorum. Gerisi anlaşılmaz benim için ama yaşlı adam ikna olmuşa benziyor, çünkü yana çekilip bizi içeri alıyor.

Avlu da aynı şekilde ıssız, öte yandan Büyükada'da gördüğümüz köşkler gibi bakımlı. Yan yana dizili çimen yataklarının arasında bodur ağaçlar, fundalar ve çiçekli kenar yatakları yer alıyor. Simetrik olarak gri ve toprak rengi taşlarla döşenmiş bahçe yolunda biraz ilerliyor ve çevreme bakınıyorum.

Sonra giriş kapısına dönüyorum, Murat orada hâlâ bekçiyle konuşmakta. Yaklaştığımı görünce gözleriyle uyarıyor beni, bekçiyle –hem de Yunanca– konuşurum diye korkuyor olmalı!

Sabrım taşmadan ve istemediğim bir taşkınlık yapmadan arkamı dönmeyi tercih ediyorum. Okul binası yeni boyanmış, gıcır gıcır görünüyor. Zamanın izlerini taşıyan tek şey olan yıpranmış taş basamaklardan çıkıyorum. Beyaz giriş kapısı açık, ama içerdeki ikinci kapı kapalı. Bu yüzden kapının camından içeriye bakıyorum. Her şey temiz ve düzenli, sanki okul hiç görünmeyecek olan öğrencileri bekliyor. Okulu *fata morgana* sanabilir insan ya da satış fiyatını artırabilmek amacıyla güzelce yenilenen şu geleneksel yapılardan biri.

Geri dönerken Murat'a, "Ne bulabildiniz?" diye soruyorum.

Omuzlarını silkiyor. "*Nothing much*," diye yanıt veriyor. "Fazla bir şey yok, okulun bekçisi de Ademoğlu'nu öteki komşular ne kadar tanıyorsa o kadar tanıyormuş, çünkü kadın köklü bir ailenin son temsilcisiymiş. Ama bunun dışında kadınla bir yakınlığı yokmuş. Sadece selamlaşırlarmış, o kadar."

"Ademoğlu'nu kimin ziyaret ettiğinden haberi var mıymış?"

"Yokmuş, okul binasından pek çıkmadığını söylüyor, bu nedenle mahallede son zamanlarda neler olup bittiğinden haberi yok."

"Ona inanıyor musunuz?"

Yine omuzlarını silkiyor. "Bakırköy büyük bir yer, insanlar her gün karşılaşamazlar. Yaşlılar da artık evlerinden pek sık çıkmazlar." Bir an durup ekliyor: "Öte yandan anlatmak istemediği bir şey biliyor olabilir de."

"Neden olmasın? Sizce birini koruyor olabilir mi?"

"Hayır, ama her şeyi anlatmayarak işimizi zorlaştırıyor ve bu yolla polisten intikam alıyor."

Deneyimlerim bana onun haklı olduğunu söylüyor, bu yüzden konuyu kapatıyorum. Dikkatimi artık çok iyi tanıdığım yola vermeyi seçiyorum: Önce Atatürk Köprüsü, sonra yokuş yukarı ve otelimize giden Tarlabaşı Bulvarı. İstanbul'da da kendime günlük belli bir düzen kurmayı başardım, onun da iyi tarafları var: Düşüncelerimi düzene sokmama yardım ediyor. Bu olayda birbiriyle uyumlu tek bir şey bile yok: ne –Gikas'ın diyeceği gibi– katilin profili, ne yazarın, altmış yıl önce dadısı olan, onyıllardır görmediği bir kadına ansızın ilgi duyması, ne de Murat'ın bana davranışı. Burada yolunda gitmeyen bir şey var ama ne olduğunu kesin olarak söyleyemiyorum. Kendi profesyonelce olmayan tavrımın da suçu olduğunu inkâr edemem. Çünkü bir koltukta iki karpuz taşımak, hem turist hem de polis olmak kolay değil. Katerina'yla ilişkimiz normale döndüğü için İstanbul'u iyice tanımak, şehirde rahatça gezinmek isterim. Emekli general Despotopulos bile artık gözüme şirin gözükmeye başladı.

"*What is the next step?*" diye soruyorum Murat'a, otele vardığımızda. "Şimdi ne yapacağız?"

"Yeni bir şeyler öğrenince sizi de bilgilendiririm," diye karşılık veriyor. Bunu söylerken cebinden not defterini çıkartıp bir numara yazıyor. "İşte cep telefonu numaram," diyor.

"Bir şeye ihtiyacınız olduğu anda beni arayabilirsiniz." Biraz susup devam ediyor: "Sadece işle ilgili değil, kişisel nedenlerle de, İstanbul'da kalışınızla ilgili. Herhangi bir sorununuz olursa araym beni, hemen yardımcı olurum."

Başka bir ifadeyle: Burnunu benim soruşturmalarıma sokmana izin veremem ama sana yardımcı olmak için ilişkilerimi el altmdan kullanabileceksem bunu seve seve yaparım. Bazen hâlâ Yunanistan'daymışım gibi geliyor bana.

Murat'ın cep telefon numarasının yazılı olduğu küçük kâğıdı incelerken birden gözlerimin önündeki perde kalkıyor. Murat'la şefinin bana hazırladıkları numarayı birden anlayıveriyorum. İfadeler alınırken beni oradan oraya sürüklüyorlar, ama Murat herkesle sadece Türkçe konuşuyor, benim Yunanca soru sormama izin vermiyor. Sonunda canıma tak edecek ve onları bu işte yalnız bırakacağım. O andan sonra da beni keyiflerine göre haberdar edecekler ve sadece kendi istedikleri bilgileri verecekler. İyice düşününce bu taktiğin neden hoşuma gitmediğini anlayamıyorum. Arzulanan sonuca götürmez mi beni, yani şehirde boş boş gezip tozamaz mıyım? Bu şekilde tembellik yapmak için bana fırsat tanıyacaksa neden itirazım olsun ki? Yanıtını kendim veriyorum: Mesleki açıdan beni tongaya düşürmeye çalışıyorlar da ondan. Böyle bir şey en gamsız turisti bile yoldan çıkarır.

Resepsiyondaki genç adam tur grubumuzdakilerin henüz otele dönmediklerini söylüyor. Ben de Vasilyadis'e telefon edip buluşabilir miyiz diye soruyorum.

"Bir şey mi buldunuz?" diye soruyor, endişeli bir sesle.

"Ne güzel olurdu, ama şimdilik bulunan sadece cesetler."

Saat öğlenin biri, bir lokantada buluşmamızı öneriyor Vasilyadis ama admdan aklımda sadece Hacı Abdül sözcükleri kalıyor. "Kolay bulursunuz," diyor, "İstiklal Caddesi'nden aşağı doğru yürürken sağda bir cami göreceksiniz. Oradan sapın, lokanta birkaç adım ileride, solda."

Beyoğlu'nda dolaşırken bir caminin önünden geçtiğimizi hayal meyal hatırlıyorum. Koyun sürüsü gibi görülecek

yerlerde dolaştırıldığımız onca günden sonra şimdi ilk kez tek başıma sokağa çıkıyorum. Taksim Meydanı'ndan geçip Beyoğlu'nun keşmekeşine dalıyorum. Hangi yönden gelirseniz gelin, burada hep sizi çiğneyip geçeceklermiş duygusu yaşıyor, bu yüzden uyanık davranıp kenara sıçramaya hazır oluyor insan.

Sağ tarafta camiyi görüyorum, o sırada gösteri yapan bir grubun arkasından geçmem gerekiyor, sadece taşıdıkları pankartlardan ve sloganlarından gösteri yaptıklarını anlıyorum, çünkü grubun sayısı elliyi zor buluyor. Hiç olmazsa sesleriyle dikkat çekmek için ellerindeki hoparlörlerle var güçleriyle tarıyorlar kalabalığı ama çabaları boşuna, yanlarından gelip geçenler onlara aldırmıyor bile. Rezalet bu, diye düşünüyorum. Bir avuç olmaları yetmiyor, bir de yayalara ayrılan bölgede gösteri yapmaya zorlanıyorlar. Trafiği felç etme zevki bile tattırılmıyor onlara. Bizdeki öğrencilere, işçilere ya da emeklilere Eolu Caddesi'ndeki yayalara ayrılan bölgede yürümeleri gerektiğini söyleseydik kim bilir neler işitirdik. Gözlerimizi oyarlardı.

Vasilyadis beni –adının Hacı Abdullah olduğunu anladığım– lokantanın kapısında görünce, ayağa kalkıyor, ben de onun beni alıp masasına götüreceğini sanıyorum. Ama o, "Gelin, önce yiyeceklerimizi seçelim," diyor "sonra da rahat rahat konuşabiliriz." Beni bir vitrinin önüne götürüyor, lokantanın bütün yemek çeşitleri orada bir müzede sergilenir gibi sıralanmış. Bir konuda Türklerin hakkını teslim etmek gerek: Manavdaki meyveler olsun, lokantadaki yemekler olsun ya da müzedeki parçalar olsun, bütün bunların başarılı düzenlenmesi insanı önlerinde durmaya ve bakmaya zorluyor. Gözlerimi uzunca bir süre zeytinyağıyla pişirilmiş sebzelerden alamıyorum.

"Sebzeleri tatmak ister misiniz?" diye soruyor Vasilyadis, hayran bakışlarım gözünden kaçmamış.

"Evet ama karar veremiyorum."

"Sizin yerinize seçebilir miyim?" diye soruyor, sonra da yanı başımızda bekleyen garsona Türkçe olarak sipariş veriyor.

"Haberler iyi mi kötü mü?" diye soruyor, masamıza oturur oturmaz.

"Kötü. Kalyopi Ademoğlu diye birini tanıyor musunuz?"

Düşünüyor. "Hayır, bu ad bir şey ifade etmedi bana."

"Bakırköy'deki evinde öldürülmüş olarak bulundu."

"Makrohori'de mi?" diyor hayretle, sözümü düzeltmek amacıyla değil, Rum azınlığın Bakırköy için kullandığı sözcük daha kolayına geldiği için. "Maria'nm işi olduğunu nereden biliyorsunuz? Herkes yapmış olabilir, hırsızdan evde gözü olan komşusuna, milliyetçilere kadar."

"Milliyetçiler ne zamandan beri tarım ilacıyla adam öldürüyorlar?"

Başka açıklamaya gerek olmuyor. "Yine mi pestisit?" diye mırıldanıyor kendi kendine.

"Türk polisi bu yüzden bana haber verdi. Bu tarım ilacı bir tabanca ya da mutfak bıçağı gibi sıradan bir cinayet silahı değil. Bu ilaca kaynana zehri de deniyor, Yunanistan'da, taşrada çok bulunur, kim bilir belki Sicilya'da da yetiştiriliyordur, ama bu konuda bilgim yok. Yunanistan taşrasında bile pek az kullanılıyor, kullanan çıksa bile sadece Maria gibi yaşlılar."

Garson önüme bir tabak dolusu zeytinyağlı sebze yemeği koyuyor, tabakta bamyadan yeşil fasulyeye, enginara ve dolmaya kadar çeşit çeşit yemek var. "Tanrı aşkına, bütün bunları kim yiyecek?" diye soruyorum Vasilyadis'e, aslmda bu tabaktakileri kimin halledeceğini biliyorum.

"Hiç fazla değil, ayrıca Türk mutfağı pek midevidir." Birden kaygıyla soruyor: "Yemeklerin soğuk sunulması sizi rahatsız eder mi?"

"Yo, bunu da nereden çıkardınız?"

"Yunanistan'da sebze yemeklerini hep sıcak yerler de ondan. Kırk yıldır orada yaşıyorum ama Yunanlıların sebze yemeklerini ısıtarak sunmalarma hâlâ alışamadım. Yazın orta-

sında sebze yemeği ısmarlarsınız, ama serinleyeceğiniz yerde ter içinde kalırsınız."

Uzunca bir sessizlik oluyor, yemek zevkinden yavan gerçekliğe geçişe uyum sağlamam gerekiyor. Bereket Vasilyadis tabağındaki pilavlı kuzu etiyle meşgul de benim dizginsizliğim dikkatini çekmiyor.

"Makrohori semti size bir şey ifade ediyor mu? Maria'nın oradan söz ettiğini hatırlıyor musunuz?"

Düşünüyor. "O söz etmedi, ama annemin anlattıklarından Maria'nın halalarından birkaçının Makrohori'de oturduklarını hatırlıyorum. Ama Maria onlarla bütün bağlantısını koparmıştı, birbirleriyle hiç görüşmüyorlardı." Esefle başını sallıyor. "Ne yazık ki annem öldü. Maria'nın bütün hikâyesini anlatabilirdi."

"Annenizin anlattıklarından aklınızda kalan başka bir şey var mı?"

"Hayır, komiser bey. Küçüklüğümde, kadınlar kendi aralarında konuşurlarken ben de yanlarımda dururdum sık sık. Her akşamüstü, saat altıdan sonra evin önündeki duvarda ya da divanda otururlardı, annem, Maria ve Bayan Harikliya; birbirlerine hikâyeler anlatırlardı. Bazen lafa karşı komşunun börek tarifinden başlarlar, Maria'nın Makrohori'de oturan kız ve erkek kuzenlerine ya da Harikliya'nın Karadeniz'deki ailesine kadar giderlerdi. Ya da tesadüfen oradan geçen biri Kapadokya'yla ilgili bir hikâyenin başlamasına yol açardı." Usulca içini çekiyor ve başını iki yana sallıyor. "Bazen, Maria'nın, Bayan Harikliya'nın ve annemin anlattığı bu hikâyelerin benden bir yazar doğmasına neden olduğunu düşündüğüm olur. Öte yandan masalları son derece sıkıcı bulurdum."

"Aklınıza bir şey gelirse lütfen beni arayın."

"Elbette, ama pek sanmıyorum geleceğini."

Biraz daha fazla şey öğrenmek için az da olsa bir umut olduğunu biliyorum şimdi. Bu sakinleştirici düşünceyle tabağımda kalan sebze yemeğine dönüyorum tekrar.

10

Hepsi kafeteryada toplanmış heyecanlı heyecanlı tartışıyorlar. Emekli general sözünü geçirmeye ve gruptakilerin Dolmabahçe Sarayı'na duydukları hayranlığı frenlemeye çalışıyor.

"Hoşlanmadım demedim," diyor kendini haklı çıkarma isteğiyle. "Ama onu Gärtner'in eseriyle karşılaştırmamı istemeyin benden."

"O da kim?" diye atılıyor Stefanaku.

"Friedrich von Gärtner, Kral Otto'nun sarayını inşa eden mimardır, yani bugünkü Yunan Parlamento binasını," diye açıklıyor, Despotopulos. "Peki Dolmabahçe Sarayı'nı kim inşa etti? İki Ermeni mimar. Siz hiç Ermeni mimarların evrensel mimarlık tarihine geçtiklerini duydunuz mu?"

"Ama buranın ihtişamı zor geçilir," diye düzeltiyor onun sözünü Stefanaku. "Şu kristal tırabzanlı merdivene bir bakın, ulu Tanrım! Şarkıcı Sofia Vembo'nun şarkı söyleyerek şu merdivenden indiğini hayal etsenize!"

"Tamam, tamam," diye atılıyor kocası. "Ama Osmanlı İmparatorluğu'ndan söz ediyoruz. Onlar da tıpkı İngilizler gibi dünyanın her yanını yağmalamışlar."

"Bu kristal tırabzanın ganimet olarak alınıp getirildiğini mi söylemek istiyorsunuz?"

"Tırabzan değil belki, ama şu devasa avizenin öyle olduğu kesin."

"Taht salonundaki avize çalıntı değil," diyor Muratoğlu. "Kraliçe Viktorya'nın padişaha hediyesiydi."

Stefanakos ona yiyecek gibi bakıyor. "Fenerdeki Ekümenik piskopos da dahil olmak üzere siz İstanbul Rumlarının

padişaha arka çıkmak için her türlü nedeni var," diyor. "Dört yüz yıl boyunca altın kaşıklarla yemek yediniz, çünkü hep iktidar çevrelerinde dolaştınız."

Muratoğlu sertçe, "İzninizle!" diyerek oturduğu yerden fırlıyor, yanımdan hızla geçerek resepsiyona gidiyor. Adriani onun arkasından bakarken gözü bana ilişiyor.

Tam "Geldin mi?" diyerek bana yaklaşacakken ben Muratoğlu'nun arkasından koşuyorum, oda anahtarını alırken yetişiyorum ona.

"Sizden bir şey rica edebilir miyim?" diyorum.

Şaşırarak bakıyor bana ama aklı başka yerde. "Az önceki konuşmaları duydunuz mu?" diye soruyor.

"Yunan Parlamentosu'ndan söz edilirken geldim."

"Size bir şey söyleyeceğim, komiser bey. Siz artık Osmanlıların esiri değilsiniz. Onlara vergi ödemiyorsunuz, Ali Paşa gibi bir despot tarafından ezilmiyorsunuz, Osmanlılara karşı bağımsızlık savaşı da vermiyorsunuz. Osmanlının farklı dindeki tebaasının taşıdığı aşağılık kompleksinden artık kurtulsanız iyi olmaz mı? Biz bu ülkede pek çok şey yaşadık, yarın başımıza ne geleceğini bilmediğimiz için Türklerden korkuyorduk da. Ama onların karşısında hiç aşağıda hissetmedik kendimizi. Üstün evet, ama kompleksli asla."

Derin derin soluk alıyor, sanki bu söyledikleriyle ferahlamış gibi. Bu kez şansımın rast gitmesini umarak, "Sizden bir şey rica edebilir miyim?" diye bir daha deniyorum.

"Elbette, seve seve," diyor, ricamı ilk kez duyarcasına.

"Bakırköy'deki Rum Okulu'na gitmem gerekiyor. Yolu bilmiyorum, taksi şoförüyle de anlaşamam, acaba benimle birlikte gelebilir misiniz?"

"Gelirim tabii."

O arada yanımıza ulaşan Adriani hemen itiraz ediyor: "Ama programımızda Anadolu yakasına bir gezi var."

"Karşı kıyıya sayısız kez gittim, bir şey kaçırmış olmam," diyor Muratoğlu, böylece gözümdeki değeri birkaç puan artıyor.

"Kusura bakma Kostas ama kendi tatilini işle ilgili sorunlarla berbat ettiğin yetmiyor mu? Turdaki arkadaşları da mı bunlarla rahatsız etmen gerekiyor?"

Adriani çok iyi bildiği Yunanca ucuz romanlardaki uygar dili kullanıyor; sözcüklerin gizlediğini zehirli bakışları ele veriyor.

"Şuradaki insanlarla bir arada olmamak için akla gelen her yere gidebilirim Bayan Haritos," diyor Muratoğlu. Ve eliyle kafeterya tarafını gösteriyor. "Siz de bizimle gelmez misiniz?" O anda aklına iyi bir fikir gelmiş gibi Adriani'ye dönüyor. "Turist olarak Anadolu yakasmda gezmektense Makrohori'yi görürsünüz, çok eski bir Rum semtidir orası."

"Şu efsanevi televizyon dizisinin kahramanı Loksandra Makrohori'de yaşamamış mıydı?"

"Doğru."

"O zaman sizinle geliyorum," diyor Adriani ve çantasını almak üzere fırlayıp gidiyor.

"İyi kotardınız bunu," diyorum Muratoğlu'na.

"İstanbul'da ilk öğrenilen şey, zararı azaltmaktır Bay Haritos," diyor Muratoğlu. "Kendi aramızda nefret, kötülük, haset, nifak ve daha bilmem ne varken dışarıya karşı kendimizi hep tek yürek, tek ruh olarak gösteriyorduk."

Bir kez daha sahil yolundan havalimanı yönünde gidiyoruz. Gikas İstanbul'dan aklımda en çok neyin kaldığını soracak olursa, bu yoldan söz etmemek için kendimi tutmam gerekecek. Yoksa, Elefteriyos Venizelos Havalimanı'na giden Attika Çevreyolu'nu Atina'nın görülmeye değer yerlerinden biri olarak saymakla bir olur anlatacaklarım. Arabada ben şoförün yanında otururken Adriani ile Muratoğlu da arka koltukta alçak sesle sohbet ediyorlar.

Taksi sahil yolundan ayrılıyor, şehrin eski, dar sokaklarına sapıyor. "Makrohori burada başlıyor," diye açıklıyor Muratoğlu, sonra da Rum Okulu'nun yolunu sorabilmek için şoförden iki yayadan birini durdurmasını istiyor. Çoğu Muratoğlu'na çaresizce bakıyor, birkaçı bir şey bilmediklerini

göstermek için ellerini iki yana açıyor, bir tanesi de kendinden emin bir sesle bizi tam tersi yöne gönderiyor.

"Bu insanların hepsi buraya yeni taşınanlar," diyor Muratoğlu. "Anadolu'nun içlerinden geliyorlar, bildikleri tek yol da evleriyle bakkalın arası. Her gün Rum Okulu'nun önünden geçiyor olabilirler ama binanın ne olduğunun farkında değiller." Sonunda, Ermeni olduğunu öğrendiğimiz orta yaşlı bir kadın kördüğümü çözüyor, bize yolu tarif ediyor.

Sabah olduğu gibi dökme demir kapı yine kapalı. Murat'ın yaptığını yapıyor ve kapıyı yumrukluyorum. Kapının demirlerinin demir levhaya çarparken çıkardığı gürültü sokağı ayağa kaldırıyor, yoldan geçenler durup meraklı gözlerle bizi izliyorlar. Üç dakika kadar sonra bir anahtarın kilitte döndüğünü duyuyoruz, kapının bir kanadı aralanıyor, artık aşina olduğum o kuşkulu bakışlı kırışık surat dışarı uzanıyor.

Muratoğlu bütün şirinliğini takınıyor: "Günaydın. Bu bey sizinle biraz konuşmak istiyor."

İhtiyar, Muratoğlu'na dikiyor gözlerini. Şivesinden onun İstanbullu olduğunu anlamış. Sonra bana dönüp Türkçe konuşuyor. "Bu bey Yunanlı, Türkçe anlamıyor," diyor Muratoğlu.

Bekçi Türkçe konuşmaktan vazgeçiyor ama bana kötü kötü bakmaya devam ediyor. "Siz bu sabah komiser beyle buraya gelmemiş miydiniz?" diye soruyor sonunda.

"Evet, ben bir Yunan polisiyim, Türk makamlarıyla birlikte çalışıyorum. Yunanistan'da erkek kardeşini öldürüp İstanbul'a gelen Yunanlı bir kadını arıyoruz. Bu kadının Kalyopi Ademoğlu'nu da öldürmüş olmasından korkuyoruz."

Bekçinin dalgın ve kararsız bakışları üzerimde. Sonra demir kapının iki kanadını da açıyor. "İçeri girin," diyor bize.

"Siz konuşun. Bayan Haritos ile ben Makrohori'de gezineceğiz."

Bayan Muratoğlu'nun Adriani'yi alıp küçük bir gezintiye götürmesine hiç itiraz etmeden okulun avlusuna giriyorum. Arkamdan demir kapı kapanıyor. Bekçi önümden bekçi kulü-

besine gidiyor, içine sadece küçük bir tezgâh, iki sandalye ve arkalarında üzerine ancak bir gazocağının sığdığı açılır kapanır bir masa konulmuş.

"Kahve ister misiniz?" diye soruyor bekçi.

"Hayır, sağ olun. Bu sabah Türk memura anlattıklarınızı bana tekrar anlatmanızı istiyorum. Gerçi bana tercüme etti ama ben sizin ağzınızdan duymak istiyorum."

"Hele, hele, bence siz komiser beye anlatmadıklarımı duymak istiyorsunuz."

"Ona anlatmadığınız bir şey var mı?" diye soruyorum, çünkü tam da bu umut beni tekrar buralara sürükledi.

"Komisere hiçbir şey söylemedim. Bir Türk polisine tek kelime bile söylemem. Neden yardım edecekmişim onlara? Bize hangi iyiliği yaptılar ki? Size şunu söyleyeyim: Kalyopi Ademoğlu'nu kim öldürdüyse insanlığa büyük bir hizmette bulunmuş oldu."

Murat akıllı olsaydı, soruları benim sormama izin verirdi, ama bekçi ona ne kadar güveniyorsa o da bana o kadar güveniyordu. "Ademoğlu'nu iyi tanır mıydınız?" diye soruyorum bekçiye.

"Ailem kaç kuşaktır Makrohori'de oturuyor. Ama ben hep okul bekçisi değildim. Daha doğrusu, okul bekçisi biraz abartılmış olur, aslında sizde de dendiği gibi 'kapıcı'yım ben."

Derin bir soluk alıp başını sallıyor, sanki bütün bunları kavramak kendisine zor geliyor gibi. Sabırlı olmam gerektiğini anlıyorum, çünkü Ademoğlu'na geçmeden önce kendi kaderini anlatacak belli ki.

"Babamdan bana bir marangoz atölyesi kalmıştı. 1955 yılındaki ayaklanmada atölye diye bir şey kalmadı. Bir kez daha gelip dağıtsınlar diye bu atölyeyi yeniden kurmayacağım dedim o zaman kendime. Dükkânı sattım, ailemden kalan evi de ve kalkıp Atina'ya gittim. Orada paramı en iyi nasıl değerlendirebilirim ve hangi işi yapabilirim diye bakınırken uzak bir akrabam gelerek 'Neden paranı çalıştırmıyorsun?' dedi. 'Ne iş yapacağına karar verene kadar faiz getirsin diye

çalıştırsana. Bankanın iki katı faiz veriyorlar.' Oltaya geldim. Bir-iki kez yaptım bu işi, param iyice para kazandırdı bana. Paranın tadını almıştım, üçüncü bir kez yatırdım paramı ama tefeci battı."

"Battı mı?"

"Yunanistan'da nasıl söylüyorsunuz? İflas etti, ben de bütün paramı kaybettim. Param ancak geri dönüş bileti almama yetti. Burada cemaatimiz bana acıdı, bu okulun bekçiliğini verdiler. Herkes çekip gidince zangoçluk da bana kaldı." İçini çekip başını sallıyor. "Evet, böyle işte."

"Bütün bunların Ademoğlu ile ne ilgisi var?"

"1964'te bizimkiler buradan gitmek için mallarını mülklerini sattıklarında Ademoğlu'nun annesi Fofo eline geçen her şeyi satın aldı. İnsanlara Yunanistan'da ve Drahmi olarak ödeme yaptığı için her şeyi değerinin çok altında satın almış oldu. O zamanlar Türkiye'den dışarı döviz çıkarmak kolay değildi, insanlar da mallarını Drahmi ile değiştirebilmek için evlerini ve işyerlerini olabildiğince çabuk ellerinden çıkarıyorlardı. 'Bütün bu evleri ne yapacaksın,' diye sorduğumda Fofo, 'Türklerin eline geçeceklerine benim elime geçsinler,' dedi. 89 yılından sonra Bosna'dan, Azerbaycan'dan ve Türkmenistan'dan buraya gelen Müslümanlar başlarını sokacak bir yer aradıklarında Fofo elindekileri iki-üç katına sattı onlara. Onun ölümünden sonra da kızı devam ettirdi. Böylece zenginleştiler."

"Az önce teklif ettiğiniz kahveyi şimdi alabilir miyim?" Hem kahve içmek istiyorum hem de adamı geçmişten koparıp günümüze getirmek.

"Elbette," diyerek kalkıyor, kahveyi hazırlamak için gazocağına gidiyor.

"Ademoğlu ile temasınız var mıydı?" diye soruyorum, adam cezveye eğildiği sırada. "Sık sık karşılaşır mıydınız?"

"On beş günde bir kilisede." Cezveye kahveyle şekeri koyarken içini çekiyor. "Eskiden ayin sırasında bütün kilise ve avlunun yarısı dolardı. Şimdi artık beş kişi kaldığımız için pa-

paz on beş günde bir geliyor. Kalanlar, aynı zamanda zangoçluk da yapan ben, kâh burada kâh Kurtuluş'ta kızının yanında kalan yaşlı bir kadın, Süryani bir karı-koca ve Ademoğlu." Kahveyi ocaktan alıp tezgâha, benim önüme bırakıyor. "Ademoğlu ile annesi önce İstanbullu Rumları donlarına kadar soydular, sonra Müslüman göçmenlerin ceplerini boşalttılar; ama kiliseye gitmek onlar için kutsaldı!"

"Yunanistan'dan ziyaretine gelen bir akrabasından ya da tanıdığından söz ettiğini duydunuz mu hiç?"

"Bildiğim kadarıyla bir akrabasıymış."

"Size de anlattı mı?"

"Papaza bu ziyaretten söz ederken duydum. Kadının kendi evine çöreklenmesinden korkuyordu. Hikâyenin gerisini İlyadi'den öğrendim, şu öteki yaşlı kadından."

"O kadın ne anlattı size?"

"O akrabasının, anne tarafından uzak bir kuzini olduğunu, onu neredeyse elli yıldır görmediğini. İlyadi hayal meyal böyle bir kuzini olduğunu hatırlıyor, ama beni ilgilendiren bir konu değildi, bu yüzden daha fazla soru sormadım."

"Bu İlyadi'yi nerede bulabilirim?"

"İki sokak aşağıda oturuyor, ama belki yine kızının yanında olabilir. Gelin, sizi evine götüreyim."

Avludan sokağa çıkıyoruz, okul bekçisi demir kapıyı kilitliyor. Karşımızda birbirine girmiş kalitesiz apartmanlar var, hepsi parlak renklere boyanmış: pembe, kanarya sarısı, toprak rengi. Köşeye geldiğimizde bekçi sağa sapıyor, beni bir öncekinin benzeri olan bir sokağa götürüyor.

"Bütün bunlar eskiden ahşap evlerdi, çoğu da bizimkilere aitti," diyor.

"Yıktılar mı o evleri?"

"Yandılar. Ahşap evleri yıkmak yasaklandı, bu yüzden yakıyorlar, yıkıntılarının üzerinde şu gördüğünüz şeyleri dikiyorlar."

İlyadi'nin evi, sokakta kalmış tek ahşap binada, her ikisi de pembe tonlarda boyalı dört katlı yeni bir binayla büyük

bir apartmanın arasına sıkışmış. Kapının demir tutamağını tıklatıyoruz, ama ne yazık ki kimse açmıyor.

"İlyadi'nin kızının nerede oturduğunu biliyor musunuz?" diye soruyorum bekçiye.

"Bilmiyorum, ama kolayca öğrenebilirsiniz. Kurtuluş'taki Aya Dimitrios kilisesindeki piskoposluk bürosuna sorun kızın nerede oturduğunu. Mutlaka biliyorlardır. Bizden geriye o kadar az insan kaldı ki, kilise hepimizi tanıyor. Herhalde kaç kişi kaldık diye her gün sayıyorlardır."

Okula döndüğümüzde Muratoğlu ile Adriani hâlâ ortada yoklar. Bir kahve daha içmek hoşuma giderdi ama sormaya çekiniyorum.

11

Taksiyle Kurtuluş'a doğru giderken –üç fincan kahveye rağmen– dünkü pisboğazlığımın etkisinden kurtulmaya çalışıyorum. Herkes göbek dansı seyretmek isteyince bu arzuya uyulmuştu. Muratoğlu, buradaki göbek dansı lokallerinin de tıpkı Atina'nın Plaka semtinde yazları açılan buzuki lokalleri gibi turistleri çekmek için çalıştıklarını söyleyerek aklımızı başımıza getirmemiz için boşuna çabaladı. Ama söylediklerini kimse umursamadı, kalkıp bir gece kulübünün yolunu tuttuk. Orada yemekler Türk standartlarma göre pek kötüydü, ama dansözler –uluslararası standartlara göre– müthişti. İlk başta Despotopulos sızlandı durdu. Fiyatların fahiş olduğunu, yemeğin berbat olduğunu söyledi; ama Muratoğlu Atina'daki turist tuzaklarında da bundan farklı bir şey bulunmadığını hatırlattı. İlk dansöz çıkar çıkmaz Despotopulos'un şikâyetleri bitiverdi. İkinci dansözde Stefanakos ayağa fırladı, tempo tutarak el çırpmaya başladı. Dansöz pistten iner inmez, müzik devam ettiği için kendini kaptıran Petropulu bundan yararlandı ve boşalan dans pistine fırladı. *Mısırlı Kadın* adlı rebetiko şarkısının Kahire'yle ne kadar ilgisi varsa Petropulu'nun pistteki dansının da göbek dansıyla o kadar ilgisi vardı, ama bu durum grubumuzun onu tempo tutarak coşturmasına engel olmadı, bunun üzerine Stefanakos da kendini tutamadı ve piste fırlayıp göbek atmaya başladı.

Akşamımız, doruk noktasına üçüncü dansöz pistten indikten sonra ulaştı, çünkü sadece Stefanakos çifti, Petropulu ve Despotopulu ayağa kalkmakla kalmadı, emekli general de öyle bir coşkuyla fırladı ki yerinden sanki kışlada, paskalyada kalamatiyanos dansına katılıyordu. Bütün salon ayaktay-

dı, Adriani ile Muratoğlu dışında herkes bağırıp çağırıyordu, Adriani oturduğu yerden el çırpıyordu, Muratoğlu ise dans bittikçe alkışlıyordu. Bense işitsel değil de daha çok görsel olacak şekilde el çırpmakla yetiniyordum.

Stefanaku, 'biraz temiz hava almak için' otele yürüyerek dönmemizi önerdi. Temiz havanın bahane olduğu çıktı ortaya, amacı taksiyi kirletmemekti, çünkü Taksim Meydanı'na yaklaşırken kötü aydınlatılmış bir yan sokakta gözden kayboldu ve midesinde ne varsa dışarı çıkardı. Despotopulos karısını sıkı sıkı tutuyordu, belki de düşmesin diye destek olmak amacıyla. Yorgunluk belirtisi göstermeyen tek kişi, yaşma rağmen, Muratoğlu'ydu, bunun nedeni rakıya gençliğinden beri alışık olması ve çokça içmeye dayanabilmesi olabilirdi.

Sabah kahvesi bugün her zamanki etkisini göstermiyor, gözlerimi zor açık tutuyorum. Durumumu kötüleştiren şeylerden biri de insanın uykusunu getirecek derecede uzun süren taksi yolculuğu.

Taksi Hilton'un önünden geçen caddeden ayrılıyor, sola, yokuş bir sokağa sapıyor, burası biraz Tarlabaşı Bulvarı'nı anımsatıyor. Biraz ileride şoför tekrar sola, dar ve uzun bir sokağa giriyor, kalıntılara bakınca burada eskiden otuzlu ve kırklı yıllardan kalma evlerin bulunduğunu tahmin ediyorum. Çünkü binaların çoğu yıkılmış, yerlerine mozaik cepheli çirkin yapılar kondurulmuş.

"Kurtuluş!" diyor şoför ve eliyle çevreyi gösteriyor. İşte o zaman İstanbullu Rumların –Muratoğlu'ndan öğrendiğime göre– Tatavla dedikleri semte gelmiş olduğumuzu anlıyorum.

Birkaç otobüs hattının son durağı olan bir meydana geliyoruz. Şoför beni, burada, Aya Dimitrios kilisesinin giriş kapısının tam önünde indiriyor. Kilisenin öndeki avlusu bakımlı, Bakırköy'deki okulda olduğu gibi çiçek yataklarıyla bezeli, tek fark buradaki bakımlı parktan cemaatin birkaç üyesinin de yararlanması. İki yaşlı kadıncağız taş bir bankta oturmuş sohbet ediyorlar, kırk yaşlarında bir adam da bahçeyi süpürüyor.

"Bay Anestidis'i nerede bulabilirim?" diye soruyorum adama. Süpürmesine ara veriyor, yüz ifadesi sözlerimi anlamak için kendini zorladığını belli ediyor.

"Anestidis'i mi?"

Bu kez yanına bir şey katmadan söylediğim için sözümü anlıyor, peşinden gitmemi işaret ediyor.

Beni avludan geçirip kilise zangocunun bürosuna sokuyor, burası bana Atina'daki ellili yılların avukat yazıhanelerini hatırlatıyor.

Anestidis, besili, kel kafalı, ellili yaşlarda bir adam. Karşısındaki iskemlede bir kadın oturuyor, adamdan yaklaşık on yaş kadar büyük, makyajsız, kır saçlı.

"Atina'dan komiser Haritos," diye tanıştırıyorum kendimi. "Telefonda görüşmüştük."

"Memnun oldum. Bu hanım da Bayan İlyadi."

Bayan İlyadi ayağa kalkıp bana elini uzatıyor. Kibar bir sesle, "Çok sevindim komiser bey," diyor. Bu resmi, boş sözler bana tuhaf tuhaf bakmasını gizleyemiyor, Yunanistan'dan gelen bir polisin kendisinden ne isteyebileceğini tahmin etmeye çalışıyor olmalı.

"Nerede konuşabiliriz?" diye soruyorum ona ve içini rahat ettirmek için hemen ekliyorum: "Fazla zamanınızı almayacağım."

"Dışarıdaki avlu oldukça sakin," diyerek ayağa kalkıyor.

İki yaşlı kadın ortada yok, ama kırklık adam hâlâ avluyu süpürüyor. Zangocun bürosunun önündeki sandalyelere oturuyoruz. "Bana Kalyopi Ademoğlu'nu soracaksınız, değil mi?" diye lafı dolaştırmadan hemen konuya giriyor İlyadi.

"Nereden biliyorsunuz?" diye soruyorum hayretle.

"Haydi ama komiser bey, İstanbul'un nüfusu on yedi milyon olabilir ama bizimkilerin sayısı iki bini geçmez. Biri bir gün burnunu kaşıyacak olsa ertesi gün hepimiz duymuş oluruz bunu." Biraz durup ekliyor: "Okulun bekçisi Bay Panayotis aradı beni."

"Bay Panayotis bana Ademoğlu'dan söz etti zaten, ama ben sizin fikrinizi de öğrenmek istiyorum."

Omuz silkiyor. "Size daha fazla bir şey sunabileceğimi sanmıyorum. Her şeyin arkasında olan kişi Fofo'ydu, yani anne. Sadece biz İstanbul Rumlarının anlayacağı yoldan zengin olmayı başarmıştı. Bu konuda herkese üstün geliriz biz, Türklere bile."

"Hangi yol bu?"

"Ucuza alıp pahalıya satmak. Püf noktası buydu." İtiraz etmek istiyorum ama beni susturuyor: "64 yılında her şeylerini satıp Yunanistan'a gidenleri sömürdüğünün size anlatıldığını biliyorum. Zor durumda kalan kaç kişinin hakkını İstanbul Rumlarının yediğini sayacak olursak pek çok örnek çıkar karşımıza. Şunu da söylemeliyim ki malını mülkünü üç kuruşa satanlar, Yunanistan'da ellerine nakit para geçeceğini düşünerek çok yanıldılar. Ne olursa olsun hemen gitmek istedikleri için evlerini değerinin yarısının da altına sattıklarından suç kendilerinde. Bütün sorumluluğu Ademoğlu gibi gözünü para bürüyen insanların sırtına da yüklememek gerek."

"Öyleyse Bay Panayotis'in bana anlattıklarını kabul etmiyorsunuz?"

Biraz susuyor ve sonra, üzerinde uzun uzun düşünmüş gibi, "*Günahsız olan ilk taşı atsın*, komiser bey," diyor. "Ademoğulların İstanbul'dan ayrılmaya niyetleri yoktu. Bu yüzden malvarlıklarını çoğalttılar. Bunun için kim yargılayabilir onları?"

"Görebildiğim kadarıyla Ademoğlu'nun evi değerli eşyayla tıka basa dolu değildi."

İlk kez gülüyor ister istemez. "Ademoğlular kısmen Pontus Rumu, kısmen de Karamanlıydılar, yani Orta Anadolu'dan gelen, dilleri Türkçe olan Rumlar. Karamanlılar gösterişi sevmezler. Nasıl dolaştıklarını bir görseydiniz, Makrohori'deki düşkünler evinde giydirildiklerini sanırdınız. Burada bu konunun ustası Yahudilerdi. Karamanlılar da Rum Ortodokslarının Yahudileriydi." Biraz susup ekliyor: "Bugünkü duruma bakarak değerlendirmeyin, yani yeni zenginlerin sahip

oldukları her şeyi teşhir etmelerine bakıp. O zamanlar yeni zenginler aşağılanırdı."

"Peki, siz ne düşünüyorsunuz Ademoğlu hakkında? Belli ki bu konuda Bay Panayotis ile aynı görüşte değilsiniz."

"Bay Panayotis kendini Rumların koruyucusu sanıyor, tıpkı İstanbullu öteki Rumlar gibi. Böyle bir toplumda benim yerim yok."

"Neden yok?" diye soruyorum, aklım karışarak.

Gözlerimin içine bakıyor, neredeyse kışkırtır gibi, "Kızım bir Türk'le evlendiği için, komiser bey," diyor. "Anna bir şirkette muhasebecilik yapıyor, kocası da aynı yerde avukat. Öyle tanışmışlar." Duruyor, tepkimi ölçmek için besbelli, ama onun kızının evlilik sorunları hiç umurumda değil. Kendi kızımın evlenmesinin doğurduğu sorunlar zaten yetiyor bana. Yanıt vermediğimi görünce devam ediyor: "Neredeyse aklımı kaçırıyordum, bana anlattığında. Bağırıp çağırdım ama Anna kulaklarını tıkadı. 'Onu seviyorum ve onunla evleneceğim,' dedi, sözünden de dönmedi."

Sonra yine susuyor, onu tekrar Ademoğlu ve Hambu konusuna nasıl döndürebileceğimi düşünüyorum. İstanbullu Rumlarla yapılan konuşmaların hep bir adım geriden başladığını görüyorum. Dinleyiciyi önce geçmişe götürüyorlar, ancak ondan sonra acı çektikleri yere dönüyorlar, yani bugüne. Sabırlı olmaya çalışıyor ve karşımdakinin kendiliğinden Ademoğlu konusuna gelmesini bekliyorum.

"Erol, yani damadım, iyi bir çocuk, komiser bey, şikâyet edemem," diye devam ediyor İlyadi. "Kızımı seviyor, iyi bir baba aynı zamanda. Kilisenin cemaati arasında tanınır, Anna ve çocuklarla birlikte İsa'nın Yeniden Diriliş Bayramı'na katılır. Paskalyada mum taşır, yumurta tokuşturur, hatta Rumca 'İsa dirildi' demeyi bile öğrenmiştir. Kızım kendini köklerinden kopmuş hissetmesin diye elinden geleni yapar. Birlikte paskalyayı ve bayramları kutlarız. Ve bütün bunlar normalmiş gibi davranırız, oysa hiçbir şey normal değil. Bilmiyorum, belki de kızım, 'Mantıklı ol anne, İstanbul Rumları öldü

artık, sadece mezara koymadık, o kadar,' derken haklı galiba. Eğer haklıysa ben de bunu kabul etmeliyim."

"Başka çocuğunuz var mı?"

"Bir oğlum var Atina'da yaşayan, inşaat mühendisi. Ama kardeşi bir Türk'le evlendiğinden beri bizimle konuşmuyor artık." Taktiğim semeresini veriyor, çünkü kadın derin bir soluk alıp kendiliğinden, "Kendimi kaptırdım ve kafanızı benim anlattıklarımla şişirdim," diyor, "aslında sizin ilgilendiğiniz şey başka."

"Ademoğlu'nun bir yeğeniyle ilgili bir şey duydunuz mu diye soracaktım size, yakınlarda onu ziyaret etmiş."

"Yeğeni değil, kuzini," diye düzeltiyor sözümü. "Fofo Ademoğlu'nun kuziniydi o."

"Onu tanıyor musunuz?" diye soruyorum ve içimde filizlenen yeni umudu hissediyorum.

"Hayır, ama hikâyeyi kaba hatlarıyla biliyorum. Fofo'nun kızlık soyadı Lazaridu'ydu, Karadeniz Bölgesi'ndeki Pontus Rumlarındandı. Lazaridu'ların büyük göç sırasmda Karadeniz'den ayrılıp birkaç yıl İstanbul'da kalan akrabaları vardı. Söz konusu kuzin bu koldan geliyordu. Ailesi sonunda şansını Yunanistan'da denemek istediğinde küçük kızı Fofo Ademoğlu'na bırakmışlar. Günün birinde o da kaybolmuş ortadan. Hikâyenin büyük kısmını bizim evde öğrendim, annemle komşu kadınlar bundan söz ederlerdi. Şimdi bana bu kuzinin adı neydi diye soracak olursanız bilemem."

"Maria olabilir mi adı?"

"Olabilir, bilemiyorum."

"Ademoğlu'nun başka akrabaları olup olmadığını biliyor musunuz?"

Bir an düşünüyor. "Bir seferinde bana anne tarafından bir kuzini olduğunu anlattığını hatırlıyorum, Fener'de oturuyormuş, ama ne adım biliyorum ne de tam olarak nerede oturduğunu."

Öğreneceğim başka bir şey yok, gitmek üzere kalkıyorum. Saat neredeyse on bir, tur grubumuz bu sabah Boğaz'ın Ana-

dolu yakasını gezecekti. Güzel bir gezi olabilirdi, belki katılmayı başarabilirim de.

"Çok teşekkürler, çok yardımcı oldunuz," diyorum İlyadi'ye.

"Rica ederim komiser bey. Kendi hikâyelerimle canınızı sıktığım için bağışlayın beni."

"Hiç rahatsız etmediniz," diye yanıtlıyorum onu, içtenlikle söylüyorum bunu, ama İlyadi bu kadar uzun uzadıya konuşmasaydı tur grubumuza daha önce katılabilirdim.

Adriani'yi cep telefonundan arıyorum ve nerede olduklarını soruyorum. "Şu Stefanaku hep en sona kalıyor," diye karşılık veriyor öfkeyle. "Otobüse daha şimdi biniyoruz. Söyler misin bana, bankada çalışan bir memursa sabahları saat sekizde nasıl masasının başında oluyor bu?"

"Dinle, şimdi bir taksiye atlayıp size katılacağım. Nerede bulabilirim sizi?"

"Bir dakika, şoföre sorayım." Kısa bir bekleyişten sonra Muratoğlu'nun sesini duyuyorum. "Sizi Üsküdar'da, iskelede bekleyeceğiz komiser bey," diyor. "Taksinin şoförüne 'Üsküdar' ve 'İskele' deyin. Ne istediğinizi anlar."

Taksiye biniyorum, şoföre adresi veriyorum. "Üsküdar" derken şaşırıyorum ama "iskele"yi gayet güzel söylüyorum. Şoför 'Tamam' demekle yetiniyor, beni anlamışa benziyor.

Dün ve bugün –hem de Murat'ın arkasından– zahmet çekerek sağladığım bilgileri düzene koymaya çabalıyorum. Maria Hambu, Drama'da erkek kardeşini E 605 denen tarım ilacıyla zehirliyor, polis cinayeti öğrenmeden de İstanbul'a gidiyor. İzleri önce kayboluyor burada, sonunda kuzini Kalyopi'nin cesedi ortaya çıkıyor, o da Maria'nm kardeşi Yannis gibi aynı şekilde ve aynı yolla öldürülüyor. Yani iki yakın akraba benzer şekilde öldürülüyor. Ama neden nedir? Nefret yüzünden işlenen suçlar mı bunlar? İlk bakışta, erkek kardeşinin olayında doğru olabilir bu. Adamın ablasına kötü davrandığı konusunda bütün tanıklar aynı görüşte. Sonunda kadın öcünü almış. Ama ya Kalyopi Ademoğlu? Hangi nefret ve hangi intikam hırsı bunca yıl sonra hâlâ bu kadar canlı kalabilir?

Bir başka soru da cinayet silahı konusunda çıkıyor ortaya. Kadın iki kez aynı şekilde cinayet işliyorsa ortada bir seri katil var denebilir ama şart da değil bu. Belki de bildiği tek araç tarım ilacıydı. Eğer iki cinayetle yetinmeyecekse o ilacı yine kullanacak demektir.

Nerede kaldığıysa daha önemli bir mesele. Rumların sayısının gitgide azaldığı bir şehre onca yıl sonra dönen ihtiyar bir kadının hâlâ yanına sığınacağı eski tanıdıklarının olması mümkün mü? Murat'ın İstanbullu Rumların bir listesini yapıp sonra onu daraltması gerek. İki binden az isim söz konusu, pek çoğu da birbiriyle akraba. Bana kalırsa pek de zor bir iş değil.

Bu da aklıma bir başka soru getiriyor: Öğrendiklerimden hangilerini Murat'la paylaşmalıyım? Aslında Bakırköy'deki okula ikinci gidişimden hiç söz etmemeliyim ona, yoksa zıvanadan çıkar ve artık – amirinin onayıyla– beni dinlemeyebilir. Ama Murat'a hiçbir şey anlatamayacaksam İlyadi'yi nasıl işin içine sokacağım? Murat'ın ilk sorusu, onu nasıl bulduğum olacaktır.

Düşüncelerimden sıyrılıyorum ve Boğaz Köprüsü'nde bulunduğumuzu görüyorum. Altımızdan beyaz gemiler ve şehir hatları vapurları geçiyor, önümüzde arabalar yakıcı güneş altında Anadolu yakasmdaki trafik sıkışıklığının çözülmesini sabırla bekliyorlar.

Murat'a cep telefonundan ulaşmayı deniyorum. "Soruşturmanızın nasıl gittiğini haber vermek için mi arıyorsunuz beni?" diye soruyor ve anında alarm zilleri çalıyor beynimde. Bir de üstelik beni izletiyor mu diye düşünüyorum ama önce aptal rolü oynuyorum.

"Hangi soruşturma?" diyorum, masum masum.

"Hayatımızı zorlaştıran yazarın ifadesi hakkında."

"Siz peşime adam mı taktınız?" diye bağırıyorum telefona, aslmda bundan eminim.

Telefonun öbür ucunda bir kahkaha patlıyor. "Söylememem gereken şeyi söyler miyim size?" diye karşılık veriyor.

"Size Yunanistan'daki polis okulunda gözetleme tekniğini böyle mi öğretiyorlar?"

İçimden kafamı taksinin camma vurmak geliyor. Nasıl bu kadar akılsız olabildim ki! Bir yandan da Yunanlılarla Türklerin karşılıklı olarak birbirlerine güvenmemelerinin her iki tarafı da kaç kez saçma sapan kuşkulanmalara sürükleyeceğini merak ediyorum.

"Bakırköy'e yaptığımız ziyaretin ardından ya sizin yazara devamlı bilgi vereceğinizden ya da olan biteni öğrenmek üzere onun sizinle bağlantı kuracağından emindim. Bu yüzden de bir şey buldunuz mu diye sordum."

Doğru düşünmüş, diyorum içimden. Her şerde bir hayır vardır: Düşünmeden sarf ettiğim söz, sağladığım bilgilerin hepsinin Vasilyadis'ten geldiğini söyleyerek, öteki kaynaklarımdan hiç söz etmemeyi getiriyor aklıma. İşimi sağlama almak üzere, söylediklerimin doğruluğunu Murat'ın kontrol ettirmesi olasılığına karşı Vasilyadis'i uyaracağım.

Murat'a araştırmalarımı anlatırken kafamda yeni bir fikir şekillenmeye başlıyor, bu da bana enerji veriyor. Ademoğlu'nun öteki kuzinini nasıl bulacağımı bir anda biliyorum.

"Adli tabip Ademoğlu'nun ölüsünü ne zaman serbest bırakacak?"

"Bilmiyorum ama öğrenirim."

"Bana bu konuda haber verin ki cenaze töreninin ne zaman yapılacağını kiliseye sorabileyim."

"Amacınız ne?" diye soruyor Murat.

"Anlamıyor musunuz? Ademoğlu'nun hayatta olan bir akrabası varsa cenaze törenine gelecektir," diye açıklıyorum ona, bu düşüncenin onun aklına gelmemiş olmasından son derece memnunum, böylece bu küçük intikamın tadını çıkarabiliyorum.

"Doğru. Ben ilgilenirim bununla, sonra da cenazeye gideriz."

"Biz değil, ben gideceğim," diye atılıyorum, itiraza tahammülüm yok.

Kuşku duymak sırası onda. "Neden? Bunu açıklığa kavuşturduk sanıyordum."

"Yastaki akrabalar ve tanıdıklar bir Türk polisine tek kelime etmezler, oysa ben onlarla aynı dindenim ve Yunanlıyım, yani bana daha kolay açılırlar."

Bir an düşünüyor söylediklerimi, sonra, "Tamam," diyor, "haklısınız. Sizden ricam, bunun aramızda kalması. Şefim öğrenmemeli bunu, yoksa kafası kızar, benim ona her şeyi uzun uzadıya anlatmam gerekir."

"Hiç merak etmeyin," diye yatıştırıyorum Murat'ı. "Öğrendiğim her şeyi size kelimesi kelimesine anlatacağıma söz veriyorum."

O arada araba köprüden geçmiş, aşağıdaki sahil yoluna sapmış bile.

12

Gikas'ın telefonu Beykoz'dan Üsküdar'a dönerken yakalıyor beni ve Boğaz'a bakarken keyfimi kaçırıyor.

Murat'la birlikte yürüttüğümüz soruşturma ve Murat'a belli etmeden elde ettiğim sonuçlar hakkında kısaca bilgi veriyorum.

"Demek ki şu ana kadar iki kurban var elimizde, her ikisi de Yunan Ortodoks'u," diyor Gikas.

"Aynen."

"Peki, ne anlam çıkarıyorsunuz bundan?"

"İlk cinayette neden apaçık ortada. Kadın kardeşinden nefret ediyordu. Ama ikincide de her şey aynı yönü gösteriyor yine. Hambu ile Ademoğlu ailesinin birbirlerine pek muhabbet beslemedikleri konusunda bütün tanıklar aynı görüşte. Belli ki kadın Ademoğlu ailesine karşı öç duygusunu son mensubuna saklamış ve hıncını ondan çıkarmış." Biraz durup ekliyorum: "Bana kalırsa sorun bambaşka bir yerde."

"Nerede?"

"Yaşlı kadın nerede saklanıyor? Birincisi, burada artık pek fazla Rum kalmadı; ikincisi, Maria'nın İstanbul'da eskiden tanıdığı ve arasında kişisel bir ilişki olan kaç kişi hayatta kalmıştır? Tanıdıklarının çoğu ölmüştür ya da Yunanistan'dadır. Aslında çoktan izini bulmuş olmalıydık kadının. Ama geçmişten gelen bir hayalet gibi şehrin içinde dolanıp duruyor."

"Otellere baktınız mı?"

Bu soruları acaba bürosunda küf tuttuğu için mi yoksa polis okulundan yeni mezun olduğumu sandığı için mi soruyor diye merak ediyorum. "Türk meslektaşlarım işin başında kontrol etmişler," diye yanıtlıyorum onu sakince. "Beklendi-

ği üzere bir şey bulamadılar. Kadının cinayet işledikten sonra otele gidip yattığını hayal edebiliyor musunuz?"

"Türk meslektaşınız ne diyor?"

"İstanbul'da yaşayan Rumların bir listesini yapacak ve bu ailelerden birinin yanına sığınmış olabilir mi diye listeyi tarayacak. Ama... fazla bir ümidim yok benim."

"Türk'le anlaşabiliyor musunuz?"

"Temkinli olmak bakımından mesafeliyiz."

"Dua edin de bu meseleye haddinden fazla bulaşmayalım."

"İçinden çıkılmaz bir hal alacak gibi önemli bir vaka olduğunu sanmıyorum," diye yanıt veriyorum ona, tok bir sesle.

"Sinek küçük ama mide bulandırabilir," diyor Gikas, nadiren heves ettiği felsefi bir yaklaşımla.

Konuşmayı bitirip manzaraya dönüyorum. Anadolu tarafının daha güzel olduğunu söyleyen Muratoğlu'na hak veriyorum. Çeşitli renklerde, kahverengi, açık mavi ya da sarı boyanmış ahşap evler fışkırıyor her yerden. Sağıma bakınca ağaçlık küçük bir tepeye uzanan daracık bir yol görüyorum. Sağ yanında restore edilmiş ahşap evler, solunda üç-dört katlı modern apartmanlar dizili, sanki eski çağlardan kalma orduların birer safı karşı karşıya dikilmiş gibi. Yenilmişlik duygusu çöküyor üstüme, bir Yunanlı olarak beton kütüklerin galip geldiklerini bilenlerdenim.

Otobüsümüz Boğaz'da büyük bir turistik tesisin önünde duruyor. Güneş parlıyor, insanlar masalarda oturmuş manzaranın tadını çıkarıyorlar.

"Burası Kanlıca," diyor rehberimiz. "Kanlıca eskiden beri yoğurduyla ünlüdür. Tadabilmeniz için yarım saat mola veriyoruz burada."

"Eskiden Kanlıca yoğurdu zor bulunurdu. Şimdi her süpermarkette var," diyor Muratoğlu.

Yoğurttan genellikle hoşlanmam, ancak hasta olursam koyarım ağzıma. Üstelik bu geziler yavaş yavaş sinirime dokunmaya başladı: bir saat otobüs yolculuğu, sonra iki saat tur,

sonunda da yoğurt, çay ya da yemek için bir yerde durmak. Beni Japon ya da Koreli turistlerden ayıran tek şey şu: Ne kendim fotoğraf makinesi ya da kamera taşırım ne de başkalarından beni zoraki gülümsememle çekmelerini isterim.

Adriani'nin, bütün mezeler, ana yemekler ve tatlılar hakkında yaptığı gibi, yoğurdun kalitesi hakkında bir şey söylemesine fırsat kalmıyor. Telefonu çaldığı için kaşığını elinden bırakıyor. "Katerina," diye fısıldıyor bana, rahatsız edilmeden konuşabilmek için telaşla otobüsümüze doğru seğirtiyor.

Nedensiz bir tedirginlik duyuyorum, belki de evimizden uzak olmamız ve gelen her haberin bir kara haber olabileceği düşüncesi bunun nedeni. Ama kuşkularım boşa çıkıyor gibi, çünkü Adriani az sonra sırıtarak geri geliyor.

"Sana çok selamları var."

"Eeee?"

"Düğünü anlattı bana, ben habersizmişim gibi yapınca da, 'Hadisene anne,' dedi, 'babamın sana her şeyi en ince ayrıntısına kadar anlattığına eminim.' Ama ben hiç açık vermedim. 'Katerina, emin ol, anlatmadı,' dedim. Ama senin kızın gülmeye devam etti, 'Oyun oynamayı bırak anne,' dedi. 'Sizin birbirinizden gizliniz saklınız olmaz ki. Biriyle kaçamak yapsanız bile sıcağı sıcağına anlatırsınız birbirinize.' "

"Peki asıl ne için aramış?"

"Fanis'in ailesiyle görüş birliğine vardıklarını ve düğünün üç hafta sonra yapılacağını haber vermek için. Bizim itirazımız var mı, diye sordu, ben de yok dedim." Adriani sustu, bana baktı. "Gerçi sana sormadım ama itirazın olacağını sanmıyorum."

"Elbette olmaz."

"Ona iki gün sonra eve döneceğimizi ve kendisine yardımcı olacağımı söyledim. 'Ama yardıma ihtiyacım yok,' dedi bana, her şey ayarlanmış." Susuyor, sonra biraz sıkıntıyla ekliyor: "Sonra da tuhaf bir şey söyledi."

"Ne dedi?"

"Eğer canımız isterse İstanbul'da daha da uzun kalabilirmişiz. Atina'ya hemen dönmemiz hiç de gerekli değilmiş."

"Peki, sen neden rahatsız oldun bundan?"

"Anlamıyor musun, benden kurtulmak ister gibiydi."

Konuşmayı sürdürmüyorum, karımın hassasiyetlerini ve kaçıklıklarını bilirim, ama tur grubumuzun Atina'ya dönüşünü hatırlatan Katerina'nın sözleri aklımdan çıkmıyor. Gruptakiler iki gün sonra dönecekler, bense Murat ve amiri olan şefiyle birlikte uğraşıp durmak için tek başıma İstanbul'da kalacağım.

"Katerina'nın teklifi öyle pek de yanlış değil," diyorum karıma.

Şaşkın şaşkın bakıyor bana. "Ne demek bu?"

"Gerçekten de birkaç gün fazla kalabiliriz. Ben zaten ayrılamam buradan, şu Hambu olayı yüzünden elim kolum bağlı. Neden sen de biraz daha kalmıyorsun? Nasıl olsa düğüne daha üç hafta var, Atina'da yapacak pek bir şey yok bizim için. Bu durumda tatili bir hafta uzatmak hiç de kötü bir fikir değil. Yalnızca ikimiz, bütün güruhla birlikte olmadan."

"Ya biletlerimiz? Sen bana grup biletini değiştirmenin yeni bilet almakla aynı paraya geleceğini söylememiş miydin?"

"Bunu söylediğimde hiç keyfimiz yoktu, ama şimdi keyfimiz yerinde. Keyfin kaçarsa cimrileşirsin, keyfin yerindeyse eli açıksındır. Böyledir bu iş."

Düşünceli düşünceli bakıyor bana ve kararını bildiriyor: "Aslında hiç de fena bir fikir değil. Burada her şey çok daha ucuz olduğu için Katerina'ya da birkaç şey alabilirim."

"Abartma ama," derken, düğün masraflarını hiç aklıma getirmediğim için kafama bir yumruk indirebileceğimi düşünüyorum.

"Ben müsrif biri miyim, sevgili Kostas?"

Doğru yanıt, "Öyle sayılır," olurdu ama ben, "Yo, ama hatırlatmak istedim," demekle yetiniyorum. Bu yanıtımda bir uyarı var ama yumuşak bir uyarı.

"Eh, görünüşe aldanma," diyor iki masa ötedeki Despotopulos. "Bayan Muratoğlu'nun hakkı var. Eskiden tadı nasıldı, bilemem ama Parnas ya da Penteli'deki köylerde bu yoğurdun çok daha iyisini bulabilirsiniz."

"O zaman sonunda üstün olduğumuz bir şey çıktı ortaya," diyor Stefanakos. "Şimdiye kadar İstanbul'daki her şey harika, bizdeki her şey de berbattı."

Muratoğlu bu iğnelemelerin kendisini hedef aldığını fark etse de duymazlıktan geliyor.

13

Murat beni ancak akşamın onunda aramaya tenezzül etti, biz tam Tarabya'daki Rum restoranı Kuyu'da Kayseri böreği, peynir kroket ve midye dolması yerken.

"Kalyopi Ademoğlu'nun cesedi bu sabah Adli Tıp'tan alınmış."

"And you are telling me this now?"

Sesim birden ve oldukça yüksek çıkmış olmalı ki lokantanın yarısı bana dönüyor ve yıldırım çarpmış gibi bakıyor, Adriani de gözlerini devirip istavroz çıkarıyor. Ama Murat bana bu kadar geç telefon ettiğine göre mutlaka gizli gizli bir şeyler karıştırıyordur, bu da beni sinirlendiriyor.

"Kusura bakma ama bana da az önce haber verdiler. Adli tabip asistanına beni aramasını söylemiş ama asistan aramayı unutmuş. Akşam aklına gelmiş, televizyonda şampiyonlar ligi maçını seyrederken."

Kuşkularım buhar olup uçuyor, çünkü asistanım Stavropulos'un tam da böyle davranmış olacağını gözümün önüne getirebiliyorum. Bu yüzden de kavga etmekten vazgeçiyorum. "Ademoğlu'nu Adli Tıp'tan kimin aldırdığını biliyor musunuz?"

"Hayır. Asistana sordum ama alanın adını aklımda tutmamış. Sabah erkenden öğrenmiş olursunuz."

'Erkenden'in ne anlama geldiğini bilmiyorum, ama şu anda saat dokuz olmuş bile, peynirli simitten oluşan kahvaltımı ediyorum, kahvemi ufak ufak yudumluyorum ve sık sık saatime göz atıyorum.

İki masa ötede Adriani ile Muratoğlu oturmuş, program dışı İstanbul'da geçireceğimiz günlerde mutlaka görmemiz

gereken yerler hakkında görüş alışverişinde bulunuyorlar. Gruptakilere, tatilimizi uzatacağımızı haber vermeyi önermiştim ama Adriani hemen kestirip attı.

"Senin aklın başında mı! Buradayken alamadıkları ve alıp arkalarından taşımamızı isteyecekleri şeylerle dolu listeler mi verilsin istiyorsun? Duymak bile istemiyorum. Özellikle de şimdi, kızımız düğüne hazırlanırken asıl kendi ihtiyaçlarımızı düşünmemiz gerekirken."

İlk söylediği benim aklıma gelmemişti, bu akıllıca düşüncesi için içimden kutluyorum Adriani'yi. İkinci fikrini ise ikinci duyuşum; karımın peşine takılıp bu Şehirlerin Ecesi'nde bir dükkândan ötekine sürükleneceğim diye ciddi ciddi kaygılanmaya başlıyorum. Tam o iki kadının yanına gidip uyarı ateşi yapmaya hazırlanıyorum ki cep telefonum çalıyor.

"*The name of the relative, who took the body is Efterpi Lazaridu,*" diyor Murat. Böylece Kalyopi Ademoğlu'nu morgdan aldıran ortaya çıkmış oluyor. Efterpi Lazaridu onun anne tarafından akrabası olmalı, çünkü Fofo'nun kızlık soyadı Lazaridu'ydu.

Lazaridu'nun adres bırakıp bırakmadığım soruyorum, Murat bana Fener'de bir adres yazdırıyor, heceleyerek, Çimen Sokak, 5 diye bir yer. Adresi doğru yazıp yazmadığıma emin değilim.

"Cenazenin ne zaman ve nerede kaldırılacağını söyleyin bana," diyor Murat.

"Bu konuda sizinle anlaşmamış mıydık?" diye soruyorum, sinirlenerek.

"Beni yanlış anlıyorsunuz. Oraya gelmeyeceğim. Ama şefim sorar diye bilmek istiyorum."

Sonra da şef emretti diye cenaze töreni sırasında çıkagelirsin, diyorum içimden. "Öğrenir öğrenmez size bildiririm. Ama bana öyle geç haber verdiniz ki belki de tören yapılmıştır bile."

"Sizde cenazeler bu kadar çabuk mu kaldırılır?" diye şaşırıyor.

"*Wake up*, iki bin kişi bile değiller. Başka yapacak işleri yok. Cenaze törenleri bile yavan günlerine biraz renk katar."

Telefonu kapatıyorum, cenaze törenine mi gideyim yoksa ondan vazgeçip Lazaridu'yu evinde ziyaret mi edeyim diye kararsız kalıyorum. İkinci seçeneğin avantajı, istenmeyen sürprizleri önlemesi. Eğer Murat cenazeye katılmayı planlıyorsa mutlaka gidecektir törene. Öte yandan cenaze töreninde rahip dışında kurbanın başka tanıdıklarına ya da akrabalarına da rastlayabilirim ve işe yarar bilgiler elde edebilirim.

Böylece cenaze törenine katılmaya karar veriyorum ve her zamanki gibi Muratoğlu'ndan yardım istiyorum. "Sizden bir ricada bulunabilir miyim?" diyorum. "Bana Bakırköy'deki Rum Okulu'nun telefonunu bulabilir misiniz?"

"Bekçiyle mi görüşmek istiyorsunuz?"

"Ademoğlu'nun cenaze töreninin ne zaman yapılacağını öğrenmek istiyorum. Hem Bay Panayotis okulun bekçiliği yanında zangoçluk da yapıyor."

"Tamam, anladım," diyen Muratoğlu bana yardımcı olmak üzere ayağa kalkıyor.

Telefon numarasını öğrenmesi iki dakika bile sürmüyor. Numaraları çevirip telefonu bana uzatıyor. Üçüncü çalıştan sonra Panayotis'in "Alo" diyen boğuk sesini duyuyorum.

"Bay Panayotis, ben Atinalı komiserim, hani dün konuştuğunuz. Ademoğlu'nun ne zaman toprağa verileceğini söyleyebilir misiniz bana?"

"Ah, evet! İnsanların sayısı çok azaldı, tabii ölenlerin ve papazların sayısı da. Bizde ayini yöneten papaza telefon ettim. 'Pazar gününden önce olanaksız,' dedi. 'Peder, ölü kokmaya başlar,' dedim, 'öleli üç gün oldu.' Her neyse, uzun lafın kısası, bugün öğlen bir saatlik zamanı varmış, yani tören bugün saat on ikide yapılacak."

"Peki, kiliseye nasıl gidebilirim?"

"Hangi araçla gideceksiniz?"

"Taksiyle."

"O zaman kolay. Şoföre 'Rum kili-' deyin." Ama adamın söylediği kelimeyi aklımda tutamıyorum. "'Rum' demeyi unutmayın, çünkü Bakırköy'de bir de Ermeni kilisesi var."

Bunu söyleyince sonunu hatırlayamadığım kelimenin kilise olduğunu anlıyorum, tabii yine Muratoğlu'na başvuruyorum. "Rum Kilisesi Türkçe nasıl söylenir," diyorum.

"Neden sordunuz?"

"Bakırköy'deki bir kilisede yapılacak bir cenaze törenine katılmam gerekiyor da."

Adriani'nin ağzı açık kalıyor, benim yüzümden ne zaman çileden çıksa yaptığı gibi Tanrı'ya sığımıyor. "Yüce Tanrı'm, sana sığındım! Atina'da cenazelere hiç katılmazsın. Şimdi İstanbul'da gidecek misin? Buradaki cenaze törenlerinin turistik gösteri gibi olduğunu hiç bilmiyordum."

"Görev gereği gitmem gerekiyor."

"Görev mi? Üniforman da yanında mı?"

İçimden ona üç-beş söz etmek geliyor, ben onun tatilini uzatmaya çalışırken onun ne kadar nankörlük ettiğini filan, ama Muratoğlu'nun yanında Adriani'yle tartışmamak için kendimi tutuyorum. Muratoğlu duygularımı anlamış olmalı ki sıkıntıyla çantasını karıştırıyor, sonunda bir tükenmez kalem çıkarıyor, bir kâğıt peçeteye bir şeyler karalayıp bana uzatıyor.

"Bunu şoföre verin, yazılana bakarak kilisenin yolunu sorabilir," diyor.

Muratoğlu'nun ortalığı yatıştırmak için gösterdiği çabaları takdir ediyorum, ama o Adriani'nin asla hızla nakavt olmayacağını bilmiyor. On raundu da tamamlar o ve insanın işini yandan indirdiği küçük yumruklarla bitirir.

"Uçak biletlerimizi değiştirmeyecek miydik?"

"Ben döner dönmez öğleden sonra yaparız."

"Tabii eğer seyahat acentesi o zaman açık olursa."

"Birlikte gideriz Bayan Haritos," diyerek karımı yatıştırıyor Muratoğlu. "Biletinizi bize bırakın," diyor bana da.

"Bileti bende," diyor Adriani, isteksizce, Muratoğlu ona ukalalık edecek bir şey bırakmadığı için.

Fırsattan yararlanıp konuşmaya son veriyor ve savaş alanından çekiliyorum. Otelden ayrılıp Taksim Meydanı'na doğru yürüyorum, orada hep boş taksi bulunuyor. İnceden yağmur çiseliyor, sokaktakiler bir an önce hedeflerine ulaşabilmek için acele ediyorlar. Böylece bir itiş-kakış doğuyor ama hiç kimsenin buna aldırdığı yok, çünkü bu şehirde başka türlü yürümek olanaksız.

Taksim Meydanı'nda üç katlı bir dükkânın önünde duruyorum, bir simitçi burası. O sırada boş bir taksi geçiyor. Şoför benimle Türkçe konuşuyor, selam mı veriyor, yoksa küfür mü ediyor anlamıyorum ama ilki olduğunu tahmin ediyorum, çünkü Türkler yabancılara karşı son derece nazikler, burada müşteri velinimet. Muratoğlu'nun adresi yazdığı kâğıt peçeteyi adamın burnuna uzatıyorum.

"Bakırköy, ha?" diyor.

"*Yes*," diyorum, harika anlaşıyoruz. Yine de önüne çıkan ilk kilisede beni arabadan indirebileceği olasılığını gözden uzak tutmuyorum.

Atatürk Köprüsü'nden geçer geçmez kilometrelerce uzayan bir trafik sıkışıklığına girmemiş olsak bu taksi yolculuğu yaptığımız bütün o turlardan sonra hiç mi hiç ilgimi çekmezdi. On dakika sonra şoförün sabrı taşıyor, elini kolunu sallayarak bağırıp çağırıyor, bir yandan da arkaya dönüp bana Türkçe bir şeyler açıklıyor. Tek kelime anlamadığımın farkında ama onun amacı tepkisini göstermek, anlaşılmak değil. Birden iki arabanın kapısının açıldığını, bir taksi şoförüyle elli yaşlarında bir adamın dışarı fırlayıp birbirlerine saldırdıklarını görüyorum.

"*No problem, no problem*," diyor benim şoför, beni rahatlatmak üzere ve dikiz aynasından bana göz atıyor. Adamların kavgası onu yatıştırmış, çünkü az sonra polisin ya da ambulansın geleceğini ve bir görevlinin trafiği açacağını hesap

ediyor olabilir. Her şey aynı Yunanistan'daki gibi, diye düşünüyorum, bir tek farkla: devriye arabası anında bitiyor olay yerinde. İki üniformalı polis kavgacıları enselerinden tutup arabalarma sokuyorlar, araçlarını kenara park ederek gerekli işlemi yapmalarına yetecek kadar yer açıyorlar yolda. Trafik polislerinden biri adamların ifadelerini alıp tutanağı hazırlarken öteki düdüğünü öttürüyor. Sonuç Yunanistan'dakinden farklı değil: Polisin yolu açması yarım saat sürüyor. Böyle giderse cenaze törenini kaçıracağım ve Fener'e gitmem gerekecek, diye düşünüyorum.

Şoföre saatimi gösteriyorum, gaza basmasını işaret ediyorum elimle. O ise ön camdan görünen duruma işaret ediyor ve kollarını çaresizlik içinde havaya kaldırıyor, ama aynı anda Yunanlı bir taksi şoförünün de hemen aklına gelecek çözümü buluyor. Deli gibi yan sokaklara, daracık ara yollara sapıyor, lastikleri öttürerek dönemeçleri alıyor, önümüze çıkan yayalara ve araçlara çılgınca korna çalıyor.

Nerede bulunduğumuz artık meçhul benim için, kendimi kaderimin eline bırakıyorum, o sırada birden bir kilise beliriyor önümüzde. Derin bir soluk alıyorum ama şoför eliyle hayır işareti yapıyor.

"This Ermeni kilise," diyor bana. *"Rum..."* diyerek biraz daha ileride anlamına gelen uluslararası işareti yapıyor eliyle. Gerçekten de bir sürü sokaktan geçiyoruz ve bir mucize gibi birden Bakırköy'deki Rum kilisesi karşımıza çıkıveriyor.

"Thank you," diye teşekkür ediyorum şoföre ve ücretin üzerine bir de bahşiş ekliyorum.

'Şehirlerin Ecesi' İstanbul'daki bütün kiliseler gibi bu kilise de büyük ve etkileyici. Tören başlamış, ama başladığı sadece katafalka konulmuş ölüden anlaşılıyor. Tabut dışında genç bir papaz var içeride, yanında bir tek koro üyesi bir de tabutun yanmda dikilen siyah giyimli bir kadın. Kilisenin gerisi boş, bunun sonucu olarak da söylenen ilahiler duvarlarda yankılanıp bütün bir koroymuş gibi ses veriyor.

Bay Panayotis kapının yanında duruyor, ben içeri girerken başıyla selam veriyor. Yanına gidip kulağına, "Bayan Lazaridu ile nasıl görüşebilirim?" diye fısıldıyorum.

"Törenden sonra haber veririm size."

Lazaridu bir ara gözlerini tabuttan çekince orada bulunduğumun farkına varıyor ve soran gözlerle bakıyor bana. Belli ki akraba ya da tanıdık biri miyim diye zihnini zorluyor. Ama bir ipucu bulamayınca bakışlarını yeniden tabuta çeviriyor.

Papaz, "Artık vedalaşalım," diyene ve Lazaridu tabutun üzerindeki ikonayı öpene kadar sabırla bekliyorum; sonra adamlar tabutu kaldırıyorlar. Tam peşinden gideceğim ki Bay Panayotis, Lazaridu'nun yanına gidip kulağına bir şey fısıldıyor. O zaman kadın yeniden bir göz atıyor bana ve Panayotis'e fısıltıyla yanıt veriyor. Tabut dışarı çıkarılırken Bay Panayotis yanıma yaklaşıyor.

"Burada beklemenizi söyledi. Cenaze töreni bitince yanınıza gelecek."

"Cenaze sonrası ziyafet verilirken konuşamaz mıyım kadınla?" diye soruyorum, süreci biraz kısaltabilmek amacıyla.

Panayotis bir kahkaha atıyor. "Ne ziyafeti? Cenazeden sonra Lazaridu herhalde tek başına kahve içecek."

Kilisenin avlusuna, güneşe çıkıyorum. Bereket az sonra Bay Panayotis tören konukları için hazırlanan kahveyle geliyor, oysa görünürde bir tek konuk bile yok. Kahvemi ufak ufak yudumluyorum ki Lazaridu gelene kadar yetsin. Buradaki avlu da tıpkı Aya Dimitrios Kilisesi'ninki gibi bakımlı, tek farkı tabut ve refakatçiler avludan çıkar çıkmaz Bay Panayotis'in dökme demirden kapıyı kilitlemesi.

"Giriş kapısını hep kilitli mi tutuyorsunuz?" diye soruyorum.

"Evet, sadece ayin, düğünler, cenazeler ya da anma törenleri için açıyoruz..."

"Ama Kurtuluş'taki Aya Dimitrios Kilisesi açık."

Tevekkülle başını sallıyor. "Burası Bakırköy, buradaki dindaşlarımızın sayısı bir elin parmakları kadar. Kurtuluş,

Pera ya da Arnavutköy gibi değil, oralarda hâlâ pek çok Rum yaşıyor." Zil çalınca kendinden emin bir sesle, "Bu gelen Efterpi olmalı," diyor.

Siyah giyimli kadın kapının yanında durup çekinerek bakıyor bana. O duraksayınca ben ayağa kalkıp yanına gidiyorum.

"Bayan Lazaridu, ben Yunanlı bir polis memuruyum, Atina'dan geliyorum, size Kalyopi Ademoğlu ve Maria Hambu hakkında birkaç soru sormak istiyorum."

Sanki bu söylediklerimi düşünüp taşınması gerekiyormuş gibi kararsızlık içinde duruyor, sonra az önce kahvemi içerken oturduğum küçük banka oturuyor. "Gerçekten doğru mu?" diye soruyor, ben yanına otururken.

"Ne?"

"Maria'nın onu öldürdüğü."

"Kim söyledi bunu size?"

"Cenazeyi teslim aldığım bürodaki Türk söyledi. 'Sizden biri, Yunanlı bir kadın öldürmüş onu,' dedi ve zafer kazanmışçasına güldü." Ansızın elleriyle yüzünü kapatıyor. "Maria bende kalmıştı, ama sonra bana birkaç gün Kalyopi'nin evinde kalmak istediğini söyledi-"

"Sizde mi kaldı? Ne zaman?"

"İki hafta önce. Bir sabah kapım çaldı, gelen oydu. 'Birkaç gün sende kalabilir miyim?' diye sordu. Sevinçten havalara uçtum. Anlıyor musunuz, ben yalnız yaşıyorum, bazen günlerce kimseyle konuşmadığım oluyor." Biraz susup devam ediyor. "Kalyopi'nin yanında kalmak istediğini söylediğinde şaşırdım, çünkü o ikisi hiç anlaşamazlardı. Sonra da zaman her şeyin ilacıdır, diye düşündüm. Demek ki bir planı varmış." Yine susup bana bakıyor. "Nasıl öldürmüş onu?"

"Önceden zehir kattığı peynirli börekle."

İstavroz çıkarıyor Lazaridu ve "Kutsal Meryem!" diye kekeliyor. "Yarın hemen Vlaherna Kilisesi'nde dua okutacağım ve bir de mayasız kutsal ekmek pişireceğim."

"Neden?"

"Benim için de börek pişirmişti. Muhteşemdi. 'Ah Maria, ne mübarek ellerin var,' dedim ona. 'Yemek pişirme konusundaki ustalığını yitirmemişsin.' Hep harika börekler pişirirdi." Yine istavroz çıkarıyor. "Beni bütün kötülüklerden koruyan bir koruyucu meleğim var herhalde."

"Kalyopi'nin yoktu demek ki."

Bana diktiği gözlerindeki bakış sertleşiyor. "Ulu Tanrım, bağışla beni –daha toprağa gireli birkaç dakika oldu ama bilmeniz gerek: Kalyopi'ye edilen beddualardan biri yerine ulaştı."

"Ne gibi beddualar?" diye soruyorum, kayıtsızca, ama ne geleceğini biliyorum.

"Annesi de o da cimri ve paragözdüler, koruyucu azizlerine günlük bile yakmazlardı. Ben onların akrabasıydım, baba tarafından, Lazaridis soyundan, ama ilişkimiz yoktu. Merhum annem, 'kara koyunlar' derdi onlara. Her ailede bir kara koyun vardır, bizimkinde iki taneydi." İçini çekip başını sallıyor. "Cinayete kurban gitti ama katilini lanetleyemiyorum." Bana dönüp gözlerime bakıyor. "Maria'ya neler yaptıklarını bilmiyorsunuz." Biliyorum ama, belki yeni bir şey öğrenirim umuduyla sözünü kesmiyorum. "İşe gönderdiler onu, oysa buna ihtiyaçları yoktu, ne de olsa varlıklı bir aileydiler. Hatta kızın çalıştığı yere gidip ücretini aldılar. Maria ara sıra bana gelip çektiklerini anlatırdı. Beni severdi, çünkü onu dinler, avutmaya çalışırdım. Teyzesine hayattayken bir şey yapamadı ama öcünü kızından aldı."

"Sizin soyadınız Lazaridu, Kalyopi'ninki Ademoğlu'ydu. Hambu soyadı nereden geliyor?"

"Kocasından."

"Evli miydi?"

"Evet, bilmiyor muydunuz?"

"Hayır." Nereden bilecektim, dosyalara bakmama izin verilmiyordu ki.

"Bu da bir başka kötü hikâye. O sırada Katolik bir ailenin yanında çalışıyordu, Kalomeri'lerin. Anastasis Hambu on-

ların evinde tamirat yapıyordu, böyle tanıştılar. Maria onun için deli oluyordu. Adam ne zaman evin önünden geçse Maria onun dikkatini çekmek için yukarıdan boş konserve kutuları atardı. Herkes onunla evlenmemesini öğütledi Maria'ya ama aşk gözünü kör etmişti, evlendi Anastasis'le. Adam iyi bir ustaydı ama beş para etmezin, sarhoşun biriydi. Her akşam içiyordu. Her sabah, sarhoşluğunu üzerinden atınca ağlar, ağzıma artık bir damla içki koymayacağım, diye yeminler ederdi. Ama daha aynı akşam küfelik halde gelirdi eve. Sonunda ciğerlerinden hastalandı ama bu bile onun içmekten alıkoyamadı. İçtiği rakıyı denetleyebilmek için Maria da her akşam onunla birlikte içer oldu. Sonra öldü Anastasis Hambu, ama Maria'ya metelik bırakmadı. O zaman Maria yeniden çalışmaya başladı. Tek kazancı yemek pişirme sanatını öğrenmesi ve evlerde son derece gayretle çalışması oldu; tabii herkes işe almak istiyordu onu."

"Kocasının akrabaları var mıydı?"

"Anastasis'in Safo adında bir kız kardeşi vardı. Maria onunla hiç geçinemezdi."

Safo'nun, antik çağdaki Sappho'dan geldiğini sanıyorum. "Gelin-görümce arasındaki alışıldık gerginlikler mi yoksa daha fazlası mı?" diye soruyorum.

"Tam tersi," diyor gülerek. "Maria ondan nefret ediyordu çünkü Safo kardeşini durmadan kötülüyordu. Ona hep tembel, işe yaramaz diyordu. Görümcesine de sözünü esirgemiyordu: 'Ne biçim bir hayat sürüyorsun?' derdi ona, 'Sen çalışıyorsun, o senin aylığına el koyuyor ve gidip içkiye yatırıyor. Vur kıçına tekmeyi, defolsun gitsin.' Görümcesi haklıydı ama Maria'nın gözü hiçbir şey görmüyordu, hiçbir şey dinlemek istemiyordu. Bir düşünün, Anastasis öldüğünde Safo cenazeye gelmek istedi, ama Maria onu kiliseye almadı."

"Bu Safo'nun yaşayıp yaşamadığını biliyor musunuz?"

Öyle bir bakıyor ki bana sanki birden usanıvermiş gibi. "Çok fazla şey istiyorsunuz komiser bey. İki bin kişiyiz ve İstanbul'un dört bir yanına dağılmış durumdayız. Safo'nun

yaşayıp yaşamadığını nereden bileyim. Kendim yaşadığım için seviniyorum ben."

"Nerede oturduğunu biliyor musunuz?" diye ısrar ediyorum, ama kadının beni köşeye kıstırmasına izin vermiyorum.

"Hamalbaşı'nda bir yerde. Pera'daki Maria Kilisesi'ne başvurun, oradaki kayıtlarda mutlaka mevcuttur."

Ona teşekkür etmek için ayağa kalkıyorum. Elini uzatıp, *"Günahsız olan ilk taşı atsın,* komiser bey," diyor.

Aynı şeyi İlyadi de söylemişti bana, ama Ademoğlular hakkında. Görünüşe göre bu özdeyiş İstanbullu Rumlar arasında pek revaçta.

14

Yaptıkları alışverişler koltukların üzerinde tepeleme yığılı, otelin resepsiyonu da Gikas'ın 23 Aralık günleri, Noel hediyeleriyle tıka basa dolan odasını hatırlatıyor. Ancak burada tur grubumuzdakiler birbirlerine kelepir mallarını gösteriyorlar ve tablo da Noel zamanını değil, bitpazarını ya da ev taşımayı akla getiriyor. İki mekân arasındaki fark, Gikas'm odasında şarap kolilerinin hüküm sürmesi, belki arada bir vazo ya da birtakım ofis malzemesi de vardır. Buradaki tablodaysa öne çıkanlar deri giyim eşyası, yanında altın takılar ve çeşitli kumaşlardan şallar, ama kül tablası, dökme demirden fenerler ve duvar tabakları gibi süs eşyası da elden ele dolaşıyor. Resepsiyondaki iki genç görevli bütün bunları yüzlerinde alaycı bir gülümsemeyle izliyorlar, öteki yabancı otel müşterileri ise bize, memleketine geri gönderilmiş Pontus Rumlarına bizim haftalık pazar yerlerinde baktığımız gibi bakıyorlar.

Cep telefonumdan Murat'ın sesi gelince bitpazarı atmosferinden kurtuluyorum. "*What news?*" diye soruyor.

Lazaridu ile konuşmamın kısa bir özetini yapıyorum, hiçbir şey gizlemiyorum.

"Şef bizi görmek istiyor. Sizi bir devriye arabasıyla aldıracağım."

Adriani'yi arıyor ve biraz ötede buluyorum, Muratoğlu ve ilk kez gördüğüm orta yaşlı bir kadınla birlikte bir masada oturuyor. Muratoğlu bir kâğıt parçasına eğilmiş notlar alıyor, belli ki alçak sesle yürütülen görüş alışverişinin sonucu bu.

"Bu Bayan Kurtidu," diyor Adriani orta yaşlı kadını bana tanıtırken. "Bayan Muratoğlu'nun çok yakın bir arkadaşı, biz burada tek başımıza kalacağımız için bize şehri biraz gezdirme sözü verdi."

"Çok hoş, çok naziksiniz," diye bir şeyler geveliyorum, bir yandan da İstanbul'da geçireceğimiz üç-beş günde neden bir tur rehberine ihtiyacımız olacağını anlamaya çalışıyorum. Adriani'nin öngörülü davranarak ben soruşturmalar nedeniyle sağda solda dolaşırken canının sıkılmaması için işini sağlama almak istediği sonucuna varıyorum.

Despotopulos ellerini ceketinin ceplerine sokmuş, biraz uzaktan bu tiyatroyu seyrediyor.

"Gördüğüme göre bu meseleyi ilgiyle izliyorsunuz generalim," diyorum, onu biraz kızdırmak amacıyla.

"Gördüklerim bende bir sürü anıyı canlandırıyor, komiser bey."

"Eski yolculuklarınızı mı?"

"Hayır. Londra'daki Büyükelçiliğimizde askeri ataşe olarak geçirdiğim günleri, Karamanlis'in ikinci hükümeti döneminde. Her sabah karımla birlikte evden çıkardım. Ben elçiliğe giderdim, o da alışverişe. Akşamları eve döndüğümde buradaki gibi bir mal yığınıyla karşılaşırdım, ama daha küçük ölçekte."

"Alışverişi kısıtlamayı başaramadınız mı?"

"Çocuğu olmayanlar bazı konularda itiraz edecek durumda olmazlar, dostum. Oğlunun eğitimini bahane edemezsin, ya da kızına düğünde hediye edeceğin evi. İyi bir konumdasın, paran var, emekli aylığın da yaşlılığın için bir güvence... Annelik görevleri olmayan eşin Londra'da yalnızlık çekerken para harcamasını nasıl engelleyebilirsin? Ne yazık ki kadınların yalnızlığa karşı en etkili ilacı alışveriştir."

Yüzünün ifadesi, sözüne devam etmeye tereddüt edermiş gibi. "İstanbul'da kalışınızı uzattığınızı duydum," diyor sonunda.

"Evet, birkaç günlüğüne."

"Görevle mi?"

"Kısmen."

Çevresine bakınıyor, garsonun Stefanaku'ya kahve getirdiğini, resepsiyondaki iki görevlinin birbirleriyle konuştuklarını görüyor.

"Dışarı çıkalım, size söyleyeceklerim var," diyor.

Üst derecede gizlilik kuralına neden gerek gördüğünü anlamıyorum ama itiraz etmeden peşinden otelin kapısına çıkıyorum. Hem güneş parlıyor, otel de yayalara ayrılmış bölgede, küçük bir gezinti hiç fena olmaz.

"Bir Türk polisiyle işbirliği mi yapıyorsunuz?" diye soruyor emekli general.

"Evet, cinayet masasından bir komiserle. Aslında pek işbirliği de denemez, soruşturmayı onlar yürütüyor. Ben gözlemci ya da Yunan polisiyle bağlantıyı sağlayan biri gibi bir şeyim."

"Biz nasıl girdik bu işin içine?"

"Katil bizden. Hemen hemen doksan yaşındaki yaşlı bir kadın, erkek kardeşini Drama'da, kuzinini de İstanbul'da tarım ilacıyla zehirlemiş."

"Türk polisi neden ilgileniyor?"

"Katil burada, hem ikinci cinayet de burada işlenmiş."

Bir süre susup bana bakıyor. "Türklere karşı çok dikkatli olmak gerek. Dostça davranır, içten görünürler ama siz eşeğinizi sağlam kazığa bağlayın. Her zaman oyun oynayabilirler insana."

Murat'a ve amiri olan ekip komutanına ne kadar güvenmesem de o ikisini eşeğimin ipini çözerken gözümün önüne getiremiyorum. Bu nedenle emekli general gitgide sinirime dokunmaya başlıyor; beni hangisinin daha çok rahatsız ettiğini düşünüyorum: her fırsatta ortaya attığı vatanseverliği mi, yoksa beni onun yol göstermesine ihtiyaç duyan bir acemi çaylak sanması mı. Ama son günde aramızda tatsızlık çıkmasın diye sözünü dinlermiş gibi yapıyor ve soruşturmadaki rolümü azımsamaya çalışıyorum.

"Hiç tasalanmayın, sıradan bir olay bu. Ne Yunanistan'la Türkiye arasındaki gerginliğin, ne Ege'deki durumun, ne de *Kıbrıs sorununun parmağı var* bu olayda. Türk resmi makamlarıyla temas halindeyiz, deyim yerindeyse usul gereği, araştırmalarla ilgilendiğimizi belgelemek amacıyla."

"Türkleri küçümsüyorsunuz," diye ısrar ediyor. "İnsanı delirtmek ve budala gibi ortada bırakmak için ellerinden geleni yaparlar. Askeri tatbikatlarda bizi şaşırtmak ve yanlış yapmamızı sağlamak için durmadan kendi kafalarına göre manevra planını değiştirirlerdi. Amerikalılara şikâyet ettik, ama onlar bizi *'never mind'* diyerek savuşturdular ve o kabadayıların istediklerini yapmalarına izin verdiler. Bu yüzden, önünüze ne koyarlarsa mutlaka sıkı sıkı kontrol edin, derim size."

Bereket tam o sırada devriye arabasının sokağın köşesini döndüğünü ve otelin önüne yanaştığını görüyorum. Şoföre beni beklemesini işaret ediyorum. Çünkü, uyarılarının işime yaraması pek ihtimal dahilinde değilse de Despotopulos'a kaba biri gibi gözükmek istemiyorum.

"Çok teşekkür ederim generalim, gözümü açtınız," diyorum ona, konuşurken sesimde alaycı bir ton olmaması için çaba harcayarak. "Yine de merak ettiğim bir şey var: Bana bunu söylemek için neden beni otelden çıkardınız?"

Öne eğiliyor, sesini alçaltarak, "Hepsi de Yunanca biliyor ama casusluk etmek için aptal numarası yapıyorlar."

Hiçbir şey söylemeden ayrılıyorum yanından ve bir saatçik uzaklaşacağımı haber vermek üzere yeniden Adriani'nin yanına dönüyorum. Mutlaka daha uzun sürecek işim ama kısa bir zaman dilimi vermek saatçik sözcüğüyle birleşince belki beni zehir gibi yorumlardan esirger. Adriani'nin, "Tamam, tamam," dediğini duyunca çok şaşırıyorum, hatta başını bile kaldırmıyor önündeki kâğıtlardan, öteki ikisi de bakmıyorlar bile bana.

Memur, devriye arabasının arka kapısını açıyor ve şoförün arka çaprazındaki resmi onur köşesine buyur ediyor beni. Sonra da Atatürk Köprüsü'ne giden tanıdık yolu tutuyoruz. Tam köprünün öbür tarafında yeniden her günkü trafik sıkışıklığına gireceğimizi düşünürken şoför siren çalıp gaza basıyor. Arabalar ve otobüsler oldukları yerde kalıp bize yol veriyorlar. Böyle bir şey kuramsal olarak bizde de olmalı ama

Yunanistan'daki araba sürücüleri hem trafik kurallarını hem de bizi, yani polisi çoktan defterden silmişler.

"Mr. Murat is waiting for me?" diye soruyorum şoföre sohbet etmiş olmak için.

"Efendim?" diyerek yanıtlayınca sohbet başlamadan bitiyor.

Şanslıyım ki şoför kulakları sağır edercesine çaldırıyor sireni, böylece on dakika sonra emniyet müdürlüğüne varıyoruz.

Ben içeri girerken Murat ayağa kalkıyor. *"Come, the chief is waiting,"* diyor.

İlk ziyaretimin tersine koridorlarda bizdekinin beş katı fazla insan var, oysa Aleksandras Bulvarı'nda da olaylı günler yaşanıyor mutlaka. Önce, elleri kelepçeli Asyalı bir adamı çekerek götüren sivil giyimli birkaç memur yolumuzu kesiyor, ya da birden ofislerinden dışarı fırlayan görevliler adeta üstümüze çıkıyorlar. Onlardan kaçayım derken, koridordaki banklara sıkışarak oturmuş sabırla sıralarının gelmesini bekleyen adamların ayaklarına takılıp neredeyse tökezliyorum.

"Sizde de böyle midir?" diye soruyor Murat bana.

"Bizim orası normal olarak daha sakindir."

"Burası cehennem gibi. Bu yüzden Ankara'daki birkaç açıkgöz bir web sitesi kurmayı düşünmüşler, insanlar bizimle daha kolay bağlantı kurabilsinler diye, ama şu ana kadar ben bir fark göremedim."

"Neden?"

Bir kahkaha atıyor. *"Look around,"* diyor. "Bir bakın çevrenize ve söyleyin bana, şu insanlardan hangileri bizimle internet üzerinden bağlantı kurabilir?"

Kibar bir yanıt arıyorum ama bulamıyorum. Murat sıkıntımı hissediyor ve omzuma dostça vuruyor. *"No need to answer,"* diyor. "Boş verin."

Komiser muavininin ofisinin girişinde geçen günkü memur beni yine elimi sıkarak karşılıyor, hoş geldiniz diyor. Murat ofisin kapısını açıp beni içeri buyur ediyor.

Müdür muavini bana elini uzatıyor ve masasının önündeki sandalyeyi işaret ediyor. Murat ikimizin arasına, masanın yan tarafına oturuyor. Görüş açımı üçümüzü içine alacak şekilde daraltsam Gikas'ın ofisinde oturduğumuzu sanabilirim, tek fark, müdür koltuğunda bir başkasının oturuyor olması. Bereket müdür muavini beni daldığım hayallerden uyandırıyor.

"Bay Sağlam bana şu..." adı aklına gelmiyor, ama önlemini almış, notlar tutmuş, "Hambu'nun akrabalarıyla yaptığı görüşmeyi anlattı," diye sözünü tamamlıyor, önündeki kâğıtlara bir göz attıktan sonra.

Susup bana bakıyor, ben başımı sallamakla yetiniyorum. Murat son derece dalkavukça davranıyor –en azından Yunan ölçülerinde– çünkü amirinin sözünü bitirmesini bekliyor ve ancak ondan sonra konuşmaya başlıyor.

"Bütün karakollardan kendi bölgelerinde oturan Rumların listelerini göndermelerini istedik, ama doğruyu söylemem gerekirse pek umudum yok."

"Hambu, kurbanlarının olduğu yere geliyor, birkaç gün evlerinde kalıyor, onları zehirliyor ve ondan sonra bir sonraki kurbanının evinde konuk oluyor," diyorum. "Mantıksal olarak eski tanıdıklarının evinde kalma imkânı sonunda tükenecek ve daha sonra kalacağı bir yer bulmak onun için pek kolay olmayacak."

"*This woman knows İstanbul very well,*" diye atılıyor Murat. "Bu kadın İstanbul'u çok iyi biliyor. En azından şehrin bir zamanlar yaşadığı semtlerini. Mutlaka bir ailenin yanında kalması gerekmez, başka bir yerde de kalabilir."

"Nerede?"

Müdür muavini Murat'a dönüp ona Türkçe bir şeyler söylüyor. Sonra yeniden benimle konuşuyor: "1964'teki Kıbrıs krizinden sonra buradan ayrılan Rum vatandaşlardan kalma bir sürü terk edilmiş ev var. Bu evler hâlâ sahiplerine ait, Türk devleti bunlara el koyamıyor. Pek çoğu eski yıkık evler, içine girilmesine izin verilmiyor."

"Böyle bir evde kalır mı sizce?" diye soruyorum hayretle.

"Emin değiliz, ama olabilir. Eskiden Rumların oturduğu evleri mutlaka biliyordur, oralarda saklanabilir."

Nedense bu düşünce mantığa aykırı görünüyor gözüme. "*Excuse me chief*," diyorum. "Öyle olsa komşuların bir şey fark etmesi gerekirdi. Polise haber verirlerdi."

Gülüyor. "Kadının doksanına yaklaştığını unutmayın. Kim kuşkulanır ki ondan?" Az sonra yeniden ciddileşiyor. "Büyük olasılıkla yaşlı kadına acıyıp ona bir tabak yemek götürüyorlardır."

"Bu evlerin nerede bulunduğunu öğrenemez miyiz?"

"Olanaksız," diyor Murat. "Bunun için en az üç ay gerekir, o zaman bile hepsinin yerini bulamayız. En kolay yol, Maria Hambu'yu eskiden tanıyan insanları bulmak."

"On beş milyon kişi arasında onları nasıl bulacağız peki?" diye soruyorum.

"Doksan yaşına varan kaç kişi var ki," diyor müdür muavini. "Çoğu şimdi bakımevindedir."

"Bir tek Rum bakımevi var," diye tamamlıyor Murat. "Balıklı'da. Oradan başlamalıyız işe."

"Bu yüzden sizi bugün buraya davet ettik," diyerek sonunda baklayı ağzından çıkarıyor müdür muavini. "Balıklı Bakımevi'ne gitmenizi istiyoruz. Biz gidersek hiçbir şey öğrenemeyiz. Oradakilerle konuşmak sizin için daha kolay olacaktır."

Despotopulos olsa şimdi alarma geçer ve bu planın gerisinde kötü bir tuzak olduğunu sanırdı. Ama birden Vasilyadis'in bana Maria'nın bir süre Balıklı Bakımevi'nde kaldığını anlattığını hatırlıyorum, içimden kendimi tokatlamak geliyor. Bununla birlikte o bakımevinin değil de başka bir şeyin büyük önceliği olduğuna inanıyorum.

"Haklısınız," diyorum müdür muavinine. "Ama benim tercihim, görümcesinin oturduğu evin yerini bulmak. Biz Balıklı'ya gidene kadar Hambu birine daha zarar vermiş olabilir."

"O halde vakit kaybetmeyelim," diye karşılık veriyor. "Siz Balıklı'ya gidin, akrabasıyla da biz ilgilenelim, ama onu o kadar kolay bulabileceğimizi hiç sanmıyorum."

Birkaç dakika sonra müdür muavininin odasından çıkarken Murat'a, "Size Türkçe olarak ne söyledi?" diye soruyorum.

"Alman olduğum için Rum azınlıkla ilgili fazla bir şey bilmediğimi söyledi. Bu yüzden icraatı ona bırakmalıymışım."

"Hiyerarşi bizde olduğundan daha önemli sizde. O sözünü bitirene kadar nasıl beklediğinizi gördüm."

Murat bir kahkaha atıyor. "Bunu öğrenmem ne kadar sürdü biliyor musunuz? Almanya'da herkes fikrini rahatça söyler, buradaysa söz hakkı amirlerin."

Gikas iyi ki duymuyor bunu, yoksa o da bu işin tadına varırdı.

15

Oteldeki bitpazarı kapanmış. Giysiler, altın takılar ve şallar çantaların içine girmiş, tur grubumuzun üyeleri savaş alanından çekilmiş, resepsiyon da gündelik huzurlu yaşamına geri dönmüş.

"Your wife is in the roof garden of Marmara Hotel," diyor resepsiyondaki genç kadın; dudaklarında hep bir gülümseme bulunan bu kadınla aramızda bir sempati var.

"Where is the Marmara Hotel?"

"The big hotel on Taksim square," diye açıklıyor. Otelimizin bulunduğu sokaktan çıkıp Taksim Meydanı'na adım attığımda tam karşıma gelen büyük binayı hatırlıyorum şimdi.

Hava kapalı, sokaklar ıslak, ama yağmur yağmıyor. Otelin içine girmeden önce güvenlik kontrolünden geçmem gerekiyor. En üst kata çıkınca üç hanımı kahve içerken buluyorum. Boğaz çarşaf gibi ayaklarının altına serilmiş. "Gel, manzaraya karşı bir kahve iç," diyor Adriani.

"Neden gruba katılmadınız siz?"

"Onlar bir kez daha alışverişe çıkalım diye tutturdular, ama bizim canımız istemedi."

"Üstelik mutlaka pazarlık edin diye tembihlendikleri için her şeyi üçte bir fiyatına almaya çalışmaları da cabası. Utanır insan biraz!" diye ekliyor Muratoğlu.

Kendime orta şekerli bir kahve ısmarlıyorum. Bakır bir tepside getiriyorlar, garson kahvemi cezveden fincana öyle zarif bir biçimde boşaltıyor ki kendimi Yunan cumhurbaşkanının davetinde sanıyorum. Türklerin bu kibar ve konuksever tarzları benim gündelik yaşamımı olumsuz etkiler herhalde, çünkü Yunanistan'a dönünce, bizim kantindeki kâğıda sarı-

lı kruvasana ve çarpıtılıp espressoya dönüştürülmüş Yunan kahvesine yeniden alışmam zor gelecektir.

Kalkıp Balıklı'ya gitmem gerek ama bu güzel manzaradan ayrılmak kolay değil. Hem işe geç kalmamak için evdeyken sık sık yaptığım gibi kahvemi hızla içip bitirmekten hiç hoşlanmıyorum. Atina'dakinden farklı olarak burada görevle keyif arasında gidip geldiğimi hissediyorum, çünkü burada keyfi seçme olasılığı da açık önümde.

Bayan Kurtidu'un önerisi üzerine üç hanım Boğaz kıyısındaki kiliseleri ziyaret etme arzusunu gösterince görevimin başına dönmem gerektiğini hatırlıyorum.

"Bizimle gelip bir zamanlar dolup taşan, şimdiyse önlerine barikat çekilmiş, içine girilemeyen kiliselerimizi görmek ister misiniz?" diye davet ediyor beni Kurtidu.

"Gelmeyi çok isterdim ama Balıklı'daki bakımevine gitmem gerek."

. Bu gezide hoşuma giden şey, Adriani'yi hep ağzı bir karış açık karşımda görmek – müthiş bir manzara. İşte şimdi de aynı manzarayla karşı karşıyayım. Kuşkuyla bakıyor bana ve herhalde 'doğru mu duydum yoksa kocam kafayı mı üşüttü' diye düşünüyor.

"Bakımevine mi?" diye soruyor hayretle. "Ne işin var bakımevinde?"

"Kendime yer ayırtmayı düşünmüyorum, eğer kastın buysa, amacım Hambu vakası hakkında bilgi toplamak. Bu vesileyle sizden de bana yolu tarif etmenizi isteyecektim," diyorum Kurtidu'ya.

"İsterseniz götüreyim sizi oraya." Adriani ile Muratoğlu'na dönüyor. "Size bir öneride bulunabilir miyim?"

"Söyle bakalım, Aleka," diyor Muratoğlu. "Seni tanıdığımdan beri hep önerilerin hazırdır."

"Bugün insan sevgisine yönelik kuruluşları, yarın da İstanbul'daki Rum kiliselerini ziyaret edebiliriz."

Harika, diye düşünüyorum, ama yüzüm ifadesiz kalıyor. Çünkü bu teklifin çok işime yaradığını Adriani sezecek olsa hemen itiraz eder, sırf planlarımı bozmak için.

"İyi fikir, çok hoşunuza gidecek Bayan Haritos," diyor Muratoğlu ekmeğime yağ sürerek, böylece Adriani'nin olası bir itirazının önüne geçiyor.

"Kapıda beni bekleyin, arabayı otoparktan çıkarayım," diyor Kurtidu.

Otel kapısının önündeki görevli, gelen her müşteriye araba kapısı açmakla meşgul. Girişte arabalar kuyruk olmuş ama inmek için kimse kapısını kendi açmıyor. Sanki arabanın kapısı kapı görevlisi tarafından açılmadan inmenin yasak olduğuna dair yazılı bir talimat varmış gibi herkes sabırla bekliyor. Bu gösteriyi seyretmeye kendimi kaptırmışken Kurtidu bej rengi bir Mercedes'ten bize el sallıyor.

Görevli koşup bu kez üç kapıyı birden açıyor. Muratoğlu ile Kurtidu, ikisi birden bana ön koltuğu ikram ediyorlar.

"Yeni arabanı güle güle kullan. Ne zaman aldın?" diye soruyor Muratoğlu, arkadaşına.

"Oğlum Almanya'dan getirdi. Plakası hâlâ Alman." Yan yan bakıp gülümsüyor bana. "İnsanın sahip olduğu her şeyi açıkça sergilemesi moda oldu, komiser bey."

"Eskiden böyle yapılmaz mıydı?"

"Ne diyorsunuz siz? Varlık Vergisi konulduktan sonra Türklerin aklına kötü şeyler gelmesin diye her şeyi olabildiğince ortadan kaldırdık."

"Varlık ne demek?" diye sordu Adriani.

"İnönü'nün 1942'de, savaşın ortasında, azınlıklara uyguladığı Varlık Vergisi," diyor Muratoğlu. "Ödemek istemeyenlerin önce mallarına el konuyor, alacak bir şey kalmayınca da erkekler çalışmaya gönderiliyordu."

"Peki malınızı şimdi neden saklamanız gerekmiyor?" diye soruyor Adriani.

"Çünkü sayımız öyle azaldı ki, bir hükmümüz kalmadı. Zaten artık öyle bir vergi de yok. On yedi milyonluk bir şehirde iki bin kişinin ne önemi var ki?"

"Aslında iki bin bile değil, sayımız abartılıyor," diyor Muratoğlu.

"Hiç önemi yok, Meropi. Aslmda geriye kimin kaldığını görmek daha üzücü."

"Nasıl?"

Yine yan yan bakıyor bana, ama bu kez karanlık bakışları. "Yunanistan'a otobüs bileti bile alamadıkları için gidemeyen zavallılarla, çok fazla şeyden vazgeçmek zorunda kalacakları için gidemeyen varlıklılar kaldı. Biz oğlumuzu yurtdışına gönderdik, Aachen'de mühendislik okudu, şimdi Frankfurt'ta bir mühendislik bürosu işletiyor, kızımızı yurtdışına gönderdik, o da bir Kanadalıyla evlendi, şimdi Toronto'da yaşıyor. Ama evlerimizi, binalarımızı ve dükkânlarımızı yurtdışına gönderemiyoruz, bu yüzden burada kalıyor ve onlara göz kulak oluyoruz."

"Bunu çocuklarınızın hatırı için yapıyorsunuz," diyor Adriani kesin bir sesle, annece bir görev bilinciyle.

"Çocuklarımız her şeyi ellerinden geldiğince çabuk satacaklar, çünkü Cihangir'deki evle, Pera ve Ayaspaşa'daki iki dükkânla ve Burgaz Adası'ndaki yazlıkla hiçbir bağları yok. Ama bizim için bu evlerde hâlâ anne babamızla ve büyüklerimizle olan anılar yaşıyor, biz burada nişanlandık, düğünümüz burada yapıldı..."

"Haydi ama, dramatize etme her şeyi, Aleka," diye onun sözünü kesiyor Muratoğlu pek saklayamadığı öfkeyle. "Kocan gitmek istemediği için burada kaldınız siz. Bir yıl, 'biraz daha kalalım, işler iyi gidiyor,' diyordu, öbür yıl malına mülküne iyi bir fiyat veren çıkmıyordu. Böylece yıllar geçti ve günün birinde herkes çekip gitti. Sadece siz kopamadınız."

"Meropi, sizin sadece Elmadağ'daki eviniz vardı satılacak. Kuşkusuz güzel ve ferah bir evdi ama bir taneydi. Önceden Atina'nın Kalamaki semtinde bir daire almakla tedbirli davranmıştınız. Burada her şeyimizden vazgeçseydik iki çocuğumuzu yurtdışında nasıl okuturduk?"

"Haklısın, ama gerçeğin yarısı bu söylediğin," diye karşılık veriyor Meropi, biraz düşündükten sonra. "Çünkü çok basit bir açıklaması var."

"Neymiş o?" diyor Kurtidu.

"Siz burada daha derin kök salmışsınız. Biz bütün köprüleri atabildik. Siz İstanbul'un dışında bir yaşam hayal edemediniz."

Kurtidu'nun direksiyon hâkimiyetini bir an kaybedip yanımızdaki taksiye sürtme tehlikesi geçirdiğini görüyorum, yerli yapım hurda bir Fiat, ruhen benim Mirafiori'min kardeşi, hiç düşünmeden koltuğumdan uzanıp direksiyonu sağa kırıyorum, taksi şoförüyse camını indirip veryansın ediyor.

Kurtidu Mercedes'i kaldırımın kenarında durdurabiliyor, sonra kontağı kapatıyor, direksiyona kapanıyor ve ağlamaya başlıyor. Hepimiz afallayarak bakıyoruz ona.

"Aleka, ne oldu?" diye soruyor Muratoğlu, ama arkadaşından yanıt alamıyor.

Az önce Kurtidu'ya sövüp sayan taksi şoförü bu sahneyi dikiz aynasından izlemiş olmalı ki bizim arabanın önünde park ediyor, arabasından inip yanımıza geliyor. Kurtidu'ya, ısrarlı ve belli ki kaygılı bir sesle bir şeyler söylüyor, bu arada da durmadan, ne anlama geldiğini bilmediğim 'abla' diye bir sözcük kullanıyor.

Kurtidu adama, "Yok... yok..." diyor, bir de "Teşekkür"; artık anlamını biliyorum bunun. Şoför uzaklaşırken Muratoğlu tekrar soruyor.

"Aleka, ne oldu?"

Kurtidu gözyaşlarını siliyor, sakinleşmeye çalışıyor. "Pardon, sizi korkutmak istemezdim, ama sözlerin içime işledi." Bana dönüyor: "Meropi haklı. Buradan gidemem ben. Kocam Teodossis hep her şeyi satmayı düşünürdü ama ben her seferinde karşı çıkardım. Yılda bir kez çocuklarımı ziyaret ediyorum. Toronto çok soğuk, Frankfurt'ta da berbat bir hava var. Şimdi siz İstanbul'da da hava çoğu zaman nemli ve yağmurlu diyeceksiniz. Doğru, ama İstanbul yağmurda daha da güzelleşir."

Biraz duruyor ve şaşkın suratlarımıza bakıyor. "Tamam, belki doğru söylemiyorum," diye sözlerini düzeltiyor. "Başka bir şey. Buradan bir daha dönmemek üzere ayrılacağımı bilsem daha havaalanında çöker kalırdım sanırım." Mercedes'i çalıştırıyor, ağır ağır kaldırımın kenarından uzaklaşıyor.

"Söylesenize, az önce taksinin şoförü size ne dedi?" diye soruyor Adriani.

"İlk başta hakaret etti, kaz kafalı, kocakarı filan dedi, kadın olmasaydım canıma okuyacağını söyledi. Ama sonra durduğumu, ağlamaya başladığımı gördü, koşarak geldi, özür diledi, neyim olduğunu sordu, yardım edebilir miyim, dedi. Gördünüz mü, İstanbul böyle bir yer, buradaki insanlar da böyle işte. Öyle anlar oluyor ki insanı mest ediyorlar."

"Söylesene Aleka, neredeyiz biz? İlk kez geçiyorum buradan," diyor Muratoğlu, belli ki konuşmayı tehlikesiz sulara kaydırmak istiyor.

"Fatih'teki trafikten kaçmak için Ayvansaray'ın çevresinden dolaşıp Topkapı'dan Edirnekapı'ya geçeyim diye düşündüm," diye açıklıyor Kurtidu, konunun değişmesinden rahatlamış görünerek.

Planının işleyip işlemediğini bilmiyorum, en azından şu ana kadar kaplumbağa hızıyla ilerledik. Emniyet Müdürlüğü'ne iki kez gittiğimizde yolun nasıl olduğunu hatırlamaya çalışıyorum ve sonunda hepsinin aynı kapıya çıktığına karar veriyorum.

"Hem komiserle Adriani de hızlı bir İstanbul turu yapma fırsatı buluyorlar böylece," diye atılıyor Muratoğlu.

"Bu senin böyle bir turdan ne anladığına bağlı," diye yanıtlıyor onu Kurtidu. "Eskiden bu mahallelerde Ticaniler ve çarşaflılar otururdu."

"Kusura bakma ama altyazılar olmadan ne dediğini anlayamıyorum," diyor Adriani. Kendini herhalde televizyonda izlemeye bayıldığı o yabancı dizilerden birinde sanıyor.

"Ticaniler bir dini mezhebin üyeleri," diye açıklama yapıyor Muratoğlu. "Çarşaflılar da eskiden yere kadar inen kara çarşaf giyen kadınlardı. Ama siz bu deyimleri bu anlamlarıyla almayın. Bize göre aslında çulsuzlar, dilenciler barınırdı buralarda eskiden. Bu insanların dışında kalanlara da Çingene derlerdi."

Trafik bir anda sihirli bir değnek dokunmuşçasına açılıveriyor. Kurtidu gaza basıyor, Mercedes öne fırlıyor.

16

Ruhsuz ve kişiliksiz küçük bir bekleme odasında oturuyorum. Karşımda iki yaşlı adam var, ikiz olabilirler ya da eski moda bir öksüzler evinde yetişmiş iki kişi. Bir örnek mavi çizgili beyaz gömlek, pantolon askısı taktıkları açık gri pantolon, aynı renk terlik giymişler. Tek farklı yerleri yüzleri. Haralambos Sefercidis adıyla kayıtlı Bay Haralambos'un bütün dişleri dökülmüş, yüz ifadesine bakılırsa bu kaybı daha çok bir kurtuluş olarak algılıyor.

"Sadece çorba içip yoğurt yiyorum, ara sıra da patates püresi," diyor bana. "Kışın meyve püresi veriyorlar. Yazınsa karpuz yiyerek idare ediyorum, ama incir daha iyi tabii."

"Kalm kafalı olduğun ve takma diş istemediğin için," diyor Bay Sotiris, kayıtlardaki adı Sotirios Keremoğlu olan adam, onun dişleri –yapay destekle de olsa– kusursuz, göstermek için de sırıtıyor. Yüzünün yarısını kaplayan simsiyah bir bağa gözlük takmış, Onassis'e benziyor.

"Dünyada bu adamdan daha dik kafalı biri yoktur. Siz Yunanistan'da böylelerine kalın kafalı dersiniz. Sizin ak dediğinize o kara der. Siz kara derseniz o ak der. Mızmızın teki. Tanrı neden bu yaşımda böyle bir dert verdi ki bana..."

Dişsiz olanı sessizce, kurnazca sırıtıyor, birkaç kez ağzının içinden, "Ben olmasaydım..." diye mırıldanıyor, sonunda bıkıyor ve susuyor. Mantıklı birkaç bilgi alabilmek için onların dikkatini kendime çekmek istiyorum, ama çabalarımın boşa çıkacağından korkuyorum. Maria Hambu'yu tanıyıp tanımadıklarını iki kez soruyorum, ama her ikisi de beni mahsustan duymazlıktan geliyorlar. Şimdi Kurtidu'nun Mercedes'iyle İstanbul'da gezmeyi kat kat yeğlerdim burada olmaya. Ne

çare ki mesleki vicdanım beni rahat bırakmıyor, bu yüzden son bir kez soruyorum aynı soruyu.

"İkinizden biri ya da bakımevinde bir başkası Maria Hambu diye birini tanıyor mu? İstanbullu, Yunanistan'a gitmeden önce kısa bir süre burada kalmış. Son birkaç yıldır Drama'da erkek kardeşinin yanındaymış. Sizin yaşlarınızda olmalı, belki biraz daha yaşlı."

"Siz bizimle dalga mı geçiyorsunuz?" diyor Onassis modeli gözlük takan Keremoğlu. "Bizden yaşlı kimse yok. Biz buradaki en değerli antikalarız."

"Peki, geri alıyorum sözümü," diyorum, ama artık sabrım taşmak üzere. "Maria Hambu'yu tanıyor musunuz?"

"Hambena. Biz ona Hambena deriz," diye mırıldanıyor Sefercidis.

"Demek tanıyorsunuz?"

"Tabii. Daha birkaç gün önce buradaydı," diyor Keremoğlu. "Belki de bir hafta olmuştur. Bizim bunak zihinlerimizden çıkanların kesin olmasını beklemeyin."

"Nerede? Bakımevinde miydi?"

"Evet, görümcesi Safo'yu ziyaret etmek istiyordu."

"Kocasının kız kardeşini mi?"

"Görümcesiyse o zaman kocasının kız kardeşi demektir, değil mi? Siz Yunanistan'da başka bir şey mi dersiniz buna?" diye hayretle soruyor Sefercidis.

Sefercidis'in saçma soruma verdiği alaycı yanıtı sevinçle yutuyorum, çünkü önümde yeni ufuklar açılmakta. "Görümcesi burada mı kalıyor?"

"Evet, yan tarafta," diye atılıyor yine Keremoğlu. "Yarımız burada kalıyoruz, yarımız yan tarafta. Ama yavaş yavaş hepimiz oraya gideceğiz."

"Ne var yan tarafta? Binaya eklenen yeni kanat mı?"

"Hayır, mezarlık var."

"Öldü mü yoksa?" İşte bu. Beni Hambu'ya götürebilecek olan son halka da gitti elimden, diye düşünüyorum.

"Bir yıl önce," diye tarih veriyor Keremoğlu.

"Zavallıcık," diye ekliyor Sefercidis.

Keremoğlu neredeyse boğazına sarılıyor Sefercidis'in. "Neden zavallıcık oluyormuş, ha?" diye soruyor kendinden geçercesine. "Hiçbirimiz zavallı değiliz. Şanssızız belki, yüzüstü bırakılmışız, ama zavallı değiliz. Bizim yaşımıza gelen biri zavallıcık değildir." Sonra bana dönüyor: "Bu herkese zavallıcık der. Kimseyle tek kelime etmeyen, biri onunla konuşacak olsa üzerine yürüyen Uzunoğlu yarın lotoda kazanacak olsa ona da hemen 'Zavallıcık!' der. 'Zavallı Uzunoğlu!' Kafanız alıyor mu bunu?"

"İshalden öldü," diyor Sefercidis, yanındakine aldırmadan. "İçi kurudu. Göreceksin, benim sonum da böyle olacak. Son zamanlarda günde beş kez tuvalete çıkar oldum."

"Takma dişin olmadığı ve sadece çorba içip yoğurt yediğin için. Doktorlar sana katı gıdalar yemen gerektiğini söylüyorlar, ama sen kendi kendine şarlatan doktorluk yapıyorsun..." Sonra yine bana dönerek: "Bu dik kafalı hep kafasına eseni yapar. Yakında reçete de yazar, kendi ilacını kendi yazar."

"Hambu ne zaman geldi buraya?" diye soruyorum, duyduğum hayal kırıklığının yakında kendini dışa vuracağını fark ederek.

Sefercidis, "Evvelki gün geldi, yani salı günü," diyor. "Safo'nun öldüğünü öğrenince pek üzüldü. 'Çok geç kaldım,' dedi."

Ne için geç kalmıştı? Kadını teselli etmek için mi? Zehiri kullanmasına fırsat kalmadan ölüp gittiği için mi? Bu düşünceler akıp giderken kafamın almadığı bir şey var. Bir ihtiyar kadının soğukkanlı bir cani olması – bunu bir türlü gözümün önüne getiremiyorum.

"Gecikmeden gelmiş olsaydı Safo sevinirdi," diyor Keremoğlu. "Hep ondan söz ederdi. Oysa, rahmetlinin dediğine göre o ikisi birbirleriyle hiç geçinemezlermiş. Kimseye hoşuna gidecek şeyler söylemediğinden pek sevilmez, diye anlatırdı. Herkesin suratına doğruyu söylermiş. Bütün gün –uyanınca, çalışırken ve yatmaya giderken– *duziko* şişesini koltuğunun

altından eksik etmeyen tembel erkek kardeşine bile. Kocasını kapıya koymadığı için görümcesine hakaret eder, ona deli karı dermiş, kocası günün birinde nasıl olsa onu döve döve sakatlayacakmış ya kötülüğünden ya da ayyaşlığından. Hambena, Safo'nun sözünü hiç dinlemese de, hatta erkek kardeşinin cenazesine bile katılmasına izin vermese de o kadın ona kin beslemediğini söylerdi. 'Tanrı yok etmek istediği kişiye önce deliliği tattırır.' Böyle derdi."

"*Duziko* da ne?" diye soruyorum Keremoğlu'na, laf bombardımanı biter bitmez, çünkü böyle bir içkiyi ilk kez duyuyorum.

"Rakı," diye açıklıyor. "Türklerin dediği gibi. Siz uzo dersiniz, biz de duziko."

Safo delilikten söz ederken hangisini kastediyordu acaba? Anastasis'i deli gibi seven eski Maria'dan mı, yoksa bir ayağı çukurda olmasına rağmen hâlâ intikam peşinde koşan bugünkü Maria'dan mı? En azından bildiğim bir şey var: Hambu kendisine karşı pek de hoş davranmamış olsa da görümcesi ondan nefret etmemiş. "Çok geç kaldım" demesinin barışma ve bağışlama anlamına da gelebileceği sonucuna varıyorum.

"Hambu'yu tanır mıydınız yoksa Safo için buraya geldiğinde ilk kez mi gördünüz?"

"O gün ilk kez gördüm," diyor Keremoğlu.

"Ben eskiden tanıyordum," diyor Sefercidis. "Tabii onca yıldan sonra görür görmez tanımadım, ama Safo'yu sorunca –ben onun öldüğünü söylemeden önce– kim olduğunu sordum ona. O zaman adını söyledi."

"Nereden tanıyordunuz onu?"

"Eskiden, 1955 yılındaki olaylar sırasında, benim ailem, Hambena'nın hizmetçilik yaptığı evin tam yanında oturuyordu. İnsanlar peşlerine düşünce, Maria'nın patronları bizim eve saklandılar, çünkü bizim evde sadece Rumlar ve Ermeniler oturuyordu. Onu o zaman tanıdım işte."

"Onu tanımasam da ziyaretinin bana da yararı dokundu," diye söze karışıyor Keremoğlu. "Safo'ya peynirli börek getir-

mişti, aramızda paylaştık onu. Herkes yedi, hatta dişsiz Haralambos bile. Börek ağızda dağılıyordu!"

Yaşayıp yaşamadıklarına emin olmak istercesine ikisine de dikkatle bakıyorum.

"Böreği yedikten sonra mideniz bulandı mı?" diye soruyorum.

"Niye bulansın ki?" diye hayretle soruyor Sefercidis. "Çok lezzetliydi demedik mi size? Buğday lapasmdan yapılmış bulamaç yerine onu yedik, Safo'nun günahlarının bağışlanması için de dua ettik."

Safo'nun, günahlarının bağışlanmasına Maria'dan daha az ihtiyaç duyduğunu bilmiyorlar. İlk bakışta bir zarar görmüşe benzemiyorlar, yoksa bu ihtiyarlar anında öbür dünyaya giderlerdi. Börekte tarım ilacı yoktu, Efterpi Lazaridu için pişirilen börekte de olmadığı gibi. Ama ben işimi sağlama almaya ve zehirlenme vakaları görülmediğini bana doğrulayacak bir doktora danışmaya karar veriyorum.

"Nerede bir doktor bulabilirim?" diye soruyorum.

"Bu saatte sadece hastanede bulursunuz," diye yanıtlıyor beni Keremoğlu.

"Sağ olun, çok yardımcı oldunuz. Gerekirse bir kere daha uğrarım size."

"Biz buradayız," diyor Keremoğlu.

"Adama hiçbir şey ikram etmedik," diyor Sefercidis, biraz gecikmeyle.

"İsterdin, değil mi?" diye soruyor öteki, yanındakiyle yeniden kapışmaya hazır.

"Sidney'den harçlığım gelmedi henüz, param da pek yok," diye açıklıyor Sefercidis. Sonra bana dönüyor. "Avustralya'da bir kızım var. Beni görmeye pek hevesli değil ama harçlık yolluyor."

"Olmadı ama, niye nankörlük yapıyorsun?" diye atılıyor Keremoğlu. "Zavallı Yoanna kendisiyle birlikte gitmen için yalvardı sana. Ama sen inat ettin, burada kaldın. Şimdi de kalkmış kızı kötülüyorsun, işe yaramaz adam!"

Hemen vedalaşıyorum o ikisiyle. Peynirli böreği yedikten sonra ihtiyarlardan hiçbirinin zehirlenme belirtileri göstermediğini doğrulayacak bir doktor bulmayı umuyorum hastanede.

Koridorda orta yaşlı bir hastabakıcıya rastlıyorum. "Salı günü bakımevinde hangi doktorun nöbetçi olduğunu biliyor musunuz?" diye soruyorum kadına.

"Bir dakika, hemşirelere sorayım." Az sonra geri dönüp nöbetçi doktorun adının Remzi olduğunu söylüyor. "Hastanede arayabilirsiniz onu."

Tam dışarı çıkarken Adriani telefon ediyor, Kurtidu'nn kendisine hastaneyi gezdirdiğini söylüyor. "Bekleyin beni, hemen geleceğim."

Hastanenin koridorunda önüme çıkan ilk hemşireyi durduruyorum. "Hemşire hanım, Doktor Remzi'yi nerede bulabilirim?"

"Nöbetçi doktorların odasına bakın." Kapısını gösteriyor bana.

Odada beyaz önlüklü dört erkekle bir kadın oturmuşlar, sohbet ediyorlar.

"Özür dilerim, Doktor Remzi burada mı acaba?"

Türkçe birkaç kelime söylüyorlar, sonra içlerinden biri bozuk bir Yunancayla, "Doktor Remzi patolojide. Üst katta," diyor.

Doktor Remzi'yi bulmanın küçük çaplı bir Odissea'ya dönüşeceğinden korkuyorum ki şans eseri koridorda, bana buraya kadar eşlik etmiş olan üç hanım çıkıyor karşıma.

"Atina'daki Evangelist Hastanesi ve Devlet Hastanesi bunun eline su dökemezler," diyor bu turdan çok etkilenmiş olan Adriani. "Etrafına bir bak da ağzın açık kalsın."

"Şimdilik patoloji yeter bana. Yerini söyleyebilir misiniz?" diye soruyorum Kurtidu'ya. "Üst katta dediler, ama tam yerini bilemiyorum. Doktor Remzi diye birini arıyorum."

"Birinci katta. Gelin benimle."

Kurtidu'yla birlikte üst kata çıkıyorum. Kurtidu hemen bir

hemşire aramaya koyuluyor. Sonunda Remzi'yi hasta odalarından birinde buluyoruz. Bir kadının üstüne eğilmiş onunla konuşuyor. İşi bitene kadar kapının eşiğinde bekliyoruz, sonra Kurtidu ona yaklaşıyor. Meseleyi anlatıp beni işaret ediyor, az sonra da ikisi yanıma geliyorlar.

"Sorun bakalım, salı günü bakımevinde herhangi bir zehirlenme olayı görülmüş mü?" diyorum Kurtidu'ya.

Doktor hayretle bakıyor bana. Sonra omuzlarını silkip Kurtidu'ya tek hecelik bir yanıt veriyor, o da bana kuru bir 'Yok' diyerek yanıtlıyor sorumu.

"Midesi bozulan olmuş mu?"

Yine olumsuz oluyor yanıt, istemesem de daha açık konuşmak zorunda kalıyorum. "Salı günü bakımevine yaşlı bir kadın gelmiş, Safo Hambu adında bir kadına peynirli börek getirmiş. Öğrenebildiğim kadarıyla –Safo ölmüş olduğundan– kadın peynirli böreği bakımevinde kalanlara dağıtmış. Benim sorduğum, böreğin tadına bakmış olanlardan birinin hastalanıp hastalanmadığı."

Kurtidu'nun sözlerimi Türkçeye çevirmesi bitene kadar sabırla bekliyorum. Doktor onu dikkatle dinliyor, sonra kısaca, gülümseyerek yanıt veriyor.

"Diyor ki, geçen salı günü bakımevinde baktığı tek hasta, peynirli börek getiren yaşlı kadınmış."

Şaşırarak bakıyorum doktora, o da başını sözlerini vurgulamak istercesine sallıyor. Maria'nın hasta olabileceği hiç aklıma gelmemişti.

"Onu muayene etmiş mi?" diye soruyorum.

"Kontrollere devam etmek için izin belgesi almak istemiş," diye çeviriyor Kurtidu doktorun sözlerini, "ama geri döndüğünde kadın gitmişmiş."

"Peki hasta olduğunu nasıl anlamış?"

Bir yandan Murat'la konuşurken kullanmak zorunda olduğum İngilizce, öbür yandan doktorla aracısız olarak konuşamamak beni dil açısından öylesine zorlamış ki neredeyse bayılmak üzereyim.

"Şiddetli öksürüğü vardı," diyor doktor sonunda. "Ben yanındayken iki kez öksürük krizi tuttu, soluk alamadı. Hiç gücü yoktu, sürüklenerek yürüyordu, oturunca da neredeyse kalkamıyordu yerinden."

"Acaba ne hastalığı varmış?" diye soruyorum Kurtidu'ya.

Sorumu duyunca omuzlarını kaldırıyor doktor. "Kontrol sonuçları olmadan bunu söyleyemezmiş," diyor Kurtidu. "Bu gibi durumlarda en basit yöntemin röntgen çekilmesi olduğunu söylüyor, öksürüğün nedeni böyle anlaşılabilirmiş. Doktor da bunu yapmak istemiş ama döndüğünde kadını bulamamış. Doktor Remzi bu öksürüğün iyiye işaret olmadığına emin."

"Kadını bana tarif edebilir mi?"

Doktor kısaca düşünüyor, sonra Kurtidu'nun yardımıyla yanıt veriyor bana. "Ufak tefek, kamburu çıkmış, seyrelmiş beyaz saçlı, dolgun dudaklı, üst dudağında da hafif bir bıyık var... özellikle öksürük krizlerinden sonra iyice soluksuz kalıyordu, bu yüzden de ayaklarının üzerinde zor duruyordu."

Doktorun ekleyecek başka bir şey bulacağını sanmıyorum, yardımlarına teşekkür ediyorum. Mekanik adımlarla, dalgın dalgın, Kurtidu'yla birlikte Adriani ile Muratoğlu'nun bizi beklemekte oldukları yere dönüyorum. Aslında biraz kafa yormak istiyorum ama üç hanımın konuşmaları dikkatimi dağıtıp beni rahatsız edeceğinden düşünmeyi sonraya erteleyip daha önce Safo'nun mezarına bir göz atmaya karar veriyorum.

"Mezarlığa nasıl gidebiliriz?" diye soruyorum Kurtidu'ya. "Safo Hambu'nun mezarını görmek isterim."

Gözlerindeki şaşkınlığı görüyorum yine, ama bunu neden istediğimi sormayacak kadar nazik biri o. "Pek uzak değil."

Dördümüz mezarlığa girdiğimizde anma duasına gelmiş akrabalara benziyoruz. Kurtidu, mezarlık bekçisinden bizi Safo Hambu'nun mezarına götürmesini rica ediyor.

Mezar basit bir haçtan ibaret, üzerinde adı, doğum ve ölüm tarihleri yazılı. Mezar taşının üzerinde henüz tamamen solmamış bir buket karanfil duruyor. En azından bir şey apaçık gö-

zümde: Görümcesine haksızlık ettiği için özür dilemek üzere gelmiş buraya Maria. Bu yüzden lezzetli bir peynirli börek getirmiş ona. Ama geç kaldığı için mezarına çiçek bırakmış.

"Balıklı'da Rum doktor yok mu?" diye soruyorum Kurtidu'ya, Mercedes'e bindiğimizde.

"Birkaç tane var, ama çoğunluk Türk."

"Neden? İstanbullu Rumlar arasında yeterince doktor yok mu? Yoksa Türkler sizi rahat bıraksın diye Türk doktor mu çalıştırıyorsunuz?"

Yanıtı dilinin ucuna kadar geliyor ama kendini tutuyor ve bana bakıyor. "Bari siz bunu sormasaydınız komiser bey."

"Neden sormayayım?" diyorum hayretle.

"Kıbrıs krizi yüzünden hemen hemen bütün doktorlar, bütün mühendisler, bütün bilimadamları gittiler. Sadece avukatlar kaldı burada, İstanbullu Rumların malvarlığından biraz daha para kazanabilirler de ondan." Susuyor ve öfkesini yatıştırmaya çalışıyor, ama neredeyse patlamak üzere. "Biz perişan olmak üzereyken siz Yunanlılar kulaklarınızı tıkayıp gözlerinizi kapattınız. Kıbrıs Yunandır diye bağırıp bizi Türklerle karşı karşıya getirdiniz. Elinize ne geçti peki? Yarım bir ada. Bari tamamı olsaydı içim yanmazdı. Yarım bir ada için miydi? *'Collateral damage'ız* biz anne, diyor Kanada'da yaşayan ve Yunancayı unutmuş olan kızım. *Collateral damage* ne demek diye oğluma sordum, o da açıkladı: savaşta, savaş kurallarını ihlal etmeyen eylemler sırasında kasıtsız olarak zarar gören siviller. Eh, bana kalsa farklı tanımlardım bunu: Sandviçin içinde ince bir salam dilimi gibiydik, Türklerle siz Yunanlılar arasında sıkışmıştık, iki taraf arasında cenderedeydik!" Susuyor ama gözleri hâlâ üzerime dikili. "Neye inanıyorum, biliyor musunuz komiser bey? Sizin biz İstanbullu Rumlara hiç aldırmadığınızı Türkler bilselerdi, saçımızın teline bile dokunmazlardı. Bizim yüzümüzden sadece siyasi ofsayta düşeceklerini anlarlardı."

Sözlerini bitirince bütün dikkatini yeniden arabasına veriyor. Motoru çalıştırıyor, içinde oturanların düştüğü suskunluğun eşliğinde yola koyuluyor.

17

Plan adım adım ortaya çıkmaya başlıyor, Hambu'nun cinayet nedenleri beliriyor: Önce Drama'da erkek kardeşini öldürüyor. Sonra İstanbul'a geliyor, Bakırköy'e gidiyor ve kuzini Ademoğlu'nu öldürüyor. Her iki vakada, neden de cinayet aracı da aynı. Neden: intikam. Tanıkların birbirini tutan ifadelerine göre, yanına taşındığından beri kardeşi ona kötü davranıyordu, Ademoğlu ailesi de Maria'ya gençliğinde eziyet etmiş, onu sömürmüştü. Her iki cinayette araç, fosfor asit ester içeren tarım ilacıydı ve peynirli böreğin hamuruna katılmıştı. Buna karşılık Maria, Ademoğlu'nun kuzini olan Lazaridu'ya ve görümcesi Safo Hambu'ya pişirdiği böreğe zehir katmamıştı. Lazaridu'nun olayının bir açıklaması var. Lazaridu Hambu'nun ondan çok hoşlandığını ve yakm arkadaş olduklarını bana kendisi anlattı. Ama görümcesi olayında, Maria ile Safo'nun arasının bozuk olduğunu üç tanık belirtmişti: İlk ağızdan bilen Lazaridu ile Safo'nun anlattıklarını duymuş olan, bakımevindeki o iki ihtiyar. Buna rağmen Maria ona lezzetli bir börek getirmekle kalmamış, mezarına çiçek de bırakmıştı. Bu iki hareketi itirafla aynı anlama geliyordu, görümcesine kocası konusunda haksızlık ettiğinin, bunca yıl sonra barışmak için ona elini uzatmak amacıyla buraya geldiğinin itirafıydı bu.

Bütün bunlar, Maria'nın hayatına bir bitiş çizgisi çektiğinin işaretiydi. Hambu açık hesapları kapatmaya Drama'da başlamıştı, sonra da eserini tamamlamak üzere İstanbul'a gelmişti. Maria'ya kim kötülük yaptıysa ona bir peynirli börek veriliyordu, içine kendisini dolaysız yoldan öbür dünyaya götürecek bir böcek ilacı katılmış olarak. Ama iyilik

yapanlara, kendi elleriyle, keyifle pişirdiği lezzetli bir börek sunuluyordu: Özel bir teşekkür oluyordu bu çünkü herkesin söylediğine göre onun peynirli böreği çok ünlüydü. Eğer Doktor Remzi haklıysa ve Maria onun düşündüğü kadar hastaysa bunun anlamı ölmeden önce hesapları kapatmak istemesiydi.

Ancak burada yanıtlanması gereken iki soru çıkıyor ortaya: a) Hambu ne kadar hasta? Ve b) İstanbul'a gelmeden önce hastalığını biliyor muydu? Biliyor idiyse Yunanistan'da bir doktorun onu muayene etmiş olması gerekirdi. Bunun anlamı da, Maria'nın gerçekten hasta olup olmadığını, hastalığının ne olduğunu öğrenebilmek için bizim o doktoru derhal bulmamız gerektiği. Bir soru daha çıkıyor karşımıza: Hambu bu peynirli böreklerin seri üretimini yapıyor ve ortaya çıkarıyor. İyi ama bunları nerede hazırlıyor? Peynirli börek pişirmek için çeşitli malzemeler, hazırlamak için de kaplar, bir tepsi ve bir de fırın gerekir. Börek pişirirken Adriani'yi bazen seyrettiğim için bunları biliyorum –ama onun özel böreği pırasalı börektir. Hambu gibi bir kadın profesyonel anlamda peynirli börekler pişirmek için gerekli olan donanımlı bir sığmağı nerede bulmuştu? Tamam, pişirmek için en yakındaki fırına gidebilirdi. Yunanistan'da hâlâ başvurulur buna, İstanbul'da da mümkün olmaması için bir neden göremiyorum. Peki ama mutfak araç-gereciyle donatılmış bir evi nereden bulmuştu? Tam bir sonraki aşamayı düşünürken cep telefonum çaldı, arayan Katerina.

"Her şey yolunda babacım," diye haber verdi. "Düğün iki hafta sonra pazar günü yapılıyor. Bugün bademli şekerlemeleri de ısmarladık."

Sesi neşeli geliyor, ama gerçekten düğüne seviniyor mu yoksa içine su serpildiği için rahatladı mı, bilemiyorum.

"Gelinliğini aldın mı?" diye soruyorum.

"Annem dönene kadar almayacağım. Bana bozulmasın diye onunla birlikte seçmek istiyorum."

"Ben ona hiçbir şey söylemem."

"Neden o?"

"Çünkü ilk kalkacak uçağa atlayıp Atina'ya gelebilir ya da sana İstanbul'dan bir gelinlik alır, sen de giymem diyemezsin."

Katerina bir kahkaha atıyor. "Her zamanki gibi abartıyorsun. Tamam, anneme telefon edip üç tane gelinliği gözüme kestirdiğimi ve bu üçünden birini seçmek için onun dönüşünü beklediğimi söylerim."

"Hep orta yolu bulursun sen. Boşuna hukuk okumadın."

Ansızın, sanki o anda aklma gelmiş gibi, "İstanbul'da iyi vakit geçiriyor musunuz?" diye soruyor.

"Annen çok eğleniyor, ben o kadar değil."

"Neden?"

"Çünkü öyle bir olaya bulaştım ki, turlar ve seyahatin eğlenceli kısmı için pek zaman kalmıyor bana."

"Hiç üzülmedim senin için," diyor Katerina, ciddi olarak. "Kendin aranıyorsun. Tatilde bile soruşturmalara karışırsın, sonra da yakınırsın. Annemin hakkı var."

Hoşnutsuzluğumu belli etmek istediğimde hep yaptığım gibi konuyu değiştiriyorum. "Fanis orada mı?"

"Evet, konuşmak ister misin?"

"Evet, mümkünse."

Az sonra Fanis'in sesini duyuyorum, ilk sözü, "Söyler misin bana, insan neden düğün gibi karmaşık seremonilere girişir," oluyor. "Hem paran gidiyor, hem sinirlerin bozuluyor."

"Hiçbir fikrim yok. Kendi düğünüm o kadar eskide kaldı ki neredeyse hatırlamıyorum bile. Ben sana başka bir şey sormak istiyordum."

"Sor haydi."

Maria Hambu'nun Balıklı'ya yaptığı ziyaretle ilgili bütün bilgileri veriyorum ona, doktorun kanaatini de ekliyorum. "Sence nesi var acaba?" diye soruyorum.

"Her şey olabilir, ilerlemiş evredeki sigara öksürüğünden tüberküloza, akciğer kanserine kadar. Hastanedeki doktor ne dedi sana?"

"Röntgen çekimini ayarlayana kadar Hambu ortadan kaybolmuş. Bu yüzden bir şey söyleyemedi."

"Çok doğru davranmış."

"Peki, yürüyememesi konusunda ne diyorsun?"

"Zafiyet krizi geçirmiş olabilir ama bu mutlaka bir hastalığa işaret etmez, yaşlılıkta görülür böyle şeyler."

Söylediği kulağa mantıklı geliyor, ama bir işime yaramıyor. "Diğer bir ifadeyle bir yerde muayene olup olmadığını öğrenmek için Yunanistan'daki bütün hastanelerin kapısını çalacağız," diyorum hayal kırıklığı içinde.

"Ben olsam önce onkolojiden başlarım, sonra başka yerlere geçerim." Bir süre susup sonra çekinerek ekliyor: "Anlattıklarından, kadının akciğer kanseri olduğu sonucu çıkıyor. Onun ağır hasta olduğunu söyleyen Türk doktor da bunu demek istemiş."

Konuşmaya son verirken, eh, bu da bir şey diyorum içimden. En azından Gikas'a ne yapılması gerektiğini açıkça söyleyebilirim. Onunla genelgeçer, muğlak sözcüklerle konuşursanız bocalamaya başlar, strese girer ve paniğe kapılır. Yıllardır çivilenmiş gibi koltuğunda oturduğundan ve bütün düşünce gücünü dalkavukluğa ve entrikacılığa harcadığından polis olduğunu tamamıyla unutmuş, bir reklam-tanıtım bölümünde çalıştığını sanmaktadır.

"Yeni bir şey var mı?" diye soruyor kaygıyla. Neden bilmem ama ne zaman onu rapor vermek için arasam benden bir felaket haberi bekliyor.

"İyi haber, başka kurban olmaması. Tam tersine: İki akrabasını ziyaret ederken onlara çok lezzetli peynirli börekler götürmüş."

"Sizce nasıl bir sonuç çıkıyor bundan?"

"Eski hesapları görmek amacıyla gelmiş buraya. Kimilerini öldürüyor, kimileriyle huzur içinde vedalaşıyor. Onu bakımevinde gören ve çok hasta olduğunu gözlemleyen bir doktor da bu görüşümü destekliyor. Doktor onun röntgenini çektirmek isteyince kadın ortadan kaybolmuş. İşte şimdi de

kötü haber: Muayene oldu mu, hatta tedavi gördü mü diye Yunanistan'ın kuzeyindeki bütün onkoloji servislerini taramamız gerekiyor."

"Neden sadece onkoloji?"

"Oradan başlayacağız, çünkü doktorun tahmini Maria'nın büyük olasılıkla akciğer kanseri olduğu."

Küçük bir sessizlik oluyor, sonra Gikas, "Bunu neden doğrudan asistanlarınıza söylemiyorsunuz?" diyor. "Hemen yaptırsınlar. Kulağımızı tersten göstermeyelim. Kestirmeden gidersek daha çabuk sonuç alırız."

Lokmasının ağzma verilmesi yetmiyor ona, rahmetli annemin dediği gibi üstelik çiğneyip vermek gerekiyor. Ama o sırada, asistanlarımla daha iyi anlaşacağım geliyor aklıma, çünkü gerekirse ağzıma geleni söyleyebilirim onlara. Gikas'la çalışırken ise horlayıcı ya da eleştirel ifadelerden sakınmam gerek.

"Onkoloji bölümlerinden başlamanızı istiyorum," diyorum telefonu açan Vlassopulos'a. "Bu, soruşturmayı kendiliğinden Selanik ile sınırlayacaktır. Taşradaki devlet hastanelerinde kanser klinikleri olduğunu sanmıyorum, Maria'nm Atina'ya gitmiş olması olasılığı da yok bence."

Hemen ilgileneceğine dair söz alıyorum ondan, Hambu'nun gerçekten de bir doktora gitmiş olmasını umuyorum. Yoksa, bunun soruşturmayı nasıl etkileyeceğini henüz tam olarak kestiremesem de, sorumuzun yanıtsız kalması tehlikesi doğacak.

Bugünlük paydos etmeye karar veriyorum, tur grubumuzdaki herkesin veda yemeği için toplandığı resepsiyona iniyorum. Yine tartışıyorlar. Yarısı Boğaz kenarında bir kez daha pilav yemek istiyor, öbür yarısı, ertesi sabah uyuyakalıp uçağı kaçırabileceklerini ileri sürerek Pera'dan ayrılmak istemiyor.

Bu tartışmalara katılmayan üç kişi var: Adriani, Muratoğlu ve Despotopulos.

"Neler oluyor generalim?" diye soruyorum.

"Genelkurmay usulü planlama eksik dostum. Üzüntüyle görüyorum ki, koordinasyonsuz davrandığımız için rezil bir yemek yiyeceğiz."

"Düzen sağlamayı neden siz üstlenmiyorsunuz? Genelkurmay usulü planlama uzmanısınız."

"Eskidim ben, komiserim. Otoritem kalmadı, karımın köpeğine bile sözümü geçiremiyorum. Çiş yapsın diye sokağa çıkardığımda beni nereye isterse oraya sürüklüyor."

"Bir öneride bulunabilir miyim? Komutayı neden Bayan Muratoğlu'na vermiyoruz? Buraları bilen tek kişi o aramızda."

"Harika bir fikir," diyor Despotopulos ve yerinden fırlıyor. "Susun lütfen! Muratoğlu bize rehberlik edecek. Buraları bir tek o tanıyor."

"Ne zamandan beri Bayan Muratoğlu başımıza başçavuş kesildi?" diye homurdanıyor Stefanakos, çevresini alanların duyacağı kadar yüksek bir sesle.

Ortalığı daha da kızıştırmamak için Bayan Muratoğlu bunları duymazlıktan geliyor ve lafı dolaştırmadan, "Çiçek Pasajı'nda yememizi öneriyorum," diyor. "Eskiden İstanbul'daki kültürlü içkicilerin buluşma yeriydi orası. Şimdi turistik bir yer oldu, ama yemekler hâlâ iyi. Ayrıca yakın da, yürüyerek gidebiliriz."

Herkes benimsiyor bu fikri; yarısı zaten yakınlarda kalmak istediğinden, öbür yarısı tartışmaya devam etmek yerine yemeğe gitmeyi yeğlediğinden.

Otelden on metre uzaklaşınca Adriani yanıma gelip beni bir kenara çekiyor. "Katerina telefon etti. Her şey yolundaymış," diyor mutlulukla. "Düğün iki hafta sonraki pazar günü, rahatça hazırlanırız. Üç tane gelinlik ayırtmış, ama birlikte karar verebilelim diye benim dönüşümü bekleyecek."

"Hiçbir şeyi aceleye getirmemesi iyi," diyorum ciddi bir ifadeyle. "Bu tür şeylerde birinin fikrini daha almak iyi olur."

Kolumu okşuyor. "Her şey iyi olacak," diyor, belli ki yanıtım tatmin etmiş onu.

İstiklal Caddesi'nin ortalarına gelince Çiçek Pasajı'na giriyoruz. Kemerli sütunların her iki yanında tavernalar dizili, bir tabur garson koşup eğilerek selamlıyor bizi, hepsi kendi restoranına çekmeye çalışıyor.

"Hey, Stelaras, bu palavracıların böyle önümüzde iki büklüm olduklarını görünce dört yüz yıl bizi nasıl boyunduruk altında tuttuklarına hayret ediyor insan," diyor Stefanakos oğluna, tarih dersi verircesine ve gerçekten şaşırarak ekliyor: "Bu kadar ahmak mıydık biz?"

18

Dün akşam veda yemeği yedik, bugün kucaklaşıp vedalaşmak için sabah gün ağarırken kalktık. Ben dün akşam, yatmadan önce herkese iyi yolculuklar dileyelim diye teklif etmiştim ama Adriani protokol meraklısıdır, öyle ki onun davranışında eski Yunanistan Kraliçesi Friderike'nin bile itiraz edeceği bir şey çıkmaz.

"Ne diyorsun sen? Bu insanlara doğru dürüst güle güle demeliyiz. Belki ara sıra sinirimize dokunmuşlardır ama ne de olsa on gün geçirdik birlikte."

"Kankan olan Muratoğlu dışında ötekileri herhalde bir daha ömür boyu görmeyeceğiz. O zaman ne diye gün ağarırken kalkıyoruz ki?"

"Gün ağarırken mi? Uçak sabah saat onda kalkıyor."

"Üç saat çıkar, çünkü gümrüksüz mağazayı talan etmeleri için üç saat önce yola çıkmaları gerek."

İstisnai durumlarda, mesleki onurumu yoklamak istediğinde başvurduğu o kibirli bakışları deliyor beni. "Tabii ya, sen ancak cinayet işlendiğinde sabahın köründe çıkarsm yatağından."

Sabahın ilk ışıklarıyla yataktan kalkmanın tek hoş tarafı, susamlı simit. Henüz sıcak ve çıtır çıtır. Her zaman mı böyleydi yoksa yıllar geçtikçe mi böyle gelişti bilmiyorum, hangisi olursa olsun, son zamanlarda gitgide daha çok farkına varıyorum ki kendi başımayken her şeyin tadını daha iyi çıkarıyorum. Bu yüzden, emekli general davetsiz misafir gibi gelip masama oturunca bütün keyfim kaçıyor.

"Veda vakti yaklaşıyor, dostum," diyor kendine özgü eski moda resmiyetiyle. "İnanın bana, sizi tanıdığım için çok memnunum."

"Ben de öyle, generalim."

"Sizin varlığınız kadınların egemen olduğu çevreye hoş bir renk kattı. Şimdi diyeceksiniz ki, örneğin bizimkiler gibi erkeklerin kalesi sayılan meslekler dışında günümüzde kadınların egemen olmadığı bir yer var mı. Ama buralarda bile zaman meselesi bu," diye ekliyor hüzünle.

"Rahatsız mı oluyorsunuz bundan?"

"Erkek ve kadın zıt kutuplardır, komiserim. Kadın evde benzersiz bir disiplinle düzeni sağlar, ama kendi alanından çıkar çıkmaz tam bir başına buyrukluk ve başıbozukluk örneği oluverir. Bu on günlük yolculuktaki deneyimler bunu tamamen doğruluyor. Erkek evin dışında çok düzenlidir, evdeyse kendine bir kahve bile pişiremez, çoğunlukla iç çamaşırlarının hangi çekmecede durduğunu bile bilmez." İçini çekip başını sallıyor. "Bu zıtlıklar önce birbirini erotik açıdan çeker ve sonra bir ömür boyu birbirinin sinirine dokunur, dostum."

İçimden ona itiraz etmek geliyor, sadece ilkesel olarak değil, özellikle –Adriani ile ne kadar tartışsak da– birbirimize sinir olduğumuza inanmadığımdan. Tamam, ara sıra birbirimizden ufak ufak intikam alıyoruz, ama bu intikamlarda azıcık keyif de var, evliliğin getirdiği bıkkınlık, en hafif deyimiyle, ağızda yavan bir tat bırakıyor.

"Benim deneyimimse çok farklı, generalim," diyorum, elimden geldiğince yumuşak bir sesle.

"Tahmin edebiliyorum. Meslek gereği."

"Neden meslek gereği?"

"Her gün işyerinizde ne kadar kalıyorsunuz, dostum?"

"Belli olmaz. Acil bir vakayla meşgulsem eve gece yarısı gelirim, ya da gece vardiyasına kalırım. Çok normal günlerde bile eve akşam altı ya da yediden önce geldiğim olmaz."

"Gördünüz mü? Ben çalışırken de aynen böyleydim. Akşamları eve geç gelirdim, çoğu kez delegasyonlarla ya da manevralar dolayısıyla yolculuk ederdim. Karşılıklı olarak birbirinden bıkma oyununa ancak şimdi girebiliyorum." Derin bir

iç geçiriyor ve yine başını sallıyor. "Emeklilik, ayrıcalıklı bir işsizliktir, dostum. İşsiz biri olarak iyi bir tazminat alıyorum, özellikle de emekli aylığım düşünülürse. Öte yandan insan tıpkı işsizler gibi aynı hayal kırıklığını ve tahammülsüzlüğü, hatta kısmen aynı aşağılanmaları yaşıyor."

Ötekilerin kalktıklarını ve resepsiyona gittiklerini görüyorum. Konuşmamızı olabildiğince nazikçe bitirmek için ben de ayağa kalkıyorum.

Despotopulos elini uzatıyor bana. "Sizinle tanıştığıma gerçekten çok memnun oldum, dostum. Eksikliğinizi hissedeceğim," diye yineliyor. Cüzdanından bir kartvizit çıkarıyor, bana uzatıyor. "İşte kartvizitim, sabit numaram ve cep telefonu numaram var. Türklerle başınız derde girerse bana telefon edin, size yardımcı olurum mutlaka. İnanın ki pek az kişi onları benim kadar tanır. Bunun dışında sizi Atina'da kahve içmeye davet etmek isterim."

Pek heveslenmiş görünmeden, yorum yapmadan, sözü uzatmadan ama dudaklarımda belli belirsiz bir gülümsemeyle kısaca teşekkürler, demekle yetiniyorum ve peşinden otelin kapısına yürüyorum. Oraya vardığımızda Despotopulos'un karısını, küçük köpeği Susuna'yı tekrar görecek olmasına ne kadar sevindiğini söylerken buluyoruz. "Kaç gündür köpek otelinde kalıyor, canım benim, ne acılar çekmiş olmalı."

Despotopulos yan yan bakıyor bana ve kaderine boyun eğiyormuş gibi başını sallıyor. "Ne demiştim ben size?" diye fısıldıyor.

İlk olarak Stefanakos bana yaklaşıyor. "Umarım vakanızda gelişme kaydedersiniz komiser bey. Yine de bir polis için çok efendi adamsınız," diye ekliyor ve iltifatını takdir etmemi bekliyor, ama ben konuşmayıp elini sıkıyorum sadece.

Arkadan oğlu geliyor, hoşça kalın diyor bana ilgisizce ve sıkmam için isteksizce elini uzatıyor, böylece kendisi zahmet etmemiş olacak. Bereket arkadan Muratoğlu geliyor ve beni kucaklıyor.

"Canım," diyerek yanağıma bir öpücük konduruyor, "size imreniyorum. Sizinle birlikte birkaç gün daha burada kalmayı çok isterdim. Ama durum öyle gösteriyor ki..."

"Çalışma hayatının sürprizleri bunlar."

Adriani ikinci kez kucaklıyor onu, içtenlikle sarılıyorlar birbirlerine. "Seni aramasını söyleyeceğim ona," diyor Adriani alçak sesle.

"Ben de arayabilirim onu, hiç fark etmez."

"Hayır, bırak sen. Ben ayarlarım."

Konuşmalarından bölük pörçük anladığıma göre Adriani Muratoğlu'na –her zamanki gibi bana haber vermeden– Katerina'ya götürsün diye bir şey vermiş. Tam lafa karışacağım sırada Yunan halkının iki korkunç hayaleti, yani sosyal sigorta ve maliye, demek istiyorum ki Petropulos ve karısı, uzaktan el sallayıp öpücükler yollayarak beni engelliyorlar. Emekli generalimiz karısıyla Stefanaku'yu önden bindiriyor otobüse, kendisi ise üç sıra geriye tek başına oturuyor. O arada Muratoğlu da binmiş, Adriani onun penceresine yaklaşıyor, işaret diliyle konuşuyorlar. Söyleyeceklerimi sonraya ertelemem gerekiyor.

Bir fincan kahveyle peynirli simit yemek üzere kahvaltı salonuna dönmeye karar veriyorum. Ama masama rahatça yerleşirken cep telefonum çalıyor. Ekranda Murat'ın numarasını görünce ona bakımevinde ve Balıklı Hastanesi'nde yaptığım araştırma konusunda bilgi vermediğim için kendime kızıyorum.

"I was going to call you, sizi aramak üzereydim," diyorum ve bu basmakalıp lafla kendimi kurtarmaya çalışıyorum. Kendini atlatılmış hissetmesine fırsat vermeden toplayabildiğim bütün bilgilerle bombardımana tutuyorum Murat'ı. İki ihtiyarı, görümcenin ölümünü, peynirli böreği ve Doktor Remzi'yi anlatıyorum. "Maria'nın hasta olduğuna hemen hemen eminmiş doktor." Birkaç saniyelik bir sessizlik oluyor. *"Are you there?"* diye soruyorum, bağlantının kesilmiş olmasından kuşkulanarak.

"*Yes*," diyor Murat. "Hambu'nun ne kadar hasta olduğunu bilmiyorum, ama o ölmeden önce belli ki birkaç kişi daha ölecek."

Neyi kastettiğini hemen anlıyorum, ama yine de, "Ne demek istiyorsunuz?" diye soruyorum.

"Sanırım bir kurban daha var. Bu seferki Türk."

"Sanıyor musunuz?" diye soruyorum, küçük bir umut besleyerek. "Emin değil misiniz?"

"Az önce haber verdiler. Ama devriye arabasındaki polis memurunun bana verdiği tarif hiç hoşuma gitmedi."

"Neden?"

"Cesedi klozette oturur durumda bulmuşlar. Yere pislemiş. Öyle kötü kokuyormuş ki polis memurlarından biri kusmuş."

"Bunun için mi aramışlar sizi?"

"Evet. Zehirlenildiğine ilişkin en ufak bir kuşku olduğunda bana haber verilmesini istemiştim."

"Evet ama neden bir Türk'ü öldürsün? Şimdiye kadar kardeşiyle kuzinini öldürdü, yani iki yakın akrabasını. Ailesinde Türk olduğunu hiç sanmıyorum."

"Haklısınız, ama burada hoşuma gitmeyen bir şey var. *There is something I don't like.*" Bir tereddüt geçiriyor sonra şunu teklif ediyor: "Bu işe birlikte bir göz atmamız için buraya gelir misiniz?"

"Tabii."

"O zaman devriye arabasıyla gelip sizi alırım."

Kafamı pek takmadan ikinci simidimi yemek için oturuyorum. Hambu'nun Türklerle ne işi olabilir? Türk ailelerin yanında da çalıştığına ilişkin bir bilgimiz olmadı şimdiye kadar. Bu kurban ya gıda zehirlenmesi geçirmiştir ya da bir başkası tarafından öldürülmüştür. Kadının işlemediği suçları da onun sırtına yükleme tehlikesi var, 'adı çıkacağına canı çıksın' derler ya. Her ne ise, Murat'ın kurbanı görmeden önce bana telefon etmiş olması sevindiriyor beni. Bu, bana daha fazla güvendiği ve ilişkimizin giderek gerçek bir işbirliğine ben-

zediği anlamına gelebilir. Ne var ki başka bir şeye de işaret ediyor olabilir, vakanın gidişinin değişmesi onu korkuttuğuna da işaret ediyor olabilir. Ama bu da olumlu bir şey, çünkü korkan kişi hep işbirliği arar. Hoş olmayan tek şey, daha yalnız kaldığımız ilk günde kendisini tek başına bırakacağımı Adriani'ye bir şekilde söylemem gerektiği.

Simidimi bitirip kahveme başlarken Adriani restorana giriyor. "Ah, demek buradasın. Odada aramıştım seni."

"Türk meslektaşım aradı. Büyük olasılıkla yeni bir kurban var, benim de oraya gitmem gerek," diyorum telaşla ve onun tepkisinin önünü almak için atılıyorum: "Yalnız kaldığımız ilk gün gitmek zorunda olduğum için özür dilerim. Elimden geldiğince çabuk geri dönmeye çalışacağım."

Son derece sakin yanıt vermesi beni çok şaşırtıyor: "Üzülme. Bayan Kurtidu ile gezintiye çıkmak için sözleştik."

Keşke general burada olsaydı da kadınların ev dışında pek az organizasyon yapabildiklerine ilişkin sözlerini geri alsaydı, diye düşünüyorum. Adriani şu eski özdeyişin sıkı takipçisidir: 'Akıllı erkek geleceğini sağlama alır.' Gerçi Adriani erkek değil ama bu özdeyişe yine de uyar. Bunun, gündelik yaşamımızda olağanüstü olumlu etkileri var, ama üzülerek tespit etmek zorundayım ki bu yüzden Adriani hep beni geride bırakır.

"Sizin ilginç gezinize katılamayacağım için üzüldüm," diyorum, üzüntülü bir sesle.

"Üzülme, herhalde sadece alışverişe gideriz."

"Aceleniz ne? Yarın da buradayız."

"Kendim için değil, Katerina için alışveriş yapacağım. Burada daha ehven fiyata bulabileceğim birkaç şey alabilmek için iyi bir fırsat. Atina acayip pahalılaştı."

"Muratoğlu'na da aldığın şeyleri vermedin mi?"

"Birkaç tane havlu sadece," diyor Adriani, gözünü kırpmadan.

"Ne, Muratoğlu'na havlu mu yükledin?"

"Neden söz ettiğimizin farkında mısın? Bursa havlularından. Hem Muratoğlu hem Kurtidu bana en iyi havluların orada dokunduğunu söylediler, haklılar da, tuttuğun zaman eline yumuşacık geliyorlar."

"İyi ama Muratoğlu'na taşıtmak zorunda mıydın?"

"Kendisi teklif etti, yanıma alayım diye. Hem de Katerina'yla tanışma fırsatım olur, dedi. Ben de ikna oldum."

"Umarım gelinlik de alıp sürüklemezsin Atina'ya," diyorum yarı şaka yarı ciddi.

Aklımı kaçırmışım gibi bakıyor bana ve haç çıkarıyor. "Nereden geldi aklına? Atina'ya döndüğümüzde gelinliği Katerina'yla birlikte alacağız ya, unuttun mu?"

Bu sözleri beni rahatlatıyor, devriye arabasıyla gelecek olan Murat'ı beklemek üzere resepsiyona gitmeden önce kahvemi huzur içinde içiyorum.

19

Devriye arabası artık tanıdığım bir semtten geçiyor. Kurtuluş'a ve İlyadi ile buluştuğum Aya Dimitrios Kilisesi'ne giden cadde bu. Saat sabahın sekiz buçuğu, şehrin merkezine doğru –yani ters yönde– olan trafik en yoğun dakikalarında, ama bizim bulunduğumuz şeritteki araç sayısı Atina'daki seviyenin altmda.

Dürüst olmam gerekirse, Maria Hambu'yu zanlı konumuna sokacak bir şeyler göreceğimi sandığımdan değil de sadece görev duygusuyla gidiyorum olay yerine. Ölen kişi Rum olsaydı, zanlı kuşkusuz Maria derdim. Ama kurban Türk olunca cinayet –eğer cinayetse– başka yöne işaret eder. Ölen kişi seksen yaşında, yalnız yaşayan bir dul ise evine, dükkânına ya da birikimlerine el koymak için onu ailesinden birinin ortadan kaldırmak istemesi çok mümkündü.

Kurtuluş sapağına geliyoruz ama onu geçip başka bir mahalleye giriyoruz, burada oturanlarm daha yüksek sosyal ve maddi konumda oldukları belli oluyor. Apartmanlar daha yeni tarihli, yapıların nitelikleri Taksim'dekilerden daha iyi, mağazalar güzel donatılmış, pahalı ürünler satıyorlar.

"*Where are we?*" diye soruyorum Murat'a.

"Burası Osmanbey," diye yanıtlıyor beni ve kısa bir tanıtım yapmaya zorunlu hissediyor kendini. "Burası daha yeni bir semt. Eskiden oldukça pahalıydı, şimdi değeri biraz düştü. Ama biz yolumuza devam edip başka bir semte geçeceğiz, aynı zamanda oluştu orası da ama daha varlıklı bir yer."

"Adı ne?"

"Nişantaşı."

"O zaman kurban, eğer gerçekten bir cinayet işlenmişse, oldukça varlıklı olmalı."

"Pera'da kadın ve erkek giyimi üzerine büyük bir mağazası vardı, Ankara'da ve İzmir'de de birer şubesi. Son ikisini oğulları yönetiyor. Okullarını bitirince ikisine de birer mağaza açtı, ama ikisi de farklı şehirlerde."

"Neden o?"

Omuzlarını silkiyor Murat. "Hepsi aynı şehirde yaşamasınlar ve sürekli birbirleriyle kavga etmesinler diye. Oğullar babalarıyla, gelinler kayınpederleri ve birbirleriyle... tek mantıklı neden bu. Huzurun bozulmasm diye aileni üç şehre dağıtıyorsun."

İki yüz metre ileride bulvar ikiye ayrılıyor, devriye arabası sağa sapıyor, az sonra bir kez daha. Az önce geçtiğimiz semtle burasının arasındaki fark ilk bakışta anlaşılıyor: Orta üst sınıfın oturduğu bir mahalledeyiz.

Murat, geniş bir girişi ve aynalarla süslenmiş giriş holü olan bir apartmanın önünde park ediyor arabayı. Aynı sırada başka bir polis arabası daha park etmiş bizden önce, iz arama ve kaydetme bölümünün bir transporteriyle bir de ambulans. Bir polis memuru sokak kapısının önünde nöbet tutuyor. Ötekiler rahat rahat arabada oturuyorlar, çünkü etrafta meraklı seyirciler yok.

Murat'ı görür görmez devriye arabasmdakiler hemen fırlayıp iniyorlar. Ben arabamızın yanında kalıyorum ve Murat onlarla anlaşana kadar bekliyorum, sonra da Murat'tan en taze haberleri alıyorum. Memurlardan biri üçüncü katı gösteriyor. Murat uzaktan bana kendisiyle gitmemi işaret ediyor. Binada asansör olmadığından merdivenleri yürüyerek çıkıyoruz.

"Cesede bir göz atabilmemiz için hemen götürmemelerini istedim," diyor Murat.

Daha ilk kattayken koku burnumuza geliyor. İkinci kattaki üç daireden birinin kapısı açılıyor ve süslü püslü ellilik bir kadın Murat'a girişiyor. Murat sakin ve kibar davranmaya, kadını tatlı tatlı konuşarak yatıştırmaya çabalıyor. Ama gözleri öfkeyle parlıyor.

"Ne dedi?" diye soruyorum, üçüncü kata tırmanırken.

"Cesedi ne zaman alıp götürmeyi düşündüğümüzü sordu, adamlarımız aydınlık pencerelerini açmışlar ve apartman sakinleri koku yüzünden artık evlerinde duramıyorlarmış." Biraz susup ekliyor: "Ne de olsa cesedi bulmamızı sağlayan bu koku oldu."

Üçüncü kata vardığımda burnuma iğrenç bir koku geliyor, ben de burnumu mendilimle kapatıyorum. Murat kapıyı tıklatınca hemen açılıyor. Eşikte beliren yeşil önlüklü bir adam bize iki tane ameliyat maskesi uzatıyor. Buna rağmen daha eve girer girmez kolonya ihtiyacı duyuyorum, çünkü ameliyat maskesi bile kokuyu engelleyemiyor. Etrafa kısaca göz atınca bütün pencerelerin çengellerin izin verdiği ölçüde açık durduklarını görüyorum ama koku o kadar yoğun ki gözlerime yaşlar doluyor, midem bulanıyor. Adli tıbbın yeşil önlüklü görevlisi bizi banyoya götürüyor. Yaşlıca bir adam, yetmiş-seksen arası, pantolonu indirilmiş durumda klozette oturuyor. Bedeni yana kaykılmış, başı fayans kaplı duvara dayalı. Kareli gömleği kusmuk içinde, pislik yerlere akmış. İri iri açılmış gözleri koridora dikilmiş. Adamın tek canlı yeri yüzündeki, sonsuz bir acı yansıtan ifade. Bu adam ölmeden çok acı çekmiş, diye düşünüyorum, kokuya daha fazla tahammül edemediğim için banyodan çıkıyorum. Evin geri kalan kısmına göz atmaya karar veriyorum ama bunun nedeni sadece hiçbir şey yapmadan oturuyorum duygusuna kapılmamaktan çok çalışma arzusuyla doluyum diye kendimi aldatmak.

Ev, bir koridorla birbirine bağlanan iki bölümden oluşuyor, ilk bakışta bu bölümlerin genişliği insanı etkiliyor. Ön tarafta çok büyük bir salon var, yanmda da yemek odası. Arka tarafta üç yatak odası bulunuyor. Bunlardan birinin kurbanın yatak odası olduğu anlaşılıyor. İkincisi, çift kişilik bir karyola dışmda boş, herhalde konuk odası olarak kullanılıyordu. Üçüncüsü depo odası olmalı, çünkü eski mobilyalar, temizleyiciden gelen ve hâlâ naylon torbalarında duran giysiler, ya-

zılı kâğıtların olduğu karton kutularla filan tıka basa dolu.

Salonla yatak odası arasında dikkat çekici bir fark var. Salon modern döşeli, metal ayaklı koltuklar, cam sehpalar ve patron odasına yakışacak bir kanepe var. Saksılardaki bitkiler boyunlarını bükmüşler, belli ki kimse ilgilenmiyor onlarla.

Buna karşılık yemek odası baştan aşağı ellili yıllardan kalma mobilyalarla döşeli, ceviz masa ve aslan ayağı motifli sandalyelerle. Duvarda üç bölümlü bir büfe var, ünlü bir avukatın evde kalmış kızı olan vaftiz annemin yemek odasındaki büfenin tıpatıp benzeri. Her şey pırıl pırıl, salonun camları içeri vuran güneş ışığında parlıyor, yemek odasında da mobilyalar yeni cilalanmış gibi ışıl ışıl. Bunun dışında salondan yemek odasına geçiş doğu ile batı arasındaki bir geçit gibi. Belki de kurban, yemek odasının mobilyalarını annesiyle babasının anısı için muhafaza etmişti.

Ön taraftaki odalardan çıkıyor, mutfağa geçiyorum. İz arama ekibi benden önce gelmiş oraya, mutfak dolaplarını ve çekmeceleri araştırıyor. Orta boylu, zayıf, gür bıyıklı, otuz beşlik bir adam buzdolabını karıştırıyor. Yaklaşıp göz atıyorum. Sebze bölmesinde domates, yeşil biber, salatalık ve portakallar dizili. İçinde meyve, elma ve armut olan iki torba, sebze bölmesinin üzerinde yoğurtla yan yana duruyor. En üst rafta yarım bir börek görüyorum, yarım yamalak alüminyum folyoya sarılmış. Kurbanın sıradan bir gıda zehirlenmesi sonucu öldüğü umudum böylece sönüp gidiyor. İz arama ekibinin adamı yüzümdeki ifadeyi fark ediyor ve sıkılgan bir tavırla omuzlarını kaldırıyor.

Murat da mutfağa gelip buzdolabına bakıyor. "Artık otopsi sonucunu beklememize gerek yok," diyor. *"I don't think that we have to wait for the post mortem."*

"Adı neydi?" diye soruyorum sırf meraktan, aslında adama dosya açacak filan değilim.

"Kemal..." diye başlayıp "...oğlu" gibi bir şeyle bitiriyor, ama tam anlamıyorum.

"Yaşlı kadının içeriye nasıl girdiğini gören olmuş mu?"

"Olmamış."

"Bu apartmanın kapıcısı var mı?"

"Var, ama çoğunlukla yerinde durmuyor, apartmanda oturanların işlerini görüyor."

Hambu kapıcı apartmandan uzaklaşana kadar dışarıda beklemiş, sonra usulca binaya girmiş olabilir. "Adam yalnız mı yaşıyormuş?"

"Evet. Azerbaycanlı bir bakıcısı varmış, ama ailesini ziyaret etmek için izin almış."

"Hambu'ya kapıyı kim açmış?"

Murat omuzlarını kaldırıyor. "Adam açmış olmalı."

Olayın nasıl olduğu apaçık ortada gibi gözükmesine rağmen benim kuşkularım devam ediyor. Kader ve tesadüfler tanrıçası kör olabilir ama onun yetersizliğinin bile sınırları var. Hambu bu Kemal'in nerede oturduğunu nasıl bilebilirdi, onca yıl sonra evinin yolunu nasıl bulabilirdi? Üstelik başkasının kapısının zilini çalmadan, kimseye sormadan ve kimseye görünmeden? Temel soru da şu: Neden bir Türk'ü öldürsün? Onunla akraba olabilir miydi? Yüzde yüz göz ardı edemem ama bütün bunlar bana fazlasıyla uydurmaca geliyor. Sadece geçmişten gelen, ne nerede kaldığını ne de ne zaman ve nerede bir daha ortaya çıkacağını bildiğimiz bir hayaletin peşine düştüğümüz duygumu destekliyor.

"Ailesine haber verdiniz mi?" diye soruyorum Murat'a.

"Henüz vermedik. Aileye haber vermeden önce buradaki işimizi bitirmek istiyoruz ki ağlamalarla, yakınmalarla uğraşmayalım."

Biz de olsak öyle yapardık. Deneyimlerime dayanarak aileyi evlerinde ziyaret etmenin ya da onları karakola getirtmenin daha iyi olduğunu biliyorum. Sonra zaten cesedi teşhis etmek için morga gitmeleri gerekir.

"Nasıl bir insan olduğunu öğrenebildiniz mi? Dostları düşmanları var mıymış?"

"Buradaki karakolun yaptığı ilk sorgulamalardan adamın geçimli biri olduğu anlaşılıyor, yetişkinler sempatik bulur-

muş onu, çocuklar da severmiş. Onlarla oynadığı, şeker, çikolata dağıttığı için 'dede' derlermiş ona. Bütün kiracılar aynı şeyi söylediler."

Hambu'nun nasıl olup da zararsız bir ihtiyarı öldürdüğünü düşünürken Murat'ın cep telefonu çalıyor. Konuşmadan kulak veriyor, bir yandan da bana bakıp başını bir o yana bir bu yana eğiyor.

"Peynirli böreği adama nasıl ulaştırdığını biliyoruz artık," diyor. "Böreği buraya getirmemiş, kurbanın dükkânına bırakmış."

"Kemal de yemek pişirmekten kurtulmak için böreği alıp eve getirmiş."

"Çok doğru."

Bunlar doğru olabilir ama şu soru hâlâ geçerli: Neden bir Türk'ü öldürsün? Dükkânında ziyaret ettiğine göre adamı iyi tanıyor olmalıydı.

"Bana bir iyilikte bulunur musunuz? Bu Kemal'in İstanbullu Rumlarla bir ilgisi olup olmadığını belli etmeden sorar mısınız kiracılara?"

Aklımdan geçeni hemen okuyor. "Neden bir Türk'ün onun kurbanı olduğunu merak ediyorsunuz, değil mi?"

"Evet, öyle. Ben aşağıya iniyorum," diyorum. "Bu koku dayanılmaz."

Pis kokunun merkezinden uzaklaşabilmek için merdivenleri ikişer ikişer atlayarak iniyorum, Murat da kapıdan kapıya gitmeye koyuluyor.

Aşağıda iki polis devriye arabasından inmişler, sigara içip alçak sesle konuşuyorlar. Başlarıyla selam veriyorlar bana. Biri kibarlık gösterip arabanın arka kapısını açıyor bana, ama ben bacaklarımı kullanmayı yeğlediğimi işaret ediyorum.

Kaldırım boyunca geziniyorum. Buradaki mağazalar Pera'dakilerden daha şık. İki tane mobil telefonu mağazası, iki giyim mağazası –biri kadın, biri erkek hazır giyimi– bir de televizyon, fotoğraf makinesi ve bilgisayar satan mağaza sayıyorum. Mobil telefon mağazasıyla elektrikli aletler

satan mağaza Yunanistan'dakiler gibi, moda mağazaları da Atina'daki dış mahallelerin alışveriş merkezleri tarafından gölgede bırakılana kadar yetmişli yılların Ermu Caddesi'ni andırıyor. Gelip geçenleri ise daha ilginç buluyorum. Hepsi şık giyimli, bazı kadınlar da emekli generalimizin hanımı gibi küçük köpekleriyle hava atıyorlar. Tek tük başı örtülü kadın var; genellikle bu semtin, Atatürk Köprüsü'nden Taksim'e giderken geçtiğimiz ve adını şimdi hatırlayamadığım bulvarla en ufak bir benzerliği yok.

Murat'ın apartmandan çıktığını görünce gezintiye başladığım noktaya geri dönüyorum. Yüzüne bakınca pek önemli bir şey bulamadığını anlıyorum.

"Erdemoğlu'nun İstanbullu Rumlarla bir ilgisi olup olmadığını bilen yok. Ziyaretçisi olmazmış pek. Sadece oğulları aileleriyle İstanbul'a geldiklerinde onda kalırlarmış."

Demek dikkat çekici bir şey yok. Kurbanın Rum akrabaları olabileceği, bu İstanbullu Rumlarm Hambu'yla akraba olabilecekleri, dolayısıyla Hambu'nun adam öldürmek için bir nedeni olabileceği düşüncesi şimdi öylesine zorlama bir düşünce ki oradan işe başlamak için insanın çok çaresiz kalmış olması gerekir.

Yeniden devriye arabasına girip oturuyoruz. "Şimdi adamın dükkânına gidiyoruz," diyor Murat. "Belki personelinden işe yarar bilgiler alabiliriz."

"Peki, akrabalarıyla olan konuyu nasıl ayarlayacaksınız?"

"O işi asistanlarımdan birine devrettim, iyi becerir o. Doğuştan trajik bir yüz ifadesi vardır. Cinayet kurbanlarının ailelerine taziyede bulunmak için doğru seçim."

20

Efendi vatandaşların oturduğu semti arkamızda bırakıp hem coğrafi hem de toplumsal açıdan daha iyi tanıdığım bir bölgeye dönüyoruz. Ama Murat beklediğim gibi Taksim'de sağa sapmıyor, meydanın çevresinden yavaş yavaş dolaşıp İstiklal Caddesi'ne giriyor.

"Ama burası yayalara ayrılmış alan değil mi?" diye soruyorum.

Murat bir kahkaha atıyor. "Öyle ama devriye arabaları girebilir."

"Tramvay da giriyor."

Hâlâ gülüyor Murat, neredeyse mutlu. "Babam ne zaman tatilde İstanbul'a gelse tramvaya biner ve önde durur, vatmanın hemen yanında."

"İstanbullu mu babanız?"

"Değil tabii," diye yanıtlıyor Murat beni şaşkınlıkla. Onu kırıp kırmadığımı bilemiyorum, ama hemen açıklama yapıyor. "İstanbul'da doğup büyüyenlerin yabancı işçi oldukları pek görülmez. Ailem Sıvas'ın doğusunda bir köyden, çifte mülteci. Dedemin beş çocuğu varmış, köyde yapacağı bir iş de yokmuş. Ailesini alıp İstanbul'a göçmüş. O zamanlar köyde, İstanbul'un taşı-toprağı altın derlermiş, dedem de buna inanmış. Babam o sırada küçükmüş, tramvaya binip vatmanın yanında durunca çok sevinirmiş. Ama her ikisi de, önce dedem sonra da babam İstanbul'daki binaların ve sokakların taş ve betondan yapıldığını anlamışlar, tıpkı başka şehirlerde olduğu gibi. İş ararken babam sonunda kendini Almanya'da bulmuş. Şimdi emekli ve Bochum'da yaşıyor, ama ne zaman bizi ziyarete gelse tramvaya biner."

Murat Katolik kilisesinin tam karşısında park ediyor. "Geldik."

Kemal Erdemoğlu'nun mağazası büyük, iki katlı. Vitrine bir göz atmak burasının o semtin önde gelen mağazalarından sayılamayacağına inandırıyor beni. Vitrin tıka basa dolu ve tek bir parçadan oluşmuyor, üçe bölünmüş; sol ve sağdaki iki vitrin kadın hazır giyimine ayrılmış, ortadakinde ise erkek giysileri sergileniyor.

Murat önden gidiyor, ben de peşinden. Kapının yanında duran tezgâhtar kız turist olduğumu seziyor hemen ve *"Yes, please,"* diyerek yanıma yaklaşıyor. Murat, sert polis sesiyle kadına bir şeyler söylüyor, o da korkudan ve saygıdan bir adım geri çekiliyor. Bu duruma bakınca Murat'ın beni yabancı bir meslektaşı olarak tanıttığını tahmin ediyorum, bu nedenle de onun dibinden ayrılmamayı doğal sayıyorum. Mağazadaki tek erkek görevli, yapışkan bantla giriş kapısına üzeri elle yazılmış bir kâğıt koyuyor ve kapıyı içeriden kilitliyor. Kâğıtta "Cenaze dolayısıyla kapalıyız," diye o klasik söz yazılı olmalı.

Murat herhalde sükûnet içinde ifade alabilmek için üst katı yeğliyor, önce kadın çalışanlarla başlıyor. Tıpı tıpına bizdeki yöntem, diye düşünüyorum. Önce kadınlardan başlarsın, kısmen daha dürüst oldukları için, kısmen de baskı karşısında daha çabuk pes ettikleri için. Yaptıkları el-kol hareketlerine bakarak görevlilerden hiçbirinin tamamıyla habersiz olmadığını tahmin edebiliyorum. Hepsinin anlatacak bir şeyi var, bir şeyi düzeltmek ya da tamamlamak için sık sık birbirlerinin sözünü kesiyorlar.

On dakika sonra tanıkların yüzlerindeki ifadelere ve el kol hareketlerine dikkat etmenin pek anlamı olmadığı kararına varıyorum ve deyim yerindeyse malların renkli dünyasına dalıyorum. Aklıma Katerina'ya bir hediye almak geliyor, ama nelerden hoşlandığını hiç bilmediğimi fark edince şaşırıp kalıyorum. Ne zaman ona bir hediye alacak olsak Adriani

ilgilenir, ben de onun işine karışmayı gereksiz görürüm. Bu yüzden almaktan vazgeçiyorum, çünkü ona alacağım hediyeyi gardırobunun en alttaki çekmecesine tıkmasından korkuyorum.

Murat personeli sorguya çekmeyi bitirmiş, "*Let's go*" diyerek yanımdan geçiyor. Peşine takılıp merdivenden iniyorum, görevli kapıyı açıp bizi dışarı bırakana kadar bekliyorum.

"Yaşlı kadın beş gün önce bir öğleden sonra gelmiş. Görünüşü Balıklı'daki doktorun tanımlamasına uyuyormuş. Yorgun görünüyormuş, ayaklarını sürüyerek yürüyormuş, öksürük nöbetleri varmış. Kemal Bey'in burada olup olmadığını sormuş. Adam kısa süreliğine dışarı çıkmış, Hambu da onu bekleyeceğini söylemiş. Elinde naylon bir torba varmış."

"Peynirli börek."

"Mutlaka."

"Naylon torbada herhangi bir işaret var mıymış, bir isim ya da adres?"

Bana mahcup gözlerle bakıyor bir an. "Bunu düşünmedim. Hemen sorayım."

Giyim mağazasına geri dönüyor, giriş kapısının camına vuruyor. Kapıyı açan tezgâhtarla konuşuyor. Kadın başını içeriye çevirip bir şey soruyor. Sonra iki dakika kadar geçiyor, Murat da devriye arabasına dönüyor.

"Personel, naylon torbada süpermarket yazdığma dikkat etmiş sadece."

"Bu işimize yaramaz. Süpermarketten bol ne var."

"Bizde öyle değil. Yoksul semtlerde insanlar alışverişlerini hâlâ..." Söyleyeceği kelimenin İngilizcesini arıyor, bulamıyor, yerine Türkçesini söylüyor, *bakkal*dan yaparlar diyor.

"Bakkala bizde de bakalis derler," diyorum, ikimiz de gülüyoruz.

"Veresiye yazdırılabildiği için bakkaldan alışveriş ediliyor. Peynirli böreği süpermarket torbasında taşıdığına bakılırsa kadm yoksul bir semtte oturmuyormuş."

"Eğer torbayı bir yerden almadıysa."

"Olmayacak şey değil, aslında ev kadınları alışveriş torbalarını genellikle saklarlar."

"Sonunda Kemal'le yüz yüze mi gelmiş yoksa yemesi için peynirli böreği orada mı bırakmış?"

"Onunla konuşmuş. Erdemoğlu döndüğünde Hambu oradaymış. Önce kadını tanımamış. Ama sonra, Lefteris diye birinin adı söylenince hatırlayabilmiş, ama buradakiler onun Lefteris'i mi Hambu'yu mu hatırladığını anlayamamışlar. Büyük olasılıkla adamın adı bir şey ifade etmiş ona."

"Hambu çok kalmış mı?"

"Beş dakika kadar. Kapı aralığında birkaç kelime konuşmuşlar sona Hambu ona peynirli böreği verip gitmiş."

"Ertesi gün dükkâna gitmeyince Erdemoğlu'nu aramak kimsenin aklına gelmiş mi?"

"Ankara'daki oğlunu ziyaret edecekmiş, bu yüzden kimse endişelenmemiş."

Soruşturma sırasında Lefteris diye biri karşıma çıktı mı diye kafa patlatıyorum. Kısaca düşündükten sonra bu adı ilk kez duyduğuma emin oluyorum, her ihtimale karşı, hatırlıyor mu diye Murat'a da soruyorum.

"Do you remember the name Lefteris from somewhere?"

Başını iki yana sallıyor. *"No, I heard it for the first time."*

"Bu Lefteris'in kim olduğunu öğrenmeliyiz, bu konuda tek umudumuz var."

"Nedir o?"

"Bir kez daha Balıklı'ya gitmek. O iki ihtiyar onu tanıyabilir, ya da en azından adını duymuş olabilirler. İstanbul'daki bütün Rumları tanıyorlar neredeyse."

Yanıt vermeden arabayı çalıştırıyor, sireni açıyor. Sağdaki dar, meyilli sokağa sapıyor, araba zorlukla geçiyor oradan. Bir yandan da camı indirip sürücülere ve yayalara yol versinler diye sesleniyor. Araçlar kaldırıma çıkarken yayalar dehşet içinde kenara atlıyorlar. Sokak artık boş, polislere burada ne kadar sıcak davranıldığını görerek kıskanmaktan başka bir

şey gelmiyor elimden, bizde olsa hiç yüz vermezler. Az sonra Haliç çıkıyor karşımıza ve çok iyi tanıdığım bölgeye varıyoruz, ki Atatürk Köprüsü'ne girince tespitim doğrulanıyor.

"Söylesenize," diyorum Murat'a, "nereye gidersek gidelim mutlaka bu köprüden mi geçmemiz gerek?"

Gülüyor. "Hemen hemen. Şimdi Haliç kıyısındaki yoldan geçip çevre yoluna gidiyoruz. Biraz yolu uzatıyoruz ama büyük caddelerden geçip dar sokaklardan ve trafik sıkışıklığından kurtuluyoruz."

Sözlerinin doğru olduğu çıkıyor ortaya, sahil yolundaki trafik düzenli şeritlerde ilerliyor ve siren çalıp tepe ışığımızı yakıp söndürerek bir anda hedefimize ulaşıyoruz. Çiseleyen yağmur İstanbul'un üzerine bir pus perdesi indiriyor.

Bakımevinin önünde park ediyoruz, ama kapı kapalı. Murat önceliği bana bırakıyor, bu da kendimi iyi hissetmemi sağlıyor, birbirimizi sürekli kuşku altında tutmaktansa sonunda birlikte yaşamanın bir yöntemini bulduğumuzu hissediyorum. Zili çalıyorum, geçen ziyaretimde görmediğim esmer bir kapıcı kapıyı açıyor.

"Buyurun," diyor, yoğun bir aksanla.

"Keremoğlu ve Sefercidis'le konuşmak istiyorum," diyorum.

"Şimdi ziyaret yok," diyor bozuk bir Rumcayla. "Yarın öğle yemeğinden sonra gel."

"Ben cinayet masası komiseriyim, Atina'dan geliyorum, birkaç soru sormak istiyorum."

"Öğle yemeğinden sonra," diye yineliyor ve kapıyı suratıma kapatmak istiyor, ama ben ayağımı kapının arasına sokuyorum.

"Amirini çağır bana," diye ısrar ediyorum, bir yandan da adamın 'amir' sözcüğünü anlayıp anlamadığını düşünüyorum.

"Öğle yemeğinden sonra dedim ya, sağır sen?"

O zaman Murat adamın karşısına dikiliyor ve onunla Türkçe konuşmaya başlıyor. Sesinin sert tonu kapıcının yü-

züne korku dolu bir ifade yerleşmesine ve İstanbul'a gelişimden bu yana sayısız kez duymuş olduğum şu sözcükleri söylemesine neden oluyor: *"Bir dakka."*

Doğuştan sahip olduğum yabancı dil yeteneğim sayesinde bu sözcüklerin ne anlama geldiğini tahmin ediyorum.

"Ne dediniz ona?" diye soruyorum Murat'a, kapıcı gidince.

"Onu devriye abasına alıp emniyet müdürlüğüne götüreceğimi, hakkında soruşturma açtıracağımı söyledim. Ben her şeyi kontrol edene kadar birkaç gün tutuklu kalabileceğini de; ayrıca tutarsızlıklara rastlarsam başma gelecekleri sen hesapla, dedim."

Kapıya gelen kapıcı değil, geçen defadan tanıdığım sekreter oluyor.

"Günaydın komiser bey," diyor, sonra Murat'ı da Türkçe selamlıyor. "Sefercidis ve Keremoğlu ile konuşabilir miyim?" diye soruyorum adama, "Her ikisi de dinlenme salonundadırlar," diyor. "Bu saatte hep tavla oynarlar. Gelin sizi yanlarına götüreyim."

"Hey, böyle oynanmaz ki! Üst üste iki dört car, olamaz böyle şey!" Keremoğlu'nun heyecanlı sesi dinlenme salonunun koridorundan bile duyuluyor. Biz içeri girerken yerinden fırlayıp el kol hareketleri yapıyor. "Böyle oynamam ben, gerçekten! Seninle aynı masaya bir daha oturmam! Zar tutuyorsun! Hile yapıyorsun, seni sevimsiz herif!"

"Her gün böyleler," diye fısıldıyor sekreter kulağıma.

Keremoğlu'nun gözü oradan kaçmakta, Sefercidis ise sırıtıp olmayan dişlerini gösteriyor.

"Kaybetmekten korkuyorsun, böyle şeyler iddia ederek bu işten sıyrılmak istiyorsun. Kibar İngilizler gibi!" diyor arkadaşına.

"Konuşmanızı bölebilir miyim?" diyorum.

"Bence sakıncası yok," diyor Keremoğlu."Ama bu adam itiraz eder, çünkü ömründe ilk kez kazanıyor." Ve yeniden iskemlesine oturuyor.

"İyi ki geldiniz komiser bey," diyor Sefercidis, can düşmanını hiç umursamadan. "Burada işiniz bitince hemen gitmeyin. Kalm da şuna vereceğim dersi seyredin."

Onlarm oyunlarına katılmıyorum ve lafı dolaştırmadan meseleye geliyorum. "Maria Hambu'nun ya da görümcesi Safo'nun Lefteris diye birinden söz ettiğini duydunuz mu hiç?"

İhtiyarlar bakışıyor. "Sen Lefteris diye birini duydun mu?" diye soruyor Keremoğlu, arkadaşına.

"Evet, senin de bildiğin adam."

"Peki kim bu?" diye sorarken içimde bir huzursuzluk doğuyor.

"Lefter Küçükandonyadis," diyor Sefercidis, ciddi bir sesle. "En büyük futbolcumuz! Öyle iyi top sürerdi ki, herkesi geçip sayısız gol atmıştır. Ayağından top alınamazdı neredeyse."

"Tam bir futbol sihirbazıydı," diye ekliyor Keremoğlu. "Onu seyrederken nefes almayı unuturduk. Adalar'da doğmuştu, Fenerbahçe'de futbol oynamıştı. İyi hatırlıyorum, o zamanlar Beşiktaş'ın da büyük bir oyuncusu vardı, Şevket. Lefter'i top sürerken gördüğünde kıskançlıktan çatlardı."

Gerçi Murat iki ihtiyarın konuşmasından bir şey anlamıyor ama Lefter'in, Şevket'in ve iki futbol takımının adlarının geçtiğini duyuyor ve bana boş gözlerle bakıyor. Çaresizliğimi gösteren bir el hareketiyle yanıtlıyorum onu ve yeniden ihtiyarlara dönüyorum.

"Beni dinleyin, ben başka bir Lefter'i soruyorum. Futbolcu olanı değil, Maria Hambu ya da görümcesi Safo'nun tanımış olabilecekleri bir Lefter'i."

Yine bakışıyorlar, omuzlarını silkiyorlar. "Lefter diye birini duymadık, ne Safo'dan ne de buraya geldiğinde Maria'dan."

Konuşacak br şey kalmayınca Murat'a gidelim diye işaret ediyorum. "Nereye gidiyorsunuz komiser bey? Şu adama vereceğim dersi görmek istemiyor musunuz?" diye sesleniyor Sefercidis arkamdan ama ona aldırmadan, peşimde Murat'la

kapıya doğru yürüyorum. Görünüşe göre, farkında olmadan belli bir davranış biçimi geliştirmişiz: Soruşturmayı Murat yürütürken dışarı yöneldiğimizde o önden gidiyor, ben yürütürken Murat arkamdan geliyor.

"*What was this with Lefter, Fenerbahçe and Beşiktaş?*" diye soruyor.

"Hambu'nun sözünü ettiği Lefteris'i sordum onlara, onlar da bana uzun uzadıya bir futbolcuyu anlattılar," diye açıklama yapınca Murat kahkahalara boğuluyor.

"Zamanında bir efsaneymiş, babamdan duymuştum," diyor.

Olabilir ama hiç mi hiç ilgilenmiyorum bununla. Benim derdim bu Lefteris hakkında bir şeyler öğrenebilmek, ne şekilde olursa olsun. Maria kendi aile üyelerini öldürdüğü sürece nedeni belliydi. Türk'ün öldürülmesiyle birlikte vaka karmaşıklaşıyor. Bu Lefteris'i ne olursa olsun bulmalıyız ki onun yardımıyla Kemal'in öldürülüş nedenini anlayabilelim. Öte yandan Lefteris'in bu arada ölmüş olabileceğini de unutmamak gerek, ya da burada değil de Yunanistan'da yaşıyor olabilir.

"Şimdi ne yapacağız?" diye soruyor Murat, belli ki onun kafasında da aynı düşünceler dolanıyor.

"Bu Lefteris'i bulmalıyız."

"Sizce kolay olacak mı bu?"

"Olmayacak ama bir umudumuz var. Maria Hambu'nun fotoğrafını burada ve Yunanistan'da gazetelere verebiliriz. Yeni bilgilere ulaşmanın tek yolu bu. Belki de bu şekilde nerede oturduğunu bulabiliriz."

Dikiz aynasından yan yan bakıyor bana. "Bunun iyi bir fikir olduğuna inanıyor musunuz?"

"Sizin daha iyi bir fikriniz var mı?" diye yanıtlıyorum onu sinirlenerek, çünkü sesinin tonunda bir kibir hissediliyor.

"İstanbullu bir Rumun, üstelik bir Pontus Rumunun fotoğrafını gazetelere koydurursak ve bugüne kadar İstanbul'da biri Türk olan iki kişiyi öldürdüğünü açıklarsak o zaman

Türkiye'de yaşayan bütün Rumlar boy hedefi olur. Hakaret edilir, saldırılır, kimse de onları korumaz. Biz bile halkın öfkelenmekte tamamıyla haksız olduğunu düşünemeyiz, görmezden gelebiliriz."

Böyle bir yanıt beklemiyordum. İster istemez hakarete uğramış hissediyorum kendimi. "Nasıl oluyor da Türkiye'de yaşayan Rumların iyiliğiyle böyle ilgileniyorsunuz?"

Hemen yanıt vermiyor, arabayı yolun kenarına çekip park ediyor. *"I am a child of the Turkish minority in Germany,"* diyor. "Almanya'da Türk azınlığın bir üyesi olarak büyüdüm ben. Ne zaman bir Türk cinayet işlese, hırsızlık etse ya da birini dövse, bu hepimizin suçu olurdu, çünkü hepimizi terazinin aynı kefesine koyarlardı. Sabahleyin karakola geldiğimde ilk duyduğum söz, 'Ee, seninkiler yine suç işlemişler, ha?' olurdu." Biraz durup devam ediyor: "Türkiye'deki Türkler bunu anlayamazlar. Onlar hâlâ azınlıkları bir yük olarak gördükleri eski günlerde yaşadıklarını sanıyorlar, bugün bizim başka ülkelerde azınlık durumunda olduğumuzu unutuyorlar. Almanya'da, Avusturya'da, İngiltere'de... Bizim de öteki azınlıklarla aynı kaderi paylaştığımızı da unutuyorlar."

İşi şakaya vurmayı deniyorum. "O kadar da kötü değildir, canım. Ama tamam, şu fotoğraf konusunu şimdilik kapatalım."

Onu yatıştırmak için söylemiş olsam da Murat öfkeyle sürdürüyor konuşmasını. "Siz çoğunluktan biri olduğunuz için azınlıktan biri olmanın ne demek olduğunu anlayamazsınız," diyor heyecanla. "Nasıl büyük bir güvensizlik duygusu yaşadıklarını, nasıl büyük bir korku taşıdıklarını anlayamazsınız; en ufak fırsatta fışkıran nefreti de. Azınlıkları anlayan hiçbir çoğunluk toplumu olmamıştır. Türkiye'de yaşayan Rumları ben sizden daha iyi anlıyorum."

Son cümlesi yüzümde tokat gibi şaklıyor, ben de sert tepki veriyorum: "Bunları anlatmanıza gerek yok!" diyorum. "Rumların nasıl ve neden İstanbul'dan Yunanistan'a geldik-

lerini biliyorum ben!" Öyle öfkeliyim ki İstanbul yerine Rum Ortodokslarının kullandığı İstanbul'a sığınıyorum. "Hem '22'deki mübadelede, hem '55 Eylül'ündeki olayların ardından, hem de '64'teki Kıbrıs krizinde. Tarih dersine ihtiyacım yok!"

Fazla ileri gittiğini anlıyor Murat ve geri adım atıyor. Yavaş yavaş hareket ettiriyor arabayı ve orta şeride geçiyor. "Kusura bakmayın, saldırganlaştım," diyor.

"Üzülmeyin, sizi anlıyorum."

"Eşinizle birlikte bize yemeğe gelirseniz şeref duyarım."

Pek ani oluyor bu davet, ne yapacağımı bilemiyorum, ama çok geçmeden toparlıyorum kendimi. "O şeref bana ait. Seve seve kabul ederiz teklifinizi."

Aramızda yeniden barış sağlandığına göre ortalığı biraz daha yumuşatmak için soruşturma konusuna dönüyorum. "Nasıl devam edeceğiz?" diyorum. "Nereden başlamalıyız?"

21

Ne biçim bir curcuna! Yere kadar inen mantoları ve kaşlarına kadar inen başörtüleriyle kadınlar, şortlu, neşeli, kaygısız turist kızlar, tabur tabur erkekler, kimi kravatlı, kimi spor ceketli, kimi sakallı ve kasketli, seyyar satıcılar, insanın arkasından koşup kolunu çekiştiren dükkâncılar ve her yerde satılık mallar, mallar, mallar: raflarda, irili ufaklı yığınlar halinde, dükkânların içinde ve önünde, vitrinlerde, öbek öbek kaldırımlarda, bir anahtar destesinde olduğu gibi bir arada ya da kurbanlık koyun gibi teker teker duvarlara asılmış durumda.

Kapalıçarşı'dayız, İstanbul'un en büyük kapalı çarşısında; yönümü tamamıyla kaybetmiş durumdayım. Çeşitli dükkânlardan oluşan bir karmaşa var karşımda: yan yana üç kuyumcu, hemen yanlarında seramik ürünler, Arapça yazılarıyla duvar tabakları satan bir dükkân. Komşu dükkânda ise Bosna ve Kosova'daki NATO gücünün tamamını giydirecek sayıda pamuklu tişörtler, gecelikler ve kaftanlar satışa sunulmuş, bir sonraki dükkânda cam ürünler bulunuyor: su ve çay bardakları, şarap kadehleri, her çeşit sürahi ama aynı zamanda cam boncuklu kolyeler de var.

Adriani, Katerina için alışveriş yapmak istediğinden Kurtidu bizi buraya getirdi. Kızımız için bornoz, gecelik, terlik, evde ya da seyahatte giymekten hoşlandığı uzun yün çoraplar. Bütün bunların Atina'da da bulunduğunu söylediğimde, antiterör ekiplerimizin karşı saldırıda uyguladıkları tarzda yaylım ateşine tutuyor beni: "Bu fiyata bulamazsın, sevgili Kostas! Sen en son ne zaman alışverişe çıktın? Burada Fanis'e deri ceket bile alabilirim, eve eli boş dönecek değiliz ya. Elbet-

te ehven fiyata alacağım," diye ekliyor, bu söylediğinin çok doğal olduğunu ifade eden bir edayla.

Ehven fiyat lafı beni düşüncelere daldırıyor, çünkü mantık bilindiği üzere sübjektif bir meseledir, Adriani'nin makul bulduğu fiyatı ben aşırı bulabilirim.

"Burada ikona da satılıyor," diye şaşırıyor Adriani, Meryem Ana'yla çocuğunu ve tatlı bakışlı İsa'yı gösteren ikonaların önünde duruyor.

"Şaşırdınız mı?" diye soruyor Kurtidu.

"Eh, bir Müslüman memleketinde ikonaların satıldığını görünce... korkmuyorlar mı?"

"Neden?"

Adriani anlamlı bir bakış atıyor ona. "Ne bileyim ben..."

Kurtidu bir kahkaha atıyor. "Büyükada'ya gittiniz mi Bayan Haritos?"

"Evet, geldiğimizin üçüncü günü."

"Aya Yorgi manastırına çıktınız mı?"

"Ne yazık ki çıkmadım," diyor Adriani esefle. "Birkaç adım yürümek gerektiği söylenince grubumuzun yarısı pek hevesli olmadı. Bu yüzden adada küçük tur yapmakla yetindik."

"Manastırı ziyaret etseydiniz kilisede dua eden Müslümanlar görürdünüz mutlaka. Onları ilk gördüğümde hayret edip Müslümanların bir Ortodoks kilisesinde dua etmelerinin doğru olup olmadığını rahibe sormuştum. 'Çocuğum, onlar yoksulluktan kurtulmak istiyorlar,' demişti bana. 'İnanç da hastane gibidir. Sağlığımıza kavuşmak için hastane hastane dolaştığımız gibi yoksulluğumuzdan kurtulmak için de bir ibadethaneden ötekine gidip dua ederiz.' Buradaki tüccarlar da ceplerine bir-iki lira fazla girsin diye Meryem Ana ikonaları hatta Buda heykelleri satıyorlar."

Bir dörtyol ağzına geliyoruz, önümüzde dükkânların bulunduğu üç yol açılıyor. "Sola sapalım," diyor Kurtidu. "Burada kaliteli giysiler ve kumaşlar vardır."

Yunanca konuştuğumuzu duyan bir satıcı, "Kirya, kirya, kalimera," diyerek Adriani'yi karşılıyor ve kırık-dökük Yunancasıyla bombardımana tutuyor, sonunda Kurtidu ağız dolusu Türkçe deyimlerle adama hücum edince satıcı geri çekiliyor.

"Belli bir şeyle özellikle ilgilendiğiniz sakın anlaşılmasın Bayan Haritos," diye tembihliyor Kurtidu, Adriani'yi. "Sanki gezinirken tesadüfen dükkâna girmişsiniz de mallara bir göz atıyormuşsunuz gibi yapın. Satıcının sunduğu kıvır zıvırla zaman harcamak istemediğiniz duygusu uyandırın adamda. O zaman kendiliğinden fiyatı indirir, siz de indirilmiş fiyat üzerinden pazarlığa başlarsınız."

Alışveriş sokağı Atina'nın merkezindeki sokaklar kadar dar ve dik. Ortada geçecek kadar bile yer bırakmayan sağlı sollu park etmiş arabaların bildik manzarası yerine burada kumaş topları, ayakkabılar ve nargileler sergileniyor, arada daracık bir yer kalmış, biz de zorlukla geçiyoruz. İki hanım önüme düşüyor, dükkânların önünde duruyor, giysileri inceliyor, pazarlık ediyor, sonra da satıcıyı oracıkta bırakıp yandaki dükkâna geçiyorlar. Bense Bermuda Şeytan Üçgeni'nde kaybolmuş gibiyim, hem bu insan denizinde kaybolduğumu hissettiğimden hem de iki hanım beni hiç umursamadığından. Katerina'nın hatırı için onlarla geldiğime, bu kilise düğününü benim de çok arzuladığıma, şikâyet etmemem gerektiğine kendimi inandırmak istiyorum. Ama yanlarında gereksiz bir kuyruk olduğum duygusundan kurtulamıyorum.

Fanis'e alınacak deri cekete sıra geldiğinde benim varlığıma ihtiyaç duyuluyor. "İyi dericiler bu tarafta değil. Kapalıçarşı'dan çıkıp başka bir kapıdan girmeliyiz," diye gideceğimiz yönü belirliyor Kurtidu.

Doğruyu söylemem gerekirse değişik kapılar arasında bir fark görmüyorum ben, sanki dönüp duruyormuşuz da yine aynı kapıdan çarşıya girecekmişiz gibi geliyor bana. Dükkânlar ve parke taşları hep ıslak olan daracık sokaklar

daha öncekilerin tıpatıp aynısı. Arkada kurulu pusudan gelen ufak çaplı bir saldırı gerçekten de başka bir giriş kapısına doğru gitmekte olduğumuza inandırıyor beni: Çarşının içine girmeden önce, büyük kubbeye birkaç adım kala ara sokaklardan bir çocuk güruhu fırlıyor, çevremizi sarıyor, bizi kubbeden uzaklaştırıp hemen yandaki taş basamaklardan indirerek bambaşka bir yöne ittirmeye çalışıyor.

"Come mister! Nice leather jacket!"

Çocuklardan biri Almanca biliyor olmalı, çünkü 'Herr' ve 'Komm!' gibi sözcükler çalmıyor kulağıma. Başımıza ne geldiğini anlamamıza fırsat kalmadan bizi kandırıp dik merdivenden çıkarmaya başlamışlar bile, bir yandan da sanki bizi serinletecek pınara giden uzun yolu kısaltmak istercesine durmadan "Leather, leather" diyorlar.

Sinirlenip "Küçük canavarlar!" diye bağıran Kurtidu Türkçe olarak sövüp saymaya başlıyor ama ne yazık ki artık çok geç, çünkü o arada her türlü deri ürünün satıldığı dükkânların doldurduğu bir iç avluya gelmiş bulunuyoruz. Arkamıza döndüğümüzde o üç fırlamanın kaybolduğunu görüyoruz.

"Nereye kayboldu bunlar?" diye soruyor Adriani.

"Onlar sadece çığırtkan," diyor Kurtidu, "çocuklar bizi kandırıp buraya getirdikten sonra iş dükkâncılara kalır, her biri bizi kendi dükkânına sokmaya çalışır."

Gerçekten de bütün satıcılar dükkânlarının kapısına koşmuş bizi selamlıyorlar. Kurtidu ile Adriani tek tek bütün vitrinlerin önünden geçiyorlar, içeriye bir göz atıp ilerliyorlar, bu arada da yerlere kadar eğilerek selam veren satıcıların kendilerini kandırmalarına izin vermiyorlar.

Bense avlunun ortasında durmuş usancımı, sinirimi frenlemeye çabalıyorum. Deri ürünler ve vitrin gezmeleri hiç bana göre değil, hem bu avludaki yapılar da şehrin görülecek yerleri arasında hiç değil.

Adriani ile Kurtidu sonunda hangi dükkânı şereflendireceklerine karar veriyorlar ve deri ürünleri –bu defa parmak-

larıyla dokunarak– daha yakından incelemek üzere içeri giriyorlar. Ben hâlâ çivilenmiş gibi olduğum yerde dururken, aklımdan bu iki hanımı burada bırakıp küçük bir tur atmayı geçiriyorum, ancak çevredeki daracık sokaklarda kaybolmaktan korkuyorum. Adriani beni dükkâna çağırınca kendi başıma dolaşmaya çıkma düşüncem suya düşüyor.

Elinde bir deri ceketle karşılıyor beni, ceketi bana uzatıyor. "Al, bir dene şunu."

"Yoo, böyle bir şey almak istemiyorum ben," diyorum kızarak.

"Sana değil, Fanis'e, ölçüleriniz yakın."

İtiraz etmeden giyiyorum ceketi, ama nasıl bir hata yaptığımın da acıyla farkına varıyorum. Karşı koymalıydım.

"Fanis biraz daha yapılı. Bir beden büyüğü olmalı," diyor Adriani Kurtidu'ya, ceketi sırtımdan çıkarıp başka bir tane giydirirken.

İki hanım beni sınır tanımadan vitrin mankeni olarak kullandıklarına göre ayrıcalıklı işsiz konumuna Despotopulos'tan oldukça önce ulaştığımı düşünüyorum. Bundan da, aşağılanma evresinin emekli olmadan önce de kendini gösterebileceği sonucu çıkıyor. İstanbul'a gelişimizden beri ilk kez Atina'da olmayı özlüyorum, orada Adriani kendi başına çıkar alışverişe ve beni rahat bırakır.

Bütün bu düşünceler aklımdan geçerken birden bir şimşek çakıyor kafamda, bu Lefteris'e dair nereden bir şeyler öğrenebileceğim hakkında bir fikir oluşuyor. Balıklı'daki iki ihtiyardan değil, Lazaridu'dan öğrenebilirim, Maria Hambu'nun kuzininden. Eğer Hambu birine açıldıysa bu Lazaridu olmalı, onunla arası hep iyi olmuş, açık konuşabiliyormuş. Bıkkınlık ve aşağılanma duygusu silinip gidiyor, elimden gelse hemen fırlayıp gideceğim ama Adriani ve Kurtidu bambaşka sulara yelken açmışlar, benim ruhsal durumum pek umurlarmda değil.

"Kaça bu ceket?" diye soruyor Adriani.

Kurtidu soruyu dükkân sahibine Türkçeye çeviriyor. Yanıtı alınca uzata uzata, "Neee?" diyor ve Adriani'ye dönüp, "Haydi, gidiyoruz," diye ekliyor. Teatral bir tavırla dükkânın kapısına yöneliyor, ünlü şarkıcı Vembo'dan aşağı kalır yanı yok, biz de zorunlu olarak peşinden gidiyoruz.

Dükkâncı, Kurtidu'nun arkasından koşuyor, bir şey soruyor, Kurtidu yanıtlıyor, satıcı ellerini kaldırıp saçlarını diken diken eden bir şey duymuş gibi başını tutuyor, sonra da dükkâna dönüyor.

"Kaç para istedi?" diye merakla soruyor Adriani.

"İki yüz euro."

Adriani'nin şaşkınlığı artıyor. "Ama çok değil ki bu. Atina'da böyle bir deri ceketi üç yüzden aşağı alamazsınız."

"Atina'yı unutun, şimdi İstanbul'dayız. Adama 100 euroya alırız, dedim."

Adriani nutku tutulmuş gibi bakakalıyor ona. "Bakın," diyor sonra, biraz kızmış olarak, "ceket hoşuma gitti, kaçırmak istemiyorum."

"Merak etmeyin, kaçırmayacaksınız. Birkaç adım atalım, bakın adam nasıl arkamızdan koşacak."

Taş merdivene vardığımızda dönüp bakıyorum, dükkâncı arkamızdan koşuyor. Kurtidu'nun karşısında kendini savunuyor, Kurtidu Türkçe, 'Yok, olmaz' diye kesip atıyor –her ne demekse– ve yeniden dönüp gider gibi yapıyor. Dükkâncı ona yeni bir fiyat öneriyor gibi, eliyle de 'buraya kadar, lanet olsun, daha fazla inemem' diye yorumladığım bir işaret yapıyor.

"Fiyatı yüz elliye indirdi, ama sakın bu fiyatı beğendiğinizi ona belli etmeyin," diyor Kurtidu.

"Memnuniyetimizi neden belli etmeyelim? Fiyatı daha da mı indirtmek istiyorsunuz?" diye soruyorum.

"Hayır, ama belli etmek doğru değil. O zaman ona numara yaptığımızı anlar, bu da hakaret sayılır."

Demek burada işler böyle yürüyor, diye düşünüyorum. Son yıllarda gazetelerde piyasa stratejileri ve hedef kitle araş-

tırması konusunda okuduklarımızı bu şehirde gönül rahatlığıyla unutabiliriz. Her şey hâlâ şark pazarının yerleşik kurallarına göre işliyor, iki taraf da karşısındakini oyuna getirdiğini düşünüp ellerini ovuşturuyor.

"Pazarlık etmeyi annemden öğrendim," diyor Kurtidu, naylon torba içindeki Fanis'in ceketiyle sonunda dükkândan çıkarken. "Ne zaman onunla çarşıya gitsek, satıcının teklif ettiği fiyatın yarısını verirdi. 'Ne diyorsunuz siz! Olanaksız, o fiyata verirsem hiç para kazanamam,' diye başlayan adama annem, 'Nasıl isterseniz, kalsın o zaman,' deyip uzaklaşırdı. Sonunda ortada bir yerde buluşurlardı. İlk başta utanırdım bu durumdan, 'Ama anne, gülünç duruma düşüyoruz,' derdim. 'Asıl adamın söylediği fiyata alırsan gülünç olursun, o zaman seni taşralı sanır,' derdi annem. Sonunda ben de öğrendim. Ama adamları budala yerine koyduğunuz duygusu vermemelisiniz onlara, çünkü o zaman satıcılık onurları zedelenmiş gibi hissederler. Gelin şimdi de size Bedesten'i göstereyim."

Ama benim aklım Lazaridu'ya takılmış, Kapalıçarşı'yla hiç ilgilenmiyorum. "Fener buraya uzak mı?" diye soruyorum Kurtidu'ya.

"Neden?"

"Hambu'nun bir kuzinine birkaç soru daha sormam gerekiyor da."

"Yarın sorarsın," diye söze karışıyor Adriani, itiraza tahammülü yok. "Şimdi gidip Bedesten'i geziyoruz, sonra da Bayan Kurtidu'yu yemeğe götürüyoruz."

"Buna gerek yok. Komiser Bey'in yapacak işi varsa başka bir güne erteleyebiliriz," diyerek arabuluculuk yapmaya çalışıyor Kurtidu.

"Hayır efendim! Program yapıldı. Hem sizinle birlikte olmaya büyük değer veriyoruz," diye ekliyor Adriani.

Kurtidu'nun arkadaşlığından hoşlanmadığımı iddia edemeyeceğime göre çenemi tutmayı yeğliyorum.

22

Dün oraya buraya gittikten sonra Kapalıçarşı'daki alışverişten kurtulduğumuzda Murat'ı aramış, Lazaridu'yla ilgili planımı anlatmıştım. Hemen kabul etti planımı, hatta ertesi gün bana bir polis arabası göndermeyi teklif etti.

"*Don't worry.* Taksiye binerim," dedim, aramızdaki barışçıl yakınlaşmanın etkisindeydim hâlâ ve ona yük olmak istemiyordum.

"*You don't know Fener,*" diye yanıtladı beni, sesinden eğlendiği anlaşılıyordu. "Birçok dolambaçlı daracık sokaklardan oluşur, hepsi de birbirine benzer. Yolunuzu bulamazsınız."

Doğrusunu söylemek gerekirse devriye arabası çözümü işime geliyor. Tarabya'daki kaliteli bir balık lokantasında Kurtidu ile yediğimiz akşam yemeği biraz mideme oturmuş durumda. Hem yemek hem de rakı konusunda biraz ölçüyü kaçırdım, üstelik Adriani'nin azarlayıcı bakışları altında, o da tabakları geri çevirmez ama tabağındakileri didikler sadece.

"Sizin yemek yeme alışkanlığınız İstanbullu Rumlarınki gibi Bayan Haritos," dedi Kurtidu bir ara Adriani'ye, hayranlıkla.

"Nasıl yani?" diye sordu Adriani, gururu okşanmıştı.

"Sadece tadına bakıyorsunuz, silip süpürmüyorsunuz. Biz İstanbul Rumları da böyle yaparız. Konuk davet ettiğimizde on beş çeşit yemek hazırlar, saatlerce tatlarına bakarız. Sonunda tabakların çoğu hâlâ yarı dolu kalır."

"Evet, doğru, böyle yapınca yemeğin tadına tam varılıyor," diye yanıtladı Adriani, aldığı övgü karşısındaki memnuniyetini bastırmaya çalışarak. "Babamdan öğrendim bunu,

mekânı cennet olsun. Annem tabağını tepeleme doldurmaya çalıştığında onunla hep tartışırdı."

Babasının tanrının her günü ve her fırsatta annesiyle tartıştığını unutmuş görünüyor.

"İstanbul'da içki kültürü neye göre değerlendirilir, biliyor musunuz komiser bey? Bir şişe rakının karşısında, bir dilim kavun, doğranmış salatalık ya da bir dilim beyaz peyniri meze yaparak ne kadar süreyle oturabildiğinize göre. Şişe ne kadar yavaş boşalırsa, içen kişi de o kadar kültürlü sayılır."

Üstelik de yarı dolu on beş tabaktan böyle lokmacıklar ve böyle tadımlıklar bana göre değil. Eskiden annemin evinde olduğu gibi karnımı doyuracak, beni mutlu edecek dolu bir tabağa ihtiyacım var benim: Annem her seferinde derin bir tabakta mercimek çorbası, patatesli türlü ya da pirinçli ıspanak koyardı önüme ve erkek adam masadan –işgal günlerinde kendinin olduğu gibi aç değil de– doyarak kalkınca şükrederek istavroz çıkarırdı.

Yemeğin sonunda hesabı isteyince Kurtidu bize hesabı önceden ödediğini söyledi, ama biz hemen sesimizi yükseltip itiraz ettik.

"Böyle anlaşmamıştık ama, biz sizi davet etmiştik," diye bağırdı Adriani. "Bizi kandırdınız Bayan Kurtidu."

"Hayır efendim, sıra bendeydi. Aslında ben sizi evime davet etmek isterdim ama Teodossis Frankfurt'ta oğlumuzun yanında, o yokken tek başıma misafir ağırlamakta biraz zorlanıyorum."

Arabanın camından, İstanbul'un üzerine inen pusa bakıyorum. Üç katlı bir balık restoranının önünden geçiyoruz, biraz sonra da Haliç kıyısındaki sahil yolundan ayrılıyor ve sola dönüyoruz. Murat'ın tarifi noktası noktasına tutuyor. Bir sürü daracık sokağa dalıyoruz, hepsinin iki yanında güzel, eski ama yıkılmaya terk edilmiş binalar dizili. İstanbul bana bazen eksik onarılmış muhteşem bir binayı hatırlatıyor, dışı etkileyici ama içerisi dökülüyor. Direksiyondaki meslektaşım keçiyolu genişliğinde iki sokaktan geçiyor, sonra da bir el ara-

bası gördüğümüz bir üçüncüden, bir camiyi geride bırakıp az ötede duruyor.

"Çimen Sokak," diyor, eliyle sokak tabelasını göstererek.

Efterpi Lazaridu'nun oturduğu 5 numara iki bina ötede. İki katlı, fıstık yeşili boyalı ahşap bir ev burası, üst katın pencerelerinde çiçek saksıları var. Lazaridu beni görünce şaşırmış görünüyor, ama İstanbulluların doğuştan gelen nezaketini yitirmiyor.

"Sizi görmek ne güzel, komiser bey."

"Biraz zamanınızı alabilir miyim?"

"Memnuniyetle." Ve biraz dertli ekliyor: "Benim yaşımda ve benim oturduğum yerde, her ziyaret biraz değişiklik demektir."

Zemini taş döşeli bir koridora alıyor beni, oradaki kapılardan biri sola, daha alçak ikincisi sağa açılıyor. Soldakini açıp beni eski moda döşeli bir salona sokuyor, büyükannesinden miras kalmış olmalı burası. Pencerenin altında bir divan var, üzerinde de kalın bir örtü, karşısında ahşap arkalıklı, minderi el işlemeli iki koltuk. Salonun ortasında yuvarlak bir masa, çevresinde de oturma yeri hasır örgü dört siyah ahşap iskemle.

"Bir kahve alır mıydınız?"

"Sevinirim."

Kahvemi beklerken divana oturuyorum, pencereden bakınca devriye arabasının hareket edip sağa saptığını görüyorum. Bu sokak çöküntünün son basamağına gelmiş. Karşıdaki iki katlı bina gerçi Lazaridu'nun evinden daha büyük, ama üst kata biri çıkacak olsa ev her an çökeceğe benziyor, sanki Richter ölçeğine göre yedi büyüklüğünde bir deprem evi sallamış gibi. Yine de içinde oturulduğu belli, çünkü balkonda çamaşır asılı. Aşağıda, kapının eşiğinde başörtülü, şişman bir kadın yeşil fasulye ayıklıyor, üç tane çocuk da çamurlu sularda oynuyor.

Lazaridu'nun "Eskiden bütün Fener böyleydi," diyen sesini duyuyorum ve dönüp bakıyorum. "Mihailidis Ailesi'nin karşıdaki evi gibi, artık sadece yıkıntısı kalmış. Kısmen biz

sorumluyuz bundan, çünkü her şeyi öylece bırakıp telaşla çekip gitmişiz; kısmen de Türkler, Fener'i Türkleştirmek istediler, önüne gelen buraya yerleşti. Bakın ne oldu..."

Kahvemi küçük bir gümüş tepside getiriyor, yanında da meyve reçeli ve bir bardak su var. O sırada aklıma Adriani'nin annesinin de bana, ailemle konuşup onu istemeye gittiğimde kahve ve incir reçeli ikram etmiş olduğu geliyor. Lazaridu'nun sunduğu tatlının nasıl değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum: yaşayan ve hâlâ sürdürülen bir geleneğin parçası olarak mı, yoksa bütün İstanbullu Rumlarm sahip olduğunu düşündüğüm küflenmiş tutuculuğun bir parçası olarak mı?

Lazaridu karşıma oturuyor, dirseklerini masaya dayayıp bekliyor. Önce kahvemden bir yudum alıyorum, sonra sorularıma başlıyorum.

"Maria'nın Lefteris diye birinden söz ettiğini hatırlıyor musunuz?"

"Lefteris mi? Hayır, bu adı ilk kez duyuyorum." Altın damarı bulmak için belleğini karıştırıyor. "Eskiden Trabzon'da Elefterios Santalcidis diye biri vardı, ama Rumlara çalışıyor diye öldürüldü. Başka bir Lefteris de tanımıyorum." Bir sonraki soru geliyor dudaklarının ucuna: "Bu Lefteris'in Maria ile ne ilgisi var?"

"Maria evvelki gün bir Türk'ü öldürdü."

"Bir Türk'ü mü?" İstavroz çıkarıyor.

"Evet, yine peynirli börekle, tıpkı kardeşini ve Ademoğlu'nu öldürdüğü gibi. Adamı öldürmeden önce Lefteris'in adını söylemiş. Şimdi bu Lefteris'in kim olduğunu ve Maria ile nasıl bir bağlantısı olduğunu bulmaya çalışıyoruz."

Dünya kendisi için anlaşılmaz olmuş gibi şaşkın şaşkın önüne bakıyor. "Bir Türk... Lefteris..." diye kekeliyor. Birden, aklına olayı çözen fikir gelmişe benziyor. "Evet, belki de delirdi Hambu, komiser bey, ha?"

"Bu sorunuza kesin bir yanıt veremem. En azından Maria Hambu ile karşılaşanların hiçbiri onda delilik belirtileri görmemiş. Siz de öyle herhalde."

Aklına başka bir şey geldiği için söylediğimin üzerinde durmuyor. "Ya Safo?" diye soruyor, kaygıyla. "Safo'yu ziyaret edip etmediğini öğrendiniz mi?"

"Etmiş ama Safo bir yıl önce ölmüş. Balıklı'daki bakımevinde." Kadının ferahlayarak istavroz çıkardığını görüyorum. "Her ne ise, onu öldürmek istememiş. Ona götürdüğü peynirli börekte bir şey yokmuş. İki ihtiyar keyifle yemişler börekten. Üstelik Maria, Safo'nun mezarına çiçek koymuş."

Başını tevekkülle öne eğiyor Lazaridu. "Öyleyse Safo'nun onun iyiliğini istediğini sonunda anlamış," diye fısıldıyor ve şu basit sonuca varıyor: "Demek ki deli değil."

Aramızdaki sessizlik uzuyor, kalkıp gitmeyi geçiriyorum aklımdan, çünkü Lazaridu'da durumu aydınlatacak bir bilgi yok. Bir sonraki cinayet işlenene kadar izler burada bitiyor, diye düşünüyorum. Ama şansımız olur da başka cinayet olmazsa, o başka. Konukseverliğinin kıymetini bilmediğimi sanmasın diye şerbetli meyveleri yiyorum ve tam kalkmak üzereyken Lazaridu'nun sorusu beni alıkoyuyor.

"Öldürdüğü şu Türk'ün adı ne?"

Adamın adını unutmamak için yazdığım kâğıdı ceketimin cebinden alıyorum. "Kemal Erdemoğlu."

"Nerede oturuyormuş?"

"Kurtuluş yakınlarında bir mahallede, ama daha aşağıda, galiba Ni..."

"Nişantaşı."

"Doğru."

Bir daha düşünüyor. "Maria'nın Türklerin evinde çalıştığını hiç hatırlamıyorum. Kafamı patlatsam da aklıma gelmiyor. Bu Erdemoğlu'nun mesleği neymiş?"

"Beyoğlu'nda erkek ve kadın giyimi satan bir dükkânı varmış."

"Beyoğlu'nun neresinde?" diye soruyor, görünüşe bakılırsa merakı uyanmış.

"Katolik Kilisesi'nin karşısında."

"Sen Antuan mı?"

"Evet."

Peş peşe istavroz çıkarıyor, bir aziz ikonasının önünde yapacağından da çok. "Öyleyse bu Lefteris..." diye bir monoloğa başlıyor.

"Onu tanıyor musunuz? Nerede bulabileceğimi biliyor musunuz?"

"Artık hayatta değil, komiser bey. Toprağı bol olsun, öleli uzun zaman oldu."

Bana bütün hikâyeyi anlatmak için derin bir nefes alıyor. "55 yılının Eylül'ünde kargaşa başladığı sırada Maria, Meletopulos ailesinin yanında çalışıyordu. Lefteris Meletopulos'un bir kumaş mağazası vardı, Sen Antuan'ın tam karşısında. Olayların olduğu gece mağazayı tahrip etmişler. Bütün mağazayı darmadağın edip mallarını yağmalamışlar. Ertesi sabah Meletopulos karşısında bir yıkım tablosu bulmuş. Az önce sözünü ettiğiniz Erdemoğlu'nun da onunkinin yanında bir kadın moda mağazası varmış. Meletopulos'un Erdemoğlu'yla arası iyiymiş. Birbirlerine hep 'Günaydın, komşu', 'Nasılsın komşu?' derlermiş. Ara sıra da birlikte çay içerlermiş. Rahat uyuyabilmek için Türk komşularla iyi geçinmek gerekirdi. Olaylardan sonra Meletopulos ne yapacağını bilememiş. Mağazayı yeniden açsa mıymış yoksa açmasa mıymış? O zaman Erdemoğlu gelip mağazayı satın almayı teklif etmiş. Değerinin yarısını bile vermemiş ama Meletopulos kendi durumunu öyle umutsuz görüyormuş ki kabul etmiş. 'Kurtuluş'ta ya da Feriköy'de küçük bir dükkân açarım,' diyormuş karısına, 'daha az dikkat çeken bir yerde.' Feriköy'de dükkân açmasının üzerinden bir ay geçmiş geçmemiş, Lefteris'in Beyoğlu'ndan tanıdığı bir komiser bey gelmiş. 'Lefter Efendi,' demiş, "şimdi sana bir şey göstereceğim ama sakın kimseye benden duyduğunu söyleme. Yoksa canıma okurlar.' Sonra cebinden birkaç fotoğraf çıkarmış. Olay gecesinin fotoğraflarıymış bunlar, Meletopulos'un mağazasını tahrip edenlerin arasında Erdemoğlu da görülüyormuş. Anlıyor musunuz? Önce yakıp

yıkmış mağazayı, sonra da satın almış. Lefteris, Erdemoğlu ile konuşmaya cesaret edememiş. Zaten ne söyleyecekti ki? Hiçbir şey kanıtlayamazdı. Komiser bey fotoğrafları geri almış. Sadece karısına söz etmiş bundan. İki gün sonra inme inmiş ona ve bir yanı felçli kalmış. Tek başına üstesinden gelemeyeceği için karısı mağazayı kapatmak zorunda kalmış. Mallarını mülklerini satmışlar ve birikimleriyle geçinmeye başlamışlar. Maria'ya gelince, onu artık yanlarında tutmaları söz konusu değilmiş. Biriken aylıklarını almadan ailenin yanından ayrılmış. 'Onlardan bir şey alabilir miydim?' demişti bana. 'Ellerinde avuçlarında bir şey kalmamıştı. Onca yıl ekmeklerini yedim, alsaydım günaha girerdim.' İşte Lefteris'in hikâyesi bu, komiser bey."

Yeniden sessizlik giriyor aramıza. Lazaridu anlatmaktan yorulmuş. Maria'nın Erdemoğlu'nu neden öldürdüğünü biliyorum artık, başka soru sormama gerek yok.

"Eski defterleri yeniden açıyor," diyor az sonra Lazaridu, kendi kendine konuşur gibi. "Eski defterleri yeniden açıyor, Tanrı yardımcımız olsun!"

Evet, Tanrı yardımcımız olsun, diyor!

"Bayan Lazaridu, acaba Maria'nm tanıdığı başka Türkler de var mıdır?" diye soruyorum, ağzından daha başka ayrıntılar da almak için umarsızca çabalayarak.

"Vardır, ama ben bunları nasıl hatırlayayım, komiser bey? Bunca yıldır bana öyle çok şey anlattı ki yaşlı bir kadınım ben, bunlar aklımda nasıl kalsın?"

Haklı, ama benim de bu kadar kolay pes etmeye niyetim yok. "Bakın, olabildiğince ayrıntılı hatırlamaya çahşm, aklınıza gelen her şeyi bir kâğıda not edin ve beni telefonla arayın. Eresin Otel'de kalıyorum, oda numaram 302, işte bu da otelin telefonu."

Numarayı kartvizitime yazıyor, kartı Lazaridu'nun yanındaki masaya bırakıyorum. Pek umudum yok ama o anda aklıma başka bir şey gelmiyor. Kalkıyorum, Lazaridu da beni kapıya kadar geçiriyor.

Devriye arabası kaybolmuş. Şoför beni yanlış mı anladı diye endişelenmeye başlıyorum, acaba beni Lazaridu'nun evine bıraktıktan sonra geri mi döndü? Devriye arabasının köşeyi döndüğünü gördüğüm sırada Murat'ı aramak üzereyim. Park yeri bulamayıp tur atmak zorunda kaldığını işaret parmağıyla bir daire çizerek anlatıyor bana.

Cep telefonum çaldığında sahil yolundayız, arayan Gikas. Klasik sorusunu soruyor: "Ne haber?"

Kısa bir rapor veriyorum ona, sanki Lazaridu ile söz birliği etmiş gibi, "Eski defterleri yeniden açıyor," diyor. "Bu meselenin içinden kolay kolay çıkamayacağız. Sizce daha ne kadar sürer?"

Onunla ne zaman telefonla görüşsem çileden çıkarım, bu defa da öyle oluyor. "Ne kadar süreceği hakkında hiç fikrim yok," diye bağırıyorum. "Tek bildiğim sonsuza kadar burada kalamayacağım. Bir haftaya kadar dönmüş olmam gerekiyor. Çünkü kızım evleniyor ve Hambu'nun peşinden gideceğim diye benim de onu bir emniyet görevlisinin kolunda kiliseye göndermeye ya da düğünü ertelemeye hiç niyetim yok."

Telefonda kısa bir sessizlik oluyor, sonra Gikas'm endişeli sesini duyuyorum: "Sizi anlıyorum Kostas. Arapsaçına döndü bu iş. Ama Türk polisiyle birlikte çalıştınız, neler olduğunu biliyorsunuz, herkesten daha iyi yürütebilirsiniz bu vakayı. Bir haftada çözümlersiniz. Eğer şimdi sizin yerinize başka bir meslektaşınızı koysam içinden çıkılmaz bir durum olmasından korkuyorum. Şanssız birisiniz, Kostas. Çözülmesi zor vakalar hep size çatıyor. Ama siz de altından kalkıyorsunuz," diye de ekliyor.

Bunun öbür anlamı, bütün suçun bende olduğu. Ah şu Gikas!

23

Akşamın sekiz buçuğu, Murat'ın Laleli'deki evine gidiyoruz. Resepsiyondaki en sevdiğim görevliden bana temel İngilizceyi bilen bir taksi şoförü bulmasını rica ettim. Birini bulabildi, adam ne sorsam aynı şekilde *"Yes, yes, no problem..."* diye yanıt veriyor. Bizdeki, "Takma kafanı, hallederiz" ile aynı anlama çektiğim bu laf hiç de iyiye işaret gelmiyor bana. Kendimizi şehrin öbür ucunda bulacağımızdan ve Murat'ı cep telefonuyla arayarak yol tarifi isteyeceğimizden korkmaya başlıyorum.

Adriani yanımda kaskatı ve konuşmadan oturuyor, gözlerini ön camdan dışarıya dikmiş. Murat'ın davetinden söz ettiğimde hemen suratını astı: "Sevgili Kostas, benim bu işle ne ilgim var? Ne Türkçe bilirim ne de İngilizce, onlar da Yunanca bilmezler – nasıl anlaşacağız? Ama gözümün önüne geliyor. Siz sohbet edeceksiniz, ben de bir köşede oturup sıkıntıdan patlayacağım."

Ona hak vermeye hazırdım ama, iyi ki o anda Kurtidu yanımızdaydı ve bizi bir kabalıktan kurtardı.

"Pardon, sözünüzü keseceğim ama haksızsınız Bayan Haritos. Türkler çok konukseverdir, otelde kalırsanız onlara hakaret olur. İkinizi de davet ettiler, Bay Haritos yalnız gidecek olursa sizin davetlerine tenezzül etmediğinizi sanırlar."

Bu yanıtım Adriani'ye mantıklı geldi, gönülsüz de olsa bana eşlik etmeye karar verdi. Onu anlayabiliyorum, akşamı tanımadığım bir çiftle İngilizce konuşarak geçirme fikri bana da pek cazip gelmedi.

Taksi, Taksim Meydanı'ndan Boğaz'a inen yokuştan geçiyor, sonra sağa sapıp Anadolu yakasına paralel gidiyor. Uzaktan Galata Köprüsü'nü ve öteki ucundaki camiyi görünce yön duygum yerli yerine oturuyor. Taksi köprüden geçip sahil yolu boyunca havaalanına doğru ilerliyor. Balıkçı lokantalarını ve deniz kıyısındaki parkı tanıyorum, bu nedenle Murat'ın Bakırköy civarında oturduğu sonucuna varıyorum.

Hava kararmış, sadece geçen gemilerin ışıkları görülüyor. Onların dışında sanki her şey kıpırtısız, sadece ışıklar aynı şekilde nokta nokta ışıkların yandığı karşı kıyıya doğru hareket ediyor. Ama bu manzaraya pek fazla dalamıyoruz, çünkü az sonra şoför sağa sapıp yokuş yukarı çıkmaya başlıyor.

"Neredeyiz?" diye soruyor Adriani.

"Hiç bilmiyorum. Önce Bakırköy yönüne gittiğimizi sandım, ama yanılmış olmalıyım."

Taksi geniş caddelerden geçip dar sokaklardan uzak duruyor, bu yüzden doğru yolda olduğumuz ve yolumuzu kaybetmeyeceğimiz izlenimi uyanıyor bende.

Geniş bir bulvara girerken, "Laleli" diyor şoför.

İlk bakışta Beyoğlu'ndan ve Taksim civarmdan daha yeni bir semt gibi görünüyor burası. Eskice apartmanlar ellili yıllardan kalma gibi, ama binaların çoğu yeni tarihli olmalı. Taksi sağa sapıyor, on iki numaralı binanın önünde duruyor. Murat'ın verdiği adrese bakarak numarayı kontrol ediyorum, şoförün bizi doğru yere getirdiğini tespit ediyorum.

Apartman altı katlı, her katta iki büyük pencere var. Zillere bakarak Murat Sağlam adını arıyorum ve hemen buluyorum, adın altında 4. kat yazıyor. Zile basınca kapı hemen açılıyor.

Murat gömlek ve yün hırkayla karşılıyor bizi. O zaman takım elbise giyip kravat taktığıma pişman oluyorum, ama sonra yabancı bir memlekette misafirliğe gittiğimizi, resmi kıyafetle görünmemin lehimize olduğunu düşünüyorum.

"*My wife*" diyorum Murat'a ve Adriani'yi tanıştırıyorum. Murat İngilizce "*Welcome*", Adriani de Yunanca "Memnun

oldum" diyor, böylece tanıştırma faslı bitiyor. Murat bizi içeriye götürüyor, karısı ne zaman ortaya çıkacak diye düşünüyorum. Salona girince bilmece çözülüyor. Orada bizi otuz beş yaşında güzel bir kadın beklemekte, koyu renk saçlı, ince, orta boylu, hafifçe çekik simsiyah gözlü. Bizi karşılarken yaptığı gibi gülümseyince yanaklarında birer gamze beliriyor. Bu tabloya uymayan tek şey, başındaki örtü. İpek ve zevkli olmasına, saçları özenle örtmesine rağmen yine de başörtüsü.

"Karımın elini sıkmamanızı rica edeceğim," diye fısıldıyor Murat. "Dini inanışına aykırı."

"*Good evening, I'm Nermin,*" diyerek Adriani'nin elini sıkıyor, ben de hafifçe eğilerek selam veriyorum, bana Türkçe hoş geldiniz, diyor. Daha ağzından çıkan ilk kelimelerde, onun İngilizce bilgisinin benim ve kocasının İngilizcesinden kat kat ilerde olduğunu anlıyorum, sohbete başlayınca da kanaatim pekişiyor: İstanbul'u beğendiniz mi? Nerelere gittiniz? Adalar'a ve müzelere gittiniz mi?

Adriani'nin sıkıldığı açıkça belli oluyor, yüzüne sabit bir gülümseme oturtuyor, bu da ona sırt ağrılarında kullanılan korse gibi destek veriyor. Sohbette aslan payının bana düşeceğini fark ediyorum, ama sadece Yunanlı katılımcılar söz konusu olduğunda, yoksa sohbeti Nermin yönetiyor, bense Adriani'ye üç-beş kelime çevirmekle, o da yüzünde sevimli bir ifadeyle başını sallamakla yetiniyoruz.

Birkaç dakika sonra Nermin'in Almanya'da bilgisayar grafiği dalında eğitim gördüğünü, şimdi büyük bir şirkette Enformasyon Teknolojisi Bölümü'nün yöneticisi olarak çalıştığını, burada Almanya'dakinden daha az para kazanmasına rağmen daha iyi ve daha hızlı yükselme şansı olduğunu öğreniyorum. Bütün bunları bana, rahat rahat tanışmamızın hemen başında anlatıyor, bense gizli gizli Murat'ı inceliyorum. Karısının hikâyesini ezbere biliyor olmalı, yine de ilgiyle ve gizli bir gururla dinliyor onu. Herhalde Almanya günlerinden kalma bir alışkanlık. Yunanlı bir polis olsaydı –büyük

olasılıkla Türk olanı da– karısının mesleki başarılarıyla değil de yemek pişirmedeki ustalığıyla gurur duyardı.

Yarım saat sonra Nermin kalkıyor ve bizi yemek odasına davet ediyor. İstanbul'daki evlerde hâlâ yemek odası olması etkiliyor beni, oysa bizde onyıllardır böyle bir âdet yok. Ayrıca etkilendiğim bir başka şey de evin modern döşenmiş olması, alüminyum, pleksi birleşimi, ayaklı aydınlatmalar, ki bunlar bilgisayarla uğraşan bir kadının zevkine uygun düşse de karısı başörtüsü takan bir polise pek uymaz.

Yemek masası altı kişilik ama sofra dört kişi için kurulmuş. İlk yemek, İstanbul'daki yemek alışkanlığına ters düşerek şaşırtıyor beni: Kuşkonmazlı somon balığı. Masada beyaz şarap ve bira var.

"What would you like to drink?" diye soruyor Murat. *"Wine or beer?"*

Şarabı seçiyorum, Murat'la Adriani birayı tercih ediyorlar. Nermin ise alkolsüz bira içiyor.

"Karım alkol almaz. Dini yasaklar," diye açıklıyor Murat.

"Zararı yok. Sağlık için daha iyi böylesi." Murat'ın, karısının dini görüşleri hakkında sanki bunları paylaşmıyormuş gibi mesafeli konuştuğuna ikinci kez tanık oluyorum.

"Başörtüme şaşırıyorsunuz ama belli etmek istemiyorsunuz, *am I right?"* diye soruyor Nermin, gülerek. "Daha doğrusu Almanya'da bilgisayar eğitimi alan, Almanca ve İngilizce bilen ve büyük bir şirkette çalışan bir kadının nasıl olup da başörtüsü taktığını merak ediyorsunuz."

Beni köşeye sıkıştırıyor, bu durumdan sıyrılmaya çalışıyorum, meraklı gözlerle bana bakan Adriani'ye, onu da aynı sıkıntılı duruma sokmamak için konuştuklarımızı tercüme etmiyorum. O sırada Murat imdadıma koşuyor.

"Evvelki gün size azınlıklar hakkında anlattıklarımı şimdi anlıyor musunuz? Almanya'dan ayrılmamızın nedeni, karımın başörtüsüydü. Bir öğleden sonra evde başını örttü ve bundan böyle başörtüsü takacağını bildirdi. Gözlerime inanamadım, ne diyeceğimi bilemedim. Nermin hiçbir za-

man koyu dindar olmamıştı. Birden nasıl kapılmıştı bu fikre. Bu konuyu onunla tartışmayı, onu kararından vazgeçirmeyi denedim, ama dinlemedi. 'Bu benim başım ve sokağa başı açık mı kapalı mı çıkacağım da benim kararım,' dedi bana. Bunun benim için ne anlama geldiğini kavrayabiliyor musunuz? Karısı başını örten Alman bir polis. Biliyor musunuz, Almanya'da başörtüsünün suçunu ağabeyin ya da babanın etkisine yüklerler. Karısına ya da kızına baskı yapar, onları zorlar derler. Bunun Nermin'in kendi kararı olduğunu ve çıkartmaya ikna edemediğimi nasıl açıklayabilirdim? Tam tersine, sokağa istediği gibi çıkabilme hakkını tanımalıydım ona. Biz hep böyle yaşadık, birbirimize karşılıklı saygı duyarak. Biz Alman ilkelerine dayanan bir Türk çiftiyiz. Bir akşam sinemadan çıkarken Alman meslektaşlarımdan biriyle karşılaştık. Ertesi gün karakolda bana tuhaf tuhaf bakmaya başladılar. Biri bana alaycı bir tavırla sakal bırakıp bırakmayacağımı sordu. O zaman ya mesleğimi değiştirmem ya da Almanya'yı terk etmem gerektiğini anladım. Nermin'le konuştuktan sonra ikinci seçenekten yana olduğumuz kararına vardık."

Adriani'ye hikâyeyi kaba hatlarıyla anlatıyorum, sonra da sessiz kalıyoruz. Aslında en çok etkilenenler Adriani ile benim, çünkü belli ki Nermin eğlenerek izliyor bizi.

"Hiç sorun değil bu, arkadaşlarımızla açık açık konuşuruz bu konuyu," diyor Nermin. "Hem başörtüsü takmama neden olan Yunanlı bir kadındı."

"Yunanlı bir kadın mı?" diye soruyor Adriani bana şaşkın şaşkın.

"Evet, bir dakika yemeği getireyim de size anlatayım."

Murat'a kendisiyle gelmesini işaret ediyor, sonra bizi birkaç dakika yalnız bırakıyorlar. "Başörtüsü takması seni rahatsız ediyor mu?" diye soruyorum Adriani'ye.

"Neden rahatsız etsin? Senin annen köyde başını örtmeden dışarı çıkar mıydı? Benimki çıkmazdı."

Karı-koca iki servis tabağıyla dönüyorlar odaya. Birinde et

sarması var, ötekinde patates ve galiba kırmızı lahana. Nermin servis yapıyor.

"İlk çalıştığım yerde Yunanlı bir arkadaşım vardı," diye anlatıyor Nermin, servisi tamamlayıp yerine oturunca. "Ailesi yabancı işçiydi ve Almanya'da doğmuştu. Bir gün öğle yemeğini birlikte yedik, o zaman bana bir hikâye anlattı. Büyükannesi uzun yıllar siyasi mülteci olarak Moskova'da yaşamış. Günün birinde bir Rus komşusu gelmiş evine, kadının ağlamaktan gözleri şişmiş, berbat bir durumdaymış. Arkadaşım ona ne olduğunu sorduğunda çok korkunç bir şey oldu demiş, kadın, oğlum Sergey vaftiz oldu. Üniversiteye gidemeyecek, iyi bir iş bulamayacak ve Sovyetler Birliği'nde cüzamlı muamelesi görecekmiş. Saçma olan da şuymuş: Çocuk bunu dine bağlı olduğu için değil rejime karşı çıktığı için yapmış. Bu hikâyeyi dinleyince daha o akşam işten çıkınca gidip kendime bir başörtüsü aldım ve örttüm. O günden beri de çıkarmadım. Dini inançlarım yüzünden mi başkaldırdığım için mi taktığımı sormayın bana. Bunu size söyleyemem. Zaten artık bir önemi de yok."

"Bugün olsa Almanya'da Sergey'e kahraman gibi davranırlardı, başkaldırdığı için kutlarlardı," diyor Murat. "Bana ve başörtülü Nermin'e ise kuşkuyla yaklaştılar."

Bir sessizlik oluyor, herkes başını yemeğine eğiyor. Lezzetli bir yemek ama günlerdir alıştığımız İstanbul mutfağı değil. Adriani de aynı görüşte olmalı ki benim yardımımla Nermin'e soruyor: "Yemeğiniz gerçekten çok lezzetli, Nermin Hanım, ama bugüne kadar burada yediklerimizden çok farklı."

Nermin gülüyor. "Farklı, çünkü Türk yemekleri değil, Bayan Haritos. Alman yemekleri. Sığır eti sarması, yanında patates ve kırmızı lahanayla. Murat Alman yemeklerini pek sever. Almanya'da doğup büyümüş. Ben de yedi yaşındayken gittim oraya." Biraz duruyor ve sonra buruk bir sesle devam ediyor: "Alman yemeklerini pişirmeyi bile öğrendim. Ama Almanlar benden hiçbir şey öğrenmediler."

"Ben de tam bunu söylüyordum. Azınlıklar hep kuşku altındadırlar ve hep kolektif suçludurlar. Hem burada hem de Almanya'da," diyor Murat bana. "Bu yüzden size İstanbullu Rumları sizden daha iyi anladığımı söyledim. Çünkü kendi deneyimlerim var."

Yunanistan'da bu gibi durumlarda ne olursa burada da o oluyor: Hüzünlü hikâyeler insanları birbirine yaklaştırıyor. Ne yazık ki Adriani'nin dili çözülüyor, ne yazık ki ben tercümanlık görevini üstleniyorum. Çocuğunuz var mı diye soruyor Nermin'e, hayır yanıtını alınca da Katerina'yı, Fanis'i ve yakındaki düğünü anlatmaya başlıyor.

İstanbul gezisinde en büyük kazancımın dil bilgimin artması olacağını düşünüyorum. İki haftada aksansız Oxford İngilizcesi konuşuyor olacağım.

Ancak akşamın sonuna doğru Murat'a, Lazaridu'ya yaptığım ziyareti anlatabiliyorum. Başını sallayarak dinliyor beni. "En azından onu neden öldürdüğünü biliyoruz şimdi. Ama bize pek bir yararı yok," diyor.

Akşamın sonunda Murat bizi otele arabayla götürmekte ısrar ediyor. Arabası Alman yapımı, bir Opel Corsa. Eh, başka bir şey olsaydı çok şaşırırdım.

24

Sabah keyfimi kaçırmanın en sağlam yolu, ben daha uyku mahmurluğuyla gözlerimi ovuştururken telefonun zırlamasıdır. Sevindirici bir telefon gelmiş olsa bile suratsızlığım gün boyu sürer. İşyerimdeki iki asistanım, Vlassopulos'la Dermitsakis, bunu öğrenmişlerdir, ne zaman beni keyfim kaçmış durumda ofisime dalarken görseler, "Bu sabah sizi gelen telefon mu uyandırdı komiser bey?" diye sorarlar.

Sabahın sekizinde, tam tıraş olurken zırladı telefon, arayan Gikas'tı. "Dönüş biletinizin ücretini hallettiğimi söylemek için aradım," dedi, "karınızınkini de. Ayrıca sizinle birlikte İstanbul'da kaldığı sürece karınızın otel masrafının tamamını da ödüyoruz."

Susup vereceğim yanıtı bekliyor. İkimiz de biliyoruz ki onun bu ani girişimciliğini dünkü öfke nöbetime borçluyuz ve amacı beni sakinleştirmek. Ama aynı zamanda, bizim gezimizi yarı yarıya iş seyahatine dönüştürdüğü ve maddi yükümü hafiflettiği için bu davranışı karşılığında minnettar olmamı da bekliyor.

"Eh peki, fena değil," diyorum, gönülsüzce, amacım sağladığı kolaylığı takdir ettiğimi ama bunun karşılığmda önünde yerlere kapanmayacağımı göstermek.

"Katerina'nın düğünü ne zaman?"

"Bir sonraki pazar günü. Size davetiye gelmedi mi?"

"Kula'da olmalı." Bir sessizlik oluyor, sonra Gikas daha resmi bir tonla devam ediyor. "Bir başka seçenek daha var tabii."

"Nedir o?"

"Kızınızın düğünü için Atina'ya gelirsiniz, sonra soruşturmalara devam etmek için İstanbul'a dönersiniz."

Bunun dolaylı ama etkili bir tehdit olduğunun farkındayım: Şimdi itiraz edecek olursan canım, seni yine İstanbul'a gönderirim. Hiç evlenmemiş yaşlı vaftiz annemin dediği gibi 'istediği kadar esip gürlesin', bu vaka yirmi dört saat içinde açıklığa kavuşmazsa, buradaki varlığım zaten gereksiz olacak. Bu Hambu'nun peşinden daha ne kadar koşacağım ki? Er ya da geç Murat tek başına devam etmek zorunda kalacak. Ve eğer Hambu'yu ele geçirirse konsolosluğumuz işin geri kalan kısmıyla ilgilenir. Karşılığında hoş olmayan görevler yerine getirmem gerekmeden Yunan emniyetinin benim ve eşimin ek seyahat giderlerini üstlenmesi çok sevindirici tabii.

"Önce bu işin nasıl gelişeceğine bir bakalım, birkaç gün sonra konuşuruz," diyorum ve böylece Gikas'ı bekleme turları atmak zorunda bırakıyorum.

Kahvaltı salonuna inerken iki farklı duygu arasında bocalıyorum: Gikas'ın bonkörce hediyesi nedeniyle keyfim yerinde olabilir, ama sabahki telefon terörü nedeniyle sinirlerim son derece gerilmiş. Her zamanki gibi simit ve peynire el atıyorum, yanında orta şekerli bir kahve ısmarlıyorum, ancak tur grubumuzun gidişinden beri kendimi kahvaltıda tuhaf hissediyorum. Adriani ile karşılıklı oturuyoruz, sessizce lokmalarımızı çiğnerken Babil kulesindeymişiz gibi her türlü dil duyuluyor etrafımızda: Türkçe, Fransızca, Almanca ve Rusça.

Adriani'ye Gikas'ın telefonunu ve seyahat masraflarımızı üstlenmek için yaptığı güzel teklifi anlatıyorum. "Böylece Yunan polisinin konukseverliğinin tadını çıkaracaksın," diye gülüyorum.

"Bu sana ders olmalı!" diye kuru bir yanıt geliyor.

"Bana mı? Neden?"

"Sen kendi değerini bilmiyorsun, sevgili Kostas. Sen ne zaman sert çıksan Gikas yelkenleri suya indiriyor, çünkü sensiz bir iş beceremeyeceğini anlıyor. Ama sen bundan yararlanmıyorsun, çünkü kendine güvenin az."

Neredeyse kendimi kaybedeceğim. Kalan birazcık keyfimi de kaçırmayı becerdi Adriani, geriye sadece keyifsizliğim kaldı. Gikas'ın bana ihtiyacı olduğunu pekâlâ biliyorum, öte yandan benim de ona aynı derecede ihtiyacım var. Çünkü –tahtaya vuralım– başka bir bölüme tayin edilecek olsam, oradaki müdürüm Gikas gibi kafama koyduğumu yapmama pek izin vermez herhalde. Tamam, Gikas kendi işine geldiği için bana serbestlik tanıyor olabilir ama yeni şefimin de kendi işine neyin yarayacağını bildiğini kim garanti eder bana? Bu yüzden Gikas'la ben hep ortak bir paydada buluşuruz, çünkü ne hissedersek hissedelim ikimiz de birbirimize muhtaç olduğumuzu biliriz. Ve bu bağımlılık tek taraflı değil çift taraflı.

"Özür dilerim, Yunanlı mısınız?"

Bu soruyu soran kadın iriyarı bir ellilik, üzerinde kot pantolon, kırmızı bir ceket var, gümüş rengi spor ayakkabı giymiş, on parmağında bir kuyumcu vitrinini dolduracak kadar takı var.

"Evet," diye yanıtlıyor onu Adriani.

"Çoktandır mı buradasınız?"

"Neredeyse iki hafta oldu."

"Üstelediğim için kusura bakmayın ama iyi bir derici biliyor musunuz?" Sorusunun bizi şaşırttığını görüyor, bu yüzden de gerekli açıklamaları yapıyor. "Dün otobüsle Selanik'ten geldik, tur programımızda bir dericiyi ziyaret de var elbette, ama bakın, buradaki rehberler satılan maldan komisyon alıyorlar, üstelik bizi nerelere götüreceklerini de bilmiyorum. Bu yüzden sormak istedim, acaba siz..."

"Aslında," diye başlıyor Adriani, çekinerek, "damadımız için bir şey aldık, ama bizi bir tanıdığımız götürdü, o dükkânın nerede olduğunu hatırlayamayacağım."

"Acaba arkadaşınız..."

"Ne yazık ki Atina'ya döndü. Bizden önce döndü o," diye başından savıyor kadını Adriani, İstanbul'da kimden bilgi aldığını açıklamak istemiyor.

"Anladım. Yine de teşekkürler..." Kadının duyduğu hayal kırıklığı yüzüne yansıyor, turdakilere bilgi vermek üzere masasına dönüyor. "Yine de kendi başıma bir dükkân arayacağım. Bu dolandırıcı sırtımdan para kazanamayacak," diyor öfkeli bir kadm sesi.

"İnanılır gibi değil, bunlar fırsat düşkünü mü, ucuz fiyata deri ürünler almak için mi geliyorlar İstanbul'a?" diye soruyorum Adriani'ye.

"Cani avına çıkmaktan yüz kat iyidir," diye kafama kakıyor.

"Mister Haritos, a visitor is waiting for you in the lobby." Ayağa kalkarken ilk önce Murat geliyor aklıma, kötü haberlere karşı içimden kendimi hazırlıyorum.

"Unutma, az sonra Bayan Kurtidu gelecek, birlikte Boğaz'da bir gezintiye çıkacağız."

Adriani'ye aldırmadan lobiye gidiyorum. Gözlerim Murat'ı arıyor ama beni çağırtan Lazaridu. Resepsiyonun karşısında, bir koltuğun ucuna ilişmiş, ayağında topuksuz ayakkabılar, siyah çoraplar var, bacaklarını sıkı sıkı bitiştirmiş.

"Bayan Lazaridu, ne işiniz var burada?" diye soruyorum şaşkınlıkla.

Koltuğun kollarma dayanıyor, ağır ağır yerinden doğruluyor. "Aklıma bir şey geldi, ama size telefonda söylemek istemedim. Biliyor musunuz, hâlâ alışamadım şuna, telefonda uzun konuşunca laflarım birbirine karışıyor," diye ekliyor, özür dilercesine.

"Gelin, oturalım da sakin sakin konuşalım."

Resepsiyonun yanındaki kafeteryaya götürüyorum onu. Buraya kalkıp geldiğine göre önemli bir şey anlatacağını tahmin ediyorum ve keyfim yerine geliyor.

"Bir şey ikram edebilir miyim size?"

"Yo, yo, zahmet etmeyin lütfen. Evde çay içtim ben." Lazaridu'yu sıkıştırmıyorum, düşüncelerini düzene sokması için zaman bırakıyorum ona. "Biliyor musunuz, evvelki gün siz bana bir kez daha düşünmemi söylediğinizden beri

Maria'nın bana Varlık Vergisi'yle ilgili anlattığı bir hikâyeyi hatırlamaya çalıştım."

"Nasıl bir vergi bu? Servet vergisi mi?"

"Evet, İnönü'nün 1942'de azınlıklara koyduğu vergi."

Bu açıklama karşısında söyleyecek bir şey bulamıyorum, bu yüzden devam etmesini bekliyorum. "Maria eskiden Dağdelen ailesinin yanında çalışmıştı. Bay Dağdelen Varlık Vergisi'ni ödeyemedi, böylece ona haciz geldi."

"Özür dilerim, Bayan Lazaridu, haciz ne demek?" İstanbul'a geldiğimizden bu yana ilk kez iyi bir Yunanca-Türkçe sözlüğe gereksinim duyuyorum. Kim bilir, belki de buradan ayrılmadan önce bir tane satın alırım.

"Sizde ne derler buna?" Lazaridu bu kavramı açıklamak için kıvranıyor. "İnsan ödeme yapamazsa ve elindeki her şey, ama her şey alınırsa haciz olur."

"Rehin mi?"

"Aynen. Ödeme yapamayınca önce malın mülkün rehin alınırdı, sonra da kendi evinde haraç mezat satılırdı. Türkler evine gelir, senin gözlerinin önünde her şeyi ucuz ucuz alırlardı. Dağdelen vergiyi ödeyememiş, bu yüzden her şeyini kaybetmiş. Yanda oturan komşuların bu işle bir ilgileri olduğunu biliyorum, ama ne olduğunu artık hatırlayamıyorum."

"Nerede oturduklarını hatırlayabiliyor musunuz?"

"Cihangir'de, ama nerede? Maria'nın hep 'Cihangir'e gidiyorum...' dediğini biliyorum." Kendini zorluyor, ama sonuçsuz. "Yaşlılık, komiser bey. Artık kafam hiç işlemiyor, belleğim hiçbir işe yaramıyor."

"Bayan Lazaridu, hiç tasalanmayın. Türk polisini katacağım bu işe." Adresi bulma olasılığı bunca yıl sonra çok küçük olmalı. Bu vakada elimizde gerçekten pek az şey var...

Konuşmanın bittiğini, kadını daha fazla yormak istemediğimi belli etmek için ayağa kalkıyorum. Ama Lazaridu yerinden kımıldamıyor, düşünüyor. "Bir dakika, aklıma bir şey geldi. 1951 ya da 1952 yılının paskalyasında, yalan söylemeyeyim, İsa'nın Dirilişi Bayramı'nda Maria ile birlikte kiliseye

gittiğimizi hatırlıyorum. Beyoğlu'na değil de Sıraselviler'e gittik, oradan da Tophane'ye indik. Alman Hastanesi'ni geçince önümüze çıkan ilk sokakta Maria bana, 'Dağdelen Ailesi tam bu köşede otururdu,' dedi. Soldan ilk sokaktı, çok iyi hatırlıyorum, hâlâ gözlerimin önünde." Derin bir soluk alıp düşünmeye devam ediyor. "Ama komşu evdeki Türk ailenin nasıl bir rol oynadığı aklıma gelmiyor. Maria bana anlatmıştı, komiser bey, ama aklıma gelmiyor," diyor Lazaridu, kendini haklı çıkarırcasına, sanki kendisine kötü not vermemden korkar gibi.

"Ziyanı yok. Bana çok yardımcı oldunuz."

Büyük olasılıkla Türk komşular bu Dağdelenlerin malını mülkünü yok pahasına almışlardır, Erdemoğlu'nda olduğu gibi Maria bu konuda da bugüne kadar onlara garez gütmüş olmalı. Eskiden oturduğu yeri bildiğimize göre onu bulmamız için en azından bir dayanak noktası var şimdi. Gerçi hikâye çok eskilere, ta 1942 yılına gidiyor ama eski defterleri karıştıranlar tozlu sayfaları çevirmeye hazır olmalılar.

Resepsiyona giderek Lazaridu'yu Fener'e götürmesi için benim hesabıma bir taksi çağırmalarını rica ediyorum.

"Hiç gerek yok, komiser bey," diye itiraz ediyor Lazaridu, ona bunu söylediğim zaman. "Otobüse binerim. Taksim'le Fener arasında iyi hatlar var."

Resepsiyondaki genç kadın ön tarafa geliyor, Lazaridu'yu kolundan tutup sonu 'hanımefendi'yle biten bir şey söylüyor, otelden çıkarıp beklemekte olan taksiye götürüyor.

Hemen Murat'a telefon edip onu bilgilendiriyorum. *"This is great!"* diye bağırıyor, konuşmam bitince. *"You did a wonderful job.* Harika bir iş çıkardınız. Merak etmeyin, kara göründü."

"Önemli olan başka cesetler olmaması."

"Böyle bir garanti veremem. Yeni bir şey olursa hemen ararım sizi."

"Tamam. Eşinize çok selam."

Teşekkür edip, eşime selam söyleyerek kapatıyor telefonu. Lazaridu gitmiş, genç görevli de yerine dönmüş. Yemek salonuna geçerken kıza bir *'Thank you!'* gönderiyorum.

Kurtidu ile Adriani gezmeye gitmek üzere bekliyorlar beni. Yan tarafta, Selanik'ten gelen tur grubu nereleri gezecekleri konusunda anlaşmazlığa düşmüş. Onlara bakarken Stefanakos, Despotopulos ve Muratoğlu arasındaki iktidar savaşlarını neredeyse özlemle hatırlıyorum.

25

Üst güvertede, güneşte oturuyoruz, deniz ve benzin kokan hafif bir esinti var. İki hanım beni ortalarına almışlar, bana aldırmadan sohbet ediyorlar. İçimden onları yan yana oturtmak ve birkaç metre ötede kendi düşüncelerime dalmak geliyor ama hanımlar geleneklerine bağlı, erkeği hep merkeze itiyorlar.

Dağdelen ailesinin komşuları aklımdan çıkmıyor. Yaşıyorlar mı öldüler mi, bilemiyorum, nerede oturduklarını, Maria'nın onları bulup bulmadığını da. Murat henüz aramadı, doğal olarak benim de eteklerim tutuştu. Başka bir cinayet işlenmezse, içim rahat olarak önümüzdeki günlerde Atina'ya dönebilirim. Maria bize başka sürprizler hazırlıyorsa Gikas haklı çıkacak demektir. O zaman Katerina'nın düğünü için Atina'ya gider ve ertesi gün yine Şehirlerin Ecesi'ne dönerim.

Sevimsiz düşünceleri aklımdan kovmaya ve küçük Boğaz gezisinin tadını çıkarmaya çalışıyorum. Vapur bir Avrupa yakasına, bir Anadolu yakasına yanaşıyor, mavnaların ve küçük gezinti teknelerinin, büyük yük gemilerinin, tankerlerin arasından geçiyor. Her iskelede denizin hemen dibinde küçük, ahşap bir bekleme salonu var. Bu yapılar çok eski olmalı, ama yenilenmişler ve göz alıcı renklere boyanmışlar, özellikle Türk ressamlarının ve boyacılarının en sevdiği renge, fıstık yeşiline.

"Eskiden, Boğaz köprüleri henüz yokken, İstanbul'un iki yakasını birbirine sadece vapurlar bağlardı," diye anlatıyor Kurtidu. "Moda, Üsküdar ya da Kuzguncuk'a gitmek isteyenler denizyoluyla giderlerdi. Köprüler trafik akışını kesinlikle rahatlattı ama vapur yolculuğu çok daha romantikti,"

diye ekliyor. "Her gün aynı yolda karşılaşan erkek takımı da cabası. Eh, epey zaman geçti aradan..."

Vapur Anadolu yakasında bir kalenin yakınında iskeleye yanaşıyor, bu kale karşı kıyıdaki Bizans kalesinden daha küçük. Kalenin arkasına bakınca Boğaz'ın Karadeniz'e karıştığını görüyorum.

Cep telefonum çaldığında arayanın Murat olduğuna o kadar eminim ki ekrandaki numaraya bakmıyorum bile. Telefonu açınca *"Yes"* demekle yetiniyorum.

"Komiser bey, siz misiniz?" diye Yunanca konuşan bir erkek sesi var karşı tarafta.

Bu kez "Evet" diyorum, ama rahatlamalı mıyım yoksa bozulmalı mıyım, bilemiyorum.

"Ben Markos Vasiliyadis. Ters bir zamanda mı aradım?"

Rahatsız edilmeden konuşabilmek için Adriani ile Kurtidu'nun yanından biraz uzaklaşıyorum. "Hayır, hiç ters zaman değil, Bay Vasiliyadis."

"Yeni bir haber var mı diye aradım sadece."

"Var, ama tatsız haberler." Son buluşmamızdan bu yana olanları ona kaba hatlarıyla anlatıyorum.

"Hâlâ izini bulamadınız mı onun?"

"Hayır, ne yazık ki hâlâ bulamadık. Şimdi bu Türk aileyi arıyoruz ve olabilecekleri engelleyebilmeyi umuyoruz."

İçini çekip bana teşekkür ediyor, bir daha iç çekip telefonu kapatıyor, ben de hanımların yanına dönüyorum.

"Yarın akşam davetliyiz," diyor Adriani. "Bayan Kurtidu akşam yemeğine çağırdı."

"Sizi zahmete sokmak istemeyiz," diye itiraz ediyorum hemen, usulden.

"Hiç zahmet olmaz. Kocam Teodossis dün Almanya'dan döndü, onun da sizinle tanışabilmesi için birlikte yemek yemeyi çok istiyoruz. Birkaç arkadaşımız daha gelecek."

"Adresinize ihtiyacımız var," diyor Adriani.

"Gerek yok. Teodossis işten dönerken uğrayıp sizi alacak. Saat sekize doğru uygun mu size?"

"Harika," diyor Adriani.

Vapur dönüş yolculuğuna başlıyor. İkişer balıkçının ağ attığı kayıkların arasından, kıyı boyunca süzülerek geçiyor. Az sonra da Avrupa yakasında büyük kalenin yakınında kıyıya yanaşıyor. Murat'ın telefonu biz Arnavutköy'e yanaşırken geliyor, birkaç gün önce yemek yediğimiz balıkçı meyhanesi Eftalya'yı vapurdan bakınca tanıyorum.

"*What news?*" diye soruyorum, korkumu gizleme gereği görmeden.

"*No news, good news,*" oluyor neşeli yanıtı.

"Ne demek bu? Kadını hâlâ bulamadığınız anlamına mı geliyor?"

"Artık biliyoruz: Söz konusu olan Tayfur Ailesi. Artık Cihangir'de değil, Esentepe diye uzak bir semtte oturuyor."

"Ve?"

"Görünüşe göre bir olay yok. Semtin karakoluna sorduk, herhangi bir ihbar yok. O zaman ya Maria'nın oraya hiç gitmediğini ya da o ailenin adresini henüz öğrenemediğini varsayacağız. Her ihtimale karşı evin sıkı gözlem altında tutulması için karakola talimat verdirdim. Hambu'nun eşkâline uyan yaşlı bir kadın görünür görünmez hemen tutuklayacaklar."

"Aileyle konuştunuz mu?"

"Hayır. Sizinle birlikte ziyaret etmek istiyorum onları. İstanbullu Rum kadından neler öğrendiğinizi bana anlattınız gerçi ama sizin de benimle birlikte gelmenizi isterim, siz bu meseleyi daha iyi biliyorsunuz, benim gözümden kaçanları siz fark edebilirsiniz. Şu anda neredesiniz?"

"Boğaz gezisi yapıyorum." Yanaştığımız iskeleye bir göz attıktan sonra, "Limana dönüş yolundayız, şu anda da Arnavutköy iskelesindeyiz."

"Güzel, devriye arabasıyla gelip alacağım sizi. Gelmemişsem bekleyin lütfen."

Rahatlayarak yerime oturuyorum. Sakinleştiğime göre en azmdan dönüş yolunda manzaranın ve esintinin tadını çıkarabilirim.

26

Bir kez daha Boğaz turu yapıyorum, ama bu sefer karadan ve Avrupa sahilinden – üstelik devriye arabasında. Katamaranların yanaştığı iskeleyi geçiyoruz, sonra Dolmabahçe Sarayı'nı, arkasından da süper lüks bir otele dönüştürülmüş olan ve özellikle girişimcileri –modern çağın sultanlarını– ağırlayan daha küçük bir başka saraya ulaşıyoruz.

"Bir cinayet daha işlenecek olursa Hambu'nun fotoğrafını gazeteye vermekte ısrarcı olacağım, İstanbul Rumları için bir tehlike oluşturacak olsa bile."

Murat dönüp bana bakıyor. "Bu kadın bir hayalet. Hayaletlerin fotoğrafı olamaz."

Murat geniş, eğimli bir bulvara sapıyor. Yolun iki yanında yüksek apartmanlar var, kimi yeni, kimi eskimiş binalar. Trafik yoğun, ama bulvar sürücü dostu, şimdi böyle diyorlar, sabırsızlanmama gerek olmuyor.

"Babam gençken buraları hep tarlaymış," diye açıklıyor Murat. "Buraları bugün olduğundan farklı hiç görmedim, ama babam eskiden beri biliyor. Ne zaman İstanbul'a gelse kendisini buraya getirmemi ister. Yolun kenarında arabayı park ederim, babam iner, çevresine bakınır, 'Aman Allah'ım, buraları hep tarlaydı,' diye mırıldanır ağzının içinden. 'Nasıl da değişti bu semt!' Belki on sefer getirmişimdir onu buraya, ama hâlâ özümseyemedi."

İlerledikçe apartmanlar gitgide yükseliyor ve genişliyor. Tepedeki yol ayrımında Murat sola dönüyor, başka bir geniş bulvara sapıyoruz.

"Burası çevre yolu," diye açıklıyor. "Devam edersek yine Şişli'ye varırız, şehrin eski mahallelerine."

Ama biz eski mahallelere gitmiyoruz, sağa, daha dar bir sokağa giriyoruz. Murat ağır ağır ilerleyerek kapı numaralarını okuyor, sonunda aradığı binayı bulup önünde park ediyor. Tayfur adını görünce zile basıyor. Diyafondan gelen soruya doğrudan 'polis' diye yanıt veriyor, kapı hemen açılıyor.

"Beşinci kat," diyor Murat.

Kapıyı açan kadın, elli ile altmış arasındaki belirsiz yaşlarda. Kadının görünüşündeki hanımefendilik toplamda bıraktığı etkiden kaynaklanıyor, basit ama düzenli giysisinden, makyajsız yüzünden, ojesiz tırnaklarından ve saygı uyandıran ve polislerin her türlü bağırıp çağırmasını yersiz kılan bakışlarından.

Murat anın gereklerine hemen uyum sağlıyor ve kadına ziyaretimizin nedenini terbiyeli bir şekilde açıklıyor.

İlk başta Maria Hambu adı kadına bir şey ifade etmiyor gibi, ama birden hatırlıyor ve "A tabii, Maria!" diyerek içeriye davet ediyor bizi. Murat'la bakışıyoruz, başını memnunlukla sallıyor, görünüşe göre Maria buraya gelmiş, ama kötülük etmemiş.

Bir tarafı modern, bir tarafı eski moda döşeli bir salona buyur ediyoruz. Modern döşeli tarafta deri kaplamalı bir kanepeyle iki koltuk var, öbür tarafta ise koyu renk ahşaptan oymalı kanepeyle koltuklardan oluşan bir oturma grubu.

Kadın bizi salonun modern döşenmiş tarafına yöneltiyor. Murat ile ben koltuklara oturuyoruz, kadın da kanepeye. Murat Türkçe soruyor sorularını, kadm da Türkçe yanıtlıyor, ben de bir kez daha Murat'ın ara sıra bir açıklamayla öne çıkardığı dilsiz figüran rolünü üstleniyorum. Bereket kadının görüşme konusundaki ölçütleri yüksek, çünkü ben orada oturup bakışlarımı umursamazca çevrede dolaştırır gibi yaparken kadın rahatsızlık hissediyor.

"I'm Selma Tayfur, and I'm a professor of English literature at the University of İstanbul," diye kendini öyle kusursuz bir İngilizceyle tanıştırıyor ki şaşkınlıktan neredeyse küçük dilimi yutuyorum. Ve hemen arkasmdan beni irkilten şu soru-

yu soruyor: "Sisam adasından ne haber?" Ona yanıt verecek halde olmadığımı fark edince devam ediyor. "Geçen Eylül'de Sisam'da bir kongreye katılmıştım. Ne kadar güzel bir ada! Bayılmıştım, kocamla ben bu yıl tatilimizi orada geçirmeye karar verdik."

Sonra Murat'a Türkçe bir şey soruyor, yanıtını aldıktan sonra yine bana dönüyor: "Bay Sağlam bunun resmi bir ziyaret olmadığını söylüyor. O zaman sizin de takip edebilmeniz için İngilizce konuşmamız daha iyi olur." Kafasını toparlayabilmek için biraz durup başlıyor: "Yanlış hatırlamıyorsam on gün önce, öğleden sonra kapı çalmdı. Kapıda çok yaşlı ve çok yorgun bir kadm duruyordu. Emine Hanım burada mı oturuyor, diye sordu bana. Emine annemin adıdır. Ben evet deyince, onu ziyaret edebilir miyim, diye sordu. 'Emine Hanım'a Zoë ile Minas'ın Maria'sı geldi deyin,' diye ekledi. Bu adlar bana bir şey ifade etmedi ama anneme haber verdim. Annem, eskiden, ailem henüz Cihangir'de otururken komşularmın genç hizmetçisinin adının Maria olduğunu hatırladı." Kadın birden susuyor, tereddüt eder gibi oluyor. "Çok uzun bir hikâye bu," diyor sonra. "En iyisi annemi çağırayım da size kendisi anlatsın. Ayrıntıları pek bilmiyorum ben."

"Zahmet etmeyin, annenizi rahatsız etmeyelim," diye atılıyor Murat, belli ki bütün terbiye kurallarına uyuyor, çünkü Selma Tayfur'un annesi çok yaşlı olmalı.

Selma Hanım gülüyor. "Biliyor musunuz Bay Sağlam, annem öyle bir yaşta ki eski hikâyelerin sefasını sürüyor. Ne zaman fırsatını bulsa geçmişte kalmış, hiçbirimizin tanık olmadığı ya da artık kimsenin hatırlamadığı şeyleri anlatır. Eski hikâyeleri deşmek onu hiç zorlamaz, tam tersine sevindirir."

Bunu der demez ayağa kalkıyor, annesini getirmek üzere salondan çıkıyor.

"Şu ana kadar her şey yolunda," diyor Murat, hoşnutlukla.

"Evet, ben de sevindirici bir hikâye dinleyeceğimizi varsayıyorum."

"Neden?" diye soruyor şaşkınlıkla.

"Çünkü belli ki ortada bir cinayet yok. Maria'nın ziyaret ettiği yerde cinayet yoksa arkasından güzel bir hikâye çıkacak demektir."

Selma Tayfur yanında seksen yaşlarında bir kadınla salonun kapısında görününce konuşmamız kesiliyor. Yaşlı kadının elinde baston var, beyaz saçlarını topuz yapmış. Zorlukla yürüyor ama dik duruyor. Tertemiz giyinmiş, sanki az önce şehirde bir gezintiden dönmüş gibi.

"Annem Emine Kaplan," diye annesini tanıştırıyor Selma Hanım.

Emine Kaplan kanepeye oturup bastonunu yanına koyuyor. Az sonra elinde tepsiyle bir hizmetçi geliyor, tepside bir çaydanlık ve dört fincan var. Çay töreni bitip Emine Hanım söze başlayana kadar sabırla bekliyorum. O andan itibaren sohbet iki kademeli olarak sürüyor: orijinali Türkçe, sonra Selma'nın çevirisiyle İngilizce.

"Selma Hanım size Maria'nın adını andığında onun kim olduğunu hemen hatırladınız mı?" diye soruyor Murat.

"Ancak Zoë ile Minas'ın adlarını duyunca hatırladım. Cihangir'deyken komşuyduk. Maria hizmetçileriydi, benden on yaş kadar büyüktü. Herkes severdi onu, sadece çalıştığı aile değil annem de. Daha o genç yaşında harika börek pişirirdi. Annem de kendi eliyle hamur açar, Maria'yı da hep kızdırırdı: 'Maria, bugün benim böreğim kesinlikle seninkinden daha iyi olacak,' derdi. Maria da gülerdi. 'Sizinki hep daha lezzetli olur, Melek Hanım,' derdi, ama kibarlıktan öyle söylerdi. Çünkü Maria'nın böreğinin üstüne yoktu."

"Çalıştığı yerden neden ayrıldığını biliyor musunuz?"

"Varlık Vergisi yüzünden aile mahvolmuştu. Soyadlarını artık hatırlayamıyorum, eğer yanılmıyorsam, Da... diye başlıyordu. Biz onlara Mösyö Minas ile Madam Zoë derdik. Eskiden öyle denirdi. Türkler birbirlerine 'Hanım', 'Bey' ya da 'Efendi' diye hitap ederlerdi. Azınlıklara ise Madam ve Mösyö denirdi. Mösyö Minas'a öyle yüksek bir Varlık Ver-

gisi kesildi ki ödemesi mümkün değildi. Vergi dairesi evine ipotek koydu, Zoë ile Minas her şey satılana kadar beklemek zorunda kaldılar." Biraz düşünüp, "Bu dediğim, '42 sonu, '43 başı gibi olmalı," diyor, "ama daha çok '43 sanırım, çünkü annemin anlattıklarından biliyorum, açık artırmayla satışlar o zaman başlamış."

Susuyor, kanepede arkasına yaslanıyor, sanki daha dün olmuş bir kötü olaydan söz edercesine avucunu alnına bastırıyor. Kızı kaygıyla bakıyor ona, ama Emine Hanım onu sustururcasına elini kaldırıyor.

"İcra memuru onu açık artırmadan bir gün önce haberdar etmiş. O sabah Bayan Zoë teskin edilemiyormuş. 'Beni de birlikte satsınlar, belki borçlarımız kapanır,' diye bağırıyormuş. Mösyö Minas evde kalmış ama karısını avutması mümkün olmamış. Hayalet gibi evde dolaşıyormuş. Bir ara annem onlarm evlerine koşmuş, iki büyük halıyı rulo yapmaya başlamış, salondakini ve yemek odasındakini. Madam Zoë ona bakıp 'Al onları Melek Hanım,' demiş, 'al onları! Başkaları alacağına sen al!' Annem halıları bırakmış, Madam Zoë'nin yanma gitmiş, kendine gelmesi için tutup sarsmış onu. 'Zoë, bu iki hah Isparta'dan, el dokuması. Küçük bir servet değerinde. Alıp sizin için gizleyeceğim onları. Senin takılarını da. Hiç değilse yeniden başlamak için bir şeyler olur elinizde. Neyiniz varsa almamış olurlar!'" Emine Hanım kızına dönüyor: "Büyükbaban bunlara dayanamadığı için çıkıp gitmişti," dedi. "'Dayanamıyorum,' deyip gitmişti." Sonra Murat'la bana dönüyor. "Böyle oldu eskiden. Ortadan kaybolma hakkı sadece erkeklere aitti. Kadınlar öyle kolayca çekip gidemezlerdi." Derin bir soluk alıp devam ediyor: "İcra memuru, mallarla ilgilenenlerle birlikte geldiğinde olan biteni görmesinler diye annem Zoë ile Minas'ı bizim eve getirdi. Yanılmıyorsam sadece Maria hazır bulunmuştu satışta. Ben bir köşeye büzülmüş, olanları korkuyla izliyordum, ama ne olduğunu tam olarak kavrayamıyordum. Madam Zoë sessizce için için ağlıyor, Mösyö Minas kıpırdamadan yere bakıyordu. Annem

durmadan bir aşağı bir yukarı yürüyor ve 'Ne utanç verici bir durum!' diye mırıldanıyordu, 'günah bu!'"

Emine Hanım'ın 'ayıp' ve 'günah' sözcüklerini üst üste kullandığını duysam da tam olarak ne anlama geldiklerini çıkaramıyorum. Ama önemi yok, çünkü bu iki sözcüğün birleşmesi anlamlarını belirtiyor, ki önemli olan da bu.

"Birkaç saat sonra icra memuru alıcılarla birlikte gittiğinde Madam Zoë ile Mösyö Minas, geriye ne kaldığını görmek için evlerine döndüler," diye devam ediyor Emine. Bir tahta masa, dört iskemle, çift kişilik yatak ve çıplak duvarlar kalmıştı geriye. Zoë kocasına, 'Hiçbir şeyimizi almamışlar, biz taşındık, öyle değil mi Minas? Sadece taşındık,' demiş. Sonra da düşüp bayılmış." Yeniden kızına dönüyor. "Senin büyükannen çok düşünceli bir kadındı. Yanında kolonya vardı, Zoë'yi ayıltmaya çalıştı. Birkaç ev ötede oturan bir Rum doktora yolladı beni. Doktor Madam Zoë'ye sakinleştirici bir iğne yaptı."

Susuyor ve bastonunu tutuyor, yorulmuş ve dayanacak bir yer ararmış gibi. Sonra Murat'la bana, "Maria bütün bu olanlar konusunda o sırada hiçbir şey söylemedi," diyor. "Mutfağa gidip kahve pişirdi, sohbet etmekte olan annem, Mösyö Minas ve doktor için. Sonra kollarını sıvadı ve midemize bir şey girsin diye börek pişirmeye koyuldu."

Emine Hanım hikâyesini bitirince derin bir soluk alıyor. Murat bana bakıp başını sallıyor. Söz dalaşımız sırasında bana söylediklerini, yani azınlıktan olmanın ne kadar kötü olduğunu hatırlatmak ister gibi.

"*It was a terrible time,*" diyor Selma. "Korkunç bir dönemdi. İnsan aynı sırada süren küçük savaşları değil de hep büyük savaşları hatırlıyor."

"Ben de bir şey sorabilir miyim?" diyorum Emine Hanım'a kızının yardımıyla. "Maria sizi ziyarete eli boş mu geldi, bir şey getirdi mi?"

"Peynirli börek getirmişti," dedi Emine Hanım. "'İyi bir insan olan annenin ruhuna gitsin diye,' dedi bana. 'Hem de hâlâ güzel peynirli börek pişirdiğimi görmen için.' Böreğin

eskisinden, Maria'nın gençliğinde pişirdiğinden bile daha lezzetli olduğunu söylemeliyim. Onun ellerine sağlık!" Biraz durup tereddütle devam ediyor: "Bir şey daha getirdi bana. 'Bunu benim için sakla,' dedi. 'Bunca yıldır yanımda taşıdım, ama artık sende kalmasını istiyorum, hatıra olarak.'"

"Neydi verdiği?" diye soruyor Murat.

Emine Hanım kızına dönüyor. "Yatağımın yanındaki komodinin üzerinde."

Selma Hanım salondan çıkıyor, geri geldiğinde Murat ile Emine Hanım'ı Türkçe sohbete dalmış buluyor. Selma Hanım'ın elinde bir fotoğraf var. Terbiye gereği önce annesine uzatıyor onu, o da Murat'a veriyor. Kalkıp Murat'ın yanına gidiyorum. Fotoğrafta yüksek bacalı eski bir gemi var. Demir atmış, kıç tarafında birkaç tekne bekliyor. Deniz sakin, arka taraftaki sahil yolunda bulunan evler seçilebiliyor. Geminin gerisinde çam ağaçları bulunan bir yamaç görünüyor. Geminin adını zorlukla okuyabiliyorum: Neveser. Maria'nın ailesi bu gemiyle Pontus bölgesinden İstanbul'a gelmiş olmalı, diye düşünüyorum. Onca yıl bu fotoğrafı yanında taşımış, sonun yaklaştığını hissedince de Emine Hanım'a vermiş. Acaba Karadeniz'de hangi liman bu?

"Kopya etmek için fotoğrafı alabilir miyiz?" diye soruyorum Murat'a. "Yarın geri getiririz."

"Elbette," diyor Emine Hanım tereddütsüz.

Ama kızı daha kuşkucu. "Bağışlayın ama, bu Maria'nın nesi var? Neden arıyorsunuz onu?"

"Kayıp, biz de bulmaya çalışıyoruz. Yaşlı, üstelik bildiğimiz kadarıyla hasta."

Selma Hanım başını sallıyor. "Doğru, bitkin olduğu ilk bakışta anlaşılıyor."

Başka sorumuz olmadığından kalkıyoruz.

Emine Kaplan'la vedalaşıyoruz, kızı da bizi kapıya kadar geçiriyor.

"Bir şey daha sorabilir miyim?" diyorum Selma Hanım'a, sokak kapısına geldiğimizde. "Bu kadar yıl sonra Maria sizi nasıl bulmuş?"

"Eskiden oturduğumuz evdeki kiracılara sormuş. Annem yüzünden Cihangir'den taşındık. Kalbi rahatsız, buranın havası da görece temiz. Ama annem Cihangir'deki evi elden çıkarmak istemedi. 'Ailemin evini, doğduğum evi satmak istemem,' diyor, bu yüzden kiraya verdik, böylece annemin bir geliri var, kendini özgür hissediyor."

"*It's unbelievable,*" diyor Murat, aşağıya indiğimizde. "İnanılmaz ama o da bizim gibi ilerliyor. Tayfur ailesinin nerede oturduğunu biz de kiracılara sorduk."

"Gemili fotoğraftan ne anlıyorsunuz?"

"Büyük olasılıkla Pontus'tan İstanbul'a geldiği gemi o. Kendisine kalan tek miras, şimdi de Emine Hanım'a vermiş onu."

"Fotoğraftaki liman size bir şey ifade ediyor mu?"

"Hayır. Fotoğraf çok eski, ben de Türkiye'yi pek iyi tanımıyorum. Ama sorun olmaz herhalde, buluruz neresi olduğunu."

Geri dönmek üzere devriye arabasına biniyoruz. Murat gaza basmadan önce dönüp bana bakıyor. "Atina'ya kızınızın düğününe gönül rahatlığıyla gidin," diyor. "Burada yapacağınız bir şey yok. Maria Hambu'yu canlı olarak ele geçirip geçirmeyeceğimiz belli değil, ele geçirsek bile mahkemesinin sonuna kadar yaşayacağından kuşkuluyum."

27

"Baba, sizi sıkıştırmak istemiyorum ama Atina'ya ne zaman dönmeyi planlıyorsunuz? Düğüne on gün kaldı. Orası bu kadar güzel mi ki bir türlü ayrılamıyorsunuz?"

"Sorun İstanbul'un güzelliği değil, tatlım. Şu kadm beni öyle bir şeye bulaştırdı ki... Türk meslektaşım ne diyor, biliyor musun? Bir hayaletin peşindeymişiz."

"Anlıyorum, peki düğünü ertelememiz gerekmez mi bu durumda?"

"Kesinlikle olmaz! Hafta sonunda Atina'dayız. Gelince de tam bir hafta zamanımız olacak."

"Anlaştık, gelinliği almak için de annemi bekliyorum. Tabii bulacağımız gelinliğin üstüme hemen oturması söz konusu olmayacak herhalde. Düzelttirmemiz gerekecek, buna da zaman yetmez diye korkuyorum."

"Neden gidip kendi başına almıyorsun?"

"Anneme birlikte ararız diye söz verdiğimi unutuyor musun?"

"Unutmadım, ama annene fiyatı yarıya indirilmiş özel bir gelinlik bulduğunu söylersin. Son parçaymış, eğer almasaydım hemen satılırdı dersin."

Kısa bir sessizlik oluyor. "Baba, anneme karşı işbirliği yapıp arkasından iş çevirmemizi doğru buluyor musun?"

"Hayır, kesinlikle doğru değil, bu yüzden utanıyorum. Ama annene karşı ancak hileli kartlarla kazanabiliriz oyunu."

Katerina gülüyor. "Tamam, ikna ettin beni."

Bu konuşma sabah, kahvaltıdan sonra oldu. Sonra dönüş biletlerimizi ayırtmak üzere Adriani ile seyahat acentesine

gittim. Cumartesi akşam uçağında yer vardı, ama Adriani bu imkânı elinin tersiyle itti.

"Ben gece seyahat etmem. Pencereden bakmak, bulutları, yeryüzünü görmek isterim, kapkaranlık boşluğa bakmak istemem."

İşe bakın ki pazar günü kalkan iki uçakta da yer yoktu. Bu durumda pazartesiye kadar bekleyip tam bir gün kaybedeceğimizi söylediğimde bana ters ters baktı.

"Senin yüzünden koca bir hafta kaybettik, şimdi benim yüzümden bir gün kaybedeceğiz diye rahatsız mı oldun?"

Dediğim gibi, Adriani'ye karşı ancak hileli kartlarla kazanabilir insan. Hangi gün ayrılacağımızı söylemek ve yeni bir haber var mı diye sormak için Murat'a telefon ettim, ama pek fazla ilerleme kaydedememişti. Şimdi de resepsiyonda oturmuş Teodossis Kurtidis'i bekliyoruz.

Bizi –lobideki insan kalabalığı içinde– beklenti dolu duruşlarımızdan mı, yoksa Adriani'nin kucağındaki şekerleme kutusundan mı tanıdı bilmiyorum. Hangisi olursa olsun saat tam sekizde otele girip doğruca yanımıza geldi.

"Yanılmıyorsam Bay ve Bayan Haritos'sunuz," dedi. "Teodossis Kurtidis."

Altmış yaşlarında, kilolu, takım elbise giymiş ve kel kafalı. Başında kalan saçlar şakaklarında birikmiş. Şimdiye kadar dolu dolu yaşamış bir adam izlenimi bırakıyor, hem sadece gençken değil, yıllar içinde giderek daha da fazlasıyla.

"Maçka'da oturuyoruz," diyor, BMW'sine binerken, "buraya yakın. Dolmabahçe Sarayı'nın arkasındaki tepede."

Evi çok büyük. Geniş bir holden iç içe geçen iki salona geçiliyor, biri yemek odası, bu ikisinin alanı Atina'daki yetmiş metrekarelik üç odalı bir evin yüzölçümüne eşit. Adriani hayran hayran çevresine bakınıyor. İstanbullu Rumların başından pek çok trajik olay geçmiş olabilir, ama konforları fazla eksilmemiş. Muratoğlu bir ara şöyle demişti: Trajedilerden uzak kalmak isteyen, şehirden ayrıldı, refahı seçen de kaldı.

Bayan Kurtidu, "Hoş geldiniz!" diyerek ve içtenlikle gülümseyerek karşılıyor bizi. Getirdiğimiz hediyeyi, "Ne gerek vardı!" diyerek alıyor ve selamlama faslını devam ettiriyor. Salon Tayfur ailesinin salonundan daha gösterişli döşenmiş. Aynı derecede zevkli, ama burada gümüş takımlar vitrinde parıldıyor, sandalyelerin arkalıklarında ve masanın bacaklarında altın yaldız ışıldıyor.

Kurtidu bizi, kanepenin iki ucunda oturan ve ev sahiplerimizle aynı yaşlardaki bir karı-kocayla tanıştırıyor. "Bay ve Bayan Mimaroğlu," diyor. "Memnun olduk"lar söyleniyor, sonra da bizi otuzunda bile olmayan bir çiftin yanına götürüyor.

"Bunlar da yeni evlilerimiz," diyor gururla. "Eleni ve Haris Dikmen. Eleni ile Haris kızım Marika'nın arkadaşları. Kızım düğünlerinde bulunmayı çok istemişti ama olmadı." Eleni ayağa kalkıp elimi içtenlikle sıkıyor, Haris'in 'memnun oldum'u ise sanki Murat Yunanca konuşmaya karar vermiş gibi geliyor kulağıma.

Selamlaşma turunda son durağımız ellili yaşlarının ortasındaki bir kadın oluyor, tek başına bir koltukta oturmuş sigara içiyor. "Tanıştıracağım diye zahmet etme sevgili Aleka," diyor Kurtidu'ya. "Ben kendim tanışırım." Sonra Adriani ile bana dönüyor.

"İoanna Saraçoğlu, Zapyon Kız Okulu'nda öğretmenim," diyor ve yeni bir sigara yakıyor.

Yemek masasmda beyaz kolalı bir örtü serili, porselen tabaklar, üç değişik boyda kristal bardak, gümüş çatal-bıçak takımları ve monogramlı gümüş peçete halkaları var. Bunları Atina'da olsa olsa –olmaz ya– başbakanm evine akşam yemeğine davet edilirsem görebilirim. Sofraya bir erkek bir kadın sırasmda oturuyoruz, bana da lise öğretmeninin yanı düşüyor.

Masada soğuk ve sıcak mezelerle dolu bir düzine kadar tabağı görünce Kurtidu'nun, Adriani'nin ölçülü yeme alışkanlığıyla ilgili övgüleri geliyor aklıma. Bizde tadımlıklar olan bir

sofra sayılacak şey burada normal akşam yemeği sayılıyor. Bu da önemli bir değişikliğe neden oluyor, çünkü açık büfede insan tabağını tepeleme doldurur, buradaysa birer lokma alınıyor. Konuklar Kurtidu'nun aşçılık becerisini övüyorlar ama en dobra konuşan Adriani oluyor.

"Sevgili Aleka, İstanbul mutfağını sonunda tanıdığımı sandım günlerdir," diyor samimiyetle. "Ama bu mutfağı eşsiz kılan şeyi ancak şimdi anladım."

Kurtidu sevinerek teşekkür ediyor ona, Adriani'nin başkalarının yemek pişirmekteki ustalığını övmekte ne kadar cimri olduğunu bilmediği için övgüsünün ne kadar büyük olduğunu hiç değerlendiremese de.

Ondan sonra sohbet benim takip edemediğim bir yöne sapıyor, kiliseler ve kilise bölgeleri, piskoposluk, Balıklı Hastanesi ve bakımevi, Zoğrafyon Lisesi, Zapyon Kız Okulu ve Ekümenik Piskoposluk Lisesi çevresinde dönüyor, altı kişi heyecanlı heyecanlı sohbet ederken iki bihaber kişi, yani Adriani ile ben, yapacak başka bir şey bulamadığımızdan dikkatimizi yemeğe veriyoruz. Sadece Saraçoğlu geride duruyor ve konuşmalara katılmıyor.

"Yine kendimizden başkasını görmüyor ve sizi dışarıda bırakıyoruz," diyor ansızın Saraçoğlu bana.

"Ziyanı yok, anlaşılır bir şey," diyorum, ama içimde yavaş yavaş bir doluluk duygusu oluşuyor, hem yemeğe hem de büyüyen can sıkıntıma yönelik.

"Biliyor musunuz, az önce kendimi tanıştırırken tam olarak açık konuşmadım. Ben artık Zapyon Kız Okulu'nda öğretmenlik yapmıyorum, bu yıl emekli oldum."

"Ayrılık zor mu geldi?" diye soruyorum, çünkü bu onun neden sigara tüttürdüğünü, yemek yemek için bile neden ara vermediğini açıklayabilir.

"Hem evet hem hayır. Evet, çünkü Zapyon Okulu benim hayatımdı, yerini dolduracak bir şey bulamadım henüz. Hayır, çünkü büyük şairlerimiz Kavafis ve Palamas'ı üç Yunanca cümleyi ağızlarından zar zor çıkarabilen küçük Süryani-

lerin karşısında okumayı artık istemediğimden." Susuyor ve beklenen soruyu soruyor: "Çocuğunuz var mı komiser bey?"

"Bir kızım var. Selanik'te hukuk okudu, şimdi Atina'da stajını yapıyor."

"Okulda eski Yunanca görmüş müydü?"

"Hayır, Katerina okula giderken eski Yunanca liselerin eğitim programından çıkarılmıştı."

"Bazen derste eski Yunanca konuşsam hiç fark etmeyeceğini düşünürdüm. Bu çocuklar eski Yunancayı da yeni Yunancayı da anlamazlar." Biraz düşünüp devam ediyor: "Son zamanlarda yabancı dille eğitim veren bir okulda ders verdiğimi bile düşündüm, Saint Benoit'da, Alman Lisesi'nde ya da Notre Dame de Sion'da. Bize gelen çocuklar Yunanca ve gramer öğreniyorlar ve gerektiğinde sınıfta da Yunanca konuşuyorlar ama eve gider gitmez anadilleri olan Arapçaya dönüyorlar. Tıpkı yabancı okullarda okuyan öğrenciler gibi."

"Okulda Rum ailelerin çocukları yok mu?"

"Var, Saint Benoit'da Fransız çocuklar ya da Alman Lisesi'nde Alman çocuklar olduğu gibi. Ama azınlıkta kalıyorlar."

Yemek bitiyor, kahve içmek üzere salona dönüyoruz. Saraçoğlu'nun peşinden gidip yanına oturuyorum. Hem onu sempatik bulduğum için, hem de öbür konuklar hâlâ kendilerinden başkasını görmedikleri ve bu yüzden kendimi gereksiz bulduğum için.

"Bu da savaşın bir parçası," diyor Saraçoğlu.

Aklıma hemen en yakındaki konu geliyor. "Hayatta kalma savaşının mı?"

"Hayır, sadece yenilgiyle son bulacak bir savaşın parçası, komiser bey. Bu yüzden savaş bitmesin diye elimizden ne gelirse onu yapıyoruz. Çünkü devam ettiği sürece yenilgi olacağı kesin değildir." Konuşmayı böylece çıkmaza soktuğunun farkına varıyor birden ve konuyu değiştirmeye çalışıyor. "Kendi meselelerimle keyfinizi kaçırdım. Lütfen yanlış anlamayın beni. Taze emekli sayılırım." Birden aklıma Despotopulos'un sözleri geliyor, emeklilik ayrıcalıklı bir işsizliktir demişti.

"Siz neden buradasınız, şehirleri mi geziyorsunuz?" diye soruyor Saraçoğlu.

"İlk başta öyleydi, ama olaylar farklı yönde gelişti."

"Hoşa gitmeyen yönde mi demek istiyorsunuz?"

"Hayır, ama tatilimiz iş seyahatine dönüştü." Saraçoğlu ile birdenbire neden bu kadar içli dışlı konuştuğumu bilmiyorum. Belki de önce o bana kendini açtığı ve böylece duyduğu güveni gösterdiği için. Belki de kendimi güvensiz hissettiğimden, çünkü İstanbul Atina'ya benzemiyor, İstanbul'daki azınlıklar Yunanistan'daki Yunanlılara, Murat da Gikas'a benzemiyor. Belki de Saraçoğlu deli gibi sigara içtiği ve bana bir daha geri gelmemek üzere giden –ki kızımın kalp doktorumla evlenmesinden de belli bu– eski güzel günleri hatırlattığı için.

"Maria Hambu adında bir kadının peşindeyiz," diye anlatıyorum Saraçoğlu'na. "Buraya Drama'dan gelmiş, görünüşe göre ağır hasta, burada hayatını sona erdirmek istiyor. Önce Drama'da kardeşiyle arasındaki açık hesabı kapatmış, onu zehirlemiş. Burada da kuziniyle, bir Türk'le ve bir Türk aileyle hesaplaşmış."

"Demek önce kardeşini öldürmüş ve sonra burada cinayetlerine devam etmiş, öyle mi?" diye sorarken gözlerinde iki duygu yansıyor: Bunları aklının almaması ve dehşet.

"Yani bir kısmını öldürüyor, bir kısmını kendisine yaptıkları iyilikler için ödüllendiriyor." Sonra ona dün Minas ile karısının Türk komşusunun anlattıklarını naklediyorum.

Sonuna kadar dikkatle dinliyor beni. "Komşu size çok doğru anlatmış," diyor, sözlerim bitince. "O zamanlar aynen böyle oldu. Melek Kaplan'ın adı ne zaman geçse Zoë'nin gözlerine hep yaşlar dolardı."

Ağzım açık bakakalıyorum yüzüne. "Dağdelen ailesini tanıyor muydunuz?" diye soruyorum.

Gülüyor, yeni evli çifti işaret ediyor. "Şu genç çifti görüyor musunuz?" diye soruyor. "Birlikte büyüdüler. Çocuklarımız kardeş gibi büyürler, sonra evlenirler, siz de Zoë ile Minas'ı

tanıyıp tanımadığımı soruyorsunuz." Saraçoğlu şaşkınlığımı görüp gülümsüyor. "Zoë anne tarafından teyzemdi," diyor. "Ama o Türk hanım bir ayrıntıyı bilmiyormuş. Sadece halılar ve takılar değildi. Minas'ın bir de evi vardı, Varlık Vergisi uygulaması başlamadan ve kendisi de buna kurban gitmeden önce kız kardeşinin üzerine geçirebilmişti onu. Her şeylerini kaybettikten sonra bu eve taşındılar ve Minas yavaş yavaş yeniden hayatını kurmaya başladı. Ama arkasından Eylül olayları patlak verdi ve Minas bu darbeden kurtulamadı. Her şeyini sattı ve gitti, ama Yunanistan'a değil de Kanada'ya. Bütün bunları annemden biliyorum, ölümüne kadar Zoë ile mektuplaşmıştı."

"Peki, kardeşinin üzerine geçirdiği ev ne oldu?"

"Onu satmadı, kardeşine bıraktı. Ama kardeşi de yıllar önce öldü. Minas ile karısının çocukları yoktu. Mirasları herhalde en yakın akrabalarına kalmıştır. Kim bilir, belki ben de onların arasındayımdır," diye ekliyor, eğlenerek. "Ama mirası alır mıydım ben? Ev bir harabe olmalı, yeniden adam etmek için kucak dolusu para gerekirdi."

"Evin yerini biliyor musunuz?"

"Psomatya'da."

"O semtin Türkçe adı ne?" diye soruyorum, çünkü artık İstanbullu Rumlarla Türklerin aynı semtleri farklı adlarla andıklarını biliyorum.

"Samatya."

"Maria'nın bu evden haberi var mıdır?"

"Büyük olasılıkla vardır. Karmaşalı günlerdi, insanlar dertlerini yanıp yakılarak anlatıyorlardı."

Ve Maria'nın nerede saklanmış olabileceği bir anda belli oluyor: Minas'ın kız kardeşinin metruk evinde. Ama içim rahatlayacağı ve sevineceğim yerde bu keşif yeni bir ikilemle karşı karşıya bırakıyor beni. Murat'a bundan söz etmeli miyim, yoksa üç maymunları mı oynamalıyım?

Hiçbir şey söylemezsem pazartesi günü Adriani ile birlikte uçağa binerim ve kızımın Atina'daki düğününe zamanın-

da yetişirim. Söylersem soruşturmaya devam etmem gerekir, ki bunun nerelere varacağını hiç bilmiyorum.

Bizi otelimize bırakan Dikmen çiftinin arabasındayken de bu ikilem işkence ediyor bana. Sonundaki içimdeki dürüst polis galip geliyor, Adriani banyodayken Murat'a telefon ediyorum. Adriani beni elimde telefonla görürse çıldırır.

Hattın öbür ucundan Murat'ın uykulu 'Evet'ini duyuyorum.

"Did I wake you?" diye soruyorum.

"Uyandırdınız ama önemli bir şey olduğunu tahmin ediyorum."

Ona Saraçoğlu'dan dinlediğim bütün hikâyeyi anlatıyorum. "Maria, Minas Dağdelen'in kız kardeşinin evinde kalıyor olabilir."

"Sabah sekizde otelinizdeyim."

Adriani banyodan çıkana kadar telefon görüşmemiz çoktan bitiyor. O deliksiz bir uykuya dalarken ben kâbus üstüne kâbus görüyorum.

28

Midemde bir taş oturuyor sanki, eskiden hayattan usanan birinin boğulmak amacıyla boynuna astığı değirmen taşları kadar büyük bir şey. Dün Kurtidis ailesinin salonu ve yemek odasındaki bulunuşumdan beri midem grevde. Sonuçta saatlerce midem ağrıdı, inleyip durdum, Adriani de kendisini uyutmuyorum diye sızlandı.

Sabah şafak sökerken bir ara, "Ne biçim bir açgözlülüktü bu Tanrım!" diye bağırdı öfkeyle. "İstanbullu Rumlar tabaktakilerin tadına bakıyorlar, Yunanistan'daki köylerde olduğu gibi tıkınmıyorlar."

"İstanbul'da nasıl yemek yendiğini sen nereden bileceksin? Yoksa Kurtuluş, Moda, Tarabya ya da Adalar'da mı dünyaya geldin de benim mi haberim yok?" İstanbul'daki bu semtlerin ve mahallelerin adlarmm aklıma durup dururken nasıl geldiğine kendim de şaştım. İnsanın midesindeki belli bir amaca yönelik gazap, hatırlama yetisinin felç olmasına yol açan yaygın bir öfkeden daha çok yardımcı oluyor belleğin canlanmasına.

Murat'ın yanına oturuyor ve o bana belli etmeden bakarken her trafik ışığında esniyorum.

"Çok mu erken uyandırdım sizi?" diye soruyor.

"Hayır, beni uyandırmadınız, çünkü sabaha kadar gözümü kırpmadım. Dün akşam yemeğe davetliydik, ben biraz ölçüyü kaçırdım."

Gülüyor. "Alman yemeklerinde neden ısrar ediyorum sanıyorsunuz? Alman mutfağının lezzeti ikinci tabağa gelince iştahınızın kaçmasını sağlıyor."

Araba, havaalanı yönündeki bildik yoldan sahil boyunca

ilerliyor. İstanbul'da yolunu bulmak zor değil, önemli olan ana arterlerden ayrılmamak. Ama geniş bulvarlardan ayrılıp daracık sokaklara girerseniz iş değişiyor. Orada durum kritikleşiyor, ne haritanın ne de pusulanın yardımı oluyor.

Bir süre sonra Murat sağdaki bir sokağa sapıyor, burası sahil yolundan yüksek ağaçlar bulunan, bir tür park ya da oyun alanı olan bir araziyle ayrılıyor. Sokağın karşı tarafındaki binaların her biri farklı bir renkte boyanmış. Sahil yolunda seyrettiğim denizin tekdüze görünümü beni uyuttuktan sonra bu renkler yeniden diriltiyor. İstanbul'un yoksul semtlerinin tuhaf yanı, bizdeki gibi basit, hızla yükselmiş ve sevimsiz gri renkte değil de basit, hızla yükselmiş ama renkli olmaları.

Az sonra büyük bir hastaneye varıyoruz. Sol tarafında pek zevkli olmayan apartmanların bulunduğu yokuş bir sokak var, sağ tarafta ise birkaç ağaç görülüyor, herhalde hastanenin bahçesi orası. Murat sokağa sapmıyor, frene basıp bana bakıyor.

"Geldik işte. Şimdi ne olacak?"

"Önce kiliseye başvurmamızı öneriyorum. Orada Dağdelen ailesinin evini biliyorlardır, hâlâ yerinde durup durmadığını da."

Kilise, mahallenin ortasındaki bir caddede, önündeki avlusuyla birlikte epeyce büyük bir araziyi kaplıyor. Ana kapıdan giriş yok, bu yüzden arazinin çevresini dolaşıp dökme demirden ikinci bir kapı buluyoruz, ne var ki o da kilitli. Az sonra eski moda anahtar deliğinde döndürülen anahtarın sesi duyuluyor, ağır demir kapı aralanıyor. Esmer bir adam beliriyor, kim bilir belki de Saraçoğlu'nun öğrencilerinden birinin babasıdır, adam bize kuşkuyla bakıyor. Konuşmayı Murat'a bırakıyorum, adamın benimle anlaşması zor olur. İstanbul'un her yerinde olduğu gibi büyülü 'polis' sözcüğü duyulur duyulmaz büyük bir hüsnükabul görüyoruz. Süryani gerçi şimdi daha kibar davranıyor bize, ama her bir hareketi kesinlikle bir şeyden haberi olmadığını ortaya koyuyor. Sonunda Murat'a bir şey söyleyip demir kapıyı ardına kadar açıyor.

"Ne oluyor?" diye soruyorum, bekçiye kötü kötü bakan Murat'a.

"Bana vakit harcatıyor," oluyor yanıtı. "Süryani, kimseyi tanımıyor, hava atıyor, büyük olasılıkla bize yardımcı olabilecek bir rahibin içerde bulunduğunu bir türlü söylemiyor."

Bekçi bizi içine devasa ahşap bir yazı masası ve iki tane kalitesiz metal konuk iskemlesi tıkıştırılmış küçük bir odaya alıyor. Zayıf, düzgün sakallı, kırk yaşlarmda bir papaz masanın başından kalkıp bizi selamlıyor.

"Your turn," diye fısıldıyor Murat bana, "sıra sizde."

Ancak Süryani bekçi, liderliği kimseye bırakmamaya kararlı. Nefes almadan, rahip anlasın diye bütün konuşmaları Türkçeye çeviriyor.

"Dinleyin peder," diyerek araya giriyorum, sinirlerim zaten uykusuz geçen gecenin ardından laçka olmuşken bu Süryani yavaş yavaş beni de bıktırıyor. "Fazla vaktinizi almayacağız. İki sorumuz var, ama ikisi de acil. Son zamanlarda Samatya'da yabancı bir Rum kadın gördünüz mü ya da duydunuz mu?"

"Dostum, İstanbullu Rumlar Samatya'dan ayrılalı en az on yıl oluyor. Sadece birkaç Ermeni aile var, ama artık Rumlar oturmuyor burada. Ben de büro işlerini halletmek için geliyorum kiliseye, ayin yönetmek için değil."

"Çok teşekkürler. Şimdi de ikinci sorumuz: Bayan Dağdelen diye birinin evinin nerede olduğunu biliyor musunuz?"

"Ekaterini Dağdelen'in evi mi? Tabii biliyorum. Ekaterini öleli on yıl oluyor. İlk cenaze törenlerimden biriydi, papaz olmamdan hemen sonraydı. Gelin, size evi göstereyim, pek uzakta değil."

Masadan kalkıyor. Bekçi de peşinden gitmek istiyor ama ben kalmasını işaret ediyorum. Birlikte sokağa çıkıyoruz, bana çaprazdaki ahşap bir evi gösteriyor, kiliseden bir köşe ötede. Üç katlı ahşap bir yıkıntı burası, sefil görünümlü iki beton kütlesi arasına sıkışmış. Zemin katında üç pencere var, ilk katta iki; bir de balkon yerine geçen bir cumba görünüyor; üçüncü kat yine üç pencereli.

"Size bir şey daha sorabilir miyim peder? Yakınlarda Bayan Dağdelen'in evine birisi taşınmış olsa komşular herhalde kiliseye ya da polise haber verirlerdi, değil mi?" Tuhaf tuhaf bakıyor bana. "Sorum size garip geliyordur, biliyorum, ama lütfen şaşırtmasın sizi. Bana düşüncenizi söyleyin."

"Burada kim neyin farkında olabilir ki? Bu mahalleye her gün Anadolu'dan, Türkmenistan'dan, Azerbaycan'dan aileler gelir. Herkes böyle göçle geliyorken yeni bir yüze kim önem verir ki?"

Karşı kaldırıma geçiyoruz, Dağdelen'in evine geliyoruz. Kapı kilitli, ama Murat yüklenince açılıyor.

Burnumuza berbat bir koku geliyor. Bakışıyoruz, bizi neyin beklediğini ikimiz de biliyoruz: yeni bir ceset. Sokak kapısının tam karşısında üst katlara çıkan merdiven var, solda da kapalı bir kapı. Daha geride, merdivenin yanında açık duran bir kapı daha görüyorum, mutfak kapısı. Önce oraya yöneliyoruz. İçerisi pırıl pırıl, sanki az önce birisi orada büyük temizlik yapmış. Murat dolaplardan birini açıyor.

"Haklıymışsınız, burada kalıyor," diyor ve dolaptan bir paket yufka, bir yağ şişesi ve henüz yandaki bakkalın yağlı kâğıdından çıkarılmamış bir parça beyaz peynir alıyor.

"Başka bir şey?" diyorum.

"Yok."

"Geç kaldık, gitmiş."

"Nereden biliyorsunuz?" diyor şaşırarak.

"Tarım ilacı yok. Yanına almış."

"Acele etmeyin. Belki başka yerdedir."

Olabilir, ama duygularım ne tarım ilacını ne de Hambu'yu bulabileceğimizi söylüyor.

Zemin katın ön tarafındaki oda herhalde eskiden oturma odasıydı. Geriye sadece bir masayla iki kırık dökük iskemle kalmış. Başka mobilya kalmış olsa bile, ki mutlaka kalmıştır, geride vârisler olmadığı için birileri alıp götürmüştür.

Birinci katta sadece bir yatak odası var. İçinde demirden bir çift kişilik karyola, üzerindeki örtü bir ev kadını özeniyle düzgünce serilmiş.

"Burada yatmış," diyor Murat.

Ben de aynı fikirdeyim ama dikkatimi başka bir şey çekiyor. Yatağın yanındaki duvara bir etajer sabitlenmiş, üzerinde iki soluk aziz ikonası duruyor. Birinde, kucağında bebeğiyle Meryem Ana'yı güçlükle seçebiliyorum, ötekinde de bir aziz olmalı ama kim olduğu anlaşılmıyor. İkonalara dört fotoğraf dayalı. Birinde kameraya gülümseyen bir çift var, öteki üçü iki kadınla bir erkeğin portreleri. Çiftin fotoğrafıyla kadınlardan birininki Meryem Ana'nın alt tarafına, erkeğinkiyle öbür kadınınki aziz ikonasının altına dayalı, fotoğrafların önünde bir kandil yanıyor.

"Kim olduklarını biliyor musunuz?" diye soruyor Murat.

"Hayır, tanıdık değiller."

Ceset ikinci katta. Yaşlıca, bakımlı ve iyi giyimli bir kadın. Bu sonuncu özellik aslında bir tahmin, çünkü kusmuğu bluzunun tamamını kaplamış. Kemal Erdemoğlu'nunkiyle aynı manzara var karşımızda. Kadının yattığı divan, pencerelerin önünde. Buradan bakınca kilisenin öndeki avlusu görünüyor. Etrafıma bakınıyorum ama oradaki masanın üzerinde bile peynirli börek artıkları yok, kirli tabaklar da. Ev pırıl pırıl.

"Her şeyi temizlemiş," diyor Murat inanmazlıkla.

"Hayatı boyunca yaptığı şey. Nereden ayrılsa arkasında tertemiz bir ev bırakmış."

Murat kurbanla hiç ilgilenmiyor, cep telefonunu çıkarıp birkaç görüşme yapıyor. İz arama ekibini ve adli tıbbı aradığını anlamam için Türkçe bilmeme gerek yok.

Ama birden paniğe kapılıyorum. Bu cinayet bütün planlarımı altüst ediyor, belki gidişim gecikebilir, sadece düğünde bulunup yeniden geri dönmek zorunda kalabilirim. İlk kaygım Katerina'nın hayal kırıklığına uğrayacağı, ikincisi Adriani'nin öfkeden köpüreceği. Bu sefer beni hileli kartlar da kurtaramaz, çünkü Hambu onları kendine ayırmış.

Ellerimi ovuşturarak bir çözüm aramamı belki de bu panik atağa borçluyum. Her ne ise, beynim arı gibi çalışmaya başlıyor. "Lazaridu'yu buraya getirmenizi istiyorum," diyorum

Murat'a ve cebimden not defterimi çıkarıyorum. "Fener'de, Çimen Sokakta oturuyor. Beni birkaç gün önce buraya getiren şoför yerini biliyor."

Düşünceli, ama konuşmadan bakıyor bana. Yeniden cep telefonunu çıkarıyor, ben de benimkini alıp Adriani'yi arıyorum. "Kurtidu'nun cep telefonunu verir misin?"

"Niye?"

"Uzun uzadıya açıklama yapacak zaman yok," diye kestirip atıyorum. "Bir kurban daha var, zamanımız kısıtlı. Kurtidu'nun numarasını söyle."

Tartışmanın gereksiz olduğunu anlıyor ve numarayı veriyor.

Heyecanımı frenlemeye, nezaketimi korumaya çalışıyorum. "Bayan Kurtidu, bana Ioanna Saraçoğlu'nun telefon numarasını verebilir misiniz?"

"Evet ya, dün akşam heyecanlı heyecanlı konuştunuz," diyor keyifle. "Ioanna harika biridir. Kızım Marika onun öğrencisiydi."

Gelin avında değilim demek istiyorum ona ama kendimi tutuyorum, sonra Bayan Saraçoğlu'nu arıyorum. "Bayan Saraçoğlu, sizden bir ricam olacak. Samatya'ya, Ekaterina Dağdelen'in evine gelebilir misiniz? Kilisenin karşısında, üç katlı eski, ahşap bir yıkıntı. Size bir polis abası gönderelim mi?"

Kısa bir sessizlik oluyor, sonra, "Zahmet etmeyin, kendi arabamla gelirim," diyor.

"Niyetiniz ne?" diye soruyor Murat.

"Hambu'nun fotoğrafları bir kandille birlikte ikonaların önüne koyması bu kişilerin ona çok yakın olduğunu gösterir. Lazaridu ve dün akşam tanıştığım bir öğretmen fotoğraftakileri teşhis edebilirler."

"Tamam, ama bu odadan çıksak iyi olacak, yoksa kusacağım."

Odadan çıkarken gözüm masanın üzerinde duran Türkçe yazılı bir kâğıda takılıyor. "Nedir bu?" diye soruyorum Murat'a.

Kâğıda dokunmadan yazıya göz atıyor. "Noterden bir vekâletname örneği," diyor.

"Demek kurban avukattı."

"Evet, Hambu da evin satışıyla görevlendirmek bahanesiyle onu kandırıp buraya getirtti. Kadını ikinci katta zehirlemiş ki yardım istemek için merdivenden inemesin."

İki asistanım Vlassopulos'la Dermitsakis'i Murat'ın yanına staja göndermeliyim. Murat bizim büroda çalışsaydı hiçbir suç aydınlatılmadan kalmazdı.

"Doğru, gitmiş," diyor Murat, kötü kokudan uzaklaşmak için sokağa çıktığımızda. "Sadece tarım ilacı değil, bavulu da yok."

On dakika geçmeden iz aramanın transporteri ile ambulans bir polis arabasının eşliğinde geliyor. Adli tabip kendi arabasıyla geliyor, Murat'tan talimat aldıktan sonra hepsi eve giriyorlar. Bir yandan da polis memurları evin önünde birikmiş meraklıları uzaklaştırmaya çalışıyorlar. Birikenlerin arasında kiliseden çıkan papaz da var, bana doğru geliyor.

"Bir şey mi oldu?" diye soruyor, kaygıyla.

"Hepsini yarın öğrenirsiniz."

Şaşkınlıkla bakıyor bana, ısrar etmiyor, kiliseye geri dönmek için karşıya geçiyor.

Önce Lazaridu geliyor. Polis arabasının sürücüsü kapıyı nazikçe açıyor ve inmesine yardım ediyor. Lazaridu beni görür görmez yanıma koşuyor.

"Bir felaket daha mı var?" diye soruyor, afallamış halde.

Ona göstereceğim manzaranın korkunç olduğunu biliyorum. Onun yaşındaki bir kadına bana olduğundan daha vahşi gözükeceğini de. "Bayan Lazaridu, şimdi cesur olmalısınız," diyorum. "Göreceğiniz şey çok rahatsız edici. Ama şunu söyleyebilirim: Yanılmıyorsam sizin ailenizden biri değil. Ama önce başka bir şey göstermek istiyorum size."

Kadını eve sokup merdivenden çıkmasına yardım ediyorum, oldukça zorlanıyor. Murat peşimizden geliyor. Birinci kata ulaşıp ben yatak odasının kapısını açtığımda Lazaridu,

çok kötü bir şey görme korkusuyla ister istemez gözlerini yumuyor. Karşısında kötü bir manzara olmadığını görünce tekrar yatışıyor.

"Fotoğraflardaki kişileri tanıyor musunuz?"

Dikkatle inceliyor. "Şu Lefteris," diyor, kastettiği Lefteris Meletopulos olmalı. "Kadını tanımıyorum ama karısıdır herhalde. Yaşı tutuyor." Gözleri ikinci kadının fotoğrafına gidiyor. "Bu, Safo, Maria'nın görümcesi." İstavroz çıkarıp mırıldanıyor: "Ulu Tanrım, hikmetinden sual olmaz."

"Şimdi güçlü olmalısınız Bayan Lazaridu," diyorum ve onu ikinci kata çıkarıyorum.

Divandaki cesedi görünce çığlık atmamak için elleriyle ağzını kapatıyor. "Nasıl yapabildin bunu, Maria," diyor, "nasıl yapabildin?"

"Tanıyor musunuz?" diye soruyorum.

Yüz ifadesi bir anda değişiyor. "Bu sahtekâr yılanı İstanbul'da kim tanımaz komiser bey? Şehrin yarısının beddualarını almıştır, ölmesi dilenmiştir, Maria da sonunda bunu halletti."

Kolundan tutup odadan çıkarıyorum. "Kim bu?" diyorum.

"Avukat Eftihiya Aslanidu. Eftihiya... Kaderin garip bir cilvesi: Adı şans anlamına geliyor ama sadece kendine şans getirdi, başkalarınaysa felaket."

"Maria'nın onunla ne ilgisi vardı?"

"Maria'nın mı? Hiçbir ilgisi yoktu. Ama bildiğim kadarıyla Lefteris'in vardı. Satsın diye Lefteris'i ikna etmek üzere Türk, Aslanidu'yu önden göndermişti. Bu kadının alacağı paranın satış bedelinin yarısı olduğunu söyleyen kötü dilliler var."

"Kanıtı var mı?"

"Kanıt mı?" diye inliyor, bir hiddet nöbetine kapılıp. "Kanıt mı? Giden Rumların yarısını parmağında oynattı o. Akbaba gibi bindi tepelerine, 'anlayış dolu' tesellilerle ve dürüst olmayan vaatlerle sokuldu yanlarına, sonra da onların evlerini ve dükkânlarını üç kuruş paraya kendi müşterile-

rine pazarladı. Elinden bir şey kurtulamadı." Bir soluk alıp sakinleşerek devam ediyor. "Maria bana, düzenlenen oyun ortaya çıktıktan ve Lefteris kriz geçirdikten sonra Lefteris'in karısının Eftihiya'yla konuşmaya gittiğini anlatmıştı. Aslanidu ona, 'Size yardım ettiğim yetmiyor mu, daha ne istiyorsunuz?' diye bağırmış ve kadını bürosundan kovmuş. O sıralarda avukatlık bürosunu yeni açmıştı. Bir düşünün, hangi haksız yollardan bir servet edindi!"

Tam merdivenden inmesine yardım edecekken Murat bizi durduruyor. "Ben de bir şey sorabilir miyim," deyip Emine Hanım'dan aldığı fotoğrafı cebinden çıkarıyor. "Sorun bakalım, burayı tanıyor mu?"

Lazaridu fotoğrafa göz atar atmaz hemen, "Burası Kerasunta," diyor. Murat'a dönüp Türkçe ekliyor: "Giresun."

"Teşekkür ederim, Madam," diyor Murat Türkçe ve kadının sırtını sıvazlıyor. "Sağ olun," diye ekliyor. Bu sözün ne anlama geldiğini bilmiyorum ama 'Teşekkür'ün bir üst derecesi olduğunu tahmin ediyorum.

"Maria Giresunlu muydu?" diye soruyorum Lazaridu'ya.

"Evet, ama Trabzon'da otururlardı. Babası Lambros, Konstantinidis'in şirketlerinden birinde çalışırdı. Adını duyup duymadığınızı bilmiyorum, Trabzon'un en zengin tüccarı ve bankeriydi o. Lambros iyi bir mevkideydi ve herkesten saygı görürdü. Ama sonra siyasete bulaştı, Pontus bölgesini kurtaracağım diye dağa çıktı. Bunda herhalde Konstantinidis'in de suçu vardı, Karadeniz Cumhuriyeti safsatasıyla adamın aklını çelmişti. Lambros dağa çıkmadan önce karısıyla Maria'yı Giresun'daki erkek kardeşinin yanına gönderdi. Oradan da İstanbul'a göçtüler."

"Nerede oturduklarını hatırlıyor musunuz?"

"Kalenin yakınlarında bir yerde ama emin değilim." Anlatacakları bitmiş, yavaş yavaş merdivenden indiriyorum. Onu eve götürecek polis arabası kapıda bekliyor. "Çok teşekkürler, Bayan Lazaridu, çok yardımcı oldunuz," diyorum, kadın arabaya binerken.

"Tanrı Maria'ya şefaat göstersin, komiser bey. Yüce Tanrım onu bağışlasın. Öldürmüş olabilir, ama kimseye haksızlık etmedi," oluyor Lazaridu'nun son sözleri.

Lazaridu giderken Saraçoğlu geliyor. Selam bile vermeden neler olduğunu soruyor bana.

"Şimdi size göstereceğim şeyden pek hoşlanmayacaksınız Bayan Saraçoğlu, ama görmeniz gerekiyor."

Belli ki hazırlıklı, çünkü hiç konuşmadan peşimden birinci kata çıkıyor. İkonaya dayalı fotoğrafı görür görmez, "Bunlar Zoë ile Minas!" diye haykırıyor. "Fotoğraftaki çift onlar! Ötekileri tanımıyorum."

Bana dönüp soran gözlerle bakıyor: "Bu fotoğraf Maria'ya mı aitti? Nereden eline geçirmiş, komiser bey?"

"Bilmiyorum, ama yanındaymış."

Aslanidu'yu görünce Lazaridu kadar olmasa da yine de tepki gösteriyor. Ancak odadan çıkarken dili çözülüyor: "Bunu hak etti! Tanrı bağışlasın ama hak etti!" Bu sözlerini açıklamak gereği duyduğu için bana dönüyor, "Ben eğitim aldım, komiser bey," diyor. "Ben öğretmenim, yıllarca öğrenci yetiştirdim. İntikama inanmam ama Tanrı'nın adaletine inanırım."

"Benimle Giresun'a gelmenize gerek yok," diyor Murat, Saraçoğlu vedalaşıp gittikten sonra. "Siz zaten elinizden geleni yaptınız."

Haklı, ama yine de onunla gitmek istiyorum. Gikas'm söylediği gibi Türk meslektaşımın bana çelme takmaması için değil, Despotopulos'un sandığı gibi Türklerin son dakikada üçkâğıt yapmalarından korktuğumdan da değil. Alt katta dini bütün şekilde ikonaların önünde kandil yakarken üst katta acımasızca cinayet işleyen kadını tanımak istiyorum da ondan.

29

Uçaktayım, ama yolculuk Atina'ya değil, Trabzon'a. Karı-koca arasındaki huzursuzluk nedeniyle yüzüme sert bir rüzgâr estiğinde, *"Fasten your seat belts please"* daha önce de o günün düsturu olmuştu.

"Şu işe bak, artık sen ölçüyü iyice kaçırdın," diye söylendi Adriani Trabzon'a gitmek istediğimi duyunca. "Hiçbirimiz umurunda değiliz, ne kızın ne de ben, ayrıca Fanis ve ailesi de. Aklmda fikrinde şu çocuk bakıcısı var. Burada yolumuza bu Maria'nın çıkacağını bilseydim Amazon Ormanları'na giderdim tatil için."

Onu yumuşak sözlerle yatıştırmaya çalışıyorum, suçlu olduğumun farkındayım çünkü. "Boşuna endişeleniyorsun. En geç pazar akşamı dönünüş olurum. Belki daha da önce."

"Ne zaman döneceğin senin derdin. Ben sana sadece pazartesi sabahı Olympic Havayolları uçağına bineceğimi ve Atina'ya döneceğimi bildiriyorum. Seninle mi sensiz mi dönerim, bu sana kalmış."

Böylece her türlü tartışmaya son verdi, bana da Trabzon'a iyi yolculuklar diledi.

Karımla aramdaki huzursuzluğa rağmen önceden Murat'la görüş birliğine vararak Markos Vasilyadis'e zamanında haber verebildim. "Maria Hambu'nun yardıma ihtiyacı olacak," dedim. "Onu tutukladığımızda biri ona bir avukat ayarlamalı ve hapishanede ziyaret etmeli. Ve eğer çok geçmeden ölecek olursa biri cenazesiyle ilgilenmeli. Lazaridu bütün bunların üstesinden tek başına gelemez."

Bu nedenle Markos Vasilyadis şimdi iki sıra önümüzde oturuyor ve camdan dışarı bakıyor. Yanımdaki Murat göz-

lerini kapamış, uyukluyor gibi. Ben koridor tarafındaki koltukta oturduğum için camdan bakamıyorum, üstelik uyuklayamıyorum da, çünkü –Adriani'ye garanti vermiş olsam da– Katerina'nın düğününe yetişemeyeceğim korkusundan kurtulamıyorum.

Uçak inince Murat gözlerini aralıyor ve bana gülümsüyor. "Uçaktan hoşlanmam," diyor. "Havadayken kendimi güvende hissetmiyorum, bu yüzden de uyumaya çalışırım."

Bereket bagajımız yok, doğruca çıkışa yöneliyoruz. Yanıma sadece tıraş takımımı ve diş fırçamı aldım, özellikle de bu yolculuğun çok kısa süreceğine Adriani'yi ikna etmek amacıyla. Ama bunu başaramadım. Bana aşağılayarak bakmakla yetindi ve, "Her yerde gömlek ve çamaşır satılıyor, dünyanın bir ucundaki Trabzon'da da!" diyerek esti gürledi.

Çıkış kapısında bizi yüksek rütbeli bir polis memuru bekliyor. Murat'ı selamlıyor, benim elimi sıkıyor ama Vasilyadis'i görmezden geliyor. Nezaket gereği söylenen sözlerden sonra Murat'a bilgi veriyor.

"Şehirlerarası otobüsü bulmuşlar," diye aktarıyor bana Murat, polis arabasma doğru giderken. "Maria Hambu üç gün önce gece otobüsüyle doğruca Giresun'a gitmiş. Trabzon'a hiç gelmemiş. Şimdi Giresun polisi onu bulmaya çalışıyor. Belki biz oraya varana kadar başka bilgilere de ulaşırlar."

Üniformalı, yüksek rütbeli görevli vedalaşıp ayrılıyor yanımızdan, bizi polis arabasının şoförüne teslim ediyor. Havaalanlarını bulundukları şehre bağlayan bütün otoyollar gibi ruhsuz ve yavan bir bulvara çıkıyoruz. Şehre yaklaşırken sekiz-on katlı apartmanlar gitgide artan sayıda yükselmeye başlıyor, bunlar da İstanbul'da gördüklerim gibi parlak renklerde, ancak burada baskın renk fıstık yeşili değil, koyu bir kiremit rengi.

Hepimiz camdan dışarı bakıyoruz, herkes kendi düşüncelerine dalmış. Murat çevreye yeni gelmiş birinin merakıyla bakıyor, buraya ilk gelişi; Vasilyadis, eski çocuk bakıcısıyla karşılaşınca neler olacağını düşünüyor; benimse düğüne yetişememek korkusu içimi kavuruyor.

"Diyelim ki bulduk onu. O zaman ne yapacağız?" diye soruyorum Murat'a, sessizliği bölmek için.

"Onu bulunca karar veririz buna."

Polis arabası sağa dönüyor, denize paralel bir bulvara giriyor. Gökyüzü kurşuni renkte, çok bulutlu, deniz kapkara, vahşi ve dalgalı.

"Hava pek kötü gibi," diyorum bütün saflığımla, Murat'a.

Murat gülüyor, sözlerimi şoföre tercüme edince adam da keyiflenip gülüyor. "Buraya neden Karadeniz dendiğini biliyor musunuz?" diye soruyor Murat bana.

"Hayır. Biz eskiden beri Efxenos Pontos deriz buraya, yani 'konuksever deniz'."

"Gerçekten kopkoyu bir rengi olduğu için Karadeniz demişler buraya."

"Eskiden Rumlar da onu sakinleştirmek ve konuksever şanını hatırlamak istediklerinde kara derlerdi ona," diye araya giriyor Vasilyadis.

"Olabilir, ama bugün kara olduğu için mutlu olabiliriz," diye yanıtlıyor Murat.

"Neden?"

"Böylece ne kadar kirli olduğu görülmüyor. Beş ülke çöplük olarak kullanıyor bunu, bu ad da hepsinin işine yarıyor. Adı Karadeniz, neden temiz tutsunlar ki?" Susuyor, sonra sakin bir sesle bana, "Beni ciddiye almayın," diyor. "Ben Almanya'dan geldim, yani yabancıyım."

Sahil yolundaki trafik yoğunlaşıyor, Murat şoföre sireni çalıştırmasını söylüyor. Bize yol vermek için otomobiller ve kamyonlar yana çekiliyor. Şoförün sözlerini Murat bana tercüme ediyor.

"Fazla kalmamış. Bir saat sonra hedefimize varacağız."

Çevremiz yoğun bir yerleşim alanı, Girit'in kuzey kıyısına benziyor. Peş peşe kasabalardan geçiyoruz. Burada apartmanların kiremit rengi, ormanların yeşiline epeyce üstün geliyor.

"Bulduk onu," diyor Murat sevinçle, cep telefonuyla yaptığı konuşmanın ardından. "Zeytinlik diye bir mahallede kalıyormuş."

"Yunancası Eleonas," diye açıklıyor Vasilyadis.

"Evdeki kiracılar karakola haber vermişler. Onu bu yolla bulduk."

"Burada usul böyle mi? Binaya bir yabancı gelir gelmez polise mi haber veriliyor?" diye soruyorum Murat'a hayretle. "Bizde ancak diktatörlük döneminde böyle yapılırdı."

"Bizde de Evren'in döneminde başlamış, en azından öyle deniyor. Evren baştayken bu bölgede özellikle sert önlemler uygulanmış, insanlar terör günlerini hâlâ iliklerinde kemiklerinde hissediyorlar. Huzur bozulmasın diye burada her şeyi haber veriyorlar."

Bir tarafımızda deniz uzanıyor, öbür tarafımızda fındık tarlaları yayılmış. Birkaç kilometre sonra karşımıza bir sahil şehri çıkıyor, küçük bir koya akıtılmış gibi. Limanın karşısında ufak bir ada var, Hanya'nın karşısındaki Todoru adalarını çağrıştırıyor, tek farkı bolca ormanla kaplı olması. Üstünde martılar döneniyor. Bulutlar her zamanki gibi yoğun, açık deniz de kaba ve çırpıntılı.

"Geldik," diyor şoför Murat'a, eliyle önümüzdeki bir tepeyi gösteriyor.

Tepeye çıkıyoruz, yukarıda şehrin kalesini görüyorum. Araba kaleye yaklaşıyor, sonra güneydoğuya doğru dönüyor, başka bir yamaca tırmanıyor. Burası iki-üç katlı eskice evlerin bulunduğu bir semt. Herhalde anıtlar kurulunca koruma altında olmalılar, çünkü hepsi bakımlı, hiçbir yerde o kötü kiremit rengini görmüyorum.

Polis arabası bir dönemeçte duruyor, şoför biraz yukarıdaki iki katlı bir binayı işaret ediyor. Yayan ilerlemek için arabadan iniyoruz. Şoför bizimle gelmeye hazırlanıyor, ama Murat arabada kalmasını söylüyor.

Ev yenilenmiş ve bakımlı. Belli ki bizi bekliyorlar, çünkü kapı ilk çalışta açılıyor. Eşikte altmış yaşlarında, başı örtülü

bir kadın beliriyor. Murat birkaç kelime söyleyince kadın 'Hoş geldiniz' diyerek kapıyı ardına kadar açıyor ve hepimizi teker teker buyur ediyor.

Geniş hol dört köşe, taş döşeli. Masada beyaz saçlı, beyaz sakallı bir adam oturuyor, kadmdan daha yaşlı duruyor ama belki de vaktinden önce çökmüş biri. O da bize hoş geldiniz diyor, sonra ikisi Murat'la konuşuyorlar. Konuşmalarını bölmek istemediğim için Vasilyadis'ten tercümanlık yapmasını rica ediyorum.

"Maria öğlene doğru kapılarını çalmış," diye aktarıyor Vasilyadis. "Kapıyı açtıklarında, 'Bu evde doğdum, içeriyi görebilir miyim,' diye sormuş. İçeri almışlar, etrafına bakmaya başlamış. 'Holde bizim masamız yoktu,' demiş. 'Duvara dayalı bir konsolumuz vardı, üzerinde de ayna.' Karı-koca, Maria'nın bu evde doğduğuna ikna olmuşlar." Kadının söylediklerini dinlemek için susuyor Vasilyadis. "Onu görmemiz için bizi yukarıya çıkaracak," diyor.

Kadın bizi ahşap bir merdivenden üst kata çıkarıyor ve koridordaki iki kapıdan birini açıyor. Oda bir karyola dışında boş. Yatakta bembeyaz saçlı bir kadın yatıyor, dolgun dudaklarının üstünde ayva tüyleri var. Bir deri bir kemik, yanakları içine göçmüş.

Türk kadının Vasilyadis ve Murat'la konuştuğunu duyuyorum, ama gözlerimi Maria'dan alamıyorum. Gözlerini karşıdaki duvara dikmiş. Biz odaya girdiğimizde dönmüş, bize umursamazca bakmış, sonra varlığımız onu hiç ilgilendirmiyormuş gibi bütün dikkatini yeniden duvara çevirmişti.

"Sanki bir dağın tepesine tırmanır gibi üst kata tırmanmış Maria," diye çeviriyor Türk kadının sözlerini Vasilyadis. "Hemen bu kapıya gitmiş, 'Burası benim odam, ben burada yatardım,' demiş. Sonra bu kendi yatağıymış gibi üzerine uzanmış ve o dakikadan beri de kalkmamış. Bu karı koca Maria'nın çok hasta olduğunu anlamışlar, korkuya kapılıp doktoru çağırmışlar. Doktor Maria'nın derhal hastanede muayene edilmesi gerektiğini söylemiş, ama Maria kabul et-

memiş, konuksever ev sahipleri de ısrar etmemişler. Sadece Maria'nın başına bir şey gelirse bir tatsızlık yaşamamak için polise haber vermişler."

Vasilyadis söylenenlerin hepsini tercüme etmişti, Maria'nın yanına gidip ona tatlılıkla, "Maria, ben Markos'um," diyor. "Markos Vasilyadis. Beni tanıdın mı?"

"Üç gün sadece gökyüzü ve deniz," diyor Maria, Vasilyadis'i mi yanıtladığı yoksa başka dünyalarda mı olduğu anlaşılmıyor. "Üç gün sadece gökyüzü ve deniz."

"Kadın diyor ki, bu ve bunun gibi anlaşılmaz şeyler mırıldanıyormuş durmadan," diye açıklıyor Vasilyadis. "Konuşulunca yanıt vermek yerine aynı sözleri yineliyormuş." Biraz durup ekliyor: "Neden söz ettiğini biliyorum. Bize de anlatmıştı bunu. Giresun'dan İstanbul'a gidişlerini. Üç gün boyunca gökyüzü ve denizden başka bir şey görmemiş."

"Maria, çok alma, ötekiler de yiyecekler."

Maria'nın cılız bedeni birden bir öksürük nöbetine kapılıyor, daha şiddetle öksürememesinin tek nedeni bitkin olması.

"Maria, çek elini börekten! Maria, çek elini börekten!" diyor durmadan iki soluk arasında. Sonra yine öksürmeye başlıyor.

"Ne diyor?" diye soruyor yanımda duran Murat.

"Vasilyadis'in dediğine göre Giresun'dan İstanbul'a gidişini anlatıyormuş. Üç gün üç gece yol yapmışlar. Görünüşe bakılırsa annesi yolluk olarak peynirli börek hazırlamış."

Murat beni dinlerken başını iki yana sallıyor. "Peynirli böreği neden bir kez cinayet silahı, bir kez armağan olarak kullandığını biliyoruz artık," diyor ve odadan çıkıyor.

"Maria, çok alma, ötekiler de yiyecek."

Vasilyadis yatağa yaklaşıyor, kadının elini tutup bir kez daha deniyor: "Maria, ben Markos'um."

"Üç gün sadece gökyüzü ve deniz."

"Evet, biliyorum. Giresun'dan İstanbul'a üç gün üç gecede gitmişsiniz. Markos'um ben. Markos Vasilyadis. Beni tanıdın mı, Maria?"

Maria yüzünü çevirmeden bakıyor Vasilyadis'e ve, "Seni tatlı, küçük boklu kız," diyor.

Vasilyadis'in elleriyle yüzünü kapatıp gözyaşlarına boğulduğunu görüyorum. "Bezlerini değiştirirken kız kardeşime hep böyle söylerdi," diyor bana. "Kardeşimin ellerini öper ve ona 'Seni tatlı, küçük boklu kız' derdi."

Gözyaşlarını engellemeye çalışıyor ama başaramıyor. Türk kadın Maria'ya bakıyor, kendilerini kaderin karşısında güçsüz hisseden bütün yaşlı kadınların yaptığı gibi başını iki yana eğiyor. "Bütün bunları nasıl hatırlıyor?" diye soruyor bana Vasilyadis. "Hem Pontus lehçesini hem de kardeşime bebekken söylediklerini, her şeyi?"

Dostça ama yorum yapmadan sırtını sıvazlıyorum. Ölmeden önce Maria'nın belki son bir canlanma belirtisi gösterdiğini söylemiyorum. Babam ölmeden önce yön duygusunu kaybetmişti. Annemden su ister, suyu içip bitirdikten sonra vermedi diye anneme kızardı. Ölümüne birkaç saat kala birden Grammos-Vitsi iç savaşını hatırlamış, öldürdüğü komünistleri saymaya başlamıştı.

Türk kadın Murat'ın yanına gidiyor, durup bir şey anlatıyor.

"Ne dedi?" diye soruyorum.

"Eğer istersek kocasıyla birlikte birkaç günlüğüne Tirebolu'daki kızlarının yanına gidebileceklerini, böylece Maria'nın kendini evinde hissedebileceğini ve Vasilyadis'in de onunla ilgilenebileceğini söyledi."

"Bu durumdayken hastanede bakılması mutlaka daha iyi olur," diyor Vasilyadis, Türk kadının önerisini duyunca. Murat Vasilyadis'i kolundan tutup odadan çıkarıyor. Maria'yla yalnız kalıyorum. Gözlerini yine duvara dikmiş. Kadının haline bakınca bu cılız bedenin bütün İstanbul'da dolaşıp peynirli börek pişirecek, dört kişiyi öldürecek ve bizden hep bir adım önde olacak enerjiyi nereden bulduğunu merak ediyorum. Sanki gücünü inceden inceye bölüştürmüş de eski yatağını bulmasına ve orada çöküp kalmasına yetecek şekilde ayarlamış.

"Maria, çek elini börekten! Maria, çek elini börekten!"

Murat'la Vasilyadis odaya dönüyorlar. "Tamam, ben Giresun'da kalıyorum, otelde," diyor Vasilyadis. "Ama bu insanlar evlerinde kalsınlar. Yeterince fedakârlık ettiler."

Bir şey demiyorum. Murat'ın Vasilyadis'in fikrini değiştirmesini sağladığı anlaşılıyor. Yeniden öksürük nöbeti geçiren Maria'ya son bir göz atıyorum ve odadan çıkıyorum.

"Vasilyadis'e ne dediniz?" diye soruyorum Murat'a.

"Bu hastane konusunu iyi düşünüp düşünmediğini sordum. Orada Maria'nın başında gece-gündüz bir polis nöbet bekler, dedim. Yaptıklarını öğrenince doktorlarla hemşirelerin ona nasıl davranabileceklerini de söyledim. Ve bir insanın son saatlerini daha iyi bir şekilde geçirmesinin yolu olup olmadığını sordum."

"Ama aslında polis açısmdan doğru olurdu," diye yanıtlıyorum onu, bir yandan da içimdeki polise lanetler yağdırıyorum. Bütün bunları bana kasıtlı olarak mı anlatıyor, beni sınamak için mi? Haydi canım! Bunu aklıma getirmem bile Gikas ile Despotopulos'un yüzünden. Sorumluluğu kendimden alıp onlara yüklemek için ikisinin de canını cehenneme yolluyorum.

Murat bana bakıyor. Belki o da içinden benim canımı cehenneme yolluyordur, ama hiçbir şey belli etmiyor. "Doktorla konuştum," diyor, sakince. "Kanserin bütün bedeni sardığını tahmin ediyor. Bu yüzden muayene etmek ve tomografi çektirtmek için ısrarcı olmamış. Bunun kadına boşuna eziyet etmek olacağını düşünmüş. Ayrıca burada tetkikler de yapılamazmış, kadını Trabzon'daki hastaneye nakletmek gerekirmiş." Biraz durup kararlı bir sesle ekliyor: "Gidelim, bazı şeyleri kendi akışma bırakmak gerek. Birkaç saat içinde, en fazla birkaç gün içinde bu dünyadan göçecek. Bırakalım kararı Yaradan versin."

"Kusura bakmayın, sizi kırmak istememiştim," diyorum, "benim yüzümden başınızın derde girmesini istemedim. Yarın amirinize ne diyeceksiniz?"

"Siz amirinize ne diyecekseniz onu: çok geç kaldığımızı, geldiğimizde kadının ölmüş olduğunu. Doktorla anlaştım, ölüm belgesinin tarihini bugün olarak kaydedecek. Bizimle gelmek istediğinde polis arabasının şoförünü neden yanımıza almadım sanıyorsunuz?"

Vasilyadis'i yaşlı çocuk bakıcısının yanında bırakıyoruz ve polis arabasına yürüyoruz. Ancak arabayla limana indiğimizde, güçlükle, Maria Hambu'nun görünüşünü iç gözümden silebiliyor ve onun yerine Katerina ile Fanis'in resmini koyabiliyorum.

30

Son bir kez Atatürk köprüsünden geçiyoruz, köprünün bitiminde taksi sola sapıyor. Maria Hambu yüzünden bütün İstanbul'da turladığım için ortalama turistten daha iyi tanıyorum çevreyi. Böylece sahil yönüne doğru gittiğimizi ve az sonra Mısır Çarşısı'nın önünden geçeceğimizi biliyorum. Saat sabahın yedi buçuğu, ilk kez İstanbul'un farklı bir yüzünü görüyorum: Büfeler kapalı, kepenkler indirilmiş, yan yana dizili tek katlı barakalarm boyaları dökülüyor. Sahil yolundaki kaldırımda –tıpkı Selanik'te olduğu gibi– salep ve simit satıcıları bekliyor.

Ancak şimdi, buradan ayrılmadan az önce, bu şehrin güzelliğinin bir kısmını bu nabız gibi atan, her sabah hararet çizelgesi gibi dimdik yükselen ve gece yarısı tekrar düşen faaliyete borçlu olduğunu anlıyorum. Bu canlılık çirkinlikleri örtüyor, çünkü bu ateşin doğurduğu baş dönmesi içinde insan buna dikkat etmiyor. Sokaklar süpürülmüş gibi bomboş olunca ve insanın dikkatini dağıtan insanlar ya da araçlar olmayınca şehrin makyajsız çehresi ortaya çıkıyor.

Taksi havaalanı yoluna sapınca büyük alışveriş merkezlerinin, Bizans döneminden kalma surlarm ve denizin manzarası geri plana gidiyor. Limanın ağzından giren gemilere ve Anadolu yakasına son bir kez göz atarken devasa bir tanker yürüme temposunda bu tabloya dahil oluyor.

Adriani ön camdan dışarıya bakıyor. Sol eliyle sapından sıkı sıkı tuttuğu el çantasının dikişleri patlayacak gibi. Otel odasında bu çantayı doldurmasını seyretmiştim ama yorum yapmaktan kaçınmıştım, İstanbul'dan ayrılmamızdan önce tartışma çıksın istemiyordum.

"Senin felaket haberlerin gerçekleşmedi," diyorum. "Gördüğün gibi gecikmeden gidiyoruz."

"Sen Pontus bölgesine gider gitmez kilisede yaktığım mum sayesinde," diyor soğuk soğuk.

"İyi düşünmüşsün. Ama –kilisede yakılan mumun yardımı olsun ya da olmasın– bu uçağı kaçırmazdım."

Yan yan bakıyor bana. "Sana inanıyorum, ama seni gereğinden fazla uyarmayı yeğliyorum, en azından görevimi yaptım diye içimin rahat olması için."

Ya, demek öyle! Hiç değilse beni görev duygusuyla azarladığını biliyorum artık. Demek ki artık bu konuda kafa yormama gerek yok.

Havaalanının girişindeki bagaj kontrolü on beş dakikamızı alıyor, çünkü Adriani'den el çantasını açmasını istiyorlar. Kontrol görevlileri çantayı boşaltıyorlar, her şeyi arıyorlar ama bir şey bulamıyorlar. Adriani –sinir gerginliği içinde– boşaltılanları tekrar çantaya doldurmak için on dakika harcıyor, çünkü öteki yolcular kendilerine yer açmak üzere Adriani'ninkileri sürekli kenara itiyorlar. Sonunda ağzının içinden lanetler savurarak ona yardıma gidiyorum.

"İstanbul'un yarısını satın alacağını önceden bilseydim bagaj kontrolü için bize burada ayrı bir oda açmalarını isterdim," diyorum sonunda işimiz bittiğinde.

Buz gibi bakışlarını yöneltiyor bana, ama yangına körükle gitmiyor. Olympic Airlines'ın bankosuna yaklaşırken birden hayretle duruyor. "Meslektaşınla karısı burada, vedalaşmaya gelmişler," diye fısıldıyor bana. "Hayret... hiç beklemezdim bunu. Ne kadar nazikler..."

Ben de şaşkınlığımı gizleyemiyorum. Bir akşam önce Murat'la vedalaşmıştım, birbirimize sabit ve cep telefon numaralarımızı vermiştik, karısma selam söylemiştim, şimdi de o ikisi bankonun önünde uğurlama töreni hazırlıyorlardı.

"*We said good-bye yesterday*," diyorum, Murat'ın elini sıkarken.

"*Yes, but Nermin wanted to say good-bye, too.*"

Nermin Adriani'ye sarıldıktan sonra bana yaklaşıyor. Evlerindeki yemek davetini ve karısının elini sıkmamak konusunda Murat'ın uyarısını hatırlıyorum. Bu yüzden hafifçe eğilip selam vermekle yetiniyorum. Nermin selamıma karşılık verirken Murat bana kocaman bir paket uzatıyor.

"What is this?" diye soruyorum, hayretle.

"Kızınız için," diyor Nermin. "Bir düğün hediyesi. *A wedding gift."*

"El dokuması bir halı," diye açıklıyor Murat. "Duvara da asabilirsiniz, yere de serebilirsiniz."

"Kızınızın yeni evi için İstanbul'dan bir hatıra," diye ekliyor Nermin. "İstanbul'a yaptığınız ve arkasından sevinçli bir olay gelen ilk seyahatinizi hoşnutlukla hatırlamanız için."

"Çok, çok teşekkürler," diye yanıtlıyor onu Adriani, duygulanarak. Bir kez daha kucaklaşıyorlar, hatta bu sefer birbirlerini yanaklarından öpüyorlar, ben de erkekler arası teşekkür gösterilerine girişiyorum.

Çantalarımızı tartıya koyunca Olympic Airlines'ta çalışan İstanbullu Rum görevli, "Yirmi kilo fazlanız var," diyor. "Beş kilosuna göz yumabilirim, ama fazlasına değil. Ağırlığı azaltmak için eşyanızı başka çantalara aktaramaz mısınız?"

Bir fikri var mı diye Adriani'yi arıyorum gözlerimle, ama tatsızlıktan uzak durmak için Nermin'in yanına kaçmış, elleriyle kollarıyla heyecanlı heyecanlı konuşup duruyor.

"Olmaz, fazla on beş kilo el çantalarımıza da sığmaz, burada bırakmam gerekecek," diyorum görevli kadına.

"O zaman fazla bagajınızı ödeyin."

"Nerede?"

"Olympic Havayolları'nm gişesinde."

"What is it?" diye soruyor Murat, ben işlemlerin yapıldığı bankodan ayrılırken.

"I have to pay for overweight."

Beni durdurup görevlinin yanına gidiyor. Eğilip kulağına bir şeyler söylüyor. Görevli önce denetleyen gözlerle Murat'a bakıyor, sonra da bana ve, "Peki öyleyse," diyor, "size bir ayrıcalık tanıyabiliriz."

Bankodan uzaklaşırken, "Ona ne söylediniz?" diye soruyorum

Murat keyifleniyor. "Burada polis kredi kartı gibidir. Bütün kapıları açar. Ama günün birinde faizini ödersiniz."

Adriani ile Murat'ın karısına bakıyorum, sözcük kullanmadan mükemmel sohbet ediyorlar.

"Yarın da buraya geleceğim," diyor Murat, "Nermin Almanya'ya uçacak, ailesini ziyaret için." İçini çekerek devam ediyor: "Nermin ne zaman iş için ya da ailevi nedenlerle oraya gitse ben de özlüyorum Almanya'yı."

"Neden?" diye soruyorum, hayretle.

"Almanya'da yalnızlığa daha kolay katlanılır. Türkiye'de herkes geniş aileler halinde yaşıyor. Her yerde gürültü, konuşmalar, çocuk ağlamaları, haykıran anneler. Bu da yalnızlığa katlanmayı zorlaştırıyor. Almanya'daysa pek çok kişi yalnız yaşıyor. Çevrenizde böyle insanların bulunması avutucu, çünkü insan o zaman kendi yalnızlığını daha az hissediyor."

Böylece –yani Adriani elinde yol çantası, ben de kolumun altında halıyla– pasaport kontrolüne varıyoruz, orada bir kez daha vedalaşıyoruz arkadaşlarımızla.

"You are always welcome to stay with us. We have a big flat," diyor Nermin.

"Sen de onlara söyle, Atina'ya her zaman bekleriz, ne zaman, ne kadar kalmak isterlerse," diye üstüne basa basa söylüyor Adriani, Nermin'in davetini Yunancaya çevirdiğimde.

Yeniden kucaklaşıyoruz. Murat yanağıma bir öpücük konduruyor. "Bu Nermin'den," diyor gülerek. "Herkesin içinde sizi öpemeyeceği için bu görevi bana verdi."

Öpücük kocası üzerinden, dolaylı gelmiş olsa da bu kadar güzel bir kadından geldiği için yine de büyük bir zevk. Son bir kez el sallayıp el bagajlarının kontrol edilmesi için ilerliyoruz.

"Onları bizde kalmaları için davet ederken nerede yatıracağımızı düşündün mü?" diye soruyorum Adriani'ye, sıramızı beklerken.

"Katerina'nın odasında. Boş duruyor."

Bu kez yol çantası denetimi sorunsuz geçiyor. "Söyler misin neden girişte bizi aradılar da burada hemen geçiriyorlar?" diye şaşırıyor Adriani.

"Hiçbir fikrim yok. Ama bildiğim bir şey var: Senin fazla bagaja yol açan bunca kıvır zıvırın yüzünden epey para ödeyecektik. Bereket Murat araya girdi de sorunu halletti."

"İnsan isterse her şey hallolur," diye beni çileden çıkaran özdeyişlerinden birini kafama atıyor.

Uçak kalkarken Adriani istavroz çıkarıyor, bense camdan dışarı bakıyorum. İstanbul uçsuz bucaksız yayılıyor aşağıda, evlere engel olan sadece deniz. Geçtiğimiz günlerde ziyaret ettiğim yerlerden birini görmeye çabalıyorum, ama yukarıdan bakınca her şey birbirinin aynı. Uçak yükseldikçe İstanbul da benden uzaklaşıyor. Bir saat on dakika sonra Katerina ile Fanis'i kucaklayacağımızı da biliyorum. Arkama yaslanıp gözlerimi yumuyorum.

Acaba Maria hâlâ yaşıyor mu?

Teşekkürler

Dost yazar Alki Zei'ye bana çok eskiden anlattığı bir olay için minnettarım. Dost doktor Haşmet Pamuk'a Giresun ve Karadeniz Bölgesi hakkında verdiği bilgiler için çok teşekkür etmek isterim. Değerli tiyatro ve film oyuncusu İeroklis Mihailidis'e romanın 29. bölümünde kullandığım bilgileri için teşekkür ediyorum. Nihayet, yazar dostum Stamatis E. Dagdelenis'e soyadını kullanmama izin verdiği için minnettarım.

Polisiye meraklılarının iyi tanıdığı Komiser Haritos yine iş başında, ama bu kez pek kendi isteğiyle değil. Turist olarak karısıyla birlikte geldiği İstanbul'da peş peşe işlenen cinayetlerin bir ucu Yunanistan'a ve Yunanlılara dayanınca Haritos Türk polisiyle işbirliği yapmak zorunda kalır.

Uzun yıllar önce Türkiye'de yaşayan, sonra yaşamını Yunanistan'da sürdüren Maria Hambena hayatının sonuna yaklaştığı sırada İstanbul'a dönmüştür. Gençliğinde kötülüğünü gördüğü insanları bulup teker teker intikam almaktır amacı, hem de hiç akla gelmeyecek bir yöntemle. Komiser Haritos, Türk emniyetinden Murat Sağlam'la birlikte kadının peşine düşüp yeni cinayetler işlemesini engellemeye çalışır. Bir yap-bozun parçaları gibi yerine oturan ipuçlarının arkasından İstanbul'un ve Karadeniz'in umulmadık köşelerine giden iki polis, hıncını almadan bu dünyadan ayrılmamaya kararlı Maria'yı durdurmayı başarabilecek midir?

ISBN 978-605-5596-63-7

9 786055 596637

17.5 TL